

23
105

No. A
3-444

Biblioteca Universitaria
GRANADA

Sala A

Exento 3

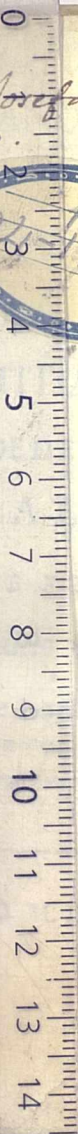
Tabla 484

8.

28.

de Mj de
 1870
 el D. Joseph de Reina compró
 este libro.

396

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Estante 03
Tabla 484
Número 8.

28.

de 1877
el D. Josef de Riva comprò
este libro.

396

*Del Collo de la Compañia de Nro Sr de
Granada. 1738*

ALEXANDRI PATRICII

ARMACANI, THEOLOGI

MARS GALLICVS.

SEV

R. 7788

DE IVSTITIA ARMORVM,

ET FOEDERVM REGIS

GALLIÆ,

LIBRI DVO,

Editio novissima.

Arrogantiæ non est, vel quærere,
vel asserere veritatem. *Aug. lib. 4.
contra Crescon. cap. 66.*

ANNO M. DC. XXXIX.

3
PRÆFATIO.

Vemadmodum Oceanus duobus motuum generibus agitur, perenni reciprocarionis æstu, & prorumpentibus per intervalla tempestatibus; quorum ille causas tam altè abstrusas habet, ut nullâ hactenus Philosophiæ sagacitate detegi potuerint; istæ tam perspicuas, ut nullâ subtilitate tegi: ita cor humanum Oceano simillimum duas actionum species parit, quarum aliæ in ipso præcordiorum recessu absconditis cardinibus nituntur, ex quibus judicentur bonæ aut malæ, quos ille solus perspicit, qui quidquid mille perplexitatibus involutum est, veluti Solis radio scriptum legit; aliæ tam perspicuæ improbitatis notas quasi frontibus præfixas gerunt, ut difficile sit, vel imperitoribus nebulas ingenii dexteritate vel sermonis offundere. Tam enim enormiter in ipsa principia Christianæ pietatis impingunt, ut quidquid fucandæ turpitudini prætexitur, magis ad affundendam colorantibus improbitatem valeat, quàm actionibus detrahendam. Cujus ordinis plerisque peritis juxta atque imperitis videntur esse illa fœdera

subsidiaque Gallicana, quibus hostes Romanæ fidei in utràque Germaniâ armati, Catholicam Ecclesiam jam multos annos usque ad illud postremum excidium Thenense, *a* & oblidionem Lovaniensem, ferro flammâque populati sunt. Quid enim de illis Christianus orbis sentiat, fidelius ex Catholicorum gemitibus, quàm scriptis discitur. Illi enim ex fundo Christianæ pietatis oriuntur; hæc defectibus ingeniorum quandoque obnoxia sunt, quos eis, vel affectuum perturbatio, vel ignorantia veritatis affricuerit. Ex quo factum arbitror, ut neminem vel Francum Catholicum hætenus viderim, qui intellectâ circumstantiarum veritate, quibus ista Germanica Belgicaque bella vestiuntur, non in gemitum de suppetiis illis Gallicanis eruperit; paucissimos, qui eas qualicumque defensionis pallio, velut verecundanti fronti manum opponerent, velare conarentur.

In quo genere prodiit nuper libellus *M. Besiani Arroyi P. sacre Theologiæ Doctoris Facultatis*, ut præ se fert, *b Parisiensis, nec-non Theologalis Ecclesiæ Lugdunensis*, priuilegio & approbantium censurâ munitus, ipsique Francorum

Regi

a vulgò *Thienen* ac *Tillemont*.

b Questions décidées, &c. Par M. Besian Arroy P. Docteur en Theologie de la Faculté de Paris, & Theologal de l'Eglise de Lion. Imprimé à Paris chez Guillaume Loinon an. 1634. Avec privilege, & approbation des Docteurs.

Regi dedicatus, quarundam *Questionum decisionem* speciosus: inter quas ista de fœderibus suppetiisque Gallicis una est; altera de iustitiâ bellorum, quæ Rex Christianissimus partim in Imperij quasdam Provincias jam suscepit, partim in universa penè Europæ Regna meditatur. Profitetur enim apertissimè, Imperium esse Gallicæ Coronæ indivulsè nexum, & quotquot illud, vel ejus partem detinent, esse injustos, usurpatores, raptos, omnia armis Francorum esse repetenda. Quid autem Imperii nomine intelligat, accipe, & miraberis mecum hiantis ambitûs immanitatem. *Continebat*, inquit, *c Imperium Gallias, Italiam universam, ab Augustâ Vindelicorum ad Calabriam inferiorem usque, Germaniam, Hungariam, Poloniam, Russiam, Prussiam, Livoniam, Lithuaniam, Moscoviam, Sclavoniam, Podoliam, Albam Russiam, VValachiam, &c. & ultra Gallias complectebatur montes Pyreneos, & Hispanie partem cis Iberum.* En limites, Lector, Imperii, quod Francis ita debitum est

A 3 se

c Du temps que les Francois ont tenu l'Empire, il contenoit toutes les Gaules, l'Italie entiere à prendre depuis Aupsourg jusques à la Calabre inferieure; l'Allemagne, la Hongrie, la Pologne, la Russie, la Prussie, la Livonie, la Lithuanie, la Moscovie, la Slavonie, Podolie, l'Alberunie, la VValachie, &c. & toutes les Gaules du costé des mons Pyrenees. Il possedoit tous les mons, & de l'Espagne ce qui est deçà la riviere Ebro, où est contenue la Comté de Catalogne. *Fol. 110.*

6
 se ex Caroli Magni a successione sentit, ac docet, ut, quisquis Europæorum Principum ullam ejus laciniam possideat, *usurpationis b injusta* reus sit. Quâ unicâ sententiolâ Principes Europæ ferè universi, Imperator, Reges Hispaniæ, Hungariæ, Poloniæ; Duces Moscoviæ, Baviariæ, Lotharingiæ; omnes Principes Italiæ; omnes Civitates Imperiales ad mantricam rediguntur: ita planè, ut *legibus c conscientiæ* ipsi ad restituendum, *Franci d etiam ad repetendum armis*, teneantur. Huc profiretur spectare fœdera cum infidelibus, tamquam stratagemata, quo, viribus hostium debilitatis, faciliùs injustè detenta repetantur. Huc tendunt aculei, quibus passim Gentiles suos ad arma contra Principes Ecclesiæ Catholice universos concitat, ut alacriter tam justa bella Gallicana persequantur. Nimirum maturè buccinator iste classi-

cum

a Fol. 69. Louys le Juste doit regner sur tout ce Royaume. Voyez toute la page, &c.

b Fol. 38. L'Empereur, quand il aura rendu la couronne Imperiale aux legitimes successeurs de Charle-Magne.

Et Fol. 100. L'Empereur ou ses predecesseurs nous ont ravy l'Empire. Tout le reste des petits Princes de l'Europe n'ont que le bien, qu'ils ont envahy sur nous pendant les troubles, &c.

c Fol. 93. L'injuste detenteur, qui possede ce bien par ceste injuste alienation, ou par usurpation, ne peut le tenir en conscience, &c.

d Fol. 98. Il y va de nostre conscience en ne le faisant pas, si nous le pouvons, &c. Vide citata lib. 1. cap. 42.

cum canit, ut exciti omnes Principes moliminum tantorum scopum, quibus Europa perturbatur, intelligant. Quidquid videlicet Provinciæ atque Terrarum, arte, Marte, stratagematum versutiâ, fœderum impietate, hæreticorum barbarorumque commotione Principibus quibuscumque Europæis avelli potest, id ad Franciæ Coronam postliminiò reducendum est. O portentum ambitionis! quibus æstibus perturbas serenitatem veritatis! quæ ludibria sceptris inhiantium cogitationibus objicis! Ægrè profectò mentis somnium, vel febricitantis delirium hujusmodi phantasmata esse putavissem, nisi hæc ab Hierarchiæ Ecclesiasticæ Ministris, & à S. Theologiæ Doctoribus seriò disputari, & quasi sapienter adstrui, & publicis typis, adstipulante Censorum calculo, vulgari cernerem.

Quapropter cùm non levioris culpæ subinde sit, tacere quando loquendum est, quàm loqui quando tacendum; non abs re publicâ, vel boni viri officio me facturum arbitratus sum, si insanas hominis istius voces, arrepto calamo, quantum Deus dederit, retunderem. Si enim licuit incruenti Sacrificii Mystæ cruentorum bellorum incentorem agere, liceat Christianæ tranquillitatis

candidato prælia voce dirimere, fugientem-
 que pacem, quantum fieri potest, veritatis
 defensione revocare. Si illi fœdera Reipub-
 licæ Catholicæ tam luctuosa tueri fas fuit,
 fas mihi sit, Catholicorum gemitus, quibus
 ea deplorant, & intereuntis Religionis cala-
 mitates miserantur, non indefensos præter-
 mittere. Hoc eò iustius mihi concedendum
 ab omnibus æquis rerum arbitris puro, quòd
 non paci tantum, sed & veritati laborem
 istum consecrantes, juxta sacrarum Scriptu-
 rarum vocem: *h Veritatem tantum, & pacem
 diligite*; bella corporum, erroresque animo-
 rum jugulare unâ eademque lucubratione
 contendimus. Etenim tot hallucinationum
 sordibus Historiarum veritatem, tot errori-
 bus ipsam S. Theologiæ dignitatem Scriptor
 iste contaminavit, ut magis mirandum sit, in
 istâ publicâ doctrinarum luce inveniri posse,
 qui tot mentis exorbitationes annuendo vel
 dissimulando probaverint, quàm indignan-
 dum esse, qui odio falsitatis improbaverint.

Nec verò mihi vitio quisquam verterit,
 quòd facta Principum ad incudem veritatis
 revocaverim. Veritas instar Solis publicum
 bonum est: quæ nihil omninò neque Princi-
 pum, neque privatorum, nec hominum, nec
 Angelorum, à suis legibus immune esse pati-

tur. Solis istius radios, quantum licuit, secu-
 tus sum; perspicuis principiis usus involuta
 evolvi, nexus rerum patefeci. Si quid illa lux
 proscripserit, quid adversus veritatem, vel
 ejus assertorem clamant? Publicis factis, non
 scriptis indignetur, quisquis ea divinâ luce
 damnari, Christianâ pietate reprobari, mole-
 stè ferat. Plusquam humanæ tyrannidis est,
 cum tibi quidlibet faciendi licentiam arro-
 gaveris, ipsam velle facem, quâ facta judi-
 cantur, extinguere, fideique libertatem suâ
 voce frustrare. Nec etiam mihi quisquam
 quasi aliquid solidius dicturus occinat,
 (quemadmodum perspicuo crimini pallian-
 do fieri video) Princeps, Rex, Imperator
 iste, vel ille, similiter fecit. Absit modò ca-
 lumnia, nec se fatiget. Qui similiter fecit, si-
 militer judicabitur. Pessimum peccati pa-
 trocinium est, multitudo peccantium. Ubi
 veritas non accipit personam, nec ego acci-
 pio. Hoc damno, quod illa damnaverit,
 quisquis tandem vel Regum vel Imperato-
 rum impegerit in lucem ejus. Non ego hîc
 arrogantiam invidiam formidaverim. Secu-
 rum me fecit Augustinus, quando dixit: *a
 Non est arrogantia vel querere, vel asserere veri-
 tatem.* Nam eam sollicitè quærere, quando

latet, charitatis inchoatio est; piè constanterque asserere, quando patet, charitatis consummatio; in ejus luce gestire, inchoatæ consummatæque felicitatis. *a Quid enim beatus eo, qui fruitur inconcussa, & incommutabili, & excellentissima veritate?*

Cùm igitur neque vitâ, neque morte, nec actionibus, nec sermonibus disjungi à veritate debeamus, quis judicium ejus de publicis factis subterfugiat, ægreque ferat, nisi qui in illam nos velit infelicitatem temporum incidere, quibus nec sentire, quæ velis, nec quæ sentias, dicere liceat: vel potius, quibus nec sentire, quod veritas dicet, neque dicere, quod veritas jubeat, permittatur? Regibus timorem, honorem, reverentiam deberi scio; sed majorem Veritati. Nec illa reverentia est, publicas noxiasque morum labe probrosâ adulandi abjectione, ac cæcitate tegere: sed potius Christianâ pietate patefacere, & modestiâ redarguere. Utramque exhibui, quantum, Deo juvante, potui; &, nisi me fallit, quantum debui. Scio, procaciam erga sublimiores potestates divinâ lege proscriptam esse: scio etiam, culpatum ab Augustino *b* humilitatis excessum. Quo vitio tunc delinqui maximè solet, cùm facta publica,

a Aug. lib. 2. de lib. Arb. c. 13.

b Lib. 5. de Civ. c. 24.

blica, quæ veritas damnat, personarum, non rerum veneratione, damnare trepidamus: cujusmodi dissimulatio plerumque in publicæ disciplinæ noxam, fideique interitum cedit. Contra quos abjectiores affectus Scriptura pusillanimis fiduciam inspirat: *Noli esse humilis in sapientia tua; ne humiliatus in stultitiam seducaris a*: adulatoribus verò timorem: *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras b.* Quamobrem illi, quorû officium est loqui, haud secus Deo rationem reddituri sunt, quòd publicis hujusmodi corruptelis stylo aut voce pepercerint, ac si calculo comprobassent. Dissimulando enim, coram hominibus probant, quod animo improbant coram Deo. Quid prodest autem, Deo damnasse, quod hominibus in ruinam ædificandis probasse videaris? Ignoravi, fateor, illas conscientiarum strophas, quibus justitia plerumque læditur, dum nescio quâ Religionis perversione, hominibus parcere, quàm veritati malumus. Quasi verò non utrumque fieri possit ac debeat, ut & adversus homines observantia, & adversus vitia censura servetur. Quapropter siquid durius forsan hinc inciderit, vel potius, alicui visum fuerit, in facta, non in personas, jactum est. Si res no-

a Ecclesiast. 13. *b* 1saia 6.

minibus nuncupentur suis, cui nisi veritati, quæ sic appellari iubet, vitio dederis, aut illi certè, qui talem disputandi appellandique necessitatem dedit? Quid enim iniustius, quàm res orbi Christiano gravissimâ censurâ veritatis dignas offerre, & indigna rebus vocabula postulare? Nimirum perinde concinni huiusmodi sunt, atque ille, qui *ocrea vel lit caput contegi, & galea calceari, a* & murmuret, si suum cuique membro ornamenti decus tribuatur. Quòd sicubi verò in ipsam veritatem alicui offendisse videar, fieri potuisse non diffiteor, propriæ humanæque conscius infirmitatis; cui numquam ita benè ad scientiam subducta ratio est, quin ætas ac studium aliquid apporet novi, quod, cum te scire credas, nescias. Verumtamen quisquis me falli arbitratur, etiam atque etiam videat, ne fortè in offusis rerum antiquarum vel verisimilium ratiuncularum tenebris ipse fallatur. Forsan enim admotâ face demonstrabitur, lapsus esse Lectoris, quos Scriptoris errores esse putat.

a Aug. lib. 3. Confess. 7.

ALEXAN-

ALEXANDRI

PATRICII

ARMACANI, THEOLOGI,

De Iustitiâ Armorum & Fœderum
Regis Christianissimi,

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur prima Arroyi Questio: & paralogismus in assignanda iusta belli causa declaratur.

PRINCIPIO igitur Arroyus quærit: *Virum Rex Franciæ iustam inferendi belli causam habeat?* belli, inquam, istius tam luctuosi Christianæ Religionis, quo Belgium, & Germania, Franco Batavos atque barbaros ex ultimis Septentrionis recessibus evocante, jam tot annos flagrat; quo partem Alfatix, Treveros, Lotharingiam nuper occupavit; quod ad vindicandam sibi postliminiò Italiam, partem Hispaniæ, Belgium, Germaniam, reliquamque Europam penè totam; juxta catalogum provinciarum ex Arroyo paulò antè in Præfatio-

A 7

nc

a q. 1. Si le Roy de France a juste cause de faire la guerre? j j

ne, inferre meditatur, uti rectè à simili occasione, proficetur.

Quid igitur Arroyus ad istam quæstionem? Præmittit ex D. Thoma, a unde totius operis sui se fundamenta derivaturum spondet, tres esse justis belli conditiones, *b* *supremam auctoritatem, justam belli causam, rectam bellantis intentionem.* Et quamvis ad id, quod agimus, perparum aut nihil referat, fide tamen laborat ista S. Thomæ advocatio. Non enim nominat S. Thomas inter justis belli conditiones supremam auctoritatem, sed *Principis auctoritatem, cujus mandatio bellum est gerendum.* Eodem modo & Augustinus loquitur, quando dicit ordinem naturalem hoc poscere, ut *suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes Principem sit.* c Quâ principalis auctoritatis amplitudine fortasse significavit volent esse Principes quosdam, quibus indicendi belli potestas competat, quamvis Imperatoriam aut Pontificiam Majestatem tamquam superiorem colant; ac propterea, Arroyo judice, non absolute supremam auctoritatem polleant. Pergit igitur: *Suprema est Regis Franciæ auctoritas; agnoscimus: Rectam bellantis intentionem;* de re occultâ dubitamus, vel certè remittimus eam Deo: *Iusta ei belli causa;* negamus. De Regis igitur Franciæ summâ in Regnum suum auctoritate nil opus est satagere; de intentione ipsius forsân pauca inferius: in causam belli tota moles disputationis hujus incumbet.

PORRO

PORRO hanc ei esse non tantum justam, sed omnino justiore, quam ulli Monarchæ totius orbis terrarum, sic probat Arroyus: a *Ille Monarcha, cui plus adest suprema auctoritatis, seu, ut infra loquitur, cujus auctoritas suprema major est, cui plus adest juris ac rationis petendi, cui melior est bellandi intentio; ille justiore inferendi belli causam habet. Atque Rex Franciæ plus habet suprema auctoritatis, quam ullus Monarcha orbis terrarum universi, plus juris ac rationis petendi, intentionem denique meliorem; justiore igitur inferendi belli causam habet, quam ullus Monarcha totius terrarum orbis.* Hoc argumentum vocat c *indubitatum, totius præpositi sui fundamentum; hoc ex omnibus partibus suis facillimo negotio comprobari posse.* Ubi quid potius mirer, ineptiam proponentis, an sublimitatis vanitatem, an fœdissimas hallucinationes singula probare molientis? Vix enim tot syllabas continet argumentatio ista syllogistica, quot aberrationes in eâ concinnandâ probandâque committuntur. Singula videamus.

Ac primò quidem bellantis auctoritatem, intentionisque rectitudinem, à causæ justitiæ rectè distinxerat. Illam quinque & Augustinus, & Thomas, & quotquot rectè de rebus istis philosophati sunt, distinguenda judicarunt. Est enim frequentissimum, ut & summa sit gerentis bellum auctoritas, & intentio bona, causa tamen injustissima: & vice

a FOL. 25. Le Monarche, qui a plus d'autorité souverain, plus de raison & droit de demander, & meilleure intention en guerre, a aussi plus juste cause de la faire. Or est il que le Roy de France a plus d'autorité souveraine, que tout autre Monarche du monde, il a plus de droit & raison de demander, & a meilleure intention, doncque il a plus juste cause de le faire la guerre, que tout autre Monarche du monde.

b FOL. 32. L'autorité souveraine des Rois de France est plus grande, que celle des autres Roys du monde.

c FOL. 16. Voilà le fondement de tout mon dessein; voilà disje mon argument, le quel est prouvé en toutes les parties, comme il est tres-facile.

Et FOL. 15, & c. fais voir par un argument indubitable, le voicy, &c.

a 2. 1. q. 49. n. 1.

b FOL. 12. & 11.

La 1. Que celui qui la fait aye auctorité souveraine comme les Monarques, & Republicues.

La 2. Qu'elle soit faite pour une juste cause.

La 3. Que l'intention du Souverain soit bonne & droite,

c Aug. lib. 22. contra Faust, cap. 75.

vice versâ, ut causa sit justissima, cujus auctoritas nulla, & intentio perversissima est. Nimiùm tardus est ad ista pertractanda, qui sine exemplis ea discernere nequit. Quis enim nescit, summam fuisse Romani populi auctoritatem, rectamque intentionem, quando Sabinas non prius à parentibus petitas rapiebant; causam iniquissimam; quis è contrario nescit, nullâ legitimâ auctoritate, summâ intentionis iniquitate, privatos homines de irrogatis injuriis vindictam petere; sicut Julianus petit, quando adversus Rodericum Saracenos armavit, à quo graviter læsus fuerat?

Cum igitur illa sit quàm maximè separata sint, eaque tu ipse, Arroye, tribus versibus antè veluti distincta separasses, hinc mirabili vertigine confundis omnia, & auctoritatis magnitudinem, intentionisque bonitatem in argumentum justitiæ ipsius causæ rapis. Rectissime ergo dicitur, quòd qui plus habet juris atque rationis ad petendum vel repetendum id quod suum est, justiore belli causam habeat: sed istius causæ justitiam nec excessus auctoritatis auget, nec defectus minuit; illius iniquitatem neque perversitas intentionis accusat, neque bonitas purgat. Sex igitur omninò modis in hac unica tua propositione ostendis inanitatè ingenii tui. Nam & causa æquissima esse potest, sine summâ bellandi auctoritate, & summa auctoritas, sine causæ aequitate. Rursus intentionis rectitudo adesse potest, sine causæ justitia; & causæ justitia, sine intentionis rectitudine. Denique summa auctoritas esse potest unâ cum intentionis rectitudine, ubi nulla omninò causæ justitia; & causæ justitia, ubi nec bonitas intentionis, nec bellantis auctoritas. Hæ quippe bellantium perso-

sonarum affectiones sunt; illa rerum propter quas bellum geritur: quòd quacumque geratur intentione, vel auctoritate, numquam æqua causa iniqua fiet, nisi mutatio aliqua rebus ipsi afferatur. Nam, ut rectissime sanctus Thomas, quem tuum Doctorem toties jactas, & cum eo concinens Theologorum chorus: Justitia attendit medium rei, unicuique tribuens quòd suum est. Quanta-cumque fuerit igitur bellum inferentis auctoritas, qualiscumque intentio, numquam efficiet, ut, quòd re ipsa indebitum fuerit, fiat suum; vel è converso, quòd suum, fiat indebitum. Deus ipse nonne tantæ auctoritatis & majestatis est, & bonitatis, ut nil eo superius aut melius esse vel cogitari possit: quis tamen eò insipientiæ veniat, ut ex majestate, vel ex intèntione bonâ vindicantis, causam vindictæ justam esse arbitretur? Ipsa Scriptura adversus istas imaginationes disertissimis verbis inzonat: *a Cum ergo sis justus, justè omnia disponis. Ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à virtute tuâ.* Exterum ergo à majestate, & justitiâ, & bonitate veri Regis est, vindictam exposcere ab iis qui non merentur; exterum, petere quòd non est suum. Istæ quippe duæ belli justæ causæ ab Augustino b proferuntur: *Insta bella solent desiniri, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit quòd à suis improbè factum est, vel reddere quòd per injurias ablatum est.* Ex quo fit, ut, si nil ex parte rei vindicandum est, nihilque repetendum, nulla Regis majestas, auctoritas, sanctitas, solâ suâ majestate, intentionisque bonitate, causam ex injustâ justam fecerit.

a Sap. 12.

b q. 10. super Iosus.

rit, aut ex minùs justâ iustiorè. Hoc enim, si quid unquam, est personam in iudicâdo accipere, quod Scriptura vetat; videlicet, neglectâ rerum consideratione, quarum æqualitatem iustitia quærit, & facit, ex personarum majestate, & animorum, quibus feruntur, motibus, bellorum iustitiam iniustitiamque suspendere.

Cùm ergo certissimam illam doctrinam, & æterna veritas, & naturalis æquitas, & consensus Theologorum omnium, & iudicium omnium gentium clamet, quæ se maximè lædi putant, quando à robustis Regiorum venatoribus bonam intentionem injuriæ prætextibus opprimuntur; quid ad propositum facit, quòd ad iustiorè bellandi causam asserendam, belligerantium auctoritatem, intentionisq; bonitatem juri ipsorum permiscere voluisti? nimirum, ut campus tibi aperiretur, quo de sacrosanctâ *Regum unctiõne*, de *miraculosâ sanitate*, de *lege Salicâ*, de titulo *Regis Christianissimi*, & similibus, nihil omninò ad rem facientibus, copiosissimè sapientissimeque delirares: atque ita magnicrepanibus illis vocibus rudem popellum, quasi classicum canendo, ad arma concitares, dum dubitare nefas putet, quin purgatissima iustissimaq; bellandi sit causa, ubicumque sacrosancto & cœlitis missò unguento delibuti Reges, miraculis clari, intentionis bonitate muniti, titulo Christianissimi, ex lege Salicâ hæredes, bella suscipiunt. Quòd si ista omnia veneratione quidem in suo quæque gradu digna sunt, nequaquam tamen possunt iustitiam causâ dare vel tollere, augere vel minuere; dimissâ igitur Principis auctoritate, & intentionis bonitate, reformanda est tua tibi prima propositio, in hanc sententiam:

Mo-

Monarcha, cui est plus rationis & juris ad petendum, ille iustiorè inferendi belli causam haber. Quod si feceris, sicut omninò facere debes, si tantillum salis tibi reliquum est, jam omnes loci communes de unctiõne Regum Franciæ, de miraculosa strumarum sanatione, de titulo *Christianissimi*, de lege Salica, quæ tam inaniter ventilasti, ut adstrueres, plus esse suprêmam potestatis in Rege Franciæ, quàm in ullo Rege totius universi, irritò tibi labore perierunt. Quæ quamvis idcirco tamquam prorsus ἀπορδιονσα præterire licuisset; ne tamen vim cuiuscumque ratiunculæ, quamlibet *παρεργον*, quam putes aliquid stringere, vitam potius, quàm dissolutam, aut fractam conqueraris, agendum sequar, quocumque te impetus tuus tulerit, hæc videlicet lege, ut te subinde lectoremque commonefaciam, etsi omnia, quæ de istis capitibus perquam insulsè disputas, verissima esse fateremur, nil omninò te ad justam bellandi causam asserendam promovisse.

CAPVT II.

De unctiõne Regum. Clodoveus delibutus est unctiõne Baptismi, non Regiâ.

Reges igitur Franciæ magis abundanter participes esse summæ potestatis Dei, seu potestatem illam supremam *esse majorem a* in Rege Franciæ, quàm in ullo alio totius terrarum orbis Rege, ex quatuor potissimum jam jam recensitis capitibus probas, quibus per modum auctuarii

addis,

a FOL. 18. & 36. & 83. Que l'autorité souveraine des Roys de France est plus grande.

FOL. 18. Par les assurances, & témoignages des Papes; par l'antiquité de leur domination, par les hauts faits d'armes pour l'Eglise, & particulièrement par leurs divines generositez.

addis, *Pontificum testimonia, antiquitatem dominatio-
nis, eorum gesta gloriosa, & præcipue, inquis, divinam
eorum generositatem.* Videamus quid ex tanto pro-
missionis hiatu nasciturum sit.

De sacrosancta Regis unctione tria disputas, primùm quidem: Utrum sacra ampulla propter Baptismum Clodovæi, an propter Regis consecrationem allata fuerit: alterum: An verè istud miraculum acciderit: tertium: Utrum unctio Regum sit simplex quædam spiritalis ceremonia. De secundo nulla mihi tecum disceptatio est. Nam quamvis à nonnullis etiam Gallis in dubium revocetur, eò quòd neque Gregorius Turonensis, miraculorum & gloriæ Francorum studiosissimus, qui temporibus istis proximus fuit, neque quisquam nisi trecentis & pluribus annis posterior Clodovæo, rei tam inusitatæ meminerit, quòd tamen à tot sæculis piè traditur, atque creditum est à natione Gallicana, nolim ego argumentis quantumvis plausiblebus convellere. Satis est etiam incerta Dei beneficia submissè venerari, quàm Christianam pietatem aliquà disputandi subtilitate refrigescere. De primo igitur ac tertio, quia parerga tuâ disputatione nos cogis, pauca reponeamus.

Quòd igitur putas, Chrisma non esse coelitus delatum propter Baptismum Clodovæi, longè falleris. Nam Hincmarus & Aimoinus, qui primi omnium istius miraculi mentionem faciunt, expressè monent, Chrisma divinitus esse missum, ut Chrisma suppleret, quòd à ministris, S. Remigio Regem baptizante, ferebatur. *Cùm verò, inquit Hincmarus, a pervenissent ad baptisterium, cleri-*

cus,

a Hincmar. in Vita S. Remig.

cus, qui Chrisma deferebat, à populo est interceptus, ut ad FONTEM venire nequiret. Sanctificato autem fonte, nutu divino Chrisma defuit, &c. Itaq; orante sancto Remigio, ecce subito colùba nive candidior attulit in rostro ampullulam Chrismate sancto repletâ, DE QVO CHRISMATE FVDIT VENERANDVS EPISCOPVS IN FONTEM SACRATVM. Et statim adjungit: *Baptizatus est trinâ mersione, &c. & susceptus ab ipso Pontifice de sacro Fonte, perunctus est sacro Chrismate, cum signo sancto Crucis Domini nostri IESV Christi. Baptizantur autem de exercitu ejus tria millia.* Et Aimoinus a, cùm dixisset, Clodovæum in sanctificationis fontis alveum descendisse, *Quòd verò, inquit, grata acceptabilisq; Deo prædicti Regis fides fuit, ostensum declaravit miraculum.* Nam cùm forte qui Chrisma ferebat, interclusus à populo deesset, ecce subito non alius sine dubio, quàm sanctus apparuit Spiritus in columba visibilis figuratus specie, qui rutilanti rostro sanctum deferens Chrisma inter manus deposuit Sacerdotis, undas fontis sanctificantis. Quid clarius, quàm in usum sanctificationis Baptismi Chrisma esse delatum? Unde mox Baptismo Clodovæi connectens Baptismum populi, nullâ omnino de unctione Regis interpositâ vel postpositâ mentione, *fit gaudium, inquit, b & exultatio, propter illud miraculum, baptizantur multi de populo.* Et multò apertius Gregorius Turonensis c, penè contemporaneus filiis Clodovæi: *Igitur Rex omnipotentem Deum in Trinitate confessus, baptizatus est in nomine Patris, & filii, & Spiritus sancti, delibutusq; sacro Chrismate cum signaculo sanctæ Crucis.* De exercitu verò ejus baptizati sunt amplius tria millia. Quis hic dubitare sinitur, quin eo Chrismate delibutus esse significetur, quo

bapti-

a Aimoin l.I.c.16. b Ibid. c Lib.2.c.31.

baptizatus in vertice, ex antiquissimo Catholica Ecclesiæ ritu, inungi solet? Nam ex istis verbis unctiōnem Regiam, nec Oedipus quidem, elicuerit, sed ille solus, qui malit suum sensum in auctori- bus quærere, quàm sensum auctorum facere suum. Sanctus enim Gregorius etiam alio scriptorum suorum loco apertissimè significat, se, quando de baptismo loquitur, non aliam ei, quàm quæ baptismum ex usu Christianorum comitabatur, Chrismatis unctiōnem jungere. De sancto Avito quippe Iudæos baptizante, *At ille, inquit, a prægudio lacrimans, cunctos aquâ abluens, Chrismate liniens, in sinu matris Ecclesiæ congregavit.*

Sed unctio Chrismatis, inquit Arroyus, b non ita Baptismo necessaria est, ut citra illam Sacramenti ratio esse non possit: non ergo Chrisma propter Baptismi necessitatem cœlitus delapsum fuit.

Respondetur, Non propter Sacramenti necessitatem, sed rituum ejus integritatem, Chrisma delatum fuit, Deo ministrorum supplente defectum, quem Aimoius supra commemoratus attigit. Ritus autem ungenti Chrismate baptizatos, præterquàm quòd in seipso perquàm venerandus, est antiquissimus, & sæculis aliquot ante baptismum Clodovæi præceptus, & tunc temporis quàm maximè necessarius. De præcepto sanctus Hieronymus te instruire potest, quando adversus Luciferianos dicit: *Sine Chrismate neque Presbyter, neque Diaconus jus habent baptizandi.* Et duabus ferè annorum centuriis ante baptismum Clodovæi, Constitutio S. Sylvestri, quâ sanxit, d, ut baptiza-

a Greg. lib. 5. c. 11.

b FOL. 24. L'huile sainte qu'on applique au Sacrement de Baptême, n'est pas tellement nécessaire au Baptême, que le Sacrement ne fût, si cette huile n'étoit: donc que ce ne fût pas la nécessité du Baptême, &c.

c Dialogo contra Luciferianos, d In Pontific, in Vitâ S. Sylvest.

tum linat Presbyter Chrismate levatum de aqua. Quod & à diversis Conciliis confirmatum fuit. Necessitatem verò ritus illius adhibendi temporis istius circumstantiæ efficiebant multò maximam. Nam Ariani, qui tempore Clodovæi partem Galliæ infestabant, & sororem eius Lanthildem suo errore circumvenerant, ritum illum ungenti per- vicaciter in baptismo respuebant. Adversus hunc igitur errorem diligentissima sacrorum Antistitum cura fuit, ut chrismatio baptismo jungeretur. Quod usque adeò verum est, ut, quotquot ab hæresi Ariana ad veram fidem revertebantur, quamvis legitimè baptizati fuissent, à Catholicis tamen ritum illum suppletibus, sine infusionis aquæ repetitione, chrismarentur. Audi testem fidelissimum istius consuetudinis eundem illum Gregorium Turonensem. Cum enim Clodovæi baptismum præmisset, de sororis ejus Lanthildis ab Ariana hæresi redeuntis nudâ unctiōne subjungit: *a Conversa est & alia soror ejus, Lanthildis nomine, quæ in hæresim Arianorum delapsa fuerat, quæ confessa aequalem Filium Patri, & Spiritum sanctum, chrismata est.* Chrismationem audis, baptismum non audis, quia jam ab Arianis baptizata fuerat. Nam sedulò Antistites etiam illam præclaram re- remoniam in redeuntibus supplere satagebant. Hinc iterum Gregorius de Gundebaldo Burgun- dionum Rege Ariano b: *Cum cognovisset assertio- nes hæreticorum nihil esse, à sancto Avito, Episcopo Viennensi, Christum Filium Dei, & Spiritum sanctum aequalem Patri confessus, clam ut chrismaretur expetiit.* Et de Brunichilde Athanagildi filia: c

Quia Ariana legi subjecta erat, per predicationem

Sacer-

a Lib. 2. Hist. Franc. c. 31.

b Ibid. c. 34.

c Lib. 4. c. 27.

Sacerdotum, atque ipsius Regis commonitionem conuersa, beatam in unitate confessa Trinitatem credit, atque chrismata est. Et de Herminichildo Arianae fallaciae sectatore: a Conuersus ad legem Catholicam, ac dum chrismaueretur, Ioannes est vocatus. Et de Reccaredo, Hispaniarum Rege, qui haeresim Arianam descrens, Gothos reduxit secum ad Catholicam fidem: b Tunc intelligens veritatem Reccaredus, postposita altercatione, se Catholica legi subdidit, & accepto signaculo beatæ Crucis, eum chrisma-
ris unctione credidit IESVM Christum Filium Dei aequalem, &c. In quibus omnibus locis vides studiosissime suppletam esse chrisma-
tis unctionem, quam Ariani in suo Baptismo prætermiserant, nullam omnino aquæ factâ mentione, quam in Gentilium Judæorumque baptizati-
one, ut supra vidimus, conjungere solet.

Quod si quis fortè hujusmodi testimonia de Sacramenti Confirmationis unctione intelligi ma-
lit, quæ antiquo ritu, ut perfectè Christiani fie-
rent, Baptismo velut appendix initiationis iunge-
batur, nec sic vis argumenti nostri eliditur. Nam
ex constanti eorum consonantia liquidissimum
est, nihil absurdum, & antiquis scriptoribus magis
adversum fingi posse, quàm chrisma-
tis unctionem Clodovæo, non propter alterutram
Baptismi integritatem, sed ut Rex consecraretur,
esse collatam. Quod sanè in ipsius Regiæ consecra-
tionis ceremoniis perspicuis verbis Ecclesia Galli-
cana profitetur, dum Archiepiscopo Chrisma præ-
parante, hanc Antiphonam cantu sacro modulat-
ur: *Gentem Francorum inclutam, simul cum Rege
nobili, beatus Remigijs, sumpto calitis Chrismate,*
sacro

a Ibid. c. 38. b Lib. 9. c. 15.

sacro sanctificavisti gurgite, hoc est Baptismo, atque
Spiritus sancti plenè ditavisti munere. Hanc igitur sa-
cram, & illi tempori utilissimam ceremoniam, vel
Sacramentum, noluit Spiritus sanctus in tanti Re-
gis Baptismo desiderari; ut qui nihil in Fidei pro-
fessione totoque Religionis apparatu cum Ari-
anis commune erat habiturus, sed eos ex totâ Gal-
liâ pulsurus, nullam etiam in istis Christianæ in-
fantia incunabulis haberet vel spectentem cum
illâ sectâ societarem.

Quod si in illis rebus, quas facti, non jâris dici-
mus, quæque veterum historicorum fide ad po-
steros trâsmittuntur, antiquioribus esse standum
ratio postulat, multò verius dixerimus, Clodovæum
à S. Remigio nullâ peculiari Regiâ unctione fuisse
delibutum. Nam neque S. Gregorius Turouensis,
qui res etiam minimas, maximè sacras, ad gentis
suae gloriam spectantes, accuratè persecutus est,
neque Aimoinus Monachus, duo vetustissimi fi-
deque digniores, neque ullus omnino scriptor, qui
non fuerit quingentis aut penè sexcentis annis
posterior Clodovæo, ullam omnino mentionem
istiusmodi unctionis Regiæ facit. Quapropter
nullam etiam adhibitam esse, scriptores non igno-
biles Gallicæ, qui minutias quasque studiosissime per-
scrutati sunt, ingenue profitentur, Tilletus, Fau-
chetus, & Scipio duPlaix: quâ de re infra plurius.

Sed ut probes Clodovæum hac unctione in Re-
gem consecratum fuisse, addis, eum instar Saulis
confestim ab unctione prophetantis, continuò
post unctionè prædicasse militibus suis; nimirum
ipsâ unctione eum creante Regem, inquis, a Apo-
stolico, aut Prophetico. Sed errore erroris necis

B aper-

a FOL. 27. Ainsi l'unction luy donnant plus que du caractère du baptême, il
s'est fait Roy, Apôstre, ou Prophète.

apertissimum. Testis est enim S. Gregorius, quem falsò ad falsitatem asserendam advocas, concionem istam ante unctionem, imò ante baptismum ejus, contigisse. Nam cum S. Remigius cum ad Christi fidem præparans hortaretur: *a Libenter, inquit Clodovæus, te, sanctissime Pater, audiam, sed restat unum, quod populus, qui me sequitur, non patitur relinquere Deos suos: sed vado, & loquor eis juxta verbum tuum. Conveniens autem cum suis, priusquam ille loqueretur, præcurrente potentiâ Dei, omnis populus pariter acclamavit, Mortales Deos abigimus, &c.* Nuntiantur hæc Apocritici, qui gaudio magno repletus jussit lavacrum præparari. Ac deinceps Baptismum Clodovæi, & militum ejus describit. Idipsum testatur in Epitome, quæ de gestis Francorum scripta est, idem Gregorius *b*, vel quisquis est auctor ejus: idipsum Aimoinus *c* multò luculentius: *Hæc dum Rex fide plenus perorasset (præmiserat totam concionem ejus) plerisque de populo flexit, ut Christo mitia subderent colla: gaudet Sacerdos, Regem nondum initiatum jam suæ gentis esse apostolum factum. Exornatur baptismum: descendit Rex velut alter Constantinus in sanctificatum fontis abveum, &c.* Idipsum Flodoardus *d* luculentissimè. Cum enim Regem à S. Remigio catechetice institutum, exercitum verò ab ipso Rege exhortante conversum narrasset, jejuniis omnibus propter immiscentem solemnitatem paschalem, in cujus vigiliâ baptismus dari solet, indictum fuisse, Regem ab Archipræsule ipsâ die passionis Dominicæ visitatum, ac denique postridiè cum tribus milibus Exercitus ejus, baptizatum, distinctè tradit. Quæ antiquo-

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 27
rum Scriptorum undique concinens attestatio perspicue demonstrat, te nullâ solidâ veritatis habitâ ratione, quidquid tibi spiritus adulationis suggerit, effutire; ut phaleris istis præstricti rudiores præcipites ad bella quævis tamquam justa concitentur, quæ à successoribus Clodovæi tam Apostolicæ & Propheticæ hæredibus consecrationis inferuntur. Sed jam de tertio tuo articulo, Utrum consecratio Regum sit spiritualis quædam ceremonia, paulò fufius differendum est.

CAPVT III.

An unctio Regum sit spiritualis ceremonia.

N Am quamvis in præcedentibus intemperies illa impotentis ingenii satis emicuerit, hic tamen totas lascivientis animi habenas laxat. Illic in historiæ antiquæ veritatem; hic in ipsum Theologiæ limen impingit: illic erroribus perturbat sæcularia; hic incipit ipsa Ecclesiæ Sacramenta concutere.

Et primò quidem, ut sacrosanctam Regum unctionem ad summum sacrarum rerum culmen evehat, irridet a eos peracerbè velut *vacua cerebro capita*, qui unctionem illam *simplicem ceremoniam spirituales* esse censuerunt. Enigma namque intricabile esse putat, ut corporalis unctio ceremonia spiritualis appelletur. Hic tonitrua verborum in istos, tamquam profanos sacrarum rerum contemptores, & sacrilegos jaculatur. Quis Myde aurículas detrahet? Irâne homines fungos esse putas, ut credant quemquam ita stolidum, fatuum,

B 2

bar-

a Greg. Turon lib. 2. Hist. cap. 31. *b* Epit. cap. 15. *c* Aimoin. 4b, & c. 16. *d* Flodoard. lib. 1. Histor. Rhem. cap. 13.

a FOI. 27. Parlons un peu à ceux, qui disent, que c'est une simple cérémonie spirituelle, je dis à ces cervelles creues, &c.

bardum, buccinam, blēnum fuisse, (ut cum Poētā loquar) qui externam & palpabilem actionem naturā essentiaque spiritualem vocet? Noli ita desperare de genere humano. Si quid umquam hujusmodi scriptum legisti, Arroy, lectoris absque dubio, non scriptoris vitium fuit. Ecce fulmina verborum tuorum non pertimesco: fidenter loquor, sacram Regum unctionem non esse nisi simplicem ceremoniam spiritualem; errare illos tecum, qui ei tribuunt, quod tu tribuis. Attende, obsecro, Scripturas sacras, quas profiteris; videbis penē sexcentis loci ea vocari spiritualia, quæ quàm maximè sensibilia sunt, & corporalia. Non legisti in Propheta a: *Scitote insanum virum spiritualementi* Non in Apostolo b: *Spiritualis iudicat omnia? non potuit vobis loqui quasi spiritualibus?* An fortè corpori exuti erant, quibus aut de quibus ita loquebatur? Nonne legisti c: *Omnes eandem escam spiritualementi manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualementi biberunt: bibebant autem de spirituali, consequente eos petra: petra autem erat Christus?* Manna, aqua, petra, Christus non erant res palpabiles? Nonne vidisti scriptum d: *Tamquam lapides vivi superadificamini, domus spiritualis, Sacerdotum sanctorum, offerre spirituales hostias?* Quis dubitat hic ipsam Ecclesiam vocari *domum spiritualementi*, ipsa opera quælibet bona, ipsam denique victimam Sacrificii nostri sacratissimam *spirituales hostias* appellari? Nonne audivisti Apostolum exhortantem e: *Loquentes vobismetipsi in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus?* Nonne penē palpasti manibus illius sententiæ veritatem: *f Seminat corpus animale, surgit*

a Esae 9. b 1. Cor. 2. c 1. Cor. 10. d 1. Petri 2.
e Epist. 5. f 1. Cor. 15.

surgit corpus spirituale? Si est corpus animale, est & spirituale: & ita spiritale, ut tamē Apostolis in tali corpore ostenderet Christus manus, & latus a; & eorum unus de se suis; dicit b: Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod per speximus, & manus nostræ contraxerunt. Ecce tibi demonstratum, quò pacto sacra Regum unctio possit esse valdè corporalis, atque palpabilis, & tamen sine ænigmate cui sit opus Oedipo, vocari possit ceremonia spiritualis. Pudet profectò, pigerque me immorari explicandæ hujusmodi phrasi, quam nec tirones Theologiæ, nec vulgus opificum Christianorum, nec ipsi milites Catholici, quos crassissimâ tuâ Theologiâ fallis, ignorant. Distinguuntur enim tali epitheto sacra unctio, & ceremonia quæcumque corporalis, ab unctionibus corporum, ceremoniisque merè secularibus & carnalibus: cuiusmodi sunt ceremoniæ, quibus creantur Equites, olimque Imperatores, & Reges; quæ neque quidquam divinæ & spiritualis opitulationis conferunt, neque ad spiritalem quidquam significandum, spirituumque homini juvandam, ornandam, perficiendamque referuntur. Sed hæc d e istâ trabali ineptiâ plus quàm satis.

a 1. Cor. 20. b 1. Ioan. 1.

C A P V T IV.

Unctio Regibus non imprimis Characterem, ut Arroyus putat.

Cum ergò tam dextrè acuteque retudisses istos adversarios tuos, inter quos me esse fateor, qui unctionem Regum ceremoniam spiritualementi vocant, eamque tuo iudicio nimis deprimentem,

jam pergis ad extollendas usque ad nubes prærogativas ejus. Nam, te doctore, plus est quàm ceremonia, & *gratiam confert, & characterem imprimit*, ut idemtidem repetis, *in animas indelebilem*. Quid aliud suspicabimur, nisi quòd eam octavum Sacramentum Ecclesiæ esse velis; quòd nobis ex Theo-politicâ & adulatoriâ tuâ officinâ Sapientium octavus protulisti? Hoc enim imperitis hominibus omninò te instillare velle, tum illa nature & effectuum, quam retuli, similitudo suadet, tū alia deliriâ, quæ consequenter fundis, modestis religiosisque Lectoribus intoleranda; persuadent. Cum enim fuscè declarasses, unctionem Confirmationis atque Ordinis esse corporalem, effectusque confere spirituales; gratiam in animâ sanctificantem, Characterē qui deleri nequit, auctoritatem denique prædicandâ, docendi, administrandi Sacramenta, & à peccatis absolvendi; discretissimis verbis adjicis: *b Vnctio Regum isti par est. Cum enim mediante oleo personis Regum adhibeatur, tribuens eis auctoritatem tuendi subditos suos, & impugnanâ gloriâ adversarios, utique corporalis est. Cùm verò etiam tribuat auctoritatem quamdam excellentiâ imaginis Dei, & imprimat Characterem, hoc est, signaculum ipsius imaginis in animas Regum, etiâ spiritualis est.* Et mox unctio-

a Fol. 31. & 32. & 33. Vide infra verba citata.

b ARROY Fol. 32. L'ondction des Roys est pareille à celle-cy, car estant faite avec de l'huile sacrée sur la personne des Roys, leur donnant le pouvoir de defendre leurs subjets & d'attaquer leurs ennemis par le glaive. elle est corporelle; & donnant encore une autorité de præexcellence d'image de Dieu, & imprimant un caractère, c'est à dire, une marque de cette image en l'ame des Roys, elle est spirituelle.

c. Et FOL. 32. Pour le caractère, ou l'impression ineffable, elle se verifie. &c. David fait mourir cet Escuyer, comme ayant massacré un oing; c'est à dire, celuy qui par l'ondction avoit reçu une impression ineffable.

Et FOL. 33. Si bien que je diray avec raison que comme entre les Prestres le Caractère des Evêques releve leurs personnes, leur donnant de l'autorité, plus que n'ont. les Prestres: ainsi entre les Chrestiens le Caractère Royal releve la personne Royale pour avoir plus d'autorité sur les autres Chrestiens, que n'ont les autres Roys non oingis.

unctionem illam *instrumentum a* vocas, quo Deus *gratias corpori & animæ communicat*. Et infra: *b Vnctio dat ipsis gratiam vivificantem*. Denique incunctâter clamas, eos, qui Regis unctionem spiritalẽ ceremoniam esse sentiunt, *tantumdem de Sacramentis c posse dicere*. Utrumque autem esse *sacrilegium: nepe*, ut explicas, quia utraq; sunt corporalia, utraque in animâ spirituales & indelebiles effectus operatur. Quid evidentius & efficacius rudi populo dici potest, quòd unctionem Regum octavum Sacramentum novæ legis esse putet, & hoc ipsum ex proffesso te persuadere voluisse? Nam illos effectus, quos in animam imprimi doces, *ex opere operatio* quoque ab unctione proficisci, fateri cogeris, nisi in alias absurditates intolerabiles te præcipitatum velis. Quid enim est aliud, Characterem fieri per unctionem ex opere operato, quàm fieri vi ipsius unctionis, non ex merito suscipientis aut ministrantis eam? Quod Augustinus istis verbis expressit contra Donatistas: *d Ipsum per seipsum Sacramentum mul: um valet*. Quid igitur? Imprimi dices characterem, tuèd regendi que populi auctoritatem dari, ex merito ministrantis, ne Sacramentum esse fatearis? caret ergo Rex characterem, caret regendi auctoritate, si minister est malus. Ad Luciferianos igitur ac Donatistas, ad Albigenes & Apostolicos, ad VViclephistas deniq; tibi fugiendum erit, qui nullos idoneos ministros, nisi bonos, esse sentiebât. Et quid nisi hostis eris Ecclesiæ ac doctrinæ ejus? Aquam enim & oleum, calices &

B 4

patre

a FOL. 32. Ceste onction doncque est un instrument, par lequel Dieu les (graces) communique au corps & à l'ame.

b FOL. 32. L'ondction leur donne la vrais autorité Royale, le Sacerdoce, & le grace vivifiant.

c FOL. 28. N'en pourra il pas autant dire des Sacramens, & le peut il sans facilité?

d lib. 4. de Bapt. c. 24.

paternas, virgines & Abbates, Reginas & Reges non minus ab improbis ministris benedici & consecrari docet, quàm ab iis, quos confiteri esse probos. Quòd si ex merito suscipiens confertur character, & auctoritas; jam nihil auctoritatis aut characteris adipiscetur, non solum improbus, sed etiam de cætero probus, si forte tempore unctionis in aliquo peccati reatu fuerit. Et quid hoc nisi hæresis VViclephi, & Hussitarum? Articulus enim Ioannis Hus unus erat: *a Sicut Princeps vel Dominus, tempore quo est in peccato mortali, non sortitur nomen illius officii, nisi nominetenus. Et sarris equivoce: sic hæc Papa, nec Episcopus, vel Sacerdos, dum lapsus fuerit in peccato mortali.* Et iste ejus error Concilii Constantiensis auctoritate damnatus est: *b Nullus est Dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.* Quis enim nescit, ex Ecclesiæ Catholicæ sensu atque doctrinâ, non minus Abbatissas & Abbatres, Reginas & Reges, quàm Diaconos, Sacerdotes, atque Episcopos sine discrimine bonitatis ac malitiæ valide benedici, ungi, & consecrari? Par in utrisque potestas ad operandum, par auctoritas ad regendum. Cum ergò hæc sint certissima, & sine periculo labefactandi Christianæ fidei fundamenta, in dubium revocari nequeant, quisquis per unctionem Regiam, tamquam *per instrumentum*, characterem indelebilem in ipsam animam imprimi, & regendi potestatem, & gratiam vivificantem tribui docet, cogitur eam, velit nolit, non à ministrantis, non à suscipientis probitate suspendere; & ei proinde ex opere operato effectum illum tribuere. Quid igitur erit, nisi quoddam

a In Conc. Constant. Sess. 15. *b* Ibidem.

dam Sacramentum Ecclesiæ, cum quo & in operandi ratione, & in ipso effectu, characteris, inquam, indelebilis impressione, & auctoritatis colatione, imò & gratiæ vivificantis communicatione convenit? Sed bene habet, quòd sine hujusmodi Sacramenti fide salvi esse possumus, imò cum ejus fide salvi esse non possumus. Opinio ipsa, ut mitissimè loquar, profectò hastenus in Ecclesiâ Christianâ inaudita, nova, merè voluntaria, omnis expert Ecclesiasticæ divinæque auctoritatis, sine quâ res tanta doceri sine insigni temeritate non potest. Ubi enim Scriptura, ubi traditio, ubi divina revelatio, ubi Patrum antiquorum contestatio, ubi Concilii cujuscumque auctoritas? sine quibus res tanta nec asseri debuit, nec ulla certitudo ejus haberi potest. Rem enim facti esse, quisque perspicit; characteris impressionem à liberâ Dei voluntate pendere, nemo dubitat; unctionem Regum quadringentis amplius annis à nato Christo ab Ecclesiâ institutam, & usurpâri ceptam, in confesso est. Unde ergò characteris impressio, & quidem, ut vidimus, ex opere operato, scriptori isti innotuit, nisi ex fonte, quem digito monstravit August. *a Phantasmata habere pro cognitis, summus error est, &c. sequuntur enim nonnulli phantasmata suâ tam præcipites, ut nulla sit alia materies omnium falsarum opinionum, &c.*

Quid, quòd istâ enormi unctionis Ecclesiasticæ commendatione, Sacramentis ipsis, aliud agendo; non levis sit injuria? latissimam enim pandit viam, ut ceremoniæ spirituales, quas Sacramentalia Theologi vocant, ad Sacramentorum amplitudinem evchantur, & vicissim Sacramenta ad

Sacramentalium tenuitatem deprimantur, & utraque pariter hæreticis ludibrium fiant. Hoc enim non est ceremonias Ecclesiæ magni pendere, sed Sacramenta contemnere; imò ipsas quoque ceremonias obliquè impacta dedecore contumelia. Non enim leuior eis fit iniuria, dum plus quam fas est evchuntur, quam dum plus æquo deprimuntur. Perinde hominis dedecus est, si fortè major ei honor impenditur, ac si debitus denegetur. Nam semper adulatores, sicut & mendaces, & hæretici, extrema petunt: veraces & Catholici medium. Manichæi & Calvinistæ dehonestant matrimonium, illi tamquam immunditiam execrando, hi virginitati præferendo. Ita Virgini beatissimæ pariter contumeliosi sunt, qui eam Collyridis oblatione olim colere voluerunt, & qui cultu Sanctis & Mariæ *Teoroxa* debito auctore honore detrectant.

à Collyridianis apud Epiph. hær. 78.

CAP V T V.

Iteratio unctiõibus Regum familiaris repugnat impressioni Characteris. De unctiõne Reginarum pauca.

Sed antequam tam præceps in illam sententiam laberis, consideranda erant absurditates, quæ ex eâ nexu adamantino religatæ sunt. Si enim unctio characterem imprimit, profectò etiam reperi nequit: nam ista ratio est à duobus Conciliis generalibus tradita, magnoque consensu à Theologis recepta, cur quædam Sacramenta iterari nequeant, quia characterem imprimunt indelebilem. Audi Concilium Florentinum: *b Sacramenta*

Irta

b Conc. Flor. in decreto unionis.

tria sunt, quæ characterem imprimunt in animâ indelebilem: unde in eadem personâ non iterantur. Audi anathema Tridentini: a Si quis dixerit in tribus Sacramentis, & c. non imprimi characterem in animâ, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ex iterari non possunt, anathema sit. Ut quid enim iteraretur, quod semel infixum evelli nequit, & manet omnimodè incorvulsus, sicut hæc de re Concilium b Toletanum loquitur? Cum ergo character ille tuus indelebilis & incorvulsus sit, profectò iterabilis erit unctio, quæ imprimitur. Quid igitur dices de illis Regibus, qui bis tæve uncti & coronati sunt? Nam de Pipino restant histori, eum primò à Bonifacio Archiepiscopo Moguntino unctum & coronatum esse: c Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad hujus dignitatē honoris unctus sacra unctiõne manu sanctæ memoriæ Bonifacii. Quod Annales Francorum d, Fuldenses, Regino in Chronico, & recentiores unanimiter verum esse agnoscunt. Triennio verò circiter post à Stephano Papâ, de quo idem statim subjicit: e Stephanus Papâ, postquam à Rege Pipino Ecclesiæ Romanae defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra unctiõne ad Regiæ dignitatis honorem consecravit. Cui idem, qui antè cæcatus fuit, ad stipulatur. Exemplum patris Carolus Magnus in filiis suis imitatus est. Nam, ut Adhelhelmus, baptizavit f Pontifex (Adrianus) filium ejus Pipinum, unxitq; eum in Regem, & Ludovicum fratrem ejus, quibus & coronam imposuit. Pipino scilicet Italiæ, Ludovico Aquitanie, teste Reginone g. Quem Pipinum tamen Sigonius, & Fauchetus h à Leone

B 6

PON-

a Sess. 7. can. 9. b Concil. Tol. 8. can. 7. c Adel. continuat. Aimoins ann. 750. d Annal. Franc. Regino. e Adel. ibid. an. 754. f Anno 781. g Regino in Chron. h Fauchet. in vita Caroli Magni.

Pontifice, Carolum Imperatorē inaugurante, iterum Regem Italię unctū esse tradunt. Ludovicum verō Regē Aquitanizę Stephanus Papa, qui Leoni successerat, postea Rhemis, *a celebratis ex more sollempniis, diadematis impositione coronauit*: quo tota illa inaugurationis & unctōnis ceremonia cōprehenditur. Quid, quod ipse Carolus Magnus bis unctus & coronatus fuit? Nam, præter Adelhelmū *b*, Annales Fuldenes conceptis verbis dicunt: *Stephanus duos filios ejus (Pipini) Carolum & Carlmannum sacrā unctōne unxit in Reges. c* Et idem postea à Leone Pontifice in Missarum sollempniis Imperator coronatus est, unctōne à capite ad pedes usque superfusā, juxta antiquum Judaicę consecrationis ritum: *d*

Ὁ μὲν, ἀπὸ χροσάμει & κη νόμοις Ἰσραήλιν
Κάκκεφαλῆ; μίχελ ποδάω λαίω τέτον χρίετ.
Ceterum Judaicis etiam ritibus usus

A capite usque ad pedes eum perfudit oleo.

Nec est quod̄ abstrusiora antiquitatum serinia perlustremus, ubi quotidianum exemplum olim usitatum in promptu est. Romanus enim Imperator usque perantiquo tribus coronis cingebatur, ungebaturque tribus diversis unctōnibus, primā Aquisgranī, ab Archiepiscopo Moguntino; secundā Mediolanī, ab Archiepiscopo Mediolanensis; tertiā Romę, à summo Ecclesię Præfule: quas antiquę coronationis istius ceremonias nōnulli et ex professo stylo persecuti sunt. Sed quid sæcularibus historiis percurrendis immoror? Ipsa sacrę litterę omni exceptione majora exempla suggerunt, omni disputatione superiora, omni ambiguitate lucu-

a Adel. an. 816. *b* Adel. an. 754. *c* Adel. infra. Regimo. Annales Fuld. *d* Constantinus Manasses. *e* Petrus à Beccæ in Aquisgranio.

lentiora. David ipse, vir secundum cor Dei, paucorum annorum spatio ter omnino diversis temporibus in Regem unctus est. Primum in Bethlehē à Samuele: *a Tulit Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum ejus.* Secundō in Hebron à tribu Judā: *b Venerunt que viri Iuda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Iuda.* Tertiō in eadem Hebron à viris Israël: *c Venerunt quoque & seniores Israel ad Regem in Hebron, unxerunt que David in Regem super Israel.* Salomon filius ejus solius pompę causā eidem omnino Regno binā unctōne inauguratus est: *d Sumpsit Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem.* Et rursum cum in usum templi offerrent Principes familiarum, ac proceres tribuum, *e unxerunt secundō Salomonem filium David. Unxerunt autem eum Domino in Principem.* Saulem primum Israelis Regem etiam ter inunctum fuisse, quemadmodum Davidem, auctores *f* non contemnendi tradunt; quamquam istud ē sacro textu non ita perspicue convinci potest. Viden' tandem aliquando, ad sacrām potiūs & spiritualem ceremoniam, sollempnēque inaugurationis ritum adhiberi unctōnem, quā ad ullius characteris impressionem? Non enim arbitror eō fatuitatis venies, ut in Salomone, Davide ac Pipino characterem characterē bis terte cumularum somnies; vel eundem iterum iterumque repetitum, ne temporis morā forte deleteretur.

Nam quod aliquid diversorum Regnorum coronis redimiti, & unctōnibus delibuti sunt, non minus luculentē vim veritatis istius ostendit.

B 7

Quid

a 1. Reg. 16. *b* 2. Reg. 2. *c* 2. Reg. 3. *d* 3. Reg. 10
e 1. Paral. ultimo. *f* Abulens. in lib. 1. Reg.

Quid enim? Italia, Aquitania, Gallia, Germania, quemadmodum diversa armorum & vexillorum insignia, ita in animabus Regum diversos characteres postulat? Unus duobus Regnis non est satis? Apagae anilia ista nugamenta. Quis enim nescit, Antistitem semel unctum, & caractere consecratum, ad quemcumque Episcopatum vel simul vel temporum successione transferatur, numquam unctionem Episcopalem iterare? Ipse summus Pontifex, quando in totius Ecclesiae curam jam ante Episcopus consecratus evehitur, nullius unctionis repetitione consecrandus est. Quae quidem exempla vel tardissimis patefaciunt, nullam omnino characteris impressionem in unctionibus Regum dari.

Mitto Reginas, quae plures, haud secus ac Reges, cum unctione coronatae sunt; Clementia *a*, uxor Ludovici Hutini; Constantia *b*, filia Alphonsi Regis Hispaniae, uxor secunda Ludovici junioris, & Alix tertia; Margareta *c*, uxor sancti Ludovici, aliaque plurimae. An & illas characteribus insigniri dices? Quis ergo in eis fructus characteris? praesertim juxta principia tua, qui Regibus vi unctionis potestatem administrandi tuendique Regni, hostesque debellandi conferri doces, quorum nihil omnino Reginis in Franciae Regno competit? Quid si forte repudientur, ut multis accidit? quid si marito viduentur, nulla mascula relicta prole? nonne ex illa dignitate in ordinem rediguntur, & privatae ad patrios lares, ut Maria *d* uxor tertia Ludovici duodecimi, in Scotiam; Elisabetha

sabetha Austriaca in Austriam; Eleonora vidua Francisci primi in Belgium, abeunt, aut remittuntur? Quid ergo character in eis efficit, vi cujus *a* Reges semper Reges manere tradis? An & istae semper Reginae Franciae manent, etiam alia ducta repudiata? etiam extra Regnum, & reduces in paternam domum? etiam alio Rege Reginae succedente viduae? Jocularia sunt ista, & puerilia, irrisione quam refutatione digniora. Verum est enim, nihil talibus Reginis, abolita jam dignitate & auctoritate, superesse, nisi amantem memoriam & quasi olfacta desiderantem. Et si dentur alteri Francorum Regi nuberent, sicut Anna Britannica Ludovico duodecimo post mortem Caroli octavi nupsit, profecto longe majori jure quam Pipinus, iterum ungi possent, & coronari.

a FOL. 34. Un Roy oint, demeure toujours Roy oint & sacré.

C. A. P. V. T. VI.

Solvitur argumentum ex Ceremoniali coronationis petiitum.

Sed ne sine teste loqui videaris, Ceremoniale profers, in quo omnes, quas recensuisti, gratiae formaliter, inquis, *b* exprimuntur.

Sed tu formaliter, ut verbis tuis loquar, illudis Lectoribus tuis. Nulla usquam mentio characteris, nullum vestigium. Dum Rex Francorum ungitur, illa verba pronuntiantur: *Vngo te in Regem de oleo sanctificato, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Ante & post unctionem, complures, quae a Praesule funduntur, orationes, ad gratias diversas corporales spiritualesque referuntur, nullam

omni-

a Du Tillet in vita Hutini.

b Idem, c Guil. Nangius.

d Scipio du Plais in vita Franc. primi. Thuanus. Genebrard.

b FOL. 31. Elles sont formellement exprimées dans la ceremonie de leur onction.

omnino factâ à characteris mentione. Ex quo fit, ut ceremoniæ, quæ adhibentur, gratiarum virtutumque variarum, quæ petuntur à Deo, potius signa, quàm causæ sint: per quæ signa realia, quemadmodum & per vocalia, tamquam per duplicem, realem vocalemque, precem, impetrantur ea quæ postulantur, & Rex officii sui commonetur. Unctio quippe corporis significat unctionem Spiritûs sancti *ad interiora penetrantem*, quo petitur, ut ungatur spiritus Regis, instar *Christi, qui unctus fuit oleo exultationis præ consortibus suis*: sicut in orationibus adjunctis declaratur. Hanc vim ceterarum quoque ceremoniarum explicat exfertè Pontificale Romanæ Ecclesiæ, quæ non minus doctrix omnium Ecclesiarum, ac mater est. Nam Pontifex gladio accingens Regem, *Attende*, inquit, *quod Sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt Regna*. Et diadema capiti imponens, *Accipe coronam Regni, quam sanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis significare intelligas*. Et scptum tradens, *Accipe virgam virtutis, ac veritatis, quâ intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos*, &c. Ceremoniis istis igitur omnibus, partim solemnibus & sacro ritu Rex exercendis functionibus veri & Christiani Regis deputatur; partim docetur munera tantæ dignitatis, ne se ad fastum tantummodò sæcularem vocatum putet; partim monetur officii sui, partim denique gratiæ tanto oneri necessariæ postulantur. Deus autem, qui non despicit orationem humilium, & præsertim Ecclesiæ sponsæ suæ, talium sacròrum rituum & orationum intuitu, atque impetratione, pios aliquos effectus, seu animi motus, juxta profundum

a *Pontif. Rom. in Coronatione Regis.*

dum providentiæ suæ consilium, temporibus ac locis opportunis excitat, quibus ad suæ dignitatis munia cum Christianæ spei fructu exequenda moveatur. Quis enim in Theologicis rebus ita hospes est, qui nesciat, per hujusmodi signa sacramentalia, non gratias habituales infundi, non characteres imprimi; sed actuales quosdam dumtaxat motus animi, Deo rebus istis & sponsæ suæ precibus assistente & annuente, suscitari?

CAPUT VII.

Solvitur aliud argumentum, ex unctioe Saulis ductum.

Sed ut exorbitatio tua non sine magnâ tibi ratione accidisse videatur, Saulem in præsidium advocas, qui cum non nisi biennium regnasse diceatur, diu tamen postea unctus Domini appellatus; & Amalechita interfectus est, tamquam parricida inuncti Regis, hoc est, inquis, *a ejus, qui per unctioem receperat impressionem characteris indelibilem*. Noctem nocte fugare niteris: quæ ut sublustrior tibi fiat, scito, si placet, opinionem illam, quæ Saulis regno biennium tantum tribuit, ac tibi placuit, à fabulatoribus Hebræis, hoc est, ex Seder b Olam ortum habuisse; ac talem esse, ut omni historiæ & auctoritati repugnare, sanctumque Paulum mendacii suspectum facere voluisse, videatur. Nam iste perspicuis verbis dicit: *c Dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin annis quadraginta*. Quæ verba quomodo cumque intelligenda sint, sive ad litteram, uti sonant, quem-

a FOL. 32. Celay qui parl'onâlon avoit receu une impression incifiable.

b Seder Olam. Rabban, cap. 13. c Astor. 13.

quemadmodum Augustinus a intelligit, siue alio modo, certum est, regnum Saulis plusquam biennio circumscribendum esse.

Ad locum igitur Scripturæ, qui dicit, *b Filius unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset; duobus autem annis regnavit super Israël*; duplicem accipe tibi responsionem. Prima est, illa verba cum sequentibus iungenda esse, *Et elegit sibi Saul tria millia*: ut significetur, eum biennium modestiâ, dissimulatione, Samuelis auctoritate, scilicet tuitum esse; deinceps sibi trium millium adscivisse satellitium. Placuit ea responsio non paucis recentioribus, Vatablo, Pinede, Genebraïdo, aliiis. Altera veteribus familiarior, ideoque antiquitatis amatoribus carior, Saulem, *sicut filium unius anni, innocentem fuisse, quando regnare cœpit*, & in eadem innocentia duobus annis regnasse. Hieronymi c verba sunt: quibus subscribunt non solum Procopius, Abulensis, Lyranus, & recentiores aliqui in hunc locum, sed etiam ex antiquioribus Rupertus d, e, qui jam dictam sancti Hieronymi interpretationem verbotenus referunt; nec non sanctus Gregorius primus: *Licet multis annis regnaverit, illis solis regnare dicitur, in quibus innocens & humilis fuisse perhibetur*. Et ante illos omnes Theodoretus: *Hoc significat quàm simplex esset ejus animus, quando fuit Rex electus*. Ille autem non diu est usus: unde subjunctis historiographus: *Et duos annos regnavit super Israël, nempe, cum eâ simplicitate regnat duos annos*. Utralibet istarum interpretationum vera fuerit, vides utique commentum

a lib. 17. de Civit. cap. 7. b I. Reg. 13. c Hieron. in trad. Hebr. d Rupert. in I. Reg. cap. 19. e Petrus Dam. opus. 37. qu. 1. f Greg. lib. 5. cap. 3 in I. Regum. g Theodor. qu. 28. in lib. 1. Reg.

tuum de charactere Saulis evanescere: nam ultra biennium utique verus Rex Israël Saul fuit, & merito Amalechita capite temeritatem luit, quod unctum Domino peremisset.

Quod si te forte movet, quod Saul à Domino reprobatus fuerit, regnoque spoliatus, illis verbis Samuelis: *a Abiecit te Dominus, ne sis Rex*; ac proinde non potuerit unctus Domini nisi propter characterem dici: occurret cogitationibus tuis Augustinus, b qui docet hoc ideo dictum primo tempore regni ejus, non quod tum solo dejectus fuerit, sed quia nullus de stirpe ejus fuerat regnaturus. Mansit ergo, Augustino auctore, verus Rex Saul usque ad mortem suam, & tamquam legitimus Regem semper eum David viventem veneratus est, luxitque defunctum: siue hoc eâ consideratione fecerit, quod unctioe suâ jus ad regnum dūtata accepisset, cujus legitima possessio Sauli remaneret, donec, Deo ipsum amovente, concederet fato suos siue quod etiam Saul titulū ac jus Regis ad mortē usque retineret, cui David tamquam legitimus hæres à Deo substitutus jure succederet.

Non enim admiratione dignum, aut novum est, ut plures quoquo modo sint simul Reges, siue æquâ regnandi sorte, siue concordia quadam subordinatione, siue aliis, quos jam tetigimus, modis. Nam, ut nihil de pluribus simul Imperatoribus post Constantinum loquar, fertilis est exemplorum historia Gallicana. Pipinus utrumque filium suum, quod jam vidimus, Carolum & Carolomanum secum, à Stephano Papâ, sub initium regni sui, Reges ungi fecit, & fidelissimos administrationis adjutores habuit. Hugo e Capetus

sex

a I. Reg. 15. b lib. 17. de civit. c. 7. c Glaber Tillet. & alii.

sex mensibus post inaugurationem suam Robertum filium throno suo sociavit, & solemniter ungi, consecrari, Regemque agnosci fecit. Sic Robertus Hugonem primogenitum; sic eo defuncto, Henricum secundogenitum; sic Henricus Philippum, a ætate sexennem. Quod sicut ab eis excogitatum fuit, ut successio filiorum in regnū, quod parentes contra legitimos hæredes Childericum & Carolum Lotharingæ Ducem obtinuerant, adversus invasionis labem, novosque quoslibet motus firmaretur; ita Davidem Sauli viventi Deus substituit, ut de post fœtantes accersitus, regni onera cum Saule sustineret, regnandi interim peritiam addisceret, partaque auctoritate, & animis sibi conciliatis, morienti in possessionem, plenamque administrationem regni sine difficultate succederet. Nam quemadmodum sciebat David alterutro, quem suprà diximus, modo sibi regnum esse debitum, ita constabat ei, non ante mortem Saulis possessionem ejus in se ex Dei voluntate esse transferendam. Hoc enim illa Davidis verba palàm indicant: *Uivis Dominus, quia nisi Dominus percussisset eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit, propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Christum Domini.* Hoc ita & Saul ipse cum filio suo intellexit: *c Ne timeas, inquit Jonathas, neque erim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.* Quid ergo mirum, si verum legitimumque istis modis Regem ac Dominum, atque unctum à Deo, David tantæ venerationis profecutus fuerit, ut interfectorem ejus tamquam

a Guber. b 1. Reg. 23. c Ibidem.

quam sacrilegum interfecerit? Sed nemo inde nisi imperitus indelebilem characterē finxerit. Nonne Clerici officio & beneficio propter scelera turbati manent Clerici, quamvis nullius impressione characteris ungantur? Nonne sacilega est manus, quæ eos verberando occidendoque temeraverit? Ecce quot modis illud formidabile Saulis telum tibi excussum est, quot vulneribus commearitibus ille character tuus interiit.

CAPVT VIII.

Unctio non tribuit Regibus summam potestatem, sed alias quasdam prerogativas spirituales.

Sed quorsum tandem hæc omnia? Ecce concedamus tibi characterem tuum, & quidquid tandem hac de re somnasti potius, quam disputasti: quid inde conficis pro Christianissimo Rege? Ergo, inquis, a major & eminentior est auctoritas ejus, quam Regum eorum qui non sunt uncti; & consequenter, quod tota vergit disputationis moles, ergo ex hac parte justior est causa bellandi Christianissimo Regi, quam cuicumque Monarchæ totius orbis.

Spectatum admisi risum tenentis amici.

Homo pepo, quid unctiōni cum justis bellorum causis? Unctiōne jus tribuit unctis Regibus, ut bellicis cladibus Regna vicinorum atterant, aut unctiōnis prætermisio vicinos reos facit? Quid stolidius istâ consequentiæ lege, quid turbulentius? Sed eâ præterita, quam suprà utcumque ponderavimus, prioris consecutionis nexum videamus:

imus:

a FOL. 33. Ainsi entre les Chrétiens, le caractère Royal relève la personne royale pour avoir plus d'autorité sur les autres Chrétiens, que n'ont les Rois non unctés.

FOL. 36. Leur auctorité est plus grande, puis que micum assumus.

mus : Ergo unctorum Regum potestas major est, seu auctoritas eminentior. Quâ Theologia? quâ Politicâ? quâ Dialexi? Esto, persona uncta sit sacratior, sit venerabilior Christianis, sit Deo custodiâ ejus carior, sit benevolentia in eum propensior, sit opitulatio promptior; propter quas causas omnibus meritò Christianis Regibus unctio cordi & usui esse deberet: an ideo quoque potestas major, vel auctoritas eminentior? Magnitudo potestatis & auctoritatis in Regnum proprium, multoquæ magis in alienum, ut adversus illud justa bella suscipiantur, non consecratione Regum, non sanctitate quâcumque comparatur, sed legitimâ potestatis & auctoritatis Regiæ colatione: quæ major aut minor est, prout magis minúsve legibus arque conditionibus solvitur aut adstringitur; vel ab alio, sive patrociniis, sive clientelâ, sive tributi, sive feudi juri dependet, aut libera est. Ex quo fit, ut Reges etiam uncti, qui nexibus istis dependentiâ devincti sunt, potestate & auctoritate nō unctis & liberis ab illâ subjectione meritò cedant: & vice versâ, ut etiam non uncti Reges, & Respublicæ quæ neminem in temporalibus superiorem agnoscunt, potestate & auctoritate superent non minùs feudatarios, licet unctos, Reges, quàm eos, quorum auctoritas ac potestas Optimatum adjunctione temperata est. In primo genere jam olim fuit Rex Sicilia, Bohemiæ, Angliæ: in altero, Daniæ, & Poloniæ. Illi quippe superiorem feudi recognitione venerati sunt, aut adhuc venerantur: isti quodammodò adjunctum patiuntur aut parem, dum in multis rebus eorum potestas Optimatum consensu ac voluntate restringitur. Vera supremæ potestatis & auctorita-

tis

tis Regiæ nota est, quam efficaciter atque breviter, ut solet, Tertullianus *a* expressit, ut verè summus Rex sit à Deo *secundus*, post quem *primus*, ante omnes, & *super omnes Deos*. Nam verè supremam potestatem & auctoritatem Regi tribuit, qui, ut idem ait, *b temperat majestatem Cesaris infra Deum, qui soli subijcit*. Quâ supremæ majestatis descriptione omnis dependentiâ à superiore, omne consortium cum pare secluditur. Hæc qui præditus est, sive unctus, sive non unctus fuerit, summâ profectò potestate & auctoritate pollet, quâ sub cælo in illo ordine, respectu temporalium, eminentior dari nequit. Non enim de unctis Imperatoribus; ne de Christianis quidem, Tertullianus loquebatur. Nam neque probitas, neque fides, neque unctio talem potestatem Regibus tribuit; sed ille, qui per Salomonem dixit: *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt*. Non Regni angustiis potestas illa contrahitur, nō amplitudine dilatur. Hoc ipso naque, quo Regnum aut Respublica, velut corpus politicum ac perfectum, plenissimè seipsum regere, & ab hostibus tueri potest, neminem respiciens superiorem in temporalibus, nisi solum Deum, à quo sicut spiritum, ita & potestatem illam traxit, absolutâ profectò, & summâ, atque independente pollet auctoritate ac potestate. Quapropter quidquid hic de unctiōibus Regum, quidquid de characterè, quidquid de ceremoniis ad adstruendam Francorum Regibus auctoritatis, iurisquæ bellandi magnitudinem fabulatus es, quò tandem pertinet, nisi ut appareat, te campos quævisse

ver-

a in *Apolog.* cap. 30.

b *Ibid.* cap. 33, c *Proverb.* 8.

verborum, ubi ventosè atque inaniter curreres, ac tantò ineptius apud imperitos milites, quanto veluti sapientius delirares ?

CAPVT IX.

Unctio plerisque Regibus Christiani orbis usitata.

NEc minùs bellè nugari peritis videris, quàm imperitis historiarum gnarus videri voluisti, cum coronationem & unctiorem Regibus Franciæ, & Angliæ, Romanoque Imperatori, cæteris seclis; arrogas, ut etiam sic Rex Franciæ emineat

Velut inter ignes

Luna minores.

Anglus enim, inquis, a hæreticus; Imperator imperium restituere debet.

Haud scio soliditas hæc, an ignorantia palmam ferat. Est enim notæ veritatis, omnibus Christianis Regibus coronationem atque unctiorem esse licitam, & plerisque jam inde a primis Regnorum exordiis usitatam. Siciliæ Rex primus Rogerius Panormi in Ecclesiâ Archiepiscopali sacrâ unctiorem delibutus, Regiam dignitatem sumpsit, anno millesimo centesimo trigésimo, die Dominicæ natiuitatis. *b* Exstat Diploma, cujus auctoritate jus ei tituli Regii, unctiorem & coronationis, indultum est. Hoc postea successores ejus, *c* Iacobus, Petrus, Ludovicus, alii plures, imitati sunt. Stephanus *d* Dux Hungariæ anno millesimo primus in Regem unctus, præreptaque coronâ quæ Duci

Polo-

a FOL. 38. L'hérésie luy a fait perdre & mépriser cette grace. Pour l'Empereur. quand il aura rendu la couronne Imperiale aux legitimes successeurs de Charles Magne, la France ne luy enuiera point son oction.

b Alexand. Abbas lib. 2. de gesu Rogerii.

c Chronicon Benevent Chron. on Aragon.

d Chastuitius in vitâ S. Stephani.

Poloniæ destinata erat, coronatus est. *Quin* & uxor ejus Gisela, Henrici Imperatoris filia, sacro Chrismate delibuta, Regiæque coronâ insignita fuit. Eodem ferè tempore Poloniæ Princeps Boleslaus, a Gaudentio Archiepiscopo sacris operante, Regio, præmissâ unctiorem, cinctus est diademate. *Qui* ritus in nostra usque tempora perdurat. Ungitur enim Rex, olim quidem in Gesnensy, nunc verò Cracoviensy Basilicâ sacro oleo inter scapulas, ante aram maximam, & coronâ aureâ redimitus, accepto in dexteram sceptro, & in laevam pomo, in solio editiore collocatur. Sic Boleslaus, sic Casimirus, sic alius Boleslaus, S. Stanislai interfector, inauguratus est. Tunc verò intermissio per ducentos & quindecim annos Regno, rursus Præmissus solemnî ritu inunctus fuit. In Norvvegia *b* quicumque tyrannicè Regem occidisset, Rex erat. Huic infamiatum ut Optimates occurrerent, anno octo millesimo centesimo octogésimo primo decreverunt Regem suum, *Præmissum* nomine, unctiorem mysticâ consecrandum, & coronandum esse, ut nemo de cætero auderet manum mittere in christum Domini. Factum est: sed Rex iterum interfectus à famoso presbytero & latrone Suero, qui ritu jam consueto, mysticâ unctiorem diadema consecutus est. Rex Daniæ Christophorus *c* Ripis anno millesimo quadringentesimo tertio, die circumcissioni sacrâ inunctus, Regnoque inauguratus est. Exstat Diploma Felicis V. cujus jussu factum fuit. Rex Sueciæ Christiernus *d* patrum nostrorum memoriâ à Gustavo Sueciæ Archiepiscopo, solemnibus ceremoniis

C

niis

a Neugebavarus in hist. rer. Polon. *b* Guil. Neubrigenfis li. 3. cap. 6. *c* Cypraus in annal. Slesvicens. *d* Idem.

niis consecratus est. Rex Navarra Philippus a Eburovix à trecentis circiter annis, qui Ioannam Ludovici Hutini filiam uxorem duxerat, in Pam-pilonensi Ecclesia coronatus est. Quod post ipsum à pluribus, ut Carolo Comite Eburovice, & aliis factitatum fuit. Balduinus *b* anno millesimo centesi-mo primo, in die sancto Nativitatis Dominica in Ec-clesiâ Bethleemiticâ, adstantibus Clero & populo, Ec-clesiarum quoque Prælati & regni Principibus, conse-cratus est in Regem Hierosolymorum, inunctus per manus D. Daberti, & Regio diademate solemniter lau-reatus, ut his verbis Guilielmus Tyrius refert.

Quod quidem ante Balduinum Godefridus e præ-terminerat, non quòd consecrationis munus, aut Ecclesiastica Sacramenta contemneret Princeps fidelissimus; sed coronam perituram humiliter de-clinavit, *in marcescibilem alibi consequeretur.* à Defuncto tamen *ultimo* Rege, Balduinus e de Burgo, Fulco, & alibi, *solemniter* ex more inuncti, coronati & consecrati sunt. Edgarum *Scotos* primum, & deinceps alios inunctos & corona historiae testatum faciunt. Quòd si cætera quo-que Regna lustrare operæ pretium esset, haud scio, an ullum in tota Europa sit, aut fuerit, cujus Reges non aliquando illius mysticæ unctiõnis ritu coronati sint. Sed hæc sufficiunt ad ineptam hominis istius imperitiam retundendam.

Jam verò quòd Reges Aragoniæ non coronari fabulatur, e quis tantillâ historiae cognitione tin-ctus æquanimiter ferat? Petrus II. à quadrin-gentis supra triginta circiter annis in æde S. Pan-

cratii

a *Chronicon Regum Aragon.* b *Guil. Tyr. de bello sacro l. 10. c. 9.* c *Idem lib. 9. c. 9.* d *Idem lib. 12. c. 3. & lib. 14. c. 2.* e *H. Boetius, Gordonus in opere Chronol. ad annum 1101. f Fol. 37.*

cratii Romæ à Petro Episcopo Portuensi sacro oleo perungitur, & ex manibus Innocentii III. diadema cæteraque insignia regalia, colobium, sceptrum, pomum recipit: qui Pontifex Taraco-nensibus Archiepiscopis indulget privilegium, ut Regibus Aragoniæ in posterum coronam imponant. Ipsa Regis Petri professio, & litteræ Pontifi-ciæ, quibus res gesta & privilegium continetur, extant in rebus gestis Regum Aragoniæ. Sic Pe-trus *b*, sic Alphonus, sic Iacobus, inuncti & coroa-nati sunt: sic Ferdinandus, Ioannis Castellæ Regis filius, sic Martinus. c

Quàm verò lautum, quod etiam de causis, cur Reges Aragoniæ non coronentur, quasi magna proditurus mysteria, philosophatur? nimirum, in-quit, *quia Comitatus erat,* & quidem tributarius, quando in Regnum evectus fuit; cujusmodi Regnorum Reges ungi nequeunt. Nec animad-vertit, dum plûbeos istos pugiones jactat, se pro-priis armis letaliter vulnerari. Quid enim? nonne Anglia, cujus Rex, te confitente, ungitur, Pontifi-cii Romano tributaria est? nam nummus sancti Petri dictus ad Henricum Octavum usque religio-sè persolutus est. Sicilia nonne in hunc usque diem, olim etiam Hungaria Romanæ Sedi, Na-varra Regi Castellæ, ita pacifcente auxilium Cas-tellanum Garfia quarto Navarrae Rege, clientelæ jure subdebatur? & tamen istorum Regno-rum Reges solemnibus Ecclesiæ ceremoniis un-cti & coronati sunt. Quid igitur nisi magnam

C 2

osten-

a *Chronicon Regum Arag.* b *Ibidem.* c *Lucius Marinus Siculus lib. 11.*

d *FOL. 37.* Mon opinion est, que ces Royaumes d'Espagne comme de Cas-tille, de Portugal & d'Aragon n'estoient que Comptes, & quand ils ont esté eriger en Royaume, ils estoient homagers & tributaires, c'est pourquoy leur Princes ne pouveut estre cincts.

ostentas ignorantiam, dum de rebus istis magistraliter disputas: ut hujusmodi Regum Franciæ privilegia decantando, quibus totius orbis Regibus antecellant, militibus rerum istarum imperitis quasi classicum canas; ne, tam justis scilicet belandi causis freti, veluti clausis oculis præcipites ad arma vel in interitum suum ruere videantur?

CAPVT X.

Prisci Reges Gothorum ante mille annos ungebantur, adeoq; ante omnes Reges orbis Christiani.

QVOD si de hujusmodi prerogativis, nihil omnino ad justas belli causas pertinentibus, pro Regibus Hispaniarum, quos inconsideratè deprimis, gloriari liberet, non essem inspiens: veritatem enim dicerem. Scio Reges Hispaniæ, aliquot sæculis ante Reges Franciæ sacrâ unctione delibutos, diadema Regni suscepisse de manu Dei. Nam, ut præteream eos Reges, qui post Saracenoꝝ irruptionem Hispaniæ sceptrâ moderati sunt, Ordonium *a*, qui ante septingentos annos solemniter à duodecim Pontificibus perunctus & coronatus est; Ferdinandum tertium; Alphonsum octavum, & alios, quorum hic novennis solemnique quoque ritu, ille adultus Toleti, & quidem, ut Scriptores *b* antiqui notant, secundùm legem Dei & consuetudinem Regum priorum, coronatus est: ut, inquam, hos præteream, veritate constat exploratâ, non solum (ut quidam recentiores volunt) Egicam & Vitizam, qui paulò ante Maurorum invasionem Regno Hispaniæ præfuerunt, sed ante

non-

a Luc Tudens. in Ordonio. *b* Idem, Lambertini. in Theor. suo. Luc. Tudens.

nongentos & quinquaginta annos Flavium Ervigium oleo sacro delinitum fuisse, regnoq; inauguratum. Testis omni exceptione major est Synodus Toletana *a*, anno primo Ervigii *Ætâ* 718. celebrata. Nam capitulo primo dicit, se ex scriptis Ervigii documentis cognovisse, quòd VVamba Ervigium per scripturam definitionis suæ prælegerit regnaturum, & sacerdotali benedictione ungenti. Et paulò inferius, quòd Julianus Toletanæ sedis Episcopus eum instruxerit, ut cum omni diligentia ordine jam dictum Dominum Ervigium in Regno ungere deberet, & sub omni diligentia unctionis istius celebritas fieret. Et ipse Ervigius *b* in oblato Antistitibus libello supplice profitetur, non latere Episcopos, quo pacto & regnandi conscenderit sedem, & sacrosanct. Regni perceperit unctionem. Et ante Ervigium VVamba seu Bamba, prædecessor ejus, simili ritu consecratus est. Nam de illo cœteraneus ejus Julianus, *c* Archiepiscopus Toletanus, testatur, eum, ne cura locum sacra sedis Toletani Regni sacram susciperet unctionem, distulisse celebritatē usque ad nonam decimam diem; ne videretur ambitione usurpasse, vel furatus esse Regni gloriam, sed potius signum tanti culminis, id est unctionem, à Domino percepisse. Ad Toletanum enim Archiepiscopum ex Primatûs prerogativâ spectabat Regum consecratio, à cujus sede cum abesset Bamba centum & viginti militariis, meritò consecrationem distulit. Postquam autem, pergit Julianus, *d* Toletanam urbem ingreditur, & venium est, quo sancta unctionis susciperet signum, Regio jam cultu conspicuus, jurandi fidem populus reddidit, & mores bonos prædecessorum Regum, atque leges firmavit. Deinde

C 3

curva-

a Concil. Tolet. 12. cap. 1. *b* Libell. supp. Ervigii. *c* Chronicon Juliani. *d* Ibidem.

curvatis genibus oleum benedictionis per sacri Primatis & Pontificis Quiritii manus vertici ejus refunditur, & benedictionis copia exhibetur. Ex quibus verbis perspicuum est, jam tum unguendi Reges Hispanos usitatam fuisse ceremoniam. Quod clarius elucet ex Chronico a Regum VVifigothorum, sub idem tempus conscripto, in quo de Bamba dicitur: *Suscepit Dominus VVamba Regni gubernacula eodem die, quo ille (Recessuindus) obiit in supradictis Kalendis Septembribus, dilatâ unctiōnis solemnitate usque in diem XIV. Kalend. Octobr. Lunâ 21. Et de Ervigio, ejus successore: Suscepit succedente die, secundâ feriâ, gloriosus Dominus noster Ervigius Regni sceptrâ, quod fuit Idibus Octobris Lunâ 16. ÆRâ 718. dilatâ unctiōnis solemnitate usque in supervenientem diem Domini-cum.* Nempe differebatur unctiōnis solemnitas, quia ex usitatâ consuetudine continuò Regni suscepti auspicia subsequi debebat. Non enim illi primi fuerunt, qui sacrâ unctiōne in Regnum Gothicum consecrati sunt. Nam quòd in coronatione Bambæ sit jurisjurandi mentio, ejus *fidem populis reddidit*, respicit Julianus ad sanctionē Concilii sexti Toletani nationalis, quâ jam ante triginta quatuor annos constitutum fuerat sub Cintilla Rege, *b ut quisquis succedentium temporum Regni sortitus fuerit apicē, non ante consendat Regiam sedem, quàm inter reliquas condiciones sacramento pollicitus fuerit, hanc se Catholicam non permissurum eos violare fidem.* Quæ pollicitatio conjungi solet coronationi & unctiōni. Et ante Cintillam, sub Sisenando Rege, Præsules Hispaniæ, volentes vitam Regum fuorum adversus perfidos munire parricidas, qui

eis

eis violentam manus inferre conarentur, tamquam vulgatâ circumscriptentes eos notissimâque periphrasi, *christos Domini* Reges suos vocant: *a Et cum Dominus dicat, Nolite tangere christos meos: & David, Quis extendet manum suam in christum Domini, & innocens erit? illis nec vitare metus est perjurium, nec Regibus inferre exitium.* Et quinquaginta annis ante Sisenandum, hoc est, anno quingentesimo octogesimo quinto circiter, celeberrimus ille Catholicæ Fidei susceptione, totiusque Regni sui conversione Reccaredus, in Regno Gothorum eadem unctiōnis solemnitate coronatus est Regno, vel, ut Lucas Tudenis legit, in Regno coronatus est, prout his verbis testatur successor sancti Leandri, qui Reccaredum converterat, S. Isidorus b Hispanensis Episcopus. Nam coronationem in se complecti quoque unctiōnem, ex antiquo Ecclesiæ ritu, & Regulis Pontificalibus, extra controversiam est. Unde Scriptoribus historiæ Gallicanæ nihil usitatus est, quàm coronationis vocabulo totam illam ceremoniam unctiōnis, & sacræ inaugurationis exprimere. Ita Auctor c Vitæ Ludovici octavi: *Ludovicus cum Blancha uxore sua in Regem Francia coronatur: & de Philippo Guilielmo Nangius: Philippus Rex Francia vacante sede Remensi coronatus.* Et de Richardo: *d Richardus Comes Cornubia apud Aquisgranum in Regem Alemannia fuit coronatus.* Et Rigordus: *e Philippus à Deo datus, coronatus est Remis.* Et Adelhelmus: *f Stephanus Papa Ludovicum cum diadematis impositione coronavit.* Nec desunt Scripto-

C 4

res

a Concil. Tolet 4 c. 74. b S. Isidor. in Chronic. Gothorum, c Auctor Anonymus vita Lud. 3. d Guil. Nangius in gestis S. Ludovici. e Rigord. de gestis Philippi Augusti, f Adelbel. in Annal. Franc.

â Chron. VVifigoth. quod Pithaus edidit & præfixit Codici Legum VVifigoth. b Concil. Tolet. 6. c. 3.

res graves, qui Reges Hispaniæ etiam ante Recaredum ab initio susceptæ cognitionis Christi, hoc est, ab ipsis primordiis Regni Gothici, facillè centum annis ante Clodovæum, unctione in Regnum consecratos esse testantur. Sed, quod nobis abundè satis est, Recaredus iste, Christianissimus Princeps, jam inunctus & coronatus fuerat primus omnium Catholicorum Regum totius orbis, ante sesqui-sæculum quàm fuisset apud Francos de peculiari Regia unctione cogitatum. Centum enim & sexaginta facillè annos Pipinum antecessit, qui primus inter Francos Regiâ unctione delibutus fuit.

CAPVT XI.

Pipinus Primus Regum Francorum inunctus est.

NAm quod plerique putant, Clodovæum fuisset in Regem à S. Remigio chrismate cælitus misso consecratum, error videtur esse popularis. Neque enim inter antiquos quisquam testis est istiusmodi unctionis Clodovæi, vel cuiuspiam posteriorum Regum, nisi qui ægentis annis Clodovæo posterior. Nam neque Gregorius Turonensis, qui paulò post Clodovæum defunctum natus est, & accuratè quidquid lectione dignum Regibus suæ nationis accidit, memoriæ posterorum tradit, ullam unctionis Regiæ vel Clodovæi, vel cuiusquam successorum ejus mentionem facit: nec Eginhartus, Caroli Magni scriba, qui ultimos primæ familiæ Reges videre potuit: nec Fredegarus, nec Aimoinus, nec Adelhelmus, Monachi Benedictini, nec alius quisquam, qui sæculis Merovingianæ stirpis vixerit, aut proximus fuerit.

Quod

Quod sanè incredibile est, si unctio fuisset usitata; nam simulatque ad Pipinum ventum est, omnes passim ab unctione Regnum auspicantur.

Nec verò causâ defuit, cur posteriorum sæculorum Scriptores Clodovæum Regem inunctum fuisse crederent. Legerant enim fortasse veterum quorundam loca, quibus dicunt chrismate, vel oleo cælitus misso, Clodovæum Regem *sacratum, ordinatum, vel consecratum esse*. Sic loquitur Hormisdas Pontifex ad S. Remigium, Archiepiscopum Rheimensem: *a quem Clodovæum sacri dono baptismatis consecrasti*. Sic ipse Gregorius *b Turonensis* in baptismo Clodovæi: *Delibutusq; sacro chrismate, cū signaculo crucis Christi*. Itaque cū postea sub Carolina stirpe Reges peculiari unctione in Franciâ consecrari cernerent, existimasse videntur, etiâ istam unctionem eò esse referendam. Hoc eò proclivius ipsis fuit, quòd, juxta doctrinâ antiquæ Ecclesiæ, chrisomatis unctio baptismò adhiberetur, ut fideles quilibet, ipsiq; adeò populorum Rectores, tamquam Christo similes futuri, in Reges & Sacerdotes, seu in *Regale sacerdotium* mysticâ ratione sacrentur. De quo Hincmarus Archiepiscopus Rheimensis ad Reges loquens: *Qui fecit eos in baptismo Reges & Sacerdotes Deo nostro, & genus Regum, ac Regale sacerdotium, secundum Apostolum Ioannem & Petrum*. Et Ambrosius unctioe capitis significari docet, *Ut fias, inquit, a electum genus, sacerdotale, pretiosum*. Omnes enim in *Regnum Dei & in sacerdotium unguimur gratia spiritali*. Quæ doctrina sicut etiam apud alios Patres perquam communis est, ita occasionem fortasse Scriptorem posterioribus præbuit,

C 5

â Apud Hincmar in opusc. 55 capit. b Greg Tur lib 2 ca. 31.
c Hincmar, de Divortio Lothar, d Lib. de initiand. cap. 6.

buit, ut Clodovæum Regem peculiari distinctâ-
que unctiōe à baptismali sacratum esse arbitra-
rentur, mysticum Regnum in corporale trans-
formando.

Nec sanè mirum, quòd nulla in Clodovæo, to-
tâque primâ Regum stirpē mentio peculiaris un-
ctiōis audiatur. Clodovæus enim legitimo & usi-
tato Francorum ritu jam ante baptismum erat in-
auguratus Rex: ut nihil opus esset, vel eadem ip-
sas, vel alias unctiōis aut coronationis iterare ce-
remōnias. Porro ritus illos priscos Principum
creandorū longè alios olim fuisse Francis, quàm
unctiōis, exploratum est. Nam scuto impositus
Rex novus in altum sublatus per castra circum-
ferebatur. De Clodovæo ipso Gregorius Turo-
nenfis: *a Plaudentes tam palmis quàm vocibus, eum
clypeo evectum super se Regem constituunt.* Et de ele-
ctiōe Sigeberti: *b Collectus est ad eum omnis exer-
citus, impositumque super clypeo sibi Regem statuunt.*
Idem refert in Chronico Ado c Viennensis. Gun-
debaldus verò, ut Gregorius tradit alio in loco,
*d palma superpositus Rex est levatus. Sed cum tertio cū
eodem gyrarent, cecidisse fertur, ita ut vix manibus
circumstantium sustentari potuisset.* Barbararum
gentium ille mos erat, maximeque Germanorum;
unde Francis velut gentilitatis adhaerens. De Bri-
mone Caninesatum primatē (gens Batavia pro-
xima est) Tacitus; *e Impositusque scuto, more gentis, &
sustinentium humeris vibratus, Dux deligitur.* Sic Ju-
lianus à Gallis militibus Princeps renuntiatas
est: *f impositusque scuto pedestri, & sublatus eminentem
populo silente, Augustus renuntiatas.* Sic Gothi sub-
inde

a Greg. Tur. lib. 2. Hist. c. 40. b Lib. 4. cap. 46.
c Adh. aetate sextâ. d Greg. Tur. lib. 7. esp. 10.
e Tacit. lib. 4. Hist. f Amm. Marcell. lib. 20.

inde soboles Germanorum: *a Iudicamus parentes
nostros Gothos inter procinctuales gladios, more ma-
jorum, scuto supposito, Regalem nobis contulisse pra-
stante Deo dignitatem, ut honorem arma darent, cui
opinionem bella pepererant.* Sic & in ipso Imperio
Romano, sed postquam cum barbararum Gen-
tium illuvione mores earum imbibissent, Princi-
pes inaugurarunt. Zonaras de Hypatio contra Ju-
stinianum electo: *b Καὶ ἐπὶ ἀσπίδι αὐτὸν μετὰ σκίον
ἀγρᾶντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα.* Et in scutum sublime eum
tollentes, salutant Regem. Cyropalates de officiis
Aule: *c Οὐδὲ βασιλεὺς ἐπὶ σκῦταρίῳ κατεσθῆς ἐπαίε-
ται ἐς ὕψος.* Novus Imperator scuto impositus tollitur in
altum. Hujus ergò ritus meminerunt sapius Scri-
ptores rerum Gallicarum, in primâ familia Regi-
bus, sacra unctiōis antiquiores numquam. Hæc
enim, fatentibus quoque vim veritatis non infimis
Francicarum rerum Scriptoribus d, à Pipino or-
tum habuit. Qui cum sibi Regni præter jus succes-
sionis occupati conscius esset, duplicis intra trien-
nium consecrationis auctoritate supplere nitebat-
ur id, quod juri deerat: ut omnes novos legitimi
heredis modus, duplicis unctiōis, etiam Pontifi-
ciæ, veneratione ac solemnitate cōpesceret. Hinc
filios secum duos, Carolum & Carolomannum, si-
mul ungi voluit. Idem eadē de causâ fecit Carolus
Magnus: idem Hugo Capetus, cum successoribus,
usque ad tertiam generationem; qui etiam filios
suos Regni habentis moderâdis adhuc per ætatem
inidoneos sacrâ unctiōe consecrarunt, ut adver-
sus legitimos heredes, stirpem Caroli Lotharin-
giæ Ducis, sese quaquâ ratione munirent.

a Cassiod. lib. 10. variar. b Zonaras. c Cyropalates de off.
aule. d Tillet, Fauchet lib. 6. c. 1.

Illud verò in unctione Regum Hispaniæ con-
 sideratione dignum, quòd, cum Ecclesiæ sancti-
 one per Innocentium III. *a* constitutum sit, & in co-
 ronationibus Regum usitatum, ut Pontifices in-
 gantur in capite, Reges in brachio & humeris, ad
 significandam auctoritatis utriusq; differentiam:
 Reges tamen Hispaniæ peculiari prærogativâ in
 vertice ungebantur. Hoc enim paulò antè perspi-
 cuis verbis Julianus, Archiepiscopus Toletanus,
 de Bambæ unctione tradit: *b* *Curvatis genibus*
oleum benedictionis per sacri Primatis manus vertici
ejus refunditur. Quo argumento, Regum Hispani-
 niæ prærogativa præ aliis nonnullis Regibus, in-
 feriori modo inungi solitis, indicatur.

a Innocent. cap. I. de sacrâ unctione. *b* Julian. in Chronic.

C A P V T XII.

*Oleum cœlitus allatum non tribuit majorem potestatis
 eminentiam, quàm ab Ecclesia sanctificatum.*

Qvod verò hinc tandem potestatis eminen-
 tiam in Francorum Regibus, & consequen-
 ter justiore bellandî causam, colligis, e quòd
 chrisimatis miraculosi unctione coronatur, ean-
 dem ingenii tui dexteritatem sapit. Non hoc sen-
 tirêt ipsi Reges Franciæ, si quo bellorum ingruen-
 tium vel incendii infortunio sacra ampulla periis-
 set; vel, aliâ quâpiam cogente necessitate, alio
 quàm Remensi oleo, sicut Henrico IV. contigit,
 perungi debuissent. Cum enim Henrico ad co-
 rationem aspirante, civitas Remensis forti præsi-
 dio teneretur, unde ampulla sacra non nisi magnâ
 diffi-

a POL. 38. Or entre tous les Monarches le Roy de France a la grace de cette
 onction, fûite d'une huile miraculeusement apporté par le S. Eiprit. Son au-
 torité d'ic ne est plus eminente, plus auguë, & plus divine, &c.

difficultate adferri posset, quodlibet sacrum oleum
 Proceres & Antifites Galliæ ad illam ceremoni-
 am satis esse censuerunt: allatoque non chris-
 mate, ut est Remense, sed oleo sancti Martini; Car-
 nuri consecratus est. An ideo Henrico IV. a mi-
 nus auctoritatis, minus eminentis potestatis ad-
 fuisse putas; vel minus divinam, eminentem, au-
 gustamque futuram fuisse auctoritatem ejus, mi-
 nusque justam belli causam, si oleo ab Antistitibus
 consecrato delibutus fuisset? Non hoc, arbitror,
 tibi dedisset ipse Rex, non hoc Antifites, non
 Theologi. Vim habet aliquam sine dubio inter
 Christianos miraculosa rerum quarundam pro-
 ductio: sed quòd earum usus majorem, eminentio-
 rem, augustiorem, divinioremve, ut tu loqueris, con-
 ferat Regibus auctoritatem, delirium est, vel hal-
 lucinatio hominis nõ satis vim veritatis Ecclesia-
 sticæ penetrantis. Quis enim nesciat, Baptismum
 in aquâ simplici, & consecratâ, & cœlitus missâ,
 ejusdem esse sanctitatis, ejusdem in operando po-
 testatis, ejusdem denique auctoritatis, creare Chri-
 stianos? Idem de chrismate Confirmationis, de
 oleo Extremæ unctionis, & sacri Ordinis esse sen-
 tiendum, veritas docet. Nisi fortè eminentioris
 diviniorsque potestatis Antifitem, & Sacerdo-
 tem esse censeas eum, qui oleo cœlitus missio sa-
 cratus fuerit, quàm qui Pontificis benedictione
 consecrato. S. Petrus Processum & Martinianum *b*
 aquâ, ex petrâ in hunc usque diem miraculosè sca-
 turiente, baptizavit: Deus aquis aliquando im-
 plevit baptisterium in Hispaniâ; in Sicilia *d* apud
 Lilybæum: S. Remigius *e* paganum ægorantem

c 7
a Scipion du Plaix. *b* Acta Process. & Martin. *c* Gregor. Tur.
 de gloriâ Mart. c. 24. & 25. *d* Epist. Paschasii ad Leon. prim. Pont.
 c. Hinc. in vitâ Remigii, & Floard. hyst. Rem. lib. I. c. 12.

oleo catechumenorum, & chrismate divinitus misso post baptismum liniit. An tibi illi divinitus allatis aquis baptizati, unctique cœlesti chrismate, diviniore eminentiorisque potestatis aut characteris fuerint Christiani? Facestant illæ nugæ à Christianorum cogitationibus. Divinarum operationum illa supernaturalia instrumenta sunt: quorum vilitas non impedit operantem Deum, neque præstantia magis adjuvat. Stabiliter ille opus idem suum, effectum eundem, cuiuscumque tandem instrumenti interpositione, peragit. Sal, aqua, oleum, chrisma, undecumque allata, undecumque sanctificata, idem omnino ad effectum illum Sacramentorum conferunt, quem ex Ecclesiæ vel Christi instituto operantur. Minister ipse, qui illis utitur, idem efficit (quod mirabilis) sive sit bonus, sive malus: nisi Donatistarum cuiuspiam fortè sententia placeat, qui bonitati sanctitatisque instrumentorum tribui volunt, quod competit soli Deo. Sed istos tecum jugularet Augustinus *a*, qui dicit: *Sacramentum tam sanctum est, ut nec homicidâ ministrante polluitur.* Quia, ut idem optimè *b*, *Petrus baptizet, Paulus baptizet, Judas baptizet; hic est, qui baptizat, videlicet Christus, qui solus baptizat potestate, discipuli ministerio c.* Qualiscumque ergò Sacramentorum minister fuerit, sive sanctus, sive profanus, par effectus est, quem per eum Christi operatur; æqualis potestas, quæ confertur, juxta Augustini regulam, totius Ecclesiæ suffragio comprobata: *d Quomodo cum baptizat bonus & melior, non ideo iste bonum accipit, & ille melius; sed quamvis*

bonus

a Tract. 5. in Ioan. *b* Tract. 6.

c Idem Tract. 5. *d* Tract. 6. in Ioan.

bonus & melior fuerit minister, unum & æquale est, quod acceperunt; non est melius in illo, & inferius in isto: sic & cum baptizat malus, illud quod datum est, unum est; nec impar, propter impares ministros, sed par & æquale est, propter: Hic est, qui baptizat. Quemadmodum igitur istud, *Hic est, qui baptizat*, nullam agnosci sinit ministri differentiam, ita nec materiæ: ipse est quippe, qui per utrumque nihil naturalis efficaciam conferentem operatur effectum suum. Sit igitur aqua ad baptizandum simplex, sit precibus Ecclesiæ consecrata, sit divinitus allata, *Hic est, qui baptizat.* Sit chrisma aut oleum à ministris Ecclesiæ sanctificatum, ab Angelis benedictum, cœlitis missum, *Hic est, qui confirmat; Hic est, qui Sacerdotes ordinat; Hic est, qui Reges consecrat; Hic est, qui suam cuique, parem omnibus, per instrumenta diversimodè sanctificata tribuit potestatem.* Quamquam cum Ecclesia, vel Angeli materiam chrismatis sanctificant, quis nisi Deus invisibilem sanctificationem de cœlo pluit? Ergò quisquis etiam materiam sanctificat, sive in cœlo sive in terris, *Hic est, qui sanctificat.* Ita in omnibus effectibus, qui naturam superant, ad ipsum debemus oculos convertere, & ex ipso esse suspensi.

Hoc fortassis insinuatum nobis fuit, quando in veteri Testamento Reges Deus oleis diversis, diversoque modo sanctificatis, consecratos voluit, sine discrimine collatæ potestatis. Nam Salomonem unxit *a* *Sadoe* summus Sacerdos ex cornu olei de tabernaculo, hoc est, chrismate seu unguento sacratissimo, consecrationi tabernaculi & Sacerdotum *b* destinato; quo tamen deinde, ut

S. Isi-

a 3. Reg. I. *b* Exod. 30.

S. Isidorus *a* tradit, *Reges quoque sacrabantur*: Saul-lem *b* verò atque Davidem Samuel oleo communi per ipsum sanctificato. Tabernaculum enim, ubi sacrum unguentum servabatur, tunc temporis in Nobe residebat: & istum præter opinionem, hunc clanculum, ut nemo conscius esset, in Reges unxit. Rursus Absalon *c* in Regem, totius populi voluntate, *unctus est*; nec dubium, quin unguento sacro, cum Jerusalem ac templum ejus pareret potestati. Hazaël jussu Dei per Heliam Rex Syriæ, Jehu Rex Israëli per Helizeum vulgari oleo consecrati sunt. Nec enim ullum indicium est, quo sacrum illud unguentum ad æmulos, vel infideles ungendos Reges, per homines non sacerdotes adhibitum fuisse colligamus. Quis tamen agnovit in istis ex hac parte discrimen aliquod Regiæ potestatis? Quod profectò nullibi efficacius quàm in Franciæ Regibus locum habet. Illi enim, quem admodum non à populo, ita nec à Sacerdotibus, vel ipso Papa consecrantibus, sed successione jure sibi potestatem Regiam tradi arbitrantur; quam nec augeat, nec minuat adjuncta consecratio. Unde vulgare Franciæ proverbium: *Franciæ Rex non moritur*. Et cum aliquando Regum anni à consecrationis die fuerint numerati, hoc à posteris in usum, ut ajunt Scriptores d'Franci, meliorem commutatum est. Quod ut ut sese habeat, verissimum certè & extra controversiam esse debet, ut persona uncti Regis præ non unctâ sit ipsâ Ecclesiæ consecratione sacratio, sit Deo propter preces sponsæ gratior, sit in Regno administrando, tuendoque felicior; nullam tamen oleo miraculoso

emi-

a Lib. 2. de Eccles. offic. cap. 25. *b* 2. Reg. 10. & 16.
c 2. Reg. 19. *d* Tillet.

eminentiorem, quàm simpliciter sacro, potestatem tribui; nullam, quod stolidissimè fingitur, unctis Regibus belli causam esse justiore. Et hæc de unctionibus Regum satis. Nunc ad alterum caput, sanationem Strumarum accedamus.

CAPVT XIII.

Strumarum sanatio non tribuit absolutiorem sublimioremve potestatem Regibus Franciæ præ cæteris. Potestas illa sanandi recens.

CVM longâ disputatione gratiam sanandi Strumas, seu, ut alii vocant, Scrophulas, Regibus Franciæ Arroyus *a* vindicasset, concludit ex ea tandem præclarissimè, ut solet, Regiam eorum auctoritatem esse *augustiore, superiorem, majestate plenior.* Deum enim istâ miraculorum operatrice virtute fidem istius rei adstruere voluisse. In quo quidem primum oblitus est propositi sui. Nam ostendendum quoquo modo erat, quid ad justam belli causam adlerendam, vel certè colorandam, faceret Strumarum ista depulsio, etiamsi aliquid forsan facere ad extollendam Regiam auctoritatem potestatemque putaretur. Sed hic aqua ei hæret, ubi cardo rei vertitur.

Deinde nec potestatem diviniorem nemo nisi perquam imperitus ex illa sanitatis operatione colligere potest. Potestas enim Regum, & Pontificum, & cujuscumque legitimi Magistratûs, non à miraculorum virtute, sanitatumque dependet; non ex Prophetiæ, linguarumque variarum dono, non ex demonum ejectione, non ex quorumcum-

que

a ARROY FOL. 45. De cette puissance divine, que Dieu donne à nos Roys, nous devons reconnoître leur autorité Royale plus auguste, plus souveraine, plus majestueuse; puis que le fils de Dieu a voulu resinsigne son pouvoir, & en affermir la croyance, par la vertu de faire des miracles, &c.

que mirabilium operatione, religata est. Quid, quòd nec pietas ipsa, miraculorum omnium fons, ad altitudinem depressionemque Regiæ potestatis ac majestatis quidquam facit? Non eam tribuit quæcumque pietas, si quis caret; non tollit impietas, si quis habet. Tota Regum auctoritas mutat, si à morum probitate, sanitatumque parratione suspenditur.

Quapropter ipsos fidei Christianæ cardines nititur convellere, qui potestatem *sublimiorem* à gratiarum quarumcumque communicatione, quas Deus tribuit, cui vult, & quando vult, & quantas vult, metiendam esse decernit. Fides enim Christiana docet, Magistratum potestatem, quâ Republicam & Ecclesiam regunt, nullo pacto à morum probitate vel improbitate, multò minus à sanitatum, vel quorumcumque miraculorum operatione pendere. Ipsi hæretici, quos supra diximus, Hussitæ non ita delirarunt, ut ab hujusmodi extraordinariis beneficiis Dei altiorum depressoeremque potestatem petendam esse contenderent. Virtutem pietatemque præpostere commendarunt; de miraculis & sanitatibus nulla mentio. Quam si semel opinionem vulgus imbiberet, ut ex miraculorum patratrice potestate majestatem potestatemque Regum augeri aut minui putent, nil proclivius, quam ut aperto per illam doctrinam aditu, ad labefactandam eorum majestatem, & ad seditiones rebellionisque concitandas animentur, quibus contemptâ Principum potestate, prorsus excutiant jugum. Solidioribus profectò fundamentis illa nititur, quam fluxâ illâ gratiarum, quas gratis datas Theolo-

gi

gi vocant, operatione, sine qua Regum auctoritas & majestas integerrima, altissima, absolutissima: cum quâ decolorata, languida, tributaria, feudataria, denique mortua, & omninò nulla esse potest. Divina enim auctoritas est, quæ eandem omninò potestatem, æquè integram, æquè sublimem, æquè absolutam Principibus, & malis & bonis, & miraculorum virtutes non operantibus & operantibus tribuit. Ille, qui supremam Imperii *Majestatem dedit Mario, ipse & Cesari*, inquit Augustinus a, *qui Augusto, ipse & Neroni; qui Vespasiano, vel patri vel filio, suavissimis Imperatoribus, ipse & Domitiano crudelissimo; & ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino, ipse Apostata Juliano.* Ipse est enim, qui dat *regnum terrenum & piis & impiis, sicut ei placet, cui nihil injustè placet.* Unde nascitur, ut eadem auctoritate, eadem majestate, eadem divinitus datâ potestate regant impii, quâ regunt pii, miraculorum virtute destituti, quâ præditi; & eadem eis submissio, reverentia, obedientia debeatur. Si quid venerationis adjicit pietas, probitas, operandorum potestas mirabilium, hoc extraneum est Regiæ potestati ac majestati, quæ nec attollit earum præsentiam, ut sit sublimior, seu *plus souveraine*, ut verbis utar tuis, nec absentiam deprimitur.

Quid enim? An Reges Franciæ Merovingios, & Carolinos omnes, sub quibus majestas & potestas Imperii Francici fuit maxima, ipsumque tertiaræ familiæ caput Hugonem Capetum, cum filiis & nepotibus, depressoere potestate Reges fuisset arbitraberis? sic enim tua te præclara Theologia de suprema Regum potestate compellit. Lustra histo-

historias, antiquitatum abstrusos recessus excute, nullum certum vestigium inuenies, quo quemquam priscorum Regum Franciæ ante Philippum Primum, & filium ejus Ludovicum Crassum, illâ pellendarum strumarum potestate viguisse arbi- treris. Fatetur hoc ingenuè Scriptor Galliæ dili- gentissimus, & Francorum gloriæ studiosissimus, Scipio du Plaix: *Ad me quod attinet, nullum adhuc documentum, nullum vestigium hujus gratiæ in dua- bus primis nostrorum Regum familiis vidi. Nec sanè verisimile est, si eâ præditi fuissent, quin ejus tempo- ris Chronographi, in scribendis multis miraculis mino- ris momenti satis curiosi, præterissent istud tam fre- quens, tam nobile, & gloriosum familia Regum Fran- ciæ.* Nam quidquid aliqui de Clodovæo, & aliis consequentibus fabulantur, nullius Historici anti- quioris fide nititur. Quis enim credat, nemi- nem antiquorum Scriptorum, qui usque ad nau- seam delicatiorum hujus temporis minutissima quæque miracula persecuti sunt, Gregorium Tu- ronensem, Aimoinum, Eginhartum, Adelhel- mum, Ivonem, adde Annales Fuldenses, Sigebertum, Marianum Scorum, & similes, neminem, in- quam, illorum de re tantâ, tam usitatâ, in oculis Franciæ & Europæ gestâ, mentionem facturum fuisse, nisi Reges priores illâ potestate caruissent? Primus *b* omnium, quantum investigare licuit, Abbas Guibertus rem istam tetigit, qui Philip- pum Primum, & Ludovicum Crassum, sexcentis videlicet annis post conditum Franciæ Imperium, illam

a Scipio du Plaix in Canoniz. S. Ludovici.

— Pour moy je n'ay veu encore nulle preuve ny vestige quelconque de cette grace es deux premières lignes de nos Roys: & n'y a point d'apparence que s'ils en eussent esté doués, les Annalistes de ce temps là assez curieux d'écrire de beaucoup moindres miracles, en eussent omis un si frequent, si notable, & si glorieux à la maison Royale de France.

b Apud Scipionem du Plaix.

illam sanandi potestatem habuisse testatur. Quid ergo de cæteris omnibus dices? non eos habuisse supremam Regni administrandi potestatem? non enim suprema est, si in eodem ordine superior da- tur. Quid verò de illis, quibus potestas illa semel obtenta periit? An cum illâ etiam Regum periisse, vel emarcuisse potestatem? Nam de Philippo idem Guibertus coartaneus ejus dicit: *Cujus glo- riam miraculi cum Philippus pater ejus (Ludovici) alacriter exerceret, nescio quibus incidentibus amisit.*

De privatis etiam hominibus quid? Nam in vi- tâ S. Marculphi legitur, *b* Dominum D'Aumont illam sanandarum strumarum habuisse potesta- tem. An & illum aliquid Regiæ, supremaque po- testatis habuisse somniabis? Per quod enim quid- que augetur & minuitur, per hoc etiam vel ex to- to, vel ex patre constitui solet. Quid de priscis Au- striæ Principibus, qui ab Habsburgensibus oriundi sunt? Strumas, ut ferunt, *c* vi quâdam divinâ sana- re poterant. Nam in Alsatia vallem ajunt Alberti dictam, quæ, cum plurimos gignat strumâ labo- rantes, plurimos quoque manu Principum illo- rum curatos vidit. An & illorum Principalem po- testatem super primos Franciæ Reges, vel super successores eorum, Austriæ Principes, eriges? quod omninò tibi dicendum est, si consequenter desipere velis.

Regibus Hungariæ Icteri sanandi virtutem concessam esse perhibent; Reges Hispaniæ crucis signo demones pepulisse; Aragoniæ, strumas *d* sana-ASSE. Eduardus Rex Angliæ gestavit annulum,

e cujus

a Abbas Guibert. b Ita refert Scipio du Plaix. c Joan Pauli in Spudopædia. Vide Laurent in Theat. d Refert Andr. Laur. lib. de Strumis ex Chassaneo in Catal glor. mundi, & Carolo Tis- pia. Vide Anton. Benter.

cujus contactus comitiali morbo salutatis erat. *Hinc natus*, testatur Polydorus a, *ut Reges postea Anglia consueverint in die Parasceves multâ ceremoniâ sacrare annulos, quos qui induunt hisce in morbis omninò numquam sunt.* Idem Reges hac potestate sanandi strumas antè claruerunt, quàm ul- lum exemplum à Galliâ Regibus editum proferri possit. *Solebat*, inquit idem, *Rex Eduardus divinitus solo tactu sanare strumosos. Quod quidem immortale munus, jure quasi hæreditario ad posteros Reges manavit.* Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibusdam hymnis, non sine ceremoniis priùs recitatis, strumosos sanant. Eduardus autem viginti tribus annis ante Philippum Rex renuntiatus fuit. quæ si vera sunt, sive priùs sive posterius ista virtute præcellerint, sublimioris profectò potestatis, & augustioris majestatis fuerint ipse & successores ejus, Reges item Hispaniæ, Aragoniæ, & Hungariæ, quàm Pipinus, quàm Carolus Magnus, quàm Hugo Caperus, aliique priores Reges Franciæ, si tuis principiis credimus. Ipse sanctus Ludovicus antecessores & successores suos Reges Franciæ miraculorum virtute superavit: ergo & potestas ejus Regia omnium illorum potestate sublimior fuit. Quis, nisi desipiat, ita sapiat?

Quòd si oculis dignitatis Regiæ splendore præstricis, ad perspicuam veritatem adhuc hæsitatis, intueri saltem, quàm multos Galliâ Antistites, summisque Præsules Roma viderit, miraculorum virtute celeberrimos, quibus nemo, nisi rerum divinarum imperitius, Ecclesiæ gubernandæ potestatem sublimiorem, augustiorem, divinioremque dedit. Hæc enim prorsus eadem in omnibus, etiam sine omnibus gratiis sanctificanda Polydor. l. 8, Hist. Angl. tibus,

tibus, & gratis datis, sine incrementi decremen- tique vicissitudine, immobilis perstat; ne si semel gubernantium auctoritas per mores aut dotes hominum quoquo modo varietur, illis magis magisque languescentibus, ad interitum vergat. Quis nesciat Petrum Apostolum plerisque successoribus sanctitate præstitisse? nec tamen idcirco Pastoralis auctoritate & potestate præcelluit. Non enim ipsius, sed Dei instituentis, potestas & auctoritas fuit. *Sicut ergo permanet, quod in Christo Petrus credidit*, inquit S. Leo, *a, ita permanet, quod in Petro Christus instituit.* Cujus institutionis immobilis veritas facit, ut etiamnum Petri in sua sede vivat potestas, & præcellat auctoritas. Nam adversus hujusmodi, qui præfecturæ cujuscumque potestatem, ex hominum administrantium sanctitate, vel miraculorum virtute metiuntur, rectissime dixit idem S. Pontifex: *Petri dignitas in indigno hærede non deficit.* b

Quamobrem ut illam perniciosam Principatibus opinionem Deus ex hominibus tolleret, illa sanitarum quarumdam beneficia, quæ miraris, iam idololatris quibusdam Regibus concesserit permittit. aut ipse contulit, quando hoc occultior ordo providentiæ ostulavit. Nemo tamen istis, nisi forè Arroyus, sublimiorem potestatem, quàm Christianis multis Regibus, attribuerit. *Vespasianus oculorum tabe notum, & manu egrum tetigit, statimque conversa ad usum manus, ac cæco, Tacito ac Suetonio testibus c, reluxit dies.* Quæ quâquam rectius geniorum potestati tribuas, ut quæ non magis, quam Strumarum curatio à medicis descripta, & usu-

a Leo serm. 2. in annivers. die Assumpt. b Ibidem.
c Tacit. lib. 4. Hist. Sueton. in Vespas.

& usitata, vires naturæ superaverint, nil mirum tamen fidei quæ contrarium, si quis à Deo, Principum, qui per ipsum imperant a, potestatem decorante, mira illa profluxisse arbitretur. Novimus eum & b Infantibus exultationes, & c Deicidis, d Dæmonumque cultoribus veracissimas prophetias, & e Dæmonibus angelicas revelationes, & f Afinis dedisse humanas voces. Nihil ergò mirabile, si fortè per idololatrias, nullâ falsitatis vel impietatis eorum attestazione, mirum aliquid extra ordinem perpetraverit. An fortè & afinis inter afinos tribus prærogativas alicujus potestatis? Perge porrò; nec istud enim abhorret ab ingenio tuo. Vidésne, homo inconsiderate, temerarias assertiones tuas ab omni parte præbere latus? Quòd si tandem aliquando perspicuæ percussus luce veritatis oculos aperueris, noli ad incrementum potestatis Regiæ, quasi absolutioris sublimiorisq; g, de hac sanationum virtute gloriari. Prædica nobiscum illam, venerare illam, age gratias beneficiæ Dei, non putidæ adulationis vel superbiæ zelo, sed secundum scientiam: ne improvidâ tuâ temeritate amplius Regibus tuis noceas, quam p^a pum obtrudendo profuisti.

a Proverb. 8. b Luca 1. c Ioan. 11. d Psal. 23 & 24. e Aug. lib. 2. de Gen. c. 17. f Gen. lib. 2. de vii. demon. f Num. 22.

g Plus fovemur

CAPVT XIV.

Titulus, Christianissimus, nullam omninò regendi potestatem tribuit, nedum absolutissimam.

AD tertium jam fulcrum absolutæ supremæque præ cæteris Regibus potestatis veniamus, titulum *Christianissimus*, ex quo illam certo

cer-

certius Arroyus a demonstrari putat. Ne verò in lubrico figat pedem, titulum illum, tamquam Regibus Franciæ maximè debitum, laboriosâ disputatione vindicare conatur. Quanto molimine, mi Arroye, quantas aranearum telas texis, minutissimis ludibrium volatilibus! Ecce, disputationis ergò, non repugno. Habe tibi titulum, *Christianissimus*, si vis, etiam *Sanctissimus*, & si quid ultra. Nego vel hilù superioris vel absolutioris inde potestatis vel auctoritatis accedere. Quis enim ita pingui Minervâ Theologiam doctus est, ita, inquam, lupinus & scallus, qui nesciat, *Christianum* non esse titulum secularis auctoritatis aut potestatis? multò minù, ut miserimè deliras, belli causas efficere justiores? *Christus* unctum sonat, quia unxit eum *Deus oleo exultationis præ confortibus suis b*, hoc est, ut exponit Princeps Apostolorum, quia unxit eum *Deus Spiritu sancto & virtute c*. Hinc Christiani spiritum Christi, saltem credendo, participant, Christum se sequi profiterentur, hoc est, credendo saltem discipuli Christi fiùt, sicut Aristotelici, discipuli Aristotelis; Platonici, discipuli Platonis. Hoc facer ipse textus indicat, quando dicit, quòd Antiochia cognominati sunt *discipuli Christiani d*. Ex quo fit, ut secundum antiquorum usum etiam non baptizati, Christiani dicerentur, hoc ipso quòd in Christum crederent, & ejus discipulos se esse profiterentur. *Quæris*, inquit Augustinus e, *Paganus es, an Christianus?* Respondet, *Christianus: ovis est enim Dei*. *Quæris*, ne fortè catechumenus sit, & irruat Sacramentis; respondet, *Fidelis*, hoc est, baptizatus. Nam soli Christiani baptizati *Fideles* usù antiquo vocabantur, ut ex solo Augu-

D

stino

a FOL. 18. 64. & 53.

b Psal. 44. c Act. 10. d Act. 11. e Lib. de Passor. c. 13.

stino plurimis locis ostendi potest. Unde Tractatu 44. in Ioann. de homine se proficiente nec Iudæum, nec Paganum, sed Christianum: *Adhuc quaris ab eo, Catechumenus es, an Fidelis, &c. Quare ab eo, In quem credat? eo ipso, quo catechumenus est, dicit, in Christum.* Verùm ut discipuli Christi non solà Fidei professione, sed etiam pleniore spiritûs Christi communicatione, fiant magistro similes, Baptismo & Confirmatione unguuntur Spiritu sancto, sicut & Christus unctus fuit: & hæc interior unctio, quæ verè perfectæque Christianum facit, exteriori quoque unctiõne verticis adumbratur, frontis etiam efficitur. Unde Apostolus a: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, hoc est, in uncto, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus nostris.* Spiritûs igitur unctio perfectos reddit Christianos, quæ sæculares dignitates ac præfecturas ut non destruit, ita nec tribuit; ut non minuit, ita nec auget. Propter salutem enim quisque suam Christianus est; propter alios potestate & auctoritate regendos, Rex, Imperator, Episcopus, Pontifex. Docet hæc præclarissimè D. Augustinus, cujus unicâ sententiolâ funditus interimitur, quidquid de Christianissimo ineptissimè fabularis b: *Nos, quos in isto loco, de quo periculosa ratio redditur, Dominus constituit, habemus duo quadam: unum, quod Christiani sumus, alterum, quod Præpositi sumus. Illud, quod Christiani sumus, propter nos est; quod autem Præpositi sumus, propter vos est. In eo, quod Christiani sumus, attenditur utilitas nostra: in eo, quod Præpositi, non nisi vestra. Sunt autem multi Christiani, & non Præpositi, qui perveniunt ad Deum faciliore fortasse itinere, & tæpidè fortè expeditius*

a 2. Cor. I. b Lib. de Past. c. I.

ditius ambulantes, quanto minorem sarcinam portant. Nos autem, excepto quod Christiani sumus, unde rationem reddemus Deo de vita nostra, sumus etiam Præpositi, unde rationem reddemus de dispensatione nostra. Et in alio ad populum loquens loco a: Quid debeseſtu cuiuscumque loquor vestrum? Christianus, fidelis, (id est baptizatus) obediens: hoc tu propter te, hoc & ego propter me. Et paulò antè: Episcopi autem propter Christianos populos ordinamur.

Viden', Christianum esse, nihil omninò conferre in alterum potestatis aut auctoritatis? nec Pontificiam ergo, nec Episcopalem, nec Regiam. Nisi omnes Christianos fieri velis, non myſticè, sed realiter Pontifices, Antistites, populorumque Reges. *Christianissimus* igitur salutem propriam Christiani respicit, dans illi fidem; & si Baptismo & Confirmatione consecratus est, dans etiam Christi characterem, & Spiritum sanctum; & si perfectus est, incensam in obediendo amandoque voluntatem, quâ fiat promptus ad proficiendam, adeoque tuendam Christianam fidem. Sed juxta fidei Christianæ cardines, non dat ullam, nec datam auget regendi populi potestatem. Quò fit, ut quamvis baptizatus confirmatusque Christianus tantæ perfectionis fuerit, ut zelo Paulum superet, & miraculorum potestate montes transferat, nihil ampliùs solâ Christianissimi professione potestatis in populum, & politicæ auctoritatis accipiat, quàm abjectissimus quisque de plebe Christianus. Sit igitur fide baptismoque Christi *Christianus*; sit fide, caritate, zelo crescente *Christianior*; sit fidei propagandæ tuendæque volûtate *Christianissimus*, sive miles ille fuerit, sive

D 2

Senator,

a Libro de gestis cum Emerito.

Senator, siue Rex Franciæ, siue Imperator, hoc ipso nec minimùm quidem in regendi potestate atque auctoritate superat Christianum. Aliunde illa potestas datur, aliunde crescit, aliunde culmen eminentissimum auctoritatis & maiestatis adipiscitur. Nimiùm à Christianæ tramine veritatis exorbitat, quisquis ex Christianissimi professione, hoc est, ex ipsâ etiam inregerrimâ Christiani nominis conditione; multoq̄ue enormiùs, ex titulo *Christianissimi*, quæ sæpè est umbra sine corpore, supremam absolutissimamq̄; nititur ultra omnes Monarchas stabilire potestatem. Hippocrati verò tradendus est, quisquis bellorum iniustitiam, quibus Europa perturbatur, & opprimitur Christi fides, *Christianissimi* phaleris populo & militibus colorare, ac purgare contendit. Cernis igitur, quam inaniter vires tuas triveris? Ne tamen aliquid magni te fecisse putes, solis Franciæ Regibus præ cæteris titulum illum adferendo, videamus, quibus fundamentis illa nitatur ædificiî moles.

CAPVT XV.

Vastio non tribuit Regibus Francia præ cæteris titulum Christianissimi, nec Sacerdotium.

DVobis ex capitibus titulum illum eminenter eos mereri, & ab eis possideri, probas ex caractere, præclarisque facinoribus.

Perfectio characteris Regum Franciæ in eo sita est, inquis a, quod ultra characterem baptismalem,

quem

a FOL. 54. Il trouve la perfection de leur caractère en ce, qu'outré l'ondction qu'ils reçoivent au baptême, comme leurs sujets, ils en prennent un autre en leur couronnement, qui leur donne la vraie auctorité royale, le sacerdoce, & la grace vivifiante.

FOL. 58. Les Roys de France ont une espece de consecration Sacerdotale, puis qu'ils sont mediateurs du peuple & du Clergé par l'ondction.

quem cum subditis communem habent, alium accipiunt in coronatione sua, qui tribuit eis veram auctoritatem Regiam, Sacerdotium: quam infra vocas speciem consecrationis sacerdotalis, & gratiam vivificantem. Portenta audio novæ Theologiæ: quæ multò satius esset censoriâ Sorbonæ severitate, quàm cujusquam Theologi disputatione, conteri. Jugulavit illa nuper salubri consilio per Censuram, & eruditissimos Doctores suos, Petrum Aurelium & Franc. Halier, eos, qui baptismalem unctionem in locum Confirmationis obtrudere, & ei penè æquare voluerunt. Sed quantò justius eorum zelus ac stylus in adultores illos Regiæ potestatis inardesceret, qui Regum unctionem Sacramentis Christianis inferre & præferre moliantur? Quod enim tandem est in Ecclesia Christi Sacramentum, quod simul & characterem imprimat, & veram Regis auctoritatem, & gratiam vivificantem, & Sacerdotium, speciemque consecrationis sacerdotalis tribuat? & quid amplius in Sacramentis Ecclesiæ postulaveris? Hæc verò in Ecclesia Christi ob oculos omnium doceri, librisque spargi, omnibus ad tantum probrum conticentibus, ne fortè displiceant eis, qui talibus crepundiis milites ad illa funesta Christianæ fidei bella concitari gratulantur, quis probus æquanimitè ferat? Homo miserabilis, unctio Regum nec characterem imprimat, nec gratiam vivificantem, aut Regiam auctoritatem tribuit; quæ jam supra satis egimus: nec sacerdotium, ullamque speciem consecrationis sacerdotalis confert. Ecclesia Christi nullam novit speciem consecrationis sacerdotalis, nisi quâ vel simplex Sacerdos, vel princeps Sacerdotum Episcopus consecratur; nullum Sacerdotium,

nisi unicum, quo incruenta victima Corporis & Sanguinis Domini immolatur Deo. Hoc verò Regum unctioibus assignari sine damnato errore non potest: Quid verbis indisciplinatis uteris, ut errores instilles rudioribus? Sacerdotium improprie dictum, quo victimæ bonorum operum offeruntur Deo, neque confertur Regibus in coronatione sua, neque solis illis competit, sed omnibus perinde bonis Christianis; neque Sacerdotium simpliciter vocandum est, nisi fortè ab hæreticis, sed cum illa restrictione atq; cautione, quâ S. Petrus loquitur, & nos loqui docuit a, *Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.*

Quòd verò errores tuos ex orationibus, quas inter sacrandum fundit Pontifex, probari putas, toto cælo falleris. Non est vel apex unus, ex quo characterem eis, aut sacerdotium tribui, vel tardissimus Theologiæ tyro arbitretur. Nam quòd ibi mentio fiat Aaronis, & unctiois ejus, quis nisi delirus ad sacerdotii collationem rapiat? An Reges secundum ordinem Aaron ad mactandos boves, animal scilicet sine fraude doloque, Sacerdotes fieri somnasti? Ipse textus orationis explicat, quid sibi velit, sicut ipse retulisti b: *Vt imitetur in servitio Dei Aaronis exempla*, hoc est, ut in colendo Deo imitetur pietatem ejus. Quid hoc ad collationem sacerdotii? Quid item illud, quòd monetur jam inunctus, adeoque coronatus Rex, quando in throno collocandus est? *Quando Clerum sacris altaribus propinquiorem perspicias, tantò ei potior in locis congruis honorem impendere memineris; quatenus mediator Dei & hominum,* te mediatorem

a I. Petri 2.

à ce que imite au service de Dieu les exemples d'Aaron,

orem Cleri, & plebis permanere faciat. Quasi verò non possit Rex permanere mediator, hoc est medius inter Clerum & populum, nihil sibi honoris Clericalis aut Episcopalis arrogans, sed Clero honorem, tamquam sacris altaribus, ipsique numini propinquiore impendens, nisi sacerdotium ei conferatur; vel sacerdotium necessarium sit, ut inter utrumque mediator esse queat. Et cum tam dextrè illuisses imperitis, quasi re confecta concludis a: *totum istud in titulo, Christianissimus, comprehenditur: qui significat unctum præ omnibus Christianis*: nimirum, ut *Christianissimus*, quem inter Clerum & populum mediatorem constitueras, jam super omnes, & Sacerdotes, & Antistites, & summos Pontifices, unctus esse credatur. Nam & illos per Dei gratiam Christianos esse puto. En quò prorumpit putida vappa istius assentatio.

a FOL. 58. Tout cela se trouve au titre de Tres-Chretien, qui signifie oint par dessus tous les autres Chrétiens.

CAPVT XVI.

Gesta Clodovæi utrum titulum Christianissimus pepererint.

TRansis igitur ad alterum istius tituli fundamentum, præclare gesta, propter quæ Regibus Franciæ præ cæteris meritò debeatur. Magna esse Regum Francorum merita in Ecclesiam nemo prudens diffiretur. Addere possumus eis, quæ recensuisti; possumus & detrahere. Nam, ut numerum tantum, vel certè fucum faceres, sine delectu in chartam conjicis, quidquid in mentem ac buccam venit. Quòd si, quàm brevissimè

fieri potest, declaratio, nolim quicquam extirpare, me alio spiritu in hac re duci, quàm veritatis, quam ipsi Francorum Scriptores litteris testatam reliquerunt.

Et Primò quidem inter præclare gesta, quibus iste titulus comparatus est, ponis, quòd Clodovæus baptizatus & unctus, ut inquis a, se Christi (hoc est uncti) injurias vindicaturum protestatus est. Falleris. Clodovæus adhuc tum erat catechumenus. Cùm enim ei S. Remigius Dominicæ passionis modum recitasset, Rex ait illi: *Si ego cum Francis meis inibi adfuissem, ejus injurias vindicafsem.* Et postea subjungitur ab Aimoino b baptizatus ejus. Quam Clodovæi vocem si sanctus Augustinus audivisset, respondisset ei fortassis id, quod cæco, peccatores non exaudiri putanti, respondit c: *Adhuc inunctus* (id est, non unctus, seu catechumenus, nondum illuminatus) loquitur. Zelum enim habuit, sed non secundum scientiam; qualem Petrus, cùm percuteret in gladio.

Addis d: *Fugavit Gothos Arianos.* Rectè. Dicitur causam Gregorius Turonensis e: *Valdè molestè ferro, inquebat Clodovæus, quòd hi Arianam partem Regni teneant Galliarum. Eamus cum Dei adjutorio, & superatis, REDIGAMVS TERRAM IN DITIONEM NOSTRAM.* Ita zelus Christianæ fidei militabat ambitioni. Quantus nunc irret clamor cælo, si quis amicùm Clodovæi successoribus Regem, titulo diversæ religionis, vel cujuscumque prætextæ injuriæ, scepro exueret! Nam Gothi tantò justius Gallias obtinebant, quantò Francis professio-

a FOL. 59. Clonius estant baptisè & oinã proteste qu'il vengera les injures faites à IESU-CHRIST.

b Aimoin. lib. I c. 16. c Tract. 44. in leon.

d FOL. 59. Il chassã les Gots Ariens.

e Lib. 2. cap. 34.

sione priores, jureque potiores. Quid contra Gothos eum excitaverit, probant gesta adversus Sigebertum, cujus filium cùm pollicitationibus fecisset parricidam, ipsum per subornatos a, bipennã cerebro illisã, interfecit, & Regno ejus potitus est. Probant gesta contra Chararicum, quem, quia sibi cõtra Siagrium suppetias ferre recusasset b, circumventum delis cepit cum filio, eosque prius tonsos ritu Monachorum, ne fortè capilli rursùm crescerent, *jus sit pariter capite plecti. Quibus mortuis Regnum eorum cum thesauro & populis acquisivit.* Probant gesta adversus Regnaricum & Ricarium fratres, Reges Cameraci, consanguineos ejus: qui cùm prælio victi se captivos dedidissent Clodovæo, illum, quòd se capi sivisset; hunc, quòd fratrem non adjuvisset, ipsemet ludibundus, *c elevatam securim capitibus defigendo*, interfecit. Probant gesta contra Rignomerin consanguineum, fratrem istorum quos interemerat. Nam, ut Gregorius d, *Frater eorum Rignomeris nomine apud Cenomaniam civitatem ex jussu Clodovai interfectus est. Quibus mortuis, quod caput rei est, totiusque zeli scopus, omne Regnum eorum, & thesauros Clodovæus accepit.* Probant gesta adversus alios multos Reges vel parentes suos primos, quibus pomeria Regni ejus ardebantur: quibus interfectis e, utpote de quibus zelum habebat, *ne ei Regnum auferrent, Regnum suum per totas Gallias dilatavit.* Probat animus ille, ex quo, consanguineis interfectis, jam scilicet pœnitès querebatur? *Va mihi, qui tamquam peregrinus inter extraneos remansi, & non habeo de parentibus, qui mihi, si venerit adversitas, possit aliquid adjuvare.* Nam, ut testatur

D 5

tur

Gregorius Turon lib. 2. cap. 40. b Idem c. 41. e Idem c. 42. d Ibidem. c Ibidem. f Ibidem.

tur S. Gregor. Episcopus Turonensis, a hoc non de morte eorum condolens, sed dolo dicebat, si forte potuisset adhuc aliquem reperire, ut interficeret. Quæ tam enormia & Ottomannica visa sunt Stephano Pascaſio, in primis Gallia erudito, ut, cum declarasset, illos innocentes fuisse, nullamque invadendi causam fuisse Clodovæo, sed potius gratulandi, quod sibi suppetias tulisset, indignatus exclamet b: *Barbara profecto crudelitas, indignaque Christiano, quæ miserorum istorum Principum terras occupavit. Quo fit, ut penè credam, quando suscepto baptismo factus est Catholicus, non Arianus, plus ei mundana adfuisse sapientia, quam religionis.* Et paulo post: *Prudens istò non potuit ab eo consilium capi juxta regulas hujus mundi, ad conservandum statum suum (quàm scilicet interficendo suos consanguineos) si ex Machiavelli & sectorum ejus placitis loqui velis.* Et post omnes, consideratis ex sancto Gregorio facinoribus istis, Scipio du Plaix dicit e, Clodovæum fuisse quidem religiosum, sed egregiè politicum, ambitiosum, invadendum, iracundum, vindicta cupidum, sanguinarium. Quæ epitheta præclare cum primo elogio, hoc est, cum religioso, & Christi Religionem proficiente, concinunt. Ecce qualem quantumque vi-

rum

a *Ibidem.*b *Estienne Paschier lib. 5. cap. 1. des Recherches.*

Cruauté certes barbaresques & indignes d'un Chrestien, par le moyen desquelles il s'impatroniza d'un peu de pais, que ces pauvres Roys possédoient. Chose qui me fait presque croire, que quand recevant le S. Sacrament de Baptesme, il se fit Catholique, & non Arien, il y avoit en luy plus de sagesse mondaine, que de la devotion.

Plus grand & sage conseil ne pouvoit estre par luy pris selon le monde, pour la conservation de son estat, que ceuluy, si vous en parlez en Machiavel & les escoliers.

e Il estoit grand politique, quoy qu'il fust ambitieux, envieux, cholere, vindicatif & sanguinaire. EN LA VIE DE CLOTAIRE.

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 83
rum in aciei fronte collocasti, ut *Christianissimi* titulum cæteris præriperet.

CAPVT XVII.

Gesta Clotharii, & Clodoardi.

DE Clodoardo quod adjungis, nihil ad rem, quam agis de Francia Regibus, tituloque *Christianissimi*, facit. Non enim Rex, sed incisis capillis à tenera ætate Clericus, & postea Presbyter Parisiensis fuit.

Clotharium igitur videamus, dignissimum Clodovæo patre filium, quem eorum numero accenses, qui præclaris facinoribus suis titulum *Christianissimi* sibi meruerunt. Itane verò Arroye, Clotharium? Num & Saul inter Prophetas a? Si non nosti rei veritatem, ubi est mens tua? si nosti, ubi frons tua? Quod enim Clothario crudelius, luxuriosius, incestuosius monstrum dabis? Gloria Francorum amantissimus S. Gregorius Turonensis, ejus penè contemporaneus, me vindicabit à calumnia. Accipe simplicem synceramque rei historiam, nullâ falsi admitione, nullâ veri exaggeratione adulteratam. Frater Clotharii Clodomeris, Rex Aurelianensis, tres habuit filios, quorum primogenitus necdum decimum ætatis annum attigerat. Cum eos Clotharius & Childebertus, fratres, primùm Burgundia parte frustraſſent, quam eodem jure, quo Clodovæus vicina quæque, subjugaverant, in interitum conspirant innocentium parvulorum, ut contra omne jus & fas eorum Regno potirentur. b *Miserunt itaque ad Reginam,*

D 6

ipſiſſi

ipfissimam matrem suam Clothildem, dicentes: *Dirige parvulos ad nos, ut sublimentur in Regno. At illa gavisâ, nesciens dolum illorum, dato pueris esu potuque, direxit eos, dicens: Non puto me amisisse filium, si vos videam in ejus Regno subfistui. Qui abeuntes apprehensi sunt statim. Tunc Childebertus atque Clotharius miserunt Arcadium ad Reginam, cum forcipe atque evaginato gladio; quæ veniens ostendit Regine utraque, dicens: Volumitatem tuam, ô gloriosissima Regina, filii tui domini nostri expetunt. Quid de pueris agendum censeas, utrum incisus crinibus eos vivere jubeas, an utrumque jugulari. At illa exterrita nuntio, & nimium felle commota, præcipue cum gladium cernebat evaginatum, ac forcipem, amaritudine præventa, ignorans in ipso dolore quid diceret, ait simpliciter: Satius enim mihi est, si ad Regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quam tantos ad Monachatum. Nec mora, apprehensam Clotharius puerum seniore brachio elisit in terram, defigensque cultrum in axillam crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater ejus ad pedes Childeberti prostermitur, apprehensisque ejus genibus, aiebat cum lacrymis: Succurre, piissime pater, ne & ego peream, sicut frater meus. Tunc Childebertus lacrymis respersâ facie, ait: Rogo, dulcissime frater, ut ejus mihi vitam tuâ largitate concedas, & que jusseris pro ejus anima conferam, tantum ne interficiatur. At ille furor actus, ait: Aut ejice eum à te, aut cerè pro eo morieris. Tu, inquit, es inceptor hujus causa, & tam verbociter de fide resistis? Hac ille audiens, repulsum à se puerum projecit ad eum: ipse vero accipiens, transfixum cultro in latere, sicut fratrem prius fecerat, jugulavit. Deinde pueros cum nutritiis peremerunt. Tertium vero Clodoaldum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium vivorum sortium liberatus est.*

est. Hi quoque Regnum Chlodomeris (id est, fratris sui, cujus liberos trucidaverant) inter se equâ lance diviserunt.

Hæc parricidia cum tam feliciter successissent, aliud non minus detestandum adversus alium nepotem, filium Theodorici, fratris sui, têtaverunt. *Consurgentes enim, inquit Gregorius a, Childericus & Clotharius contra Theodobertum, Regnum ejus auferre voluerunt; sed ille muneribus placatis à leonibus suis defestatus est, & in Regno stabilis. Audi tertium. Cum ejus filius Chramnus patri rebellasset, prælio victum, jussit Clotharius non ipsum solum, sed unâ b cum uxore & filiabus igne consumi: inclususque in tugurio cujusdam pauperculæ Chramnus, super scannum extensus, orario sugillatus est: & sic postea super eos incensâ casula, cum uxore & filiabus interit.*

Præterea Ediçtum ejus adversus libertatem Ecclesiasticam: *indixerat enim Clotharius Rex, inquit Gregorius c & Aimoinus d, ut omnes Ecclesiæ Regni sui tertiam partem fructuum fisco dissolverent. Sed cum Injurius Episcopus generosè subscribere detrectaret, Regemq; terrendo, diceret: e Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet, quia iniquum est, ut pauperes, quos tu debes alere horreo, ab eorum stipe tua horrea repleantur; territis tantâ libertate, virtute beati Marini, Ediçtum revocavit.*

Libidines ejus nefandas, incestaque nuptias quis non Christianus detestetur? *Cum esset nimium luxuriosus, inquit Gregorius f, primò uxorem fratris sui Chlodomeris, cujus filios crudelissimè ab eo occisos g vidimus, Gunthecam nomine*

D 7

sibè

a Lib. 3. c. 23. b Idem l. 4. c. 20. c Greg. lib. 4. c. 2. d Aimoinus lib. 3. c. 27. e Gregor. ibid. f Lib. 4. cap. 3. g Lib. 3. cap. 6.

sibi in matrimonium sociavit. Secundò Vulodradam a, uxorem Theodualdi, pronepotis sui, copulavit fratri suo. Tertio Radegundem, cujus fratrem postea injustè per homines iniquos occidit: eamque sexennio post repudiavit. Quarto, cum Ingundem b conjugem accepisset, illaque rogasset virum suum, ut forem suam Aregundem nobili viro collocaret, eam ipsam sibi sociavit matrimonio, respondens Ingundi adhuc viventi, & uxori suæ: *Requiens virum divitem, atque sapientem, quem tua sorori deberem adjungere, nihil melius, quam me ipsum inveniri. Itaque noveris, quia eam conjugem accepi.*

Habes parricidia, libidines, incestus, quibus Turcica palmam deferant. Et non erubescis, Arroye, talia Christianæ religionis probra proferre, quæ trophæum tituli, *Christianissimus*, præclaris suis facinoribus pepererint? Etenim ne quidquam à me exaggerari putes, audi Scriptorum Gallum, gloriæ Gallicanæ perquam studiosum; qui cum barbara illa scelera Clodovæi, Childeberti, & Clotharij retulisset, *Vidisti*, inquit, c, *in his historiis unquam gestarum rerum tam atrocium seriem?* Et aliquantò post: *Clotharius ille est, qui cum nullum in anima sua Deum agnosceret, quàm effrenes affectus suos, omnes habenas laxavit incestuosis libidinibus suis, falso nomine matrimonii palliatis, &c. Quis unquam vidit vitam tot incestuum impudentiâ flagitiosam, vel Principem, qui tantâ cum licentiâ sancto matrimonii nomine abusus fuerit?* Et non

con-

a Lib. 4. cap. 9. b Lib. 4. c. 3.

c ESTIENNE PASQ. LIB. 10. CHAP. 1. DES RECHER. Visites vous jamais en Histoire une suite & liaison d'actes si inhumains, que ceux-cy?

ET PLUS BAS: C'est celuy, qui pour n'avoir autre Dieu en son ame, que ses desordonnées volontés, l'acha tout bride à ses pailillardes incesteueuses. les reveitans d'un faux manteau de mariage, &c.

Vult non jamis tant incestus eshatement desbordéz, ny Prince, qui si licentieusement abusant du sacré nom du mariage que cestuy? Et non consenteur de ces beaux traictz, il les voullust couronner d'une cruauté barbare que.

contentus præclaris istis facinoribus, barbaricâ crudelitate fastigiis eis imponere voluit. Et mox, cum retulisset vivicomburium innocentis uxoris, & filiarum parvularum innocentium, quas unâ cum rebellis filio suo interfecerat, *In universis*, inquit a, *antiquorum historijs non invenietis tam execrabile supplicium, quam istud fuit.* Tu verò satis, ut videtur, esse putas, ut, quibuscumque libidinibus & sceleribus Rex contaminatus fuerit, dummodò pœniteat eum in mortis limine constitutum, hæc solâ pœnitentiâ, *Christianissimi* titulum sibi posterisq; mereatur. Nam præclare gestarum rerum loco profers b, quòd in fine cum *sacris veri Christiani eum pœniterit.* O inceptâ cæcitate! Cur non ergò Reges illos primæ stirpis postremos, qui sub Palatii moderatoribus Franciæ scepra tenuerunt, Dagobertum, Danielem monachum, aliàs Chilpericum, Theodoricum, Childericum, illosq; qui, *Nihil fecisse c, prænomina sortiti sunt*, eorum accensés numero, qui nomen *Christianissimi* pepererint posteris suis? Nam neq; vitæ tot scelerum atrocitate maculate, neque impœnitentis desperatæque mortis monumenta reliquerunt. Sed, quemadmodum quodam loco sanctus Augustinus ait d, *Puto esse satius, cujuslibet inertix pœnas luere, quam illorum armorum gloriam quarere*: ita longè satius & Christianius est, nihil horrendorum scelerum istorum perpetrâsse, quam ea perpetrata qualicumque delere pœnitentiâ; vel cujuscumq; ignaviæ labe aspersum vivere, quam crude-

lissi-

a ET PLUS BAS: En toute l'ancienneté vous ne trouverez une punition si execrable, que cette-cy.

b FOL. 60. Meurt avec des grandes contritions & tesmoignage d'un vray Chrestien.

c Ludovic. Carolomani filius apud Aimoin, lib. 5. c. 41.

d Lib. 3. de Civit. 6. 14.

lissimæ luxuriosissimæque strenuitatis gloria celebrari. Sed fumo sæcularium cogitationum ebruius nil nisi mundanum factum admiraris; imperii dilatationes, acies, prælia, victorias quamvis injustissimas, hoc est, ut Augustinus, magna latrocinia; quæ tibi statim nominis *Christianissimi* penè præclara merita videntur.

CAPVT XVIII.

Gesta Dagoberti.

G Radum deinceps ad Dagobertum promoves, qui titulum illum præclare gestis promeruerit, quia zelosus, inquis *a*, pro Ecclesia, sancti Dionysii adem strui fecit. Titulum istum pro illius ædis structura datum esse, non arbitror mentem Francorum esse, vel Pontificum, quibus illum acceptum referunt. Nam quamvis reverè populum suum in Regni exordiis justè moderatus fuerit, si tamen effrenem in vitâ reliquâ licentiam in statera ponderaveris, quasi arenâ maris, istius ædis ædificatione, & zelo in ornandis Ecclesiis, hæc gravior apparebit. Adolescentulus institutorẽ suum *b* Sadregisilum, clarissimum virum, à patre designatum Aquitaniam Præfectum, loris cecidit, & ut *barbam* more ejus atatis aluerat, totondit; eò quòd non, quàm reverenter filium Regis oporteret, se ab eo observari existimaret. Vivente adhuc patre Clothario, Chroodaldum sine formâ juris, quamvis intercederet pro vita ejus Dagoberti pater, & quasi veniam impetrasset, jussit interfici: *c* cui *Bartharius*

tharius evaginato gladio ad osium cubiculi caput truncavit. Mortuo patre nactus imperium, & quodam die, a priusquam luce sceret, balneum ingrediens, Brudolphum avunculum fratris Ariberti interficere jussit, qui ab Amalgario & Arneberto Ducibus, & VVellibaldo interfectus est. Ejusdem Ariberti filius Chilpericus, nepos Dagoberti, *b* factione ipsius fertur fuisse interfectus. Itaque protinus Regnum Ariberti unâ cum Vasconia Dagobertus suæ ditioni redegit. Quod facinus detestabile recentior Scriptor *c* Franciæ ex ambitione regnandi à Dagoberto perpetratum esse dicit, eò quòd fratricidium non successisset.

Morum tantâ fuit incontinentiâ, ut libidinibus Clothario non multùm cederet. *d* Gomatrudem Reginam, eò quòd esset sterilis, repudiavit. Nantildem puellam à monasterio raptam in matrimonium sibi junxit: cui deinde aliam superaddidit, Rangetrudem nomine. Denique oblitus omnis honestatis ac timoris Dei, *e* non solum Ecclesiarum, verùm etiam quorumque locupletum inhians rebus, inquit Aimoinus, improbus effectus est prædo. Nam inter alia Ecclesiarum Galliæ spolia, ex occasione Basilicæ D. Dionysii exornandæ, direptas valvas, fusili ære fabrefactus, à templo S. Hilarii Pictaviensis fertur abstulisse. Ecce quàm Christiana fuerit habitata molis Dionysianæ machinatio, quâ titulum Christianissimi promeritum putas. Sed pergit Aimoinus *f*: Luxuriæ tam effrenata se tradidit, ut, exceptis tribus, quæ cum nomine, cultu etiam fulciebantur regio, plurimum concubinarum ei obsequeretur numerus. Exactiùs rem tradit Fredegarius *g*: Luxuriæ supra modum deditus, nam tres habebat maximè ad instar

Reginas,

a Fredegar. c. 58. *Aimoin. lib. 4. c. 19.* *b* *Ibid. cap. 23.* *c* *Fredegar. c. 68.* *c* *Scipion du Plaix.* *d* *Aimoin. lib. 4. c. 19.* *e* *Ibid. cap. 20.* *f* *Ibid.* *g* *Fredegar. c. 69.*

a FOL. 60. Dagobert zélé pour l'Eglise, fit bastir S. Denis en France.

b Paul. Emil. lib. 1. c. 1dem. Fredegar. cap. 52.

Reginas, & plurimas concubinas. Regina verò ha fuerunt, Nanthildis, ex monasterio rapta, Vulfsgundis, & Burchildis. Nomina concubinarum, eò quòd plures fuissent, increvit huic Chronico inferi. Idem Franciæ Historicus, quem suprâ memoravi, tantum earum numerum fuisse testatur, ut pluribus Palatiis implendis fuisset satis a. Quam ob causam cum S. Amandus Antistes eum reprehenderet, Episcopatu pulsus, & in exilium relegatus est.

Miseret me profectò tui, Arroye, scriptor si quis uspiam gentium miserabilis, qui talibus tituli *Christianissimi* fundatoribus gloriari voluisti. Quantò satius tibi fuisset totam primam Regum tuorum familiam penitus suppressere, quorum decem aut undecim postremos vestri Scriptores profusè à majoribus degenerasse profiterentur, pterosque ceteros adhuc barbaricam paganismi Germanici redoluisse feritatem. Et reverà si veritatem sine fuce loqui liceat, rem acu terigere. Horrent Historici facinorum & parricidiorum immanitatem attingere, quibus Regii sanguinis proceres ad multos annos in se mutuo saevierunt. Quam ob causam etiam Deus Regum ab eorum profapia videtur transulisse. Accipe eumdem illum scriptorem sine involucri veraciter contentem id quod res est *b. Si fas est scrutari arcana causas, cur Deus Reges illos deprefferit; & divinam providentiam ingredi liceat, arbitror oraculum istud, quo dicitur: Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus; &, Visitabit peccata patrum in tertiam & quartam generationem, punivisse crimina majorum* in

^a Qu'il y en avoit assez pour remplir plusieurs Serrails.

^b DV PLAIX EN CHILDERIC TROISIÈME: Peste que l'oracle qui Porte, que Dieu aura en abomination, &c. ayant en horreur les parricides & Parricides, dont aucuns Roys & Princes successeurs de Clovis fouillèrent leurs mains, & leurs consciences, puniit leurs crimes en leur posterité.

in posteris: quandoquidem Deus exhorrescat parricidia & perjuria, quibus nonnulli Reges & Principes, successores Clodovai, fœdarunt manus & conscientias suas.

In secundâ ad tertiâ Regum stirpe, Carolina atque Capetianâ, nonnulli sunt, à quibus Apostolicæ Sedis dignitas præclare, liberaque defensa est, Pipinus præcipuè, & Carolus Magnus, filius ejus: sed privata rei studium non hic egisse in primis partes suas, & Religionis nomine firmandæ novorum hominum auctoritati non esse velificatum, quis ausit polliceri? Probè noverat Pipinus, se nullo jure thronum Regium conscendisse, sed, ut Galli sentiunt, qui non audent auctoritatem exauctorandi Reges populo aut proceribus dare, sceptrum ex legitimi hæredis manibus ambitu rapuisse; ut nos post Reginonem & Annales Francorum loquimur, per a *mandatum & auctoritatem Apostolicam* accepisse, quæ Gallos à fidelitatis jurejurando liberavit. Sed utcumque se res habeat, quid poterat Pipinus, & omnis posteritas ejus, nisi summam devotionem erga defensionem Sedis illius profiteri, cujus auctoritas injuriam Merovingiis irrogatam populorum animis eximebat, aut tegebat? Cujus unum fulmen, una calamit strictura plures ei adversarios ciere poterat, quàm cum omni fortunâ suâ debellare potuisset. Hinc illa humillima Pipini legatio ad Pontificem, quâ per Episcopum VVirsburgensem pericula Christiani orbis exaggerat, nisi Pipino sceptrum deferatur. Hinc illa pathetica ad Pontificem obtestatio: hinc illa pollicitatio, quòd *b uno ex edito, solvendi scq. jurisjurandi religione Francis, plus* apud

a In Chronicis: b Paul. Æmilii.

atque mortales immortalesque gloria inventurus esset, quam inter mortales ex impietate vidit Martellus reportaverat. Hæc publica erat Legatorum oratio; sed, ut optimè notavit Scriptor a iste Galliæ eruditus, secreta in aurem instructio erat: *Si Pontifex Pipini placitis faveret, de defensione contra hostes suos, præferimq; Longobardos, securum esse posse. Quam ob causam etiam Pontifex libenter assensus est omnibus postulatis ejus.*

Ex quibus perspicuum est, vinum Pipini fuisse mistum aquæ, argentum scoriis, devotionem cupiditati, vel, quod deterius, Apostolicæ Sedis devotionem propriæ auctoritati firmandæ militasse. Nam, ut erat homo minimè rerum civilium imperitus, facilè pervidebat, se rem tantam non sine gravissimo discrimine effectam dare posse; quam Carolus Martellus pater ejus, tot victoriis inclutus & formidabilis, ne tentare quidem ausus fuerat. Paulus Æmiliius id, quod res erat, apertè prodit b: *Ut animi mortalium proxi in spem maximarum rerum sunt, Regium nomen non dissimulantes affectare (Pipinus) &c. Una ea res Pipinum deterrebat, quod Regium nomen, in quocumque ac qualicumque foret, sanctum augustumque semper fuerat. Quemnam tanta cervicis, tamque sublimi vertice inveniri posse, qui de Regno transferendo à magni Clodovei stirpe verba facere audeat? Nimirum hanc tantam, tamque novi exempli rem alibi tentandam esse, quam in Francia, que sacramento Regi dicto devincta religione teneretur. Vbi autem melius, quam in urbe Roma, tunc virtutis sanctitatisque seminarium,*

rationem

a DV PLAIX : Mais le mot à Poreille estoit, qu'en favorisant les desseins de Pepin, il s'assurait aussi, qu'il le defendroit de se s ennemis, & mesme contre les Lombars. C'est pourquoy aussi le Pape entendit volontiers à tout ce, qu'ils desiroient de luy.

b Paul. & Emili.

vaticinem virtutis haberi posse? quam unam umbra Regis, imaginarioq; sceptro, ac stupido Childerico stantuebat opponendam. Judicent nunc, quotquot publicarum rerum gubernaculum tenent, & inexpectatas istius oceani periculolasque procellas norunt, quæ in tali sceptrorum translatione subito ventorum flatu concitantur, uter utri magis necessarius fuerit, Pontifici Pipinus, an Pipino Pontifex; uter utri plus contulerit beneficii, Apostolicæ Sedi Pipinus armis suis, an Apostolica Sedes Pipino auctoritate suâ: quæ quemadmodum jurisjurandi dispensatione à Childerico subditorum animos avellebat, ita quovis adversantium motus calculi sui adspiratione compecebat. Hinc enim & anathematis diras in eos torfit, qui alium in posterum Regem, quam ex Pipini prosapia, sibi deligerent. Hoc scio, longè sanctius Pontificem dispensationem illam concessisse, quam Pipinum petiisse; longè purius illum Apostolicæ Sedis defensionem admisisse, quam hunc obtulisse. Quâ in re sicut devotio erga Sedem Apostolicam non nihil ministra ambitionis fuit, ita, nisi arma vitamque suam illi tuendæ devovisset Pipinus, ac tota posteritas ejus, ambitus magnitudinem ingratitude superasset. Quòd ergo Sedes Apostolica à Carolinis maximè defensa est, itemque à Capetianis extorta Saracenis Palæstina, vexillaque Christiana per Orientem circumlata? hæc nimirum propriè illa gesta sunt, quibus prudentiores Franci titulum Christianissimi acceptum ferunt; non illa, quæ tu etiam in nonnullis secundæ ac tertiæ stirpis Regibus insulsè crepas.

CAPVT XIX.

Gesta Lotharii & Ludovici Quinti, quibus, auctore Arroyo, titulus Christianissimi comparatus est.

NAm quis sine risu legat, quòd Lotharium, filium Ludovici Pii, tamquam Herculem aliquem objicis, qui suis meritis *Christianissimi* titulum Franciæ Regibus asseruerit? nimirum, quia monachatum arripuit anno postremo vitæ suæ. Itane ex monachatu Imperatoris Germanici titulum Regum Franciæ derivavit? Nam Lotharius numquam Rex Franciæ, sed, Carolo Calvo ejus fratre Regnum istud moderante, Imperator dumtaxat fuit. Quid, quòd Lotharius, testibus ipsis Galliæ Scriptoribus, inter corruptissimos Principes, quos Francia umquam tulit, referri mereatur? Longa historia est, & facinorum proluxa series. Summam eorum brevissimè recentior Franciæ Historicus complexus est, quam si veterum verbis & attestacione diducerem, tragœdias theatro dignas mundo exhiberem. *b Numquam Francia corruptiorem*, inquit ille, *Principem vidit, quàm Lotharium: qui in iuventute sua Franciam ad rebellionem adversus proprium patrem Ludovicum Pium concitaverat; qui patrem ignominiosè Imperio degradari, tonderi, & monasterio includi fecerat; qui Ecclesias spoliaverat; qui Ecclesiasticos depraedationibus*

con-

a FOL. 16. Lothaire faisant une conversion de saint, se met dans un Monastere, quittant l'Empire.

b DV PLAIX EN CHARLES LE CHAVVE. Il n'y eust jamais Prince Francois plus corrompu que Lothaire, qui avoit en sa jeunesse fait revolter la France contre Loys le Debonnaire, son propre pere, qu'il avoit honteusement fait degrader, tondre, & enfermer dans un Cloistre: qui avoit honteusement ranconné les Ecclesiastiques, faulx ses sermens autair de fois, qu'il en pensoit tirer avantage; qui par une ambition defordonnée avoit voulu ravir à ses freres leur pariage; qui avoit esté cause de la tres-sanglante boucherie, qui fult faite de la Noblesse Francoise à la journée de Fontenay: Bref, qui ne respitroit rien qu'orgueil, impieté, tyrannie.

concesserat; qui toties pejerando solverat sacramenti fidem, quoties putabat commodo suo cedere; qui effreni ambitione sortem hereditatis fratribus rapere tentaverat; qui cruentissima illius carnificina, quæ Nobilitas Franciæ trucidata est in prælio Fontenæo, auctor fuerat. Ut verbo dicam, qui nihil spirabat, nisi superbiam, impietatem, sanguinem, tyrannidem. En suis coloribus, & infra verum, depictum Lotharium; quem incredibile stupore inter præcipua Christianissimi nominis fulcra ponis. Recordare, obsecro, te hominem hominibus, & non blitis aut fungis loqui.

Quâ verò fide voluisti Ludovicum a V. Lothario accensere, ut & iste titulum Christianissimi meruisse censetur? Omnes enim Historici Franciæ probatiores, Tilletus, Claudius Faucherus, Belleforestus, du Haillan, Joannes de Serres, Scipio du Plaix, uno ore Ludovicum Quintum vocant filium Lotharii, postremum ex Carolina stirpe Regem. Cui non solum isti, sed etiam veteres, b Glaber, & Continuator Aimoini testimonium perhibent, quòd juvenis defunctus sit, nullâ omninò re gestâ, quæ vel litteris tradi mereatur. De quo Faucherus c: Odorannus vocat eum Ludovicus nihil fecit, propter exiguum tempus, quo vixit: quod lingua Latina minus perit verterunt FAINEANT. De quo Bernardus du Haillan: d Quidam Ludovicum quintum nomine vocaverunt FAINEANT, quòd propter vitæ brevitate tempus eum defecerit, ne aliquid memoratu dignum perpetraret. De quo Joannes de

a ARROY FOL. 61. Louys Cinquesie defend le Pape contre l'Empereur.

b Glaber lib. 1. c. 3. Continuat. Aimoin lib. 5. c. 44.

c FAUCHET EN LOTHARE; Odoran Pappelle LUDOVICVS NIHIL FECIT, c'est à dire, Louys qui ne fit rien, à cause du peu de temps qu'il vesquist, &c.

d DV HAILLAN: Louys V. quelques uns ont l'appellé FAINEANT, pour ce qu'il n'eust aucun loysir de faire aucune chose memorable, à cause de la brieveté de son regne.

de Serres a: *Ludovicus Quintus unum dumtaxat regnavit annum: obiit sine herede, sine amicis, sine munimēto sui. Vocatus est per Antonomasiā FAINEANT: quòd nihil aliud boni fecerit, nisi quòd meliori locum cecit.* De quo Scipio du Plaix b: *Non aliam sui memoriam reliquit posteris, nisi quòd postremus Carolina familia Rex fuit.* Miror ita te abuti simplicitate rudiorum, uti eruditum judicium non vereare. Nullus enim omnino Papa à Ludovico V. defensus fuit.

a DE SERRES: Il mourut sans heritier, sans amis, sans memoire: il fut aussi appelle, FAINEANT, par excellence, pour n'avoir autre chose qui vaille, que laisser la place à un meilleur Prince, & plus utile, que luy.

b DV PLAIX: N'ayant laissé autre memoire de foy, si ce n'est qu'il fut le dernier Roy de la lignée de Charlie Magne.

CAPVT XX.

Philippi Pulchri gesta ad promerendum titulum Christianissimi.

ETiam in Philippo Pulchro præclara nominis istius merita commendas, quòd *recepit protexeritq; Papam, in Franciam fugitivum.* Hic verò omnes limites veredum prætergrederis. Nemo Pontifex, Philippo imperante, in Franciam fugit, protectusque fuit. Ipse potius Philippus, cum Raimondum, ut eum aliqui vocant; vel, ut alii, Bertrandum Gotho, Archiepiscopum Burdegalensem, subditum suum, in fami pacto, pudendisq; conditionibus interpositis, ac receptis ad implendi securitatem obsidibus, ad Pontificatum promovisset; odiosâ Deo virisq; bonis perversitate permovit, ut Sedem Apostolicam Avinionem transferret. non alia sanè de causa, ut Gallia Scriptores notant *d, nisi ut spiritualia temporalibus subderet.*

c FOL. 61. Philippines le Bel reçoit & protege le Pape réfugié en France.

d DV PLAIX: Le Roy ayant trouvé moyen de traduire le S. Siege en France, pour faire servir l'Estât spirituel au temporel.

derentur. Qui tantâ rabie in Bonifacium VIII. flagravit, ut contra jus gentium Legatum ejus, Episcopum Apameensem, mandata Domini sui perferentem, in carcerem compingeret: ipsumque Bonifacium, hærestos nefandorumque criminum accusatum, à quibus per Concilium plenum absolutus fuit, habitu Pontificali indutum, in thronoque sedentem, cepit. Siarra namque, capitalis hostis Bonifacii, & Felix Nogaretus, nobilis Francia, à Rege subornati, intromissis militibus Gallis in Anaginan, effractis ostiis, strictisque gladiis invadunt Bonifacium. Qui cum constanter Felici Albigenis hærestis exprobrasset labem, manu ferentem, cum sanguinis effusione, percussus, per triduum captus, indeque Romam ductus est. Ubi, si fas est verum dicere, quid aliud Philippus, nisi necis Pontificiæ reus & auctor fuit? Nam paucis diebus post Bonifacius morbo ex captivitate & animi egritudine contracto periit. Felix in facinoris patris præmium Baroniâ remuneratus est. Nec morte Pontificis placatus, etiam cineres ejus persecutus est. Siquidem conatu impiissimo, ipsique cælorum incolis injurioso, sancto scilicet Ludovico Regi Gallia Philippi avo, quem catalogo Sanctorum adscripserat Bonifacius, institit, ut, damnatâ Bonifacii tamquam hæretici memoriâ, ipsius acta rescinderentur, extractoque corpore, flammis ossa comburerentur. Hæc sunt præclara illa facinora Philippi Pulchri erga Romanam Cathedralam, quæ commemorare debuisses, ut rectè de gestis ejus, tituli que *Christianissimi* meritis Lector saperet. Nam cum ea sedatori, quàm Ar-

E

royus,

a Ioannes Villani, Gaguinus, Platina, Ioannes de Serres, & alii recentiores.

royus, maturitate Scriptor Gallia recentior ponderasset, longè sanius iudicium tulit. *Hic, inquit a, Monarcha cum à majorum suorum zelo erga Catholicam Religionem deflexisset, Deus etiam suam ab eo gratiam ac benedictionem abstulit. Vehementer vindicta cupidum adversus Bonifacium VIII. se exhibuit, cujus ne memoria quidem ac cineribus post facta parcere voluit. Excusari non potest ab extraordinariis exactionibus, quibus populum Clerumque Regni sui presit. Sedem Apostolicam in Franciam pertraxit, rationibus ductus politicis, ut RELIGIONEM TEMPORALI STATU HABERET SERVIENTEM.* Et Gilbertus Genebrardus inter eruditos Franciæ non ignobilis *b: Philippus Rex, cujus operâ captus fuerat (Bonifacius) atque interierat, Deo unctum suum ulciscente, numquam deinceps prospere se habuit, ut ab aliquo Episcopo prædictum fuerat. Nec sanè Philippus ipsemet eò profulit impudentiæ, ut se de Sede Apostolicâ ram bene meritum, quemadmodum tu somniaisti, arbitratus fuerit. Nam facinoris sui conscius, eundem istum Archiepiscopum Burdegalensem cum summo Pontificatui admoveret & istam primam interposuit conditionem; ut sibi absolutionem facinoris à se commissi adversus Bonifacium impenderet, secundam verò, ut ejus executores pariter reconciliarentur Ecclesiæ: quarum utramque sicut stipulatus erat, ita obtinuit. Numen profectò ipsum aliter quam Arroyus, videtur judicasse, dum non solum imminentes ei propter commissi impietatem ca-*

lamini
 a SCIPION DV PLAIX EN LA VIE DE PHILIPPE LE BEL, A LA FIN. Ce Monarche s'estant esloigné du zele de ses predecesseurs envers la Religion Catholique, Dieu a ligné de luy sa grace & benediction. Il se monstra grandement vindicatif envers le Pape Boniface VIII. n'ayant pas mesme voulu epargner la memoire apres la mort, ny ses cendres, &c. Il ne peut estre excusé des impôts & subides extra-ordinaires, dont il surchargea son peuple, & le Clergé de son Royaume, &c. Il attire le S. Siege en France pour des considerations Politiques, voulant faire servir la Religion à l'Etat temporel.
 b Genebrard, lib. 4. Chron.

lamitates per quemdam Antifistem denuntiavit, sed & reipsâ, suas ulciscendo injurias, intulit. Cum enim invidendâ penè sobolis fœcūditate quatuor filios Philippus procreasset, statim stirps ejus radicibus succisa est, ut neminem nepotum in Catalogo Regum Franciæ successorem habuerit. Quo fit, ut Gallus hic nonnemo exclamet *a: Cælestis operis prodigium fuit, quòd iste ramus S. Ludovici in tot ramusculos diffusus intra viginti tres annos à morte Philippi IV. exaruerit.* Cujus calamitatis flagellum, sive divinitus ei inflictum fuerit propter malè tractatum Bonifacium, ut Genebrardus censuit; sive, ut alii *b*, quòd Sedem Apostolicam in Franciam traducendam curasset, ut *Reipublica Religionem ancillantē subderet*; utrovis modo retunditur inanis garulitas tua, quâ Philippum ex ista egregia beneficentia *Christianissimi* titulū promeruisse fabularis. Nam sive factum ex isto Philippi scopo metiaris, sive ex effectis, quæ inde in Ecclesiam, ipsamque adeò Franciâ redundarūt, nihil est profectò, quòd quisquâ sobrius Philippo gratuletur. Testes enim sunt Scriptores Gallia, istam evocationem translationemque Sedis Pontificiæ, quam tu Papæ fugam & protectionem vocas, malorum gravissimorum originem fuisse & Ecclesiæ, & Franciæ, utpote *c qua valde sadaverit antiquam Ecclesiæ faciem. Nam præter inauditas, inquit eorum quidam, dispensationes, & SS. Canonum enervationes, perit illud divinum jus: Secularia secularibus, & Regularia Regularibus; maxime in Gallia; dum Pontifices hujus transmigrationis plus quàm Babylonica (nā observantiam Regularem, disciplinā Ecclesiasticam penè totâ, jura denique*

a SCIPION DV PLAIX: Ce fut un coup du Ciel, que ceste branche de S. Louis ayant tant de rameaux faillit neantmoins dans 23. ans à res le deces de Philippe Quatriesme.

b Apud Scipionē du Plaix ad an. 1302. c Genebr. li 4. Chron.

confudit, corripit que) patriæ & Principibus impiè favore gestium. Unde alius a Philippi conatum graviter culpās, quo telam istam malorum orsus fuerat, *Numquam, inquit, Francia fuit tam infelix, quàm Pontificibus Avinione commorantibus; cum Deo displiceret, quòd Politicis negotiis auctoritas Apostolica velut ancilla subderetur.* Cujus infelicitatis causas inde profectas alibi b persequitur.

a SCIPION AV COMMENCEMENT DE LA VIE DE PHILIPPE LE BEL : Jamais elle ne fust si malheureuse, que durant le séjour des Papes en la ville d'Avignon, Dieu n'ayant point agreable, que l'on fit servir l'auctorité Apostolique aux affaires Politiques.
b *In fine vitæ Philippi Pulchri.*

CAPVT XXI.

• *Titulus Christianissimi unde, & quando datus, quam vim habeat.*

HÆc igitur merita Philippi Pulchri, & quorundam aliorum Regum si recensere tibi placuisset, facile manductus fuisset Lector, ut intelligeret, non à virtute, præclarisque facinoribus multorum Regum, quos prædicasti, quorumque vitam non satis Christianam fuisse res ipsa clamat, sed à summis Pontificibus, defensionem Sedis Apostolicæ sibi perentibus, aut gratulantibus, Pini ætate, ac deinceps aliquoties, titulum istum attributum esse, multisque posterorum deinceps datum; ut potius, quemadmodum in solemnibus titulis fieri solet, quid esse deberent, quàm quid essent, elogii splendore monerentur. Sic enim *Optimum Festum, & Felicem, homines Paganos, Paulus appellat; & Anglus seipsum etiam Fidei defensorem:* & illos duos, quos ex Regibus tuis

hære-

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 101
hæreticos fuisse confiteris, a se *Christianissimos* existimasse, non, arbitror, diffiteberis.

Nam qui Clodovæo, primo Christiano Francorum Regi, titulum *Christianissimi*, velut prærogativam aliquam præ cæteris vel Regibus, vel non Regibus, à S. Remigio in testamento suo inditum arbitrantur, non satis phrasin Sancti, illaque non satis Christiana Clodovæi gesta ex antiquioribus commemorata, considerant. Quis enim hominem, tantâ furentem in innoxios crudelitate, tanto flagrantem ambitionis æstu, *Christianissimum*, &, quod absurdus est, *Piissimum*, sicut ibidem dicitur, appellaverit, ad aliquam ei prærogativam præ cæteris tribuendam? Sed Sanctus ille de defuncto loquebatur: quos *Christianissimos, piissimos, sanctæ recordationis*, sicut eum ibidem vocat, nuncupare soliti sumus, ut spem, quam de omnibus in Christianâ pace defunctis gerimus, illâ Christianitatis, & pietatis, & sanctitatis nomenclaturâ testemur. Argumento est, quòd in eodem testamento Jovinum, privarum, hoc est, extra Regiam omnemque supremam dignitatem constitutum hominem, jam vitâ functum, *virum Christianissimum* vocat: *Vbi ipse vir Christianissimus Jovinus requiescit.* quem nemo sani cerebri tituli istius dignitate, in istis circumstantiis, cuiquam Regum prælatum esse judicaverit. Fuit enim iste Jovinus aliquando Romanæ militiæ bis Magister, quem admodum testatur ipse versibus, quos Basilicæ Jovinianæ, hoc est, ab se fundate, frõtifício præfixit:

*Felix militiæ sumpsit devota Jovinus
Cingula, virtutum culmen proventus in altum,
Bisq; datus meritis equitum peditumq; magister.*

E 3

Ita-

Itaque Flodoardus a S. Remigium imitatus, non dissimili phrasi appellat Jovinum *Christianissimum Romanæ militiæ magistrum*. A Pipini igitur temporibus, Francorum Regibus per modum solemnibus tituli dari cœpit; non ut hujusmodi tituli splendore, se vel plus *summæ potestatis* b, quàm cæteros accepisse, vel justam bellandi causam natos esse censeat, ut tu deliras: sed ut posteris perpetuum esset monumentum, quid ab eis Christianæ fidei *Christianissimi* appellatione deberetur: ne fortè à majorum virtute degenerantes, vim nominis istius abundè se implevisse crederent, si titulo *Christianissimi Regis* gloriantes, medullam ejus, Christi religionem, consilii, incensivis, fœderibus, barbarorum evocationibus, armis everterent. Quid enim juvat virtutum antiquarum trophæis inflari, quibus majores floruerunt, & novis vitis eorum gloriam pessumdare? Nisi fortè, ut non divinis vocibus tantum, alienisque testimoniis, quorum vim taciti præterimus, sed nostrâ ipsorum voce damnemur? Et quid tibi, quæso, Arroye, de titulis gloriari? Rebus oportuisset, non majorum, sed prorsus tuis. Verus honor non in splendore titulorum, sed in rebus, in præclaris pro fide facinoribus, in sanorum hominum judiciis reponendus est. Nescis, quò pectus est veritatis inanius, eò ardentius vanitatis umbram sequi? Ea demùm est vera prærogativa dignitatis atque titulorum, non titulos hereditate consequi, sed suâ virtute facere: non prærogativis nominibusque celebrari, sed dignum videri.

C A.

a Flodoard. lib. 1. *Hister. Romanf.*
 b Plus souveraine.

CAPVT XXII.

Titulus Christianissimus, aliquot sæculis antè quàm summi Pontifices eum Regi Gallia concessissent, Hispania Regibus usitatus, ac debitus fuit.

Quapropter, cum tu tot paginas tam præposteris & fallacibus quorundam laudibus impleveris, a *minam jam sustineres modicum quid insipientiæ meæ, ut & ego modicum quid glories*. Sustineris enim, si quis hereticos impiosque Principes, præclarissimos, nemini secundos, incomparabiles, Catholicis æquissimos, gemente licet dispersoque per eum Germaniæ Clero, & squallentibus Catholicorum Ecclesiis, prædicet. Ita scriptis exaratum oculis æquis legitis, vulgatis, spargitis: ne fortè fœdera cum ipsis pacta, *Christianissimi* nomine indigna videantur. Liceat ergo mihi tantillum pro veritate loqui, si pro falsitate tibi tantum licere. In quo quis audeat gloriari, audeo & ego. *Christianissimi* nomen Franciæ Regi antiquæ possessionis jure vindicas b, tamquam *Carolo Calvo* in sua coronatione datum, ab *Innocentio, Honorioque III.* repetitum, & ante illos à *Mauritio Cæsare* attributum. Si de possessione, antiquitate, firmitateque loqueris, causâ, mi Arroye, cecidisti. Sesqui-sæculo, & amplius, anquàm ullus Pontifex Maximus, aut ulla Synodus Ecclesiæ Carolum Calvum, vel quemquam Regum præcedentium, *Christianissimum* nuncupasset, Reges Hispaniæ jam possessionem ejus occupaverant. Non historici

E 4

cujus-

a 2. Cor. II.
 b FOL. 63. Charles le Chauve, en son sacre est appellé Roy Tres-Chretien en l'an 869. il y a environ 300. ans. les Papes Innocens & Honore III. appellent les Roys de France Tres-Chretiens.

cujuspiam obscuri attestatio, non epistolii inscriptio, sed integra Ecclesiæ Concilia plenissimam faciunt fidem. Nam anno quingentesimo nonagesimo octavo, hoc est, centum & quinquaginta annis ante Pipini Regnum, Reccaredus, qui totam Gothorum gentem ad Catholicam fidem exemplo & verbis traxerat, à Concilio Toletano *a*, sub ipso celebrato, vocatur *Christianissimus, & amator Dei, gloriosissimus Dominus*. Et anno sequenti statim in ingressu Concilii Barcinonensis *b* dicitur, *Christianissimus & piissimus Dominus Reccaredus Rex*. Itaque Ioan. Biclarenfis Abbas, à S. Isidoro Hispalensi ante mille plus minus annos commendatus, Reccaredo coætaneus, à quo Gerundenfi Episcopatu admotus fuit, in Chronico, quod Reccaredi ætate terminavit, *c* In quâ, inquit, *Synodo memoratus Christianissimus Reccaredus, &c.* Quam honorificam ejus nomenclaturam à ducentis annis Rodericus Sanctius *d*, Episcopus Palentinus, aliquoties imitatus est. De Sisebuto testantur, qui res Hispaniæ jam ab aliquot annorum centuriis memoria mandaverunt, eum à Scriptoribus antiquioribus *Christianissimum* nuncupari solitum. *Hic* (Sisebutus) *Christianissimus per Historiadores vocatur*, ait Alphonsus *e* Episcopus Burgenfis. Et Rodericus Sanctius *f*, *Hic Christianissimus & Religiosissimus appellatur*. Et à quadringentis annis ante utrumque, Rodericus Toletanus *g* eodem eum nomine appellat. Anno verò 638. Concilium nationale totius Hispaniæ & Galitiæ Narbonensis de Chintilano Rege dicit *h*: *Inspiramine*

a Conc. Tol. sub Reccaredo Era 635. *b* Conc. Barcinon. *c* Ioan. Biclari in Chron. *d* Rodericus Sancti in Reccaredo. *e* Alphonsus in Anacephaleosi. *f* In Sisebuto, *g* Roderic. Toletan. lib. 2. *h* Conc. c. 6. Tol. Era 676. cap. 3.

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 105
ramine summi Dei excellentissimus & Christianissimus Princeps, ardore fidei inflammatus, Regni sui Sacerdotibus pravavicationes & superstitiones eorum eradicare elegit funditus. Et rursus *a*: *Gratias agimus Christianissimo & gloriosissimo Chintilano, Principi nostro, cujus studio advocati, & instantiâ collecti sumus*. Et Leo II. *b* Papa Romanus ad Quiricum Episcopum dicit se destinasse Petrum Notarium ad *precellentissimum atque Christianissimum Regem* (Ervigium videlicet) *filium suum*. Ecce quot annis, imò sæculis, ante Carolum Calvum, Innocentium, & Honorium, à quibus tu nominis istius decus trahis, imò ante Carolum Magnum, & Pipinum, omnemque Rom. Pontif. indulgentiam, etiam tempore Mauritiæ Cæsaris, Hispaniæ Reges *Christianissimi* titulo urebantur.

a Cap. 19. *b* In Epist. ad Quiricum.

C A P V T XXIII.

Vis tituli Catholicus expenditur: & cur, neglecto Christianissimi titulo, quem obtinuerant Hispaniæ Reges; Catholici dicti sint.

CUr ergo, inquires, ille titulus succedentium sæculorum lapsus ab Hispaniæ Regibus præteritus est, si eis antiquæ possessionis usu ac jure debeatur? Causa in promptu est: quòd in Catholica Ecclesiæ fide & phrasibus eruditi Principes, nomen *Christiani*, fidelibus impositum esse sciunt, ut fideles Christi à Paganis ac Judæis, hoc est, Christi fidem omninò detrectantibus, non verò à schismaticis atque hæreticis distinguerent. Hinc etenim fit, ut, quicumque se Christianum dixerit, hoc ipso quidem neque Paganus, neque

Judæus esse intelligatur; manente tamen ambiguitate, quam sectam Christiani nominis profiteatur. Inde illa phrasis Augustini *a*, quâ Christianorum plures hæreses esse scripsit. Et in Epistolâ 56. Videmus nullum jam errorem se audere extollere, ad congregandas sibi turbas imperitorum, qui non Christiani nominis velamenta conquirat. Inde illud examen, de quo supra diximus, ex diversis Augustini locis, quo initiandi rogabantur. *Christianus est* Cui quæstioni, inquit Augustinus *b*, respondet, *Non sum, si Paganus est, aut Indæus, &c.* ut ostenderet Christianum hoc nomine à Pagano Judæoque secerni. Hæc ergo doctrinâ instituti Hispaniæ Reges & Antistites, alia nomina quæsierunt, quibus propriè à sectis, quas, relicto Arianismos repudiaverant, hoc est, ab hæreticis capitaliter sibi inuisis, & à schismaticis, unitatis Ecclesiasticæ vastatoribus, disjungerentur. Quare, relicta Christianissimi nuncupatione, cujus possessionem vacuum ultrò Francorum Regibus reliquerunt, Orthodoxi & Catholici appellati sunt; ut Orthodoxi titulus eos distingueret ab hæreticis, Catholici à schismaticis; vel potiùs ab utrisque. Nullus enim hæreticus orthodoxam fidem tenet, sæpè schismaticus: nullus hæreticus aut schismaticus, Catholicus esse potest. Nam ista nomenclatura Christianum à quocumque schismatico & hæretico evidentiissimè certissimeque distinguit. Hinc illud S. Augustini de hæreticis *c*: *Tenet me ipsum Catholica nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut, cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti ta-*

men

a Lib. de util. cred. cap. 11. *b* Tract. 44, in Ioan.
c Lib. contra Epist. fund. cap. 4.

men peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Et ante Augustinum, S. Pacianus Barcinonensis, hoc est Hispaniæ, Præsul: *Ego fortè ingressus populosam urbem hodie, cum Marcionitas, cum Apellectianos, Cataphrygas, Novatianos, & ceteros hujusmodi comperissem, qui se Christianos vocarent, quo cognomine congregationem meam plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur? Quid clarius, quàm Ecclesiam Catholica nomine ab omnibus hæreticorum conciliabilis discerni, à quibus tamen nomine Christiana nullâ ratione discernitur.*

Jam vide, qui non tantum ab hæreticis, sed etiam à schismaticis, hoc est, ab omnibus pestibus fidei, unitatiq; inimicis, eadem appellatione separaretur. *Velint nolintve*, ait Augustinus *b*, *ipsi quoque hæretici, & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur.* Et idem ille sanctus Pacianus, cum docuisset, ingruentibus post Apostolos hæresibus, quæ Ecclesiam in partes lacerabant, opus fuisse proprio nomine, quod *incorrupti populi distingueret unitatem*, nullâ scilicet hæresi vel schismate divulsam, statim subjicit *c*: *Ne astues, frater, Christianus mihi nomen, Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat, hoc ostendit: hoc prodor, inde significor.* Et sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Antistes *d*: *Μηδέ ἐξέταζε, πῶς ἐστὶν ἀπλῶς ἐκκλησίαν, ἀλλὰ, πῶς*

E 6

ἐστὶν

a Pacian. epist. 1. ad Sympron.
b Lib. de Vera relig. cap. 7.
c Pacianus epist. 1. ad Sympron.
d Cyrill. Hierosol. catech. 18.

ἐστὶν καθολικὴ Ἐκκλησία. Τοῦτο γὰρ ἰδικὸν ὄνομα τυχάνει τῆ ἀγίας παύτης, καὶ μητρός ἡμῶν ἀπάντων. Ne petas, ubi sit Ecclesia, sed ubi Catholica Ecclesia. hoc enim nomen proprium est hujus sanctæ Ecclesiæ, matris omnium nostrum. Catholicum enim propriè est nomen unitatis, atque communionis cum Ecclesiâ totius orbis, repugnans ex diametro scissioni unitatis Ecclesiasticæ, sive per hæresin, sive per schisma divellatur. Ex quo nascitur, ut Catholicus hoc ipso, quo Catholicus, utraq̃ & schismatis & hæresis labe careat: quorum utrovis tota Catholici nominis ratio prorûs perit. Nec hæreticus, inquit Augustinus a, pertinet ad Ecclesiam Catholicam, qua diligit Deum, nec schismaticus, quoniam diligit proximum, de quo non est jam pluribus dicendi locus.

Cum hæc igitur, juxta antiquorum doctrinam, certa sint, ut nomen, Catholicum, rationem Christiani vagam, hæreticis schismaticisque communem, includat, contrahat, & à capitalibus Christianismi vitiiis, hæresi atque schismate, discriminet, Hispaniarum Reges, ut Christianæ suæ fidei sinceritatem, unitatisque Ecclesiasticæ dilectionem propriissimè potentissimeque restarentur, præclarissimo isto & propriissimo cognomine ipsius Ecclesiæ Dei, Catholicos se nuncuparunt, & à Præsulibus, Pontificibus, Ecclesiæque Comitibus appellati sunt. Quam nominis Catholici præ Christiano præcellentiam ut Augustinus designaret, plerumque quando non quolibet modo Christianum, cujusmodi & hæreticus esse potest, sed Orthodoxum, unitatisque sociatum Ecclesiasticæ vult exprimere, b Christianum Catholicum vocat: quarum (hæρεσεων) aliquam qui tenuerit,

Chri-

a Aug. lib. de Fide & Symbolo cap. 10. b Aug. lib. de Hæres.

Christianus Catholicus non erit. Et præclarissimè Collationis Carthaginenfis Patres, quorum Augustinus choragus fuit a: Afrorum Christianorum Catholicorum hæc vox est: Nos universo orbi Christiano communionē cobaremus. Nimirum, quia non sufficit esse Christianum, nisi sit in Christianæ fidei professione, in ipsaq̃ Ecclesiastica unitate, sine hæresis, sine schismatis labe, Catholicus. Unde proficiscitur, ut, si Francorum Regum aliquis in hæresin laberetur, quemadmodum duos lapsos esse dicis, vel etiam in schismata, sine scrupulo se Christianissimos appellarent, Catholicos nullo modo. Τοῦτο γὰρ, ut Cyrillus dixit b, ἰδικὸν ὄνομα τυχάνει τῆ ἀγίας παύτης, καὶ μητρός ἡμῶν ἀπάντων. Hoc enim nomen proprium est hujus sanctæ Ecclesiæ, matris omnium nostrum. Ecce tibi causam, Arroye, cur Hispaniarum Reges, cum Christianissimi titulo ab ipsis fidei suæ exordiis insignirentur, glorioso Orthodoxi, maximeque Catholici cognomine electati ac designati sunt. Ex quo perspicuum est, quàm imperitè dicas, Catholici nomen, non virtutis esse, sed amplitudinis vocabulum. Complectitur enim duplicem illam virtutem excellentem Christiani hominis, Orthodoxam Christi fidem, & gluen unitatis, hoc est, fidem, unitatisque charitatem: quarum alterutrâ qui caruerit, næ ille non Catholicus, sed Christiani hominis umbra, fumus, nihil est, quantumvis Christianissimus sub hæresi vel schismate appelletur. Quamquam casu rebus ipsis congruentissimo, vel potius magno arcanoque Dei consilio contigerit, ut illud ipsum, quod invidiosè carpis, Amplitudinis vocabulum, quo Ecclesia Dei vivi propriè Catholica

E 7

cogno-

a In Collat. Carth. 3. dici num. 100. b Cyrill. sup.

cognominatur, solis istis Regibus communica-
tum sit. Nulla quippe ab orbe cōdito Monarchia,
ut fufius paulò post dicturi sumus, potentius con-
stantiusque laboravit, ut Ecclesia gloriosissimæ
istius nomenclaturæ effectu, hoc est, ipsâ sui ipsius
per totum orbem diffusionem potiretur, quàm ea,
cujus isti Reges habenas tractant. Quid ni igitur
Sponsa Dei solos istos Reges gloriosi sui cogno-
minis participes afficeret, quorum fidelitati atque
strenuitate se vim nominis istius reipsâ per uni-
versum orbem implevisse, & quotidie implere
gratulatur?

CAPVT XXIV.

*Antiquitas tituli Catholicus, quatenus Hispania-
rum Regibus tribuitur. Aliqua de titulo Or-
thodoxus.*

QVòd verò *Catholicus* cognomen à centum cir-
citer annis Hispaniæ Regibus adhæsisse ca-
villaribus, prodit hominis supini imperitiam atque
temeritatem. Nam, ut præteream Ferdinandum
Magnum, qui ante centum & triginta circiter an-
nos à Romano Pontifice; & prædecessorem ejus
in Aragoniæ Regno Petrum, qui ante quadring-
gentos annos ab Innocentio III. *Catholicus* cog-
nomeno honorati sunt; jam ante octingentos
annos Alphonfus b primus; statim ab irruptione
Saracénorum, scriptorum omnium attestazione,
glorioso *Catholicus* nomine illustris fuit. Post quem
& cæteris Hispaniarum Regibus vulgò tributum
esse, exemplis Ordonii primi, Sancti Crassi, Al-

phonfi

a FOL. 64. Les Roys Catholiques sont appellez ainsi depuis environ
cent ans.

b Vazam, Roderic. Arch. Tolet. Luc. Tudenf. &c.

phonfi sexti, Alphonfi octavi, Joannis primi, &
aliorum, recentiores & plerique probant. Et ante
diluvium istud infidelium, Reccaredo Regi, an-
te nongentos & quinquaginta annos, ab univer-
sis Episcopis Hispaniæ in Concilio tertio Tolera-
no acclamatum est b: *Cui à Deo aeternum meritum,
nisi vero Catholico Reccaredo Regi?* Et quia Catho-
licus, ut diximus, sine Orthodoxâ seu Catholicâ
fide esse non potest, usque aded, ut Orthodoxus
& Catholicus pro ipsdém sæpè usurpari solent; hinc est, quòd communissimâ appellatione Re-
ges Hispaniæ jam à nongentis & quinquaginta
annis titulo proprio *Orthodoxi* vocabantur: quo
nihil aliud Ecclesiæ Patres quàm Catholicos de-
signare voluerunt. Nam anno Domini 693. Con-
cilium Toletanum XVI. sic inchoatur c: *Dum
anno sexto Inelyti & Orthodoxi Dom. Principis no-
stri Egicani.* Et postea Concilii Patres laudant
Deum, quòd *Orthodoxi Principis* (cor) *intimo
igno sui amoris reddiderit fervidum.* Et anno 691.
Concilium Cæsaraugustanum III. d inscribit
Conventum suum, anno quarto *Orthodoxi & Se-
renissimi Domini nostri, Egicani Regis.* Et in fine
Concilii: *Orthodoxo & Serenissimo Domino nostro
Egicano Regi multiplices gratiarum actiones persolvimus.* Et anno Dom. 688. Concilium Toletanum
XV. sic exorditur e: *In nomine Dom. Iesu Christi
incipit Synodus Toletana XV. sexaginta unius Epi-
scoporum, acta anno primo Serenissimi & Ortho-
xi Egicani Principis.* Et anno sexcentesimo quin-
qua-

a Videndi Illesam, Reuterus, Ambros. Moral. Zurita.

b Concil. Tolet. 3. Æra 627. hoc est, anno Christi. 589,

c Concil. Tolet. 16. Æra 731.

d Concil. Cæsaraug. 3. Æra 729.

e Concil. Tolet. 15. Æra 726.

quagesimo tertio Concilium Toletanum VIII. sic auspiciatur acta sua *a*: Anno quinto Orthodoxi, atque gloriosi, & verè clementia dignitate præcipui Reccesuindi Regis. Et anno sexcentesimo trigesimo octavo in Concilio VI. Toletano Antifites congregati dicunt *b*: *Convenientibus nobis Hispaniarum Galliciæque Pontificibus summis, Orthodoxi, & gloriosi Chimitilani Regis salutaribus hortamentis, &c.* Et in ipsis primordis susceptæ Catholicæ fidei sub Reccaredo Rege, anno quingentesimo octogesimo nono, Concilium III. Toletanum totius Hispaniæ acclamat Regi suo *c*: *Cui præsens gloria, & æterna, nisi verè Orthodoxo Reccaredo Regi? Quibus acclamationibus & inscriptionibus Conciliorum nil aliud indicatum volebant Orthodoxi nomine, quàm id, quod alio vocabulo Catholicum dicimus, ut perspicuum est ex Concilio VIII. Toletano, quod de Reccesuindi fide loquens, Ob hoc, inquit d, sui Regni apicem à Deo solidari præoptat, si Catholica fidei pereuntium turmas acquirat, infidum reputans Orthodoxæ fidei Principem sacrilegus imperare, & infidelium societate pollui.* Ubi Catholicam & Orthodoxam fidem, eandem omninò duobus vocabulis indiget. Et Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, qui schismate ab Ecclesia discesserant, Orthodoxum disputatorem, tamquam Catholicum, Luciferiano opponit.

a Conc. Tolet. 8. Æra 691. *b* Concil. Tolet. 6. Æra 676.
c Conc. Tolet. 3. Æra 627. *d* Concil. Tolet. 8. c. 12.

C A -

CAPVT XXV.

Perstringuntur breviter Hispaniarum antiquorum gesta, quibus Catholici, Orthodoxi, Christianissimi, nuncupari meruerunt.

NEC inani dumtaxat affectione titulorum Hispaniarum Reges se *Christianissimos, Orthodoxos, Catholicos*, sed rebus ipsis luculentè probare. Cum enim Deo per horribilem Saracenorum irruptionem Gothorum peccata flagellare placuisset, difficile dictu est, quid primùm in illius cladis reliquiis admirere; an fidem immobilem, quâ, totâ jam Hispaniâ per Saracenos occupatâ, primi religionis vindices se sublevari posse crederunt; an spem infractam, quâ non desperaverunt; an fortitudinem incredibilem, quâ per octo sæcula Barbaros, Christianæ fidei pestes, repulerunt, attriverunt, extinxerunt? Quoties *a* quadraginta, *b* quinquaginta, *c* septuaginta, *d* octoginta, *e* ducenta, *f* quadringenta, & amplius, millia infidelium, Reges Hispaniæ uno prælio ceciderunt? Quoties neque *g* numerus cadaverum prostratorum iniri præ multitudine immensa potuit? Quoties, undarum loco, hostilem sanguinè *b* flumina cruentata volverunt? Decem millia magnatum Saracenorum unum prælium casus vidit. Cante Gallia Regum suorum adversus infideles præclara facinora: non succensem eorum virtuti, sed libenter

a Petrus I. Rex Arag. *b* Froila, Alphonfi Catholici filius.
c Alphonfus Castus, & Ramirus primus *d* Ramirus 2.
e Alphonfus 9. in prælio de las Navas de Tolosa.
f Alphonfus XI. alii ducenta, alii quadringenta, quinquaginta millia. *g* Ordon. 1. & 2. itemque Alphonfus 9. juxta Luc. Tudenf. *b* Sub Sanctio 5. Rege Lusitania.

benter applaudimus. At duodecim citra hyperbolen, & plures, Hispania dabit, qui rerum adversus infideles gestarum magnitudine, Saracenorum, nunc uno, nunc diversis præliis occisorum, multitudine, copiarum configentium imparitate, æquent aut superent. Quot illic Reges a sanguine suo contra Mauros fuso sua delicta deleverunt, animas profuderunt, cadaveribus suis iter infidelibus obstruxerunt! Non est provincia, quæ patet Hispania à Pyrenæis montibus usque Oceanum, quam non infesto Marte subegerint Christo; non oppidum, quod non hostibus crucis extorserint; non fossa civitatis, quam non corporibus suis impleverint; non mœnia, quæ non cruentaverint; non passus penè terræ, quem non Christianæ fidei sanguine suo redemerint *b*. Quàm crebrò desperatis rebus quasi ad certam carnificinam obtulerunt se, lacrymisque in cælum clamantibus auxilium impetrarunt! Omnia gentis illius insignia, quibus domi militiæque clari sunt, nil nisi facinora contra Saracenos, hoc est, hostes fidei, perpetrata, testantur. Quid enim leo rubeus Legionis, castrum in campo rubente Castellani, nisi sanguinem Saracenicum à Pelagio Alphonsoque nono fufum profiterentur? Quid Catene Navarræ, nisi ruptas à Sanctio Forti Maorum catenas? Quid quinque scuta Lusitanica, nisi quinque Reges Agarenicos, ab Alphonso primo inauditâ strage superatos? Quid quatuor Maorum capita antiquitus Aragoniis, nisi tot Reges uno prælio cæsos clamant? Crux in arbore præfiscis

Su-

a Alphonf. 5. apud Vazæum, Alphonfus 7. apud Phragam. Garfias Ennicus Rex Aragoniæ. Sanctius pater Petri, apud Ofcam. Sebastian. Rex Lusit.

b Pelagius, Ramirus Primus, Alphonfus I. Rex Lusit.

Suprarenfibus, flammea primis Aragoniis, ærulea Lusitanis, quærnea Pelagii & successorum ejus, quæ Crux Hispania dicta in Overens Ecclesia etiãnum cerni dicitur, quid nisi auxilia cœlitus in præliis impetrata protestantur? Quid denique cruentæ cruces in chlamydis, sanguineus ensis in pectoribus, nisi decora illa præfca majorum à Saracenis reportata, & pectora neci devota pro gloria Crucis probant? Parum abest, quin exclamem, O felix culpa Roderici, quæ tales meruit habere expiatores! Uno infelix natio, quod tot Achilles, tot facinora præfca Romanis invidenda, multorum sæculorum lapsu Homeris caruere, quorum voce nobilius in totius orbis teatro, ad veritatis testimonium majoribus, virtutisque documentum posteris, resonarent. Sed quemadmodum olim ille de Romanis dixit *a*, *Optimus quisque facere, quàm dicere sua; ab aliis benefacta laudari, quàm ipse aliorum narrare malebat.* Barbaries etiam illa Saracenicâ, contra quam tot sæculis luctati sunt, quemadmodum eorum virtuti campum præbuit patentissimum, ita, exstinctâ passim Græcâ Romanâque litteraturâ, posteritati invidens, præclarorum facinorum monumenta atque ornamenta subtraxit. Paucula dumtaxat in brevibus Chronicis vestigia rerum, in ipsisque Regum cognominibus, quasi extrema facinorum capita, vastarumque quasi ædium fundamenta remansere: ex quibus conjicias, quanta eis substructionum moles incubuerit. Cum enim in longa Regum serie vix unus aut alter plerumque præcæteris caput efferat, qui præclaro virtutis aliquid epicheto celebretur; quis non miretur, in hac una Iberica natione, plerosque Reges, in quam-

a Salust.

cumque

cumque te Hispaniæ plagam verteris, fortitudinis bellicæ, aut civilis; humanæ, Christianæve virtutis nomine fuisse celebratos? Testes sunt tot illustria Regum cognomina, quasi totidem trophæa, quibus eorū virtus æternitati consecrata est. Hinc enim à religiosa in Deum pietate alius *a Amator Religionum*, alius peculiariter *b Catholicus*, alius *c Christianissimus* dicebatur; alius à civili virtute *d Sapiens*, *e Bonæ memoriæ*, *f Castus*, *g Munificus*, *h Iustus*, *i Desideratus*, *k Benignus*, *l Honestus*, *m Pater pauperum*, *Defensor viduarum*, *Tutor pupillorum*, *Iustus Iudex omnium*; alius à bellica fortitudine, præclarisve facinoribus contra Saracenos perpetratis, *n Bellator*, *o Imperator*, *p Expugnator*, *q Magnanimus*, *r Nobilis*, *s Fortis*, *t Africanus*, *u Magnus*, *x Verè magnus*, *y Maximus* & *Fortissimus*. ut non Regis virtutibus fulsisse, sed de palma quasi inter se contendisse videantur. Hinc alii adversus infideles in *z Mauritaniam*, alii in *aa Afriam*, alii in *bb Palestinam* trajecerunt, ut Crucis gloria in media infidelitatis nocte rutilaret.

C A-

a Sanctius 3. *b* Petrus 2. Rex Arag. *c* Ramirus 1. Arag. *d* Alphonf. 10. & Alphonf. 5. Aragon. *e* Ioannes 1. Rex Lusit. *f* Alphonf. 2. & Alphonf. 2. Arag. *g* Alphonf. 3. Arag. *h* Iacobus 2. Arag. *i* Sanctius 3. *k* Alph. 4. Arag. *l* Ferdinand. 1. Arag. *m* Sanctius 3. *n* Alphonf. 1. Arag. *o* Alphonf. 8. & Sanctius 3. Arag. *p* Iacobus 1. Arag. *q* Alphonf. 5. Arag. *r* Alphonf. 9. & Carolus Rex Navarra. *s* Sanctus Rex Navarra. *t* Alphonf. 5. Rex Lusitan. *u* Alphonf. 3. Ferdinandus 4. Petrus 3. Aragon. *x* Ioannes 2. Arag. *y* Carolus 5. Imp. *z* Sebastianus Lusit. *aa* Theobaldus 7. Navarra. *bb* Theobaldus.

CAPVT XXVI.

Gesta Hispanorum Regum recentiora pro fide Christi inter Paganos propagandâ.

Sed quia proverbium incarnatæ Veritatis falsum esse non potest *a*, *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est*; par tantis animis ac virtuti studium parabatur. Cum enim gentem Ibericam Deus, & Reges ejus tantæ fidelitatis probavisset, ut, quidquid majorum quorūdam flagitia posteris ademerat, locupletato fœnore refarcirēt, pulsī delectisq; omnibus, à quibus pulsī, tantumq; non delicti fuerant, æquissimam exploratæ virtutis mercedem dedit. De Christi imperio jam pridem Psaltes Regius cecinerat *b*: *Dominabitur à mari usq; ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum*. Jam quindecim sæculis expectabatur, ut impleretur id quod Isaias vaticinatus erat *c*: *Ecce isti de longè veniēt, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & isti de terra Australi*. ubi textus originalis sonat, *וְיָבִיאוּ מֵאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת וְיָבִיאוּ מִן הַיָּם וְיָבִיאוּ מִן הַצִּפוֹן וְיָבִיאוּ מִן הַצֵּדִיָּה* de terra Sinim. Aquilo jam crediderat; sed saturatus, & impinguatus de veritate nauseabat. Restabat mare, quo nomine Scripturæ Occidentem notant. *Terra Sinim*, hoc est, Chinarum, Indiaque deerat: de quibus in eodem loco sponsæ suæ, Ecclesiæ suæ, interpositâ jurisjurandi firmitate, promiserat *d*: *Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa*. Sed qui, quâ ratione mirabili fiet, ut res tanta, tam expectata compleatur? *e* *Ecce levabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, & afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt*.

a Luca 16. *b* Psal. 71. *c* Isaiæ 49. *d* Ibid. *e* Ibid.

bunt. Hęc signum, hanc, inquam, Crucem filii sui in dexteris illis fixit, quæ illam oſtingentorum annorum laboribus, sudoribus, sanguine, Saraceno- rum manibus extorserant, & innumeris victoriis rutilantem in altissimâ Europæ speculâ constitu- erant; ut ad longinquas illas barbarasque nationes, gloriam ejus pari constantiâ circumferrent. Nec expectationem Domini probata toties Regum istorum virtus ac fortitudo delusit. *Quantâ enim Dominici signi gloriâ, quanto Religionis incre- mento, quantâ animarum ad Ecclesiam propen- rantium vindemiâ, terram Sinim, Orientis & Occidentis Indias, extremos denique abstrusos- que mundi recessus, vexillum Crucis Hispaniæ manibus gestarum circumvolitet, nemo potest nisi gloriæ Regum istorum æmulus dissiteri.* Ipsa Ecclesia, rei inexpectatæ magnitudine qua- si attonita, & præ læticia tamquam impos sui, in eodem loco & sibi, & salutis tantæ auctoribus ita gratulatur a: *Quis genuit mihi istos? Ego steri- lis, & non pariens, transmigrata, & captiva: & istos quis enutrivit? Ego destituta, & sola: & isti ubi erant? Quanto affectu quærit, quanto stupore miratur! Ego jam in Europa sterilis, & non pariens: ego, hæreticis pleraque occupantibus, partim transmigrata, partim captiva: ego, Regi- bus Christianis me deserentibus, imò oppugnan- tibus, destituta & sola; quis genuit istos? quis enutrivit istos? ubi erant isti? quos quindecim sæculis quæsieram, nec eorum vel famam audi- veram, ubi erant isti? quis genuit? quis enutri- vit? Nempe Hispaniarum Regibus provincia illa, laus illa solis debebatur: qui Crucis gloriam altius extulere, qui Domini sui imperium latius*

a *Ibid.*

dis-

diffudere, qui Ecclesiæ pomeria longius protu- lere, quàm quidquid simul Regum & Imperato- rum à Constantini Magni temporibus in hunc us- que diem fuit. Nolite putare, me affectibus erga Deum, vel homines, perturbatum, extra metas rapi, vel hyperboles beneficio rei ipsius magnitudi- nem velle superare. a *Veritatis & sobrietatis verba loquor.* Nec enim Italia, aut Gallia, aut Anglia, aut magna pars Germaniæ, cujusquam Regis armis debet, quòd fidem veritatis acceperit, extin- ctamve ab infidelibus recuperaverit. Pleraque plagarum istarum Christianæ Reges suos fecere Christianos, non ab illis factæ sunt: aliæ tradi- tam Regibus fidem, illis veritatem repudiantibus, aut indirectè oppugnantibus, iterum perdid- erunt. Denique quidquid ab aliis Regibus Eccle- siæ finibus adjectum est, Europæ terminis ita com- prehenditur, ut vix extremos Asiæ limites radat, Hi verò præclarissimam Europæ partem Deo suâ constantiâ reddiderunt; Africæ Asiæque diffuen- tem undique vestem veluti limbo quodam, Mo- nasteriis, Ecclesiis, Christiæque Cruce variegato, cinxerunt; insulas remotissimas Dei laudibus im- plexerunt; partem Americæ, totâ Europâ vastio- rem, Ecclesiæ imperio adjecerunt; Christi glo- riam orbis terrarum limitibus terminarunt. Hoc verò, Arroye, est esse Christianissimum, non verbo, neque lingua, sed opere & veritate b.

Sed hic exclamant, dominationis magnitudi- nem, non fidem Catholicam, Hispanos quærere. Quibus vicissim ego: Si facerent, pares essent Pipino, aliisque non paucis Galliæ Regibus, qui propter privata sua, aut publica Regni commo- da,

a *Act. 26. b 1. Ioan. 3.*

da, Sedem Apostolicam coluerunt. Quid enim? An majorem hic intentionis puritatem à Regibus Hispaniarum exigere volunt, quam à suis, quos inter præstantiores ponunt; quam à Religiosis ipsis & Ecclesiasticis passim præstari vident, qui dextrum oculum in cælum, sinistrum in terram & temporalia commoda defixum gerunt? Nam quamquam fatius, & rectius, & divinius esset, utroque oculo cælum aspicere, verumtamen ut possumus, quando non ut volumus. Et, ut hodie rerum cælestium frigus aut neglectus est, multum promovisse nos arbitramur, si, non dico à Regibus, sed à vulgo mortalium impetraverimus, ut temporalium saltem utilitatum blandimento allecti, ad res spiritus divinalisque se sublevari sinant. Mirum interim, Hispanorum Regum ambitionem, quam accusant, ita æquitatis ac Dei legibus esse temperatam, ut non se exferat, nisi cum fidei dilatazione conjuncta sit. Magnum profectò frenum esse necessarium est, cujus metas iste dominationis impetus ita vereatur. Utinam & Gallicam istis pietatis cancellis coerceret Deus! Utrum enim, quæso te, Republicæ Christianæ utilius, fidem Catholicam, aliquo temporalium emolumentorum impulsu, per Ortum & Occasum sparsum ire, an vano (sic plerique sapientes existimant) unius Gallici Regni metu, sparsam jam à temporibus Apostolorum in utraque Germania, per suppetias hæreticorum, extinguere?

C A.

CAPVT XXVII.

Gesta pro fide Catholicâ contra hæreses tuendâ, quibus titulus Christianissimus, & Catholicus, debetur.

ET hæc quidem adversus eos, qui Christum execrantur, Saracenos, & pro illis, qui eum hæctenus ignoraverunt, Paganis, per Hispaniarum Reges perpetrata sunt. Quòd si bella Christiana cum hæreticis gesta delibavero, quis Regum, ut isti, publicæ veritatis luce factis attestante, gloriari potest? Cùm Hispania penè ducentis annis sub Arianorum impietate genuisset, simulatque Gothicam gentem Catholicæ radio fidei perfudisset Deus, Reges ejus, ipsâ coronationis & unctionis die a, *Catholicam fidem ante altare* profitebantur: deinde sacramento devovebant caput suum, se non permissuros, ut ab infidelibus illa violaretur. Nam in Concilio Toletano VI. b, sub Chintillano, à nongentis & nonaginta sex annis celebrato, sancitur, ut, antequam Regiam cõscendat sedem, inter reliqua conditionum sacramenta polliceatur, *hanc se Catholicam non permissurum eos violare fidem. Et si ipse*, inquit Concilium, *temerator hujus extiterit promissi, sit anathema.* Hinc tantus erat primorū Regum zelus, ut Chintillanus janitum, testibus istius Synodi Patribus c, *non sineret degere in Regno suo eum, qui non esset Catholicus.* Et quindecim annis post, de Recefuindo Rege Concilium Toletanum VIII. testatur, quòd *d ob hoc sui Regni apicem à Deo solidari præoptaret, si Catholicæ fidei pereunium turmas acquireret, indignum repu-*

F

tans

a Chron. Juliani, & Roderic. Tolet. lib. 3. cap. 1. b Concil. Tolet. 6. cap. 3. c Ibid. c. 3. d Concil. Tolet. 8. cap. 11.

tans Catholica fidei Principem sacrilegis imperare.
 Quod hunc usque diem Hispaniarum Reges in
 uniuersis ditionibus suis, in Europa, Asia, Africa,
 America, imitantur, ubi nullus publicus alterius
 religionis, quam unius Dei in Catholica fide cul-
 tus floret. Et multis annis ante Receptuindum, &
 Chintillanum, statim in ipsa Gothorum conuer-
 sione, Reccaredus *a neminem in regno suo* ne qui-
 dem *militare permisit*, qui regno Dei per hæresin
 hostis existeret. Quo ardenti Catholicæ fidei ze-
 lo hoc effectum est, ut, cum ante Reccaredum ve-
 hementissimè ad usque carceres, & capitis sup-
 plicia in Catholicos Ariana secta sæviret; post pau-
 cos annos, quod admiratione dignum est, sub
 Cindasuindo *b* Rege, nullus in Hispaniâ infidelis
 reperiretur.

Hanc fidei sinceritatem, post illaram Hispa-
 niæ à Saracenis cladem, tantâ posteri æmulatione
 seruarunt, ut ex gravium Scriptorum *c* testimonio,
 ab acceptâ primùm per Gothos Catholicâ fide,
 in hunc usque diem, nulla hæresis apud Hispanos
 publicè recepta fuerit.

Quid, quòd in hac horrendâ diversarum hære-
 sium irruptione, quibus scelera Christianorum
 hoc præterito præsentique sæculo flagellata sunt,
 sola & omnia Regna, quæ Hispaniarum Regi pa-
 rêt, ab illis pestibus integra perstitierint, Castella,
 Aragonia, Lusitania, Navarra, Sicilia, Neapolis,
 Baleares, India, Orbis novus? Omnia cætera Eu-
 ropæ Regna, in Oriente Polonia, Hungaria; in
 Occidente Anglia, Scotia; in Septentrione Sue-
 cia, Norvegia, Dania; in Austro Francia, Na-
 varra-

a Franci Taraph. *b* Roderic. Toler. lib. 2. cap. 21.

c Roderic. Sanctius p. 2. c. 2. Alphons. à Carth. in Anaceph. c. 27
 Ioan. Vaz. eus, Lambertin. &c.

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 123
 varraq; Gallicana; in omnium mediterraneo Ro-
 manum Imperium, ac Bohemia, sectariorum erro-
 ribus dederit manus. Quid verò mirabilius,
 quam quòd in ipsâ Hispaniâ, tot monarchiis olim
 distractâ (id quod inter Patriarchales Cathedras
 sola Romana Sedes meritò gloriatur) nullus unus
 in omnibus omnino Regnis Rex inventus fuerit,
 à primo Catholico Rege Reccaredo usque ad
 Philippum IV. qui ab avita Christiana, Orthodo-
 xa, Catholica fide deviauerit? Quamvis enim hæ-
 reticorum ope non-nemo in thronum euectus, eis
 pristinam libertatem revocandam, aut indulgen-
 dam, quemadmodum nuper Henricus IV. Fran-
 corum Rex, præposterâ gratitudine cogitaverit,
 morum ille, non fidei error aut labes fuit. Navar-
 ræ tamen Gallicanæ Reges hic excipio, qui statim
 à Regni laceratione, istâ cælesti benedictione car-
 ruerunt. Prodigiis profectò loco non injuriâ hoc
 censuro, nisi tot sæculorum decursu compertum
 esse scirem, quemadmodum in insulâ Galatæ &
 terra scorpiones, & in Baleari serpentes, ita in His-
 paniarum solo hæreses mori; & ut manus Fran-
 corum Regum strumis, ita majori miraculo, Re-
 gum Iberorum oculos fidei pestibus esse fatales.
 Hoc probat illa quodammòdò naturalis eorum
 cum sectariorum erroribus antipathia, quâ fidem
 Christi, ubicumque & quantumcumque per im-
 probam perduellium pervicaciam licet, amissam
 revocant, collapsam integrant, statem factam
 rectam omnium thesaurorum suorum profusio-
 ne conservant. Quis enim, nisi invidus vel re-
 rum profus imperitus, neget, quidquid sincera
 Religionis in Belgio, à pecuniis, foederibus, mili-
 tibus, armis Francorum & Batavorum intactum
 a Plin. lib. 35. c. 19.

permanet, id Hispani Regis fidelitate defensum esse? Quidquid fidei Christianâ in Germaniâ, Francorum hæreticorumque fœdera; consilia, arma reliquere; hoc Catholici Regis armis, militibus, sumptibus, Rempublicam debere Christianam? Non res in angulo, aut ultimâ Thule gestas loquor: totius, præter æmulos, Europæ theatrum annuit applauditiq̃e veritati. Propter hanc fidei defensionem sævit invidia; hinc rumpuntur ilia Codri; hinc impatiens jugi rebellio, & hæresis libertatis avida mordet frenum; hinc patrimonialia Regia, hinc gentilitiæ familiæ decus periclitantur; cui nihil antiquius, quàm Christianam subditorum suorum salutem omni temporali Regnorum suorum tranquillitate, splendore, opibus, thesauris, habere potiozem. Nam quidquid Asia & Africa transmittit opulentia, quidquid opum visceribus Indiarum eruitur, quidquid omnium Regnorum census usitatus, & inusitata subditorum liberalitas fundit, hoc totum fidei Catholicæ propagandæ tuendæque dedicatur. Nimirum ut Regnorum omnium Regis Hispani opulentia, vires ac salus illius honori militent, qui Regibus summâ potestate dominatur; & quâdam Christianæ pietatis reciprocatione, cuncta in fontem refluant, unde cuncta prodierunt. Hoc verò est, Arroye, iterum dico, hoc est, inquam, esse Christianissimum, non apicum titulorumque suffragiis, sed rerum ipsarum testimoniis; *a non verbo, neque linguâ, sed opere & veritate.*

a I. 1027. 3.

CA-

C A P V T XXVIII.

Titulus Gloriosissimus, & Religiosissimus, antiquâ possessione, & novo jure est Regum Hispania.

QVæ cum ita sint, nihil justius quisquam paulò æquior judex, nihilque rebus gestis congruentius arbitrabitur, quàm si Reges Hispaniarum duos illos titulos, *Gloriosissimus & Religiosissimus*, antiquissimæ certissimæq; possessionis jure postliminiò sibi vindicarent. Est enim compertæ veritatis, utrumque titulum fuisse præcis Gothicis familiarissimum: quorum alterum quidem spectata pietas post susceptam fidem, alterum rerum gestarum magnitudo peperisset. Utriusque usus in monumentis antiquis ad Saracenicam usque vastationem testatissimus est. Nam statim in Concilio III. Toletano, ubi hæresis Ariana à Reccaredo Rege, totâque Gothicâ natione abjurata est, sic Antistites præfantur *a: Cùm pro fidei suæ sinceritate idem Gloriosissimus Princeps omnes Pontifices in unum venire mandasset.* Et in sermone, quem Catholicus Antistes ad Gothicam nationem ibidem habuit *b: Officij nostri curâ de fidelissimi ac Gloriosissimi Principis admonitione compellimur.* Ipsum quoque Concilium tertium inscribitur sub *Gloriosissimo Reccaredo* Rege celebratum: quæ honoris nomenclatura faciliè sexies aut octies in eadem Synodo repetitur. Et sanctus Gregorius, Romanus Pontifex, ad S. Leandrum, Episcopum Hispanensem *c: Explere nullatenus valeo gaudium meum, quòd communem filium Reccaredum Gloriosissimum Regem, ad Catholicam fidem integerrimâ*

F 3

a Concil. 3. Tolet. b *ibid.* c *Gregor. lib. 1. epist. 41.*

agno-

agnouit devotione conuersum. Ipse Reccaredus in Edicto, quo Synodus Toletanam confirmauit, ita sese nominat *a*: *Gloriosissimus Dominus Reccaredus Rex, uniuersis sub regimine nostra potestatis consensientibus.* Quod evidens argumētum est, fuisse titulum quasi gentilitium. Et sub Gundemaro Rege Synodus *b* Toletana quædam inscribitur habita *anno primo Gloriosissimi Gundemari Regis.* Et confirmatio Concilii vocatur *c decretum Gloriosissimi Principis nostri Gundemari.* Quid multis? Omnia passim Concilia antiqua usque ad ultimum Gothorum Regem Rodericum celebrata istis honorificis nomenclaturis plena sunt, *d* Narbonense, *e* Hispalense, *f* Cæsaraugustanum secundum, *g* Osenfense, *h* Tarraconense, sub Siseburo Rege, *i* Toleranum quartum sæpius, *k* Toletanum quintum sub Chisacillano, *l* Toletanum sextum, *m* Toletanum septimum sub Cindauido, *n* Toletanum decimum sub Recesuindo, denique reliqua deinceps Concilia Hispanica usque ad *o* Toletanum decimum septimum sub Egicano, hoc est, paulò ante Rodericum Regem, sub quo prisca Hispaniæ Gothorumque Regum gloria per Saracenos extincta est. Quod elogium usque aded regiar dignitati apud Gothos proprium erat, ut & *p* Reginæ eodem titulo compellarentur: & ejus loco, quod nunc

Suum

a Edict. confirm. Synodi 3. Tolet. *b* Conc Tolet. sub Gundemaro, *Era* 648. *c* *Ibid.* *d* In initio Concilii, sub Reccaredo, *Era* 627. hoc est anno 589. *e* in fine Concil. *Era* 628. *f* in initio Concil. *Era* 630. *g* in inscrip. Concil. *Era* 636. *h* *Era* 652. *i* in initio & in fine. *Canon* 74. *Era* 671. *k* *Canon* 9. & in initio, *Era* 674. *l* *Canon* 17. & 19. *Era* 676. *m* *Canon* 6. *Era* 684. *n* in initio, & in decreto pro Potamio, *Era* 694. *o* in initio & *Canon* 7. & in gratiarum actione ad Regem, *Era* 732. *p* vide Concil. Tolēt. 15. & 17. Item Toletanum 3. de uxore Reccaredi,

Suam Majestatem dicimus, tunc Reges Gothorum, *Sua Gloria*, uocantur. de quo non pauca apud antiquos exstant testimonia; ut in *a* Synodo Toletana decima tertia sæpissimè, itemque duodecima, & aliis locis plurimis: usque aded, ut singuli penè tituli vel subscriptiones Legum VVisigothicarum, quarum Codicem *b* Pithæus edidit, isto elogio consignatæ sint.

Alter honorificentis titulus erat, *Religiosissimus*; nota pietatis antiquorum Regum, ad tuendam Catholicam fidem. Qui quidem ante cladem Saracenicam Regibus tanto consensu attributus fuit, ut non minus, quàm alter ille, *Gloriosissimus*, hereditarius fuisse uideatur. Nam Concilium Toletanum XVII. sic inscribitur *c Decurrente Imperii anno Religiosissimi ac Serenissimi Domini nostri Egicani Regis septimo.* Et in gratiarum actione Antiristum, qui confluxerant *d*: *Orantes, ut Orthodoxo & Religiosissimo Principi nostro Egicano longeuitatem largiatur.* Quæ nuncupatio Egicani Regis aliquoties in Concilio Toletano decimo sexto iteratur. Et ante Egicanum, Ervigius uocatur à Concilio Toletano XIII. *e Religiosissimus Princeps, diuino igne succensus.* Et circa finem Antiristites dicunt *f*: *Inuictissimo quoque atque Religiosissimo Principi Ervigio Regi multiplicem gratiarum exhibitionem persolvimus.* Et ante Ervigium Concilium Toletanum X. inscribitur habitum *g* *anno octavo Gloriosissimi Domini & Religiosissimi Recesuindi.* Et ante Recesuindum Concilium Toletanum VI. Chintillani

F 4

a Concil. Tolet. 13. in libel. Ervigii & in edicto confirmat. & c. *b* Codex Leg. VVisigoth. 12. lib. editus per Pithæum. *c* Concil. Tolet. 17. *d* in Prefat. & post. libel. Regis. & Concil. Tolet. 13. c. 1. *f* *Ibid.* c. 13. *g* Concil. Tolet. 10. in frontispicio,

millani a Religioſiſſimi Principis devotionem cum magna veneratione ſuſcipit. Et ante Chintillanum Concilium Toletanum IV. de Siſenando Rege loquens, Dum ſtudio, inquit b, Religioſiſſimi Siſenandi Regis conveniſſemus : quam Regis nuncupationem ſapius ibidem repetit. Et ante Siſenandum ſons Catholicæ religionis inter Gothos Reccaredus à Concilio Toletano III. vocatur non tantum c Princeps Religioſiſſimus, ſed etiam, propter ardorem fidei, ſummumque ſtudium propagandæ religionis, d Piſſimus, Deo Fideliſſimus, Glorioſiſſimus; adeoque e Sanctiſſimus, in Concilio Cæſar-auguftano.

Ut verò Hiſpani radicem ſcirent, unde tanta & tam conſtans in Regibus ſuis Catholicæ fidei æmulatio promanaverit, in eadem Toletana Synodo, ubi hæreſis Ariana à tora Gothica natione, zelo Reccaredi Regis eam provocante, abjurata eſt, eidem Regi tamquam Apoſtolo ſuæ nationis acclamatur f : Ipſe mereatur veraciter Apoſtolicum meritum, qui Apoſtolicum implevit officium. Et iſta ratio eſt, cur in picturis Crucem Reccaredus, nempe tamquam Gothorum Apoſtolus, manibus tenet. Nam propter expulſionem hæreſis Arianz Crucem ei datam eſſe, teſtis eſt Alphoſus Carthagenaga, Apoſtolatus verò, quem ei Toletana Synodus tercia, hoc eſt, totius Hiſpaniæ Epifcopi acclamarunt, Crucem eſſe documentum ac teſtimonium, S. Stephani primi Hungariæ Regis exemplo manifeſtum eſt. Is enim cum Hungaros ad Catholicam perduxifſet fidem, Pontifex Roma-
nus

2 Concil. Tolet. 6. c. 2. b Concil. Tolet. 4. in Prefat. & c. 58. & 75. in fine. c Concil. Tolet. 3. cap. 1. d In Prefat. Concil. e In Concil. Cæſar-auguft. initio. f Concil. Tolet. 3. in fine. g Alphoſus Carthag. in anacephaleoſi c. 27.

nus ei facultatē dedit, ut Crux ante Regem, tamquam Apoſtolatus inſigne, geſtaretur, cum hoc eſt, ut Chartuvitius referat a, Ego ſum Apoſtolicus: ut ille merito Chriſti Apoſtolus dici poteſt, cujus operā tantum populum ſibi Chriſtus acquiſivit. Crux igitur in manibus Reccaredi, muneris Apoſtolici argumentum eſt: ut non miremur, ex tali Catholicæ religionis baſi ac radice tam ſtabile in fide ſurrexiſſe Monarchiam. Nam ex iſto b Religioſiſſimi, & Piſſiſſimi, Deoq; Fideliſſimi, & Glorioſiſſimi, & Chriſtianiſſimi, & Sanctiſſimi, & veri Orthodoxi, & veri Catholici, & Apoſtolici Reccaredi ſanguine, qui Catholicum imperium primus fundavit, & ex Pelagii, qui primus reſtauravit, & ex generi ejus Alphoſi Catholici, qui reſtauratum primus ampliſicavit, Philip-pus IV. cui hodie Hiſpaniarum Regna parent, non interruptā majorum imperatium ſerie propagatus eſt. Quapropter cum fidei tuendæ propagandæq; zelo, & rebus glorioſiſſimè geſtis, poſteri poſt Saracenicam calamitatem majores ſuos, hoc eſt, omnes poſt Reccaredum uſq; Rodericum longè ſuperaverint, juxta id, quod S. Iſidorus jam jam moriturus, poſt prophetatam Hiſpaniis imminentem cladem, in Synodo Toletana vaticinatus fuerat,

Gloria major erit vobis, & gratia Chriſti

Extollet Gothos uberiore bono;

quis non utrumque titulum, Glorioſiſſimus & Religioſiſſimus jure avitæ ſtabilique poſſeſſionis, jure deſenſæ propagatæque Religionis, jure facinorum, omnem priſcam Catholicæ nationis gloriam pietate, zelo, conſtantia, magnitudine, multitudine, & ſplendore ſuperantium, Regibus

F 5

Hiſpa.

a Chartuvitius in vitâ S. Stephani Regis Hungariæ.
b Ita vocatus ſuit à Concil. ut ſupra.

Hispaniarum debitum esse fateatur? Sed nimirum factis præcellere malunt, quam nominibus; modestiâ morum, quam titulis honorum: ut, quod religioſius eſt atque glorioſius, non minus mihi gloriam contempſiſſe, quam gloriæ meritum appetiſſe videantur. Et hæc de titulis ſufficiant, ad inſulſam jaſtantiam hominis iſtius retundendam, qui ex titulo *Chriſtianiſſimus*, qui meritò Chriſtianiſi venerationi eſt, rebusque pro fide geſtis, neſcio quam ſupremæ ſuper omnes Reges poteſtatis prærogativam, juſtiorémque bellandi cauſam ſomniavit.

CAPVT XXIX.

*Mens Arroyi exorbitans de Lege Salicâ proponitur.
Inanitas conatus ejus.*

Veniâmus nunc ad Legem Salicam, Scriptoris hujus Palladium, vi cujus Regum Franciæ auctoritatem, ſupremamque poteſtatem tueretur a morem eſſe, quam cæterorum Regum, juſtiorémque ſuſcipiendî belli cauſam effici. Nam iſta duo ſunt, quæ vinculis adamantinis ex Lege Salicâ ſequi ac dependere proſiteretur. Hinc nullius Hispanicæ Metaphyſicæ ſubtilitate vim argumenti, quod ex hac Lege petitur, enervari ſtingique poſſe putat. Lex enim Salica, ut ipſe citat *b*, ex titulo de matrimonio, iſta eſt: *De terrâ verò Salicâ nulla portio hereditatis mulieri veniat, ſed ad viri- l in ſexum tota terra & hereditas perveniat c*. Quâ lege ſancitur, ut Regia auctoritas, inquit ad ſucceſſores

^a FOL. 69. Tantum a, on ne peut fe defendre de cet argument: i'en deſſie tous Les Eſpagnols, qui ſont ſigrans Metaphyſiciens, ſi on n'apporte une loy ſuperieure. &c.

^b *Apud Arroyum fol. 67. c Vide fol. 67. & 68.*

ceſſores & mafculos, majoris firmitatis ergò, tanta tranſmittatur, quanta in prædeceſſoribus fuit, excluſiſ omnibus extraneis, propter quos excluſendos lex iſta eſt condita. Cum igitur Ludovicus decimus tertius Carolo Magno, cæteriſque Regibus, mafculinâ ferie ſuccedat; *eadem eſt in ipſo auctoritas*, ſeu *idem jus*, quod in Carolo Magno fuit: ſed hujus auctoritas ſive jus in univerſam Germaniam, Italiam & Hispanias ſe porrigebat: igitur & Ludovici decimi tertii. Hanc igitur Legem, tamquam ex quâ tota Regum Francorum auctoritas & juſpendeat, immutabilem, omnibus telis inconcuſſam, omnibus tormentis inexpugnabilem reddere conatur, utpote quam *b naturalem, divinam, æternamque* legem ſine tergiverſatione agnoſcere debeamus, omni lege *comubiali, teſtamentaria, donatione, apochâ, præſcriptione* ſuperiorem. En tibi, Lector, myſteria Salicæ Legis arcana, abſtruſa hæcenus nec ſâdo quidem Politicis aut Theologis audita. Lex iſta naturalis, divina, æterna: hinc auctoritas Regum Franciæ ſuper omnes Reges, hinc poteſtas in omnia penè Europæ Regna, hinc belli paciſque jura religata ſunt. Hæccine monſtra cogitationum, Arroye, aſcendunt in cor tuum, & non perturbant frontem tuam?

Sed antequam de præclaris illis tuæ Salicæ Legis clogiis, natura, vi, ut ea tu depingis, quid-

F 6 quam

^a FOL. 68. L'auctorité de Charle Magne, qui a eſté ſur l'Allemagne, ſur l'Italie, & ſur les Eſpagnes, doit eſtre en Louis le Juſte. Te le montre clairement par la vertu de la loy Salique, &c.

^b FOL. 70. On ne trouvera jamais une loy ſuperieure à la noſtre, qui l'ait ruinée: car elle eſt divine, éternelle, naturelle, & juſte, ſelon le droit des gens. ET FOL. 73. Donques la loy Salique n'eſt pas ſeulement juſte, mais éternelle.

ET FOL. 81. Or ces loix humaines ne ſont pas au deſſus de celle qui eſt ſi divine & éternelle.

ET IBID. D'ailleurs ces loix humaines, deſquelles nos ennemis ſe peuvent prevaloir, ſont loix de mariage, teſtamentaires, de donations entre viſa, de præſcriptions: tout ceſcy ſont de petites toilles d'aragûs.

quam dicam, attende, quæso, quàm levi impulsu universâ machina tam operosa, quam struxisti, tota irrita & casta corruat, nec aliud nisi crepundiorum instar puerilium, inane strepitum excitet. Ecce nego ex Lege Salica tua majorem Regi Franciæ auctoritatem, sublimiorem potestatem, jus prægnatius in ulla Regna, vel Provincias accedere, quàm si citra Salicam Legem, jure successionis aliis Regnis usitato, etiam feminæ succederent. Veritas ista tibi ipsi, Arroye, velis nolis ineluctabilis est, nisi Regum tuorum auctoritatem, & potestatem, & jura, quæ tu Coronæ Franciæ indissolubili vinculo unita esse putas, uno ictu letali interempta velis. Quid enim; quando præfici Franciæ Reges masculâ prole destituti, non jure Salicæ successionis, sed adoptionis Regna sua transtulerunt, ut Guntranus, Rex Aurelianensis, in Childebertum, istâ verborum formulâ, *a Peto, ut hic nepos meus mihi sit filius: unâ nos parva protegat, unâque hasta defendat*; an auctoritas, potestas, & jura Regia, si nulla fuisset Lex Salica, diminuta transivissent? Et quando Odo b, non heres sanguinis, electus & consecratus fuit Rex, contra Salicam sanctionem; ideòne auctoritas, potestas, & jura Regia decolorata transferunt? Et quando Pipinus c, suppressâ penitus stirpe Merovingicâ, adhuc vivente, & Capetus Carolinâ, non jure successionis, sed electionis, Regno cum consensu omnium inaugurati sunt; ideòne minori auctoritate, potestate aut jure regnarunt? Quid, si etiam omnes rami sanctæ arboris Ludovici, ut Valesius nuper, ita &

Bo-

Borbonius, exarescerent, quod de Merovingica familia & Carolina experti sumus; ideòne auctoritas Regum languidior, potestas depressior, jura Regia in aliquo labefactata censerentur? Non arbitror, Arroye, nec arbitrabitur in Fræcia, quisquis tantillo acutiùs, quàm tu, sapit. Nimis pingue de rebus istis philosopharis. Auctoritas, & potestas, & jus in Regna extranea, quod Regibus tamquam Regibus competit, non à masculinæ serie successionis pendet. Nam sive masculi, sive feminæ, successionem, adoptionem, electionem, vel aliâ quâcumque legitimâ transmissione Regnorum sceptrâ suscipiant; eadem auctoritate, & potestate, & majestate, & jure regnat, quisquis regnat, ac si ex Salica Lege succederet. Quasi verò in Romano Imperio, & in Regno Polonia, ubi electio Imperatores & Reges facit; vel in Regno Hispanico, & Anglicano, ubi & feminarum successio locum habet, non eadem prorsus auctoritate, & potestate, & alio quocumque in exteris Provinciis jure potirentur, quo majores eorum potiti sunt; haud secus atque ea ad Reges Franciæ integrâ à majoribus illibata quæ transferuntur. Regni, Arroye, non Regis jura sunt, maxime juxta te, quæ successoribus majores tradunt. Coronæ, quæ nec oritur nascente Rege, nec moriente moritur, auctoritate, potestate, majestate ac jure fruitur, quisquis quacumque legitimâ substitutione, maximeque successionem, sive masculus fuerit, sive femina, ad illum apicem dignitatis admovetur. Quæ enim potestate primi populorum Rectores à Republicâ in illo majestatis, & potestatis, & auctoritatis culmine, jurisque plenitudine, sive in Republicam, sive in alias etiam exteris plagas ei conjunctas,

a Greg. Tur. lib. 5. cap. 18. b Otto Frising. lib. 6. cap. 10.
c Aimoin. lib. 5. c. 42.

junctas, constituti sunt; eadē etiam quācumque probatā, sive masculinā, sive femininā successione, sive etiam electione, Regnorum auctoritas suis numeris absoluta transmittitur. Sic Abbates, sic Antistites, sic Pontifices, non minū nunc electione, quā olim carnali masculorum successione, totā precedentium auctoritate, potestate, jure potiuntur. Quæ cum sint plana, lippisq̄ & tonsoribus nota, quid opus nescio ex quibus abstrusis Salicæ Legis antris tantā falsitatis admixtione tenebrosi, Principalem auctoritatem in successores, perpetuæque coronæ jura proferre? Nimirum, ut imperiti ad Salicæ Legis nuncupationem attoniti, nescio quam mysteriosam præ cæteris Regibus potestatem, & jura in vicinorum Regna Provincialque somniarent, & quasi pro tuendis aris & focus præcipites in arma ruerent. Huc enim tota ista ambitiosa & insidiosa spectat oratio: huc illi aculei, in Francorum animos hîc illic sparsi, quibus ad recordandum Salicæ Legis, & unctionis, & obliuorum rancidorumque jurium stimulantur.

CAPVT XXX.

*Deteguntur errores ac deliria Arroyi de
Lege Salicâ.*

CVm igitur tam inaniter lacertos tuos exferueris, ut neque stante Lege Salicâ, quæ solis masculis sceptrum defert, Fræcorum jura in extraneas terras iuventur, neque cadente lædantur; sed potiùs, seminis in Francia sceptrum hereditantibus, roborentur; quidquid illâ de lege disputasti, tamquam somnium egrotantis contemni poterat. Sed

Sed ne infirmitate te potiùs, quā judicio præteritum conqueraris, non gravabor nonnulla capita in tui gratiam perstringere, ut, quid de te sentire debeas, vel ipsi tibi, si aliquid luminis tibi reliquum est, vel certè aliis elucescat.

Primum itaque, quod tamquam Legem Salicam illa verba profers a: *De terra verò Salica nulla portio hereditatis mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota terra & hereditas perveniat*; vi cujus masculi soli Franciæ scepra moderentur, perspicuè falleris. Lex illa non de Regno, & juribus ejus, sed de privatorum successione tractat. Loquitur enim, ut ex ipso titulo liquet, de *alodiis*, quæ juxta Iuris peritos cum jure Coronæ commune nihil habent. Itaque non ignobiles Galliæ Scriptores *b crassam ignorantiam* eorum, *erroremq̄ popularem* vocant, qui Legem illam Salicam putant pro Coronæ successione sancitam. Excute universum Salicarum Legum Codicem, sive à primis illis Consiliariis, VVifogasto, Bodogasto, Salogasto & VVidogasto conditum, sive à Clodovæo, ut volunt, correctum, & à successoribus ejus, Caroloque Magno, meliori ordine digestum; nullam invenies constitutionem, quæ de Coronæ successione quidquam, vel de juribus ejus sanciat. Ipse Legum prologus satis ostendit, eas ad privatos in officio, pace & concordia continendos, latas esse. Quamobrem quod masculis masculi in Regnum Franciæ ab initio huc usq̄ successère, potiùs consuetudini, vim legis obtrineti, quā Legi Salicæ; vel certè Legi Salicæ à privatis, quos illa cōstringebat,

per

a FOL. 67. b DV PLAYX PROLOG. f. Leur ignorance est bien plus proficere en ce, qu'ils ont creu que la Loy Salique fut établie pour la succession de la Couronne, &c.

ET PLYS BAS: Partant c'est un erreur populaire de rapporter à la Loy Salique la preference des mâles aux femelles en la succession du Royaume.

per similitudinem ad Regni successionem translatâ, tribuendum est; utpote quæ multò potiorum in Regno, quàm in allodiis, vel feudis, rationem habere videbatur.

Secundò, quòd hanc legem latam esse dicis *a*, ut extranei seu allophyli à sceptro arcerentur, falsum est, & à te confictû. Extranei sæpenumerò in Franciæ Regno rerum potiti sunt. Testis est Ægidius Romanus, qui Franci non invitis octo annos, fugato Childerico, præfuit. Testis Pipinus, qui, auctoribus *b* Galliæ Scriptoribus, ex Senatorio Romanorum sanguine per Ansbertum Principem Austrasiam oriundus fuit. Testes Odo, & Robertus, cōsecrati Reges. Testis denique Hugo Capetus, viginti octo Regum parens, quos tres Saxonicæ generis fuisse, vel certè ex præca Gallorum stirpe, non Francorum, Scriptores multi tradunt: ut sanè, si allophyli Reges esse nequeat vi Salicæ Legis, Regibus legitimis à nongentis ferè annis, contra tuam Salicam Legem, carueritis. Itaq; non extranei seu allophyli à Regno, sed feminae vi Salicæ istius Legis exclusæ sunt, quemadmodum ex ipsis verbis perspicuum est. Vera legis ratio duplex fuit. Una, quòd sexus masculinus majori prudentiâ, fortitudine, auctoritate polleat, ad Rempublicam administrandam necessariis. Altera, quòd primi Franci, cum Galliam subegissent, masculinâ sibi virtute opus esse cernerent, ad tuendum armis, quod armis comparaverant. Quòd si non alia fuisset legis ad feminas arcendas ratio, quàm ne allophyli sceptro potirentur; quid expeditius, quàm

a FOL. 66. Si cette loy n'a pas voulu, qu'un estrangier regnast dans l'Empire des Francois.

b Paul. Emil lib. 1. De Sainte Marthe, Scipion du Plain.

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 137
quàm ut eadem lege ad nubendum Francis homophylis feminæ cogerentur?

Tertiò, quòd Salicam Legem infringendam dicis, si alienigena sceptrum obrineret, falsum est. Non est apiculus in istâ Salicâ, quam retulisti, sanctione, quæ masculinum alienigenam Regem Franciæ esse vetet, si Rex Francorum fortè sine liberis defungatur, vel liberos habeat, deficiente Regiâ stirpe Francorum, ad sceptrum regendum inidoneos.

Quartò, alienigenam Francis imperare *a* Moysaica legi contrarium, ideoque cavendum esse tradis. Error est, vel delirium. Quis ita peregrinus est in Ierusalem Christianâ, qui nesciat, neque Francos, neque Hispanos, neque illos omninò Christianos judicialibus Iudæorum legibus adstringi: multaque à Christianis Regibus rectè usurpat, quæ Judaicis vetabantur? Nisi fortè libertatem Christianam in veteris legis abolitam redire servitutum velis. Quasi verò lex Moysaica Reges illos Christianos premat, qui aliâ, quàm Salicâ, utuntur successionis lege: vel sanctionibus ejus Fræcorum Reges premantur, ne uxores alienigenas ducant, vel, ne multiplicent sibi equos *b*, ut Deuteronomium jubet; vel, ut sibi describant Deuteronomium, legant que omnibus diebus vitæ suæ, aliaque sexcenta, quæ Judaicis Regibus præscribebantur.

Quintò, Legem Salicam ais esse *naturalem* *c*. Nihil falsius. Omnium Theologorum sensus est, legem naturalem ab humana distinctam esse. Ipse sanctus Thomas te retundat, quem tories iniquissimè

a FOL. 65. Un estrangier regneroit sur l'autre (partie du Royaume) qui est contre la loy Salique, & la loy de Moysè.

b Deut. 17.

c FOL. 70. Elle est divine, eternelle, naturel, & juste, selon le droit des gens.

simè vanissimeque Doctorem tuum nuncupas. Ex præceptis legis naturalis, quasi ex quibusdam principis communibus & ad aliqua magis particulariter disponenda. Et ista particulares dispositiones adinventæ secundum rationem humanam dicuntur leges humanae. Quis enim nisi insipiens dicat, Legem Salicam esse principium commune, & indemonstrabile: aut quis nesciat, eam, si aliqua talis est, secundum rationem humanam à primis Regibus, vel sapientibus eorum Consiliariis, adinventam esse? Nec ipse negas, quando dicis *b*, *Priscos Francorum legistatores ita sanxisse*. Quomodo ergo naturalis est, si homines eam sanxerint? Nónne omnium doctorum judicio, lex naturalis, insofar proprietatis naturæ rationalis, cum ipsa, & visceribus ejus impressa nascitur? Unde Augustinus *e*: *Furium certè punit lex tua, Domine, & lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas*. Et libr. de Serm. Dom. in mte d: *Quis scribit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus?* Deinde, nónne, quòd ista terra mea vel tua sit, masculorum vel feminarum, lege humanâ factum est? Unde quisque, inquit August. *e possidet quod possidet? nónne jure humano?* Tolle jura Imperatorum: & quis audeat dicere, *Mea est ista villa, aut, Meus est ille servus. &c?* *f Per jura Regum possidentur possessiones*. Quomodo ergo Lex Salica, quâ terra masculis tribuitur, potest esse naturalis? An & illa Salica Lex naturalis est, quâ feminis res familiares, supellex,

&

ET FOL. 74. Elle est naturelle, puis que naturellement, &c.

a 1. 2. q. 91. art. 3.

b FOL. 65. La raison, pourquoy les anciens sages legistateurs des Francois Pardonnerent ainsi, fust, &c.

c Aug. lib. 2. Confess. d Aug. de serm. Dom. c. 9.

e Tract. 6. in loan, f libid.

& hujusmodi conceduntur? Cùm verò nemini dubium sit, naturalis legis violationem esse peccatum, an ceteras Respublicas & Monarchias, quotquot non utuntur Salicæ successionis lege, contra legem dices peccare naturalem? Perge porrò, Arroye, adde & hoc paradoxis tuis, ut, absolutâ commodiâ, cum sibilo pueri possint plaudere.

Sextò addis, eam esse *a legem gentium*, eò quòd lex gentium sit, quæ ad *solos homines*, inquis, *pertinet*, non ad cætera animantia. Et ad illam insulsam absurditatem tuam cõprobandam etiam D. Thomam oborto collo trahis. S. Thomas *b* ad solos quidem homines jus gentium pertinere testatur: sed non ita ineptus est, ut quamcumque legem, ad solos homines pertinentem, legem gentium esse putet. Nam in eodem loco exsertè adducit ex Cajo Jurisconsulto *c*: *Quod ratio naturalis inter omnes homines constituit, id apud omnes homines, sive gentes, custodiuntur, vocaturque jus gentium*. Legemne Salicam inter omnes naturæ constituit? apud omnes homines illa custoditur?

Septimò, esse *d legem divinam*, eò quòd *fit naturalis*, inquis, & *singulariter à divina derivetur*: tum quòd Sapientia dicat, *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt*: tum quòd eam *Deus ipse per os Moysis instituerit*. Quot sententiæ, tot lapsus, Theologe miserabilis. Lex Salica non est naturalis, non est à Deo per os Moysis instituta. Alia lex est, quâ Deus per Moysen, ac de solis Iudæorũ

Regi-

a FOL. 74. Partant estant naturelle & des hommes, elle est des gens.

b FOL. 72. Elles sont dites loix des gens, quand elles appartiennent seulement aux hommes.

c 2. 2. q. 57. art. 3. c 1. l. 9. d. de just. & jure.

d FOL. 74. Elle est divine, en tant qu'elle derive particulièrement de la divine providence, & qu'elle est naturelle: elle derive de la divine providence. 1. Parce que les Rois regnent par icelle. 2. Parce que Dieu mesme l'a établie par la bouche de Moysè.

Vide & alia verba paulò antè citata.

Regibus tulit. Ipse fassus es, & omnes unanimiter auctores, qui de Salicis Legibus aliquid litteris mandaverunt, humanum inventum esse, ab hominibus, Deum verum ignoratibus, Paganis, idololatriis institutum. Quid hic te juvat, quod per sapientiam conditores legum justa decernunt? Nonne omnes leges justæ, quibus vel populo, vel Optimatibus, vel Regibus, electione, adoptione, successione, sive masculorum, sive etiam feminarum, gubernacula committuntur, isto modo à divina lege derivantur? Humana quippe ratio scintilla quædam divinæ lucis est, quæ super homines fulgente constituitur, quidquid æquum & justum humanam legislatorem cujuscumque lege sancitur.

Octavo, esse a legem æternam. Adjice, esse Deum; ut nemo imperitorum vim legis æternæ fortè nescientium dubitet, *multas te litteras ad insaniam convertisse b*, erroresque te severam Sorbonæ censuram dignos eructare. Quid enim est lex æterna, nisi ipse Deus? Omnium namque Theologorum consensu, S. Thomæ concinentium *c*, *lex æterna est oratio divina sapientiæ, secundum quod est directiva omnium actuum & motionum*. Ratio verò divinæ sapientiæ nihil est nisi sapientiæ Dei, atque ipse Deus. Quamobrem S. August. *Lex æterna est, inquit d, ratio divina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans*. Quantæ igitur dementiæ est, Legem Salicam etiam æternam perspicuis verbis appellare; & quidem excogitatis argumentis probare *e*, quod æterna esse debeat?

Nam

a FOL. 78. La loy Salique n'est pas seulement juste, mais éternelle.

Vide supra.

b Act. 26. c. 1. 2. q. 93. a. 1. in corpore. d. l. 2. cont. Faust. c. 27.

e FOL. 75. Que la loy Salique doit estre éternelle, il le prouve, parce qu'elle derive de l'éternelle, divine, &c.

Nam quod lex Salica nonnihil in suo genere de æterna lege participat, adeoque data est, ut publicum bonum perseveret, nemo, nisi insigniter delirare velit, satis esse dixerit, ut propterea etiam æterna nuncupetur, ac sit. Etenim omnibus justis legibus convenit, ex æterna lege, sicut radios à Sole fluere, & commune bonum perpetuam, quantum fieri potest, stabilitate munire. Quibus tamen cum nihil vetet, per novas leges, & consuetudines, & contractus, & præscriptiones, & hujusmodi, fieri præjudicium, ut vel certis casibus fortiori cedant, vel etiam hominum voluntate profus intereant: ita nihil accidit impossibile aut inusitatum, si & lex Salica subinde multas patiat exceptiones, quemadmodum secundum principia tua nonnullas passa est, legibusque aliis & consuetudinibus fortioribus paulatim irrepentibus concedat locum, justis præscriptionibus cedat, aliam humanam potestate aboleatur. Quidquid enim humanam potestate constitutum est, nihil absurdum, si humanam potestate destruat.

Cum igitur tantam dexteritate atque soliditate, quantam vidimus, argumentum tuum ex *unctione Regum Franciæ, ex curatione strumarum*, ex elogio *Christianissimi*, ex *Lege Salicâ*, tam scilicet naturali, tam divinam, tam æternam, texuisses, conclusis acutissime solidissimeque *propositionem tuam*, quam dixeras *a, Supremam Regum Francorum potestatem majorem esse, quam ceterorum Regum totius orbis, esse indubitata veritatis*. Cum quilibet potius, cui est mens sana in corpore sano, concludendum esse videat, penè totum, quod illis de rebus incomparabili

rabili

a FOL. 53. Ma proposition doncque est indubitable, par laquelle je disois, que l'autorité souveraine des Rois de France est plus grande, que celle des autres Rois du monde, &c.

rabili absurditate & cecitate disputasti, non esse nisi sentinam proædorum errorum, & mentis hallucinatione: fœder quæ quilibet ingenuus Theologia sacrationis tiro loquacitatem suam septennii silentio, vel temeritatem atque inscitiam suam totius vitæ rubore damnaret. Quod eò justius tibi faciendum esse veritas clamat, quod tota illa theatralium fallaciarum scena non aliò tendat, quam ut ex istis parergis capitibus justiores bellandi causas adversus vicinos Reges proficisci, turba militum imperita & vulgus credat, quemadmodum tu ipse, nescio quâ mentis vacillantis impotentia, credidisti.

CAPVT XXXI.

Transitur ad secundam Quæstionem Arroyi, de justitia armorum Francia. Prima ratio justitia est Salica Lex. Ostenditur eam, juxta sensum Arroyi, sæpè in Francia esse violatam.

NVnc secundam Quæstionem aggrediamur, quâ Arroyus quærit *a*, Utrum Rex Franciæ justas inferendi belli rationes habeat. Loquitur autem sine ulla quæstionis limitatione, cui, vel propter quid peculiariter bellum inferri posset: ut intelligamus, omnibus penè Europæ Christianæ Principibus, Britannia Rege excepto, Pontifici Maximo, Imperatori, Hispaniarum Regi, Polono, Hungaro, Dano, omnibus Imperialibus civitatibus, Dynastiisque Germaniæ atque Italiæ bellum hoc intentari: omnibus esse metuendum, si fors Franciis adspiraverit, omnibus esse de defensione cogitandum. Nam rationes, quibus auctor iste

nititur,

a FOL. 24. Quæstion 2. Les raisons justes, que les Rois de France ont de faire la guerre.

nititur, Salicâ videlicet successione Lege, in omnia omnino, quæ majores Francorum armis sibi subegerunt; unio istorum omnium ad Coronam Franciæ; jus gentium, quod ipse prædicat, aliaque singularia in singulos quosque existimata jura, neminem istorum sinunt esse securum. Videamus igitur, quibus cardinibus vertatur vastæ & inauditæ prætensionis hujus immanitas.

Prima & capitalis ratio est *a* Salica Lex: vi cuius masculi soli majoribus suis in omnia sibi transfusa jura succedunt. Quæ lex semper, inquit, in usu Francorum fuit, quàm diu memoria eorum in monumentis reperitur: atqui Ludovicum XIII. *b* masculinâ serie ex Carolo Magno propagarum esse, ex auctoribus liquet: ergo in omnia Caroli Magni & successorum jura succedere debet. Ecce totam argumenti vim breviter comprehensam. Sed nonnulla istorum tot difficultatibus implexa sunt, vel potius tam perspicuè falsa, ut, si causa ex illo principio religata pendeat, nihil proclivius sit, quàm ingentem illum promissoris hiatus solidâ veritatis demonstratione frustrari, totamque prætensionum segetem uno ictu succidere.

Et quamvis non multum intersit ad hujus causæ victoriam, ut Scriptor iste putat, utrum masculi, an etiam feminae in sceptrum Franciæ jure succedant, omniumque honorum paternorum heredes sint, ut jam supra satis superque declaravimus; operæpretium tamen est ostendere, legem illam successione, quâ masculos terræ Salicæ à majoribus relictae heredes esse constituitur, eo sensu

(sicut

a Fol. 86. 87. 88. & 89.

b Louis le Juste aujourd'huy regnant vient de tous les Rois ses predecesseurs par la voye masculine selon la mesme loy, &c. FOL. 87.

(sicut iste sentit) ut non solum feminæ, sed etiam masculi extranei per illam excludantur, non ita semper inter Francos observatam fuisse, quin quoties vel Regno vel Proceribus potentioribus usu venerit, legem istam formamque successionis immutaverint. Argumento sunt exempla manifestissima. In ipsiis Regni exordiis, jam institutâ Salicâ Lege, Childericus masculus Regno pellitur, & prætermisiss omnibus consanguineis ejus, hoc est, filiis Clodionis, patris ejus, in quos, vel posteros eorum, postea Clodovæus sævit, Ægidius Romanus Procerum consensu ei substituitur, nullâ Salicæ Legis habitâ ratione, multosque annos Francis præfuit, & in hunc fortè diem in posteritate sua præfuisset, nisi domesticorum proditione periisset *a*. Quid? Childericus III. & Carolus Dux Lotharingiæ, nōnne veri ex illâ Salicâ lege heredes erant? Nōnne alter, non expectatâ amplius liberorum propagatione, tonsus ac depositus, alter etiam liberis florens præteritus fuit? Causas si probas, possunt ergo heredes masculi, cum Proceribus Regni visum est, Salicâ illâ successione dejecti, si parens dissolutior, ut Childericus primus; si ignavior, ut ille tertius; si Francis invisus, sicut Carolus fuit. Si non probas, jam prima familiarum vestrarum capita usurpationis & tyrannidis labe afficis. Et ubi jam illa præclara tua disputatio de *æternitate, divinitate, naturalitate, immutabilitate* Salicæ Legis, adversus quam nulli cōtractus, nulla donatio, nulla præscriptio, utpote futiles atque fragiles, *tamquam aranearum tela b*, prævalere queant? Nam, quod deterius est, secundum principia

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 145
cipia tua, utriusque & Childerico & Carolo successerunt Principes; quorum neuter Salicus heres erat, & profapiam suam, ut acceptiores essent Francis, ad Merovingicam & Carolinam stirpem ex sola feminarum propagatione referebant.

Quod si ad aliorum Principatum successionem oculos convertamus, quæ non minus, quàm ipsius Regni, Salicâ illâ Lege gubernari debet; non rarò etiam feminæ terrarum hereditatem, contra præscriptum Salicæ, quam protulisti, Legis adierunt. Ducatum Normandiæ per Mathildem, matrem suam; per Leonoram verò Guilielmi Aquitaniæ Ducis heredem, uxorem suam, Ducatum Aquitaniæ, & Comitatum Pictaviensem, Rex Angliæ Henricus accepit. Frater S. Ludovici Carolus, cum duxisset Beatricem Comitis Provinciæ filiam, Comitatum illum adeptus est: alter frater ejus Alphonfus Comitatum Tholosanum, uxore ductâ Raymundi filia. Comitatus Burgundiæ filia Ducis Othelini Ioannæ tamquam heredi cessit, quâ nuptâ Philippo Philippi Pulchri filio, Coronæ unitus est; rursumque avulsus, ac Ioannæ Philippi Longi filia in dotem datus. Ioanna Henrici Navarra Regis filia, tamquam heres patris, Philippo Pulchro nupsit, Comitatumque Campaniæ & Briensensem in dotem attulit, qui ex illo temporæ Coronæ affixi manent. Quæ satis perspicuè probant Legem Salicam, prout illam explicuisti, tam in capite, quàm in membris, hoc est, tam in Regno, quàm in terris inde dependentibus, sæpenumerò esse violatam.

a Abbas Vrsip. Greg. Turon. in Epist. c. 18. & lib. 2, c. 42.
b FOL. 81. Tout ceoy sont de petites toilles d'aragne, &c.

CAPVT XXXII.

Ludovicus decimustertius non est ortus ex stirpe Clodovæi masculinâ serie, & ita non ex omnibus Regibus prædecessoribus suis.

Sed quia parum ad præsentem causam interest, dum constaret, Ludovicum XIII. reverâ præcedentibus Regibus masculinâ procreatione succedere, ad alterum caput accedamus, quo Arroyus confidenter dicit, eum *ex omnibus Regibus prædecessoribus suis masculinâ serie propagatum esse* ^a.

Ubi mihi sine temeritate multò confidentius dicere posse videor, duobus ex capitibus hoc perspicue esse falsum, idque tantâ certitudine, quantâ in rebus historicis jure à pervicacissimo quoque postulari possit. Ludovicus enim decimustertius Clodovæo succedit; ex cujus tamen progenie masculina constat eum nullo modo esse procreatum. Nam Historici unò ore testantur, Regnum Francorum ex Merovingica stirpe, cujus erat Clodovæus, ad Carolinam esse translatum: neque tamen Carolus Magnus, neque Pipinus Brevis, pater ejus, ex illa stirpe procreati sunt; multò minus Ludovicus decimustertius, cujus profapiam in Carolum Magnum usque subvehere conaris. Hanc Regni ex unâ familiâ in aliam translationem disertis verbis asserunt Annales Francorum *b*: *Hildericus Rex, qui ultimus Merovingorum Franciis imperavit, depositus, & in Monasterium missus est: Pipinus* ^{verò}

^a FOL. 87. Vide verba paulo ante citata.
^b Annal. Franc.

verò Regni honore sublimatus, &c. Hoc idem testatur iisdem ferè verbis Marianus a Scotus. Hoc Otto Frisingensis *b*: *Pipinus, detonso Hilderico, & in Monasterium detruso, postmodum in Regem ungitur. Hic Merovingorum Regno finito, Carolinorum, &c. cæpit.* Hoc Andreas Sylvius *c* in Synopsi Merovingica, quam à quadringentis annis scripsit: nam ad Pipinum veniens, *hic, inquit, est finis regni Merovingorum.* Hoc VVernerus Rollevinck *d*, de Zacharia Papa loquens: *Regnum illud famosissimum transfudit de veris heredibus ad genus Pipini.* Hoc Paulus Æmilius *e*, qui Pipinum de Regno transfereudo à magni Clodovæi stirpe, apud Pontificem verba fecisse scribit: *unumque Childericum Regem, aliquam fuisse magni Clodovæi sobolem, sine liberis, cùm Pipinus Rex renuntiatus fuit.* Hoc ante omnes istos profitetur Eginhartus, Caroli Magni Scriba, Pipino còxtaneus *f*: *gens Merovingorum, de qua Franci sibi Reges creare soliti erant, usque ad Hildericum Regem, qui jussu Romani Pontificis depositus, ac detonsus, atque in Monasterium trusus est, durasse putatur. Quæ licet in illo fini a possit videri, tamen jam dudum nullius vigoris erat. Ubi quòd languidis illis utitur vocabulis, putatur, finia videri passit, causa est, quòd Pipinus, ut populo Francorum esset gratior, videri veller saltè per feminas ex illorum Regum stirpe factus, Nam alioquin sanguine masculino Romanus erat, ex stirpe Senatona, ut Galli qui-*

G 2 dam

^a Marianus Scotus in Chronic.

^b Otto Frisingens. lib. 5. cap. 23.

^c Andreas Sylvius, lib. 1. Synops.

^d VVernerus Rollevinck in Fascic. tempor.

^e Æmilius lib. 2. ^f Eginhartus in vitâ Caroli Magni.

dam a Scriptores notant. Hoc deniq; magno consensu tradunt recentiores, Ioannes Tilletus b, qui dicit hoc necessariò esse confitendum; Claudius Fauchetus c, Belleforestus d, du Haillan e, Ioannes de Serres f, Scipio g du Plaix, aliiq; plurimi: quorum plerique magnum aliquid sc Pipino tribuere putant, quòd eum femininà saltem serie ex Clodovæo descendisse commendant. Nam scriptor h Vitæ S. Arnulphi, Andreas Sylvius i, itemq; vetus quoddam Chronicon k sancti Marcialis Lemovicensis, quo fortè Nangius adjuvus fuit, prosopiam ejus ex Blithilde filia Clotharii, nempe secundi, vel rectius primi, trahit. Hæc enim ex marito suo Ansberto genuit Arnoldum, Arnoldus Arnulphum, qui, mortuâ uxore, Episcopus Metensis fuit, Arnulphus Anchisum, hic Pipinum cognomine Grossum, Pipinus Carolum Martellum, Martellus Pipinum, primum Carolinæ familiæ Regem: quam genealogiam & Paulus Warnefredus l in serie Episcoporum Metensium agnoscere videtur. Vides igitur, Arroye, quantâ temeritate contra antiquorum Scriptorum fidem dicas, Ludovicum XIII. ex omnibus Regibus, prædecessoribus suis, masculinâ serie descendere. Hoc itaque est primum, quod dixi, falsitatis caput.

C A.

a De Sainte Marthe. b Ioannes du Tillet. c Claud. Fauchet. lib 6. d F. Bellefor. in Pipino. e Bernard. du Haill. in Pipino. f De Serres. g Du Plaix. h Geneal. S. Arnulphi. i Andreas Sylvius in Synopsi. k Chronia. Lemo vic. l VVarnefred. de Episcop. Metens.

C A P V T XXXIII.

Scriptores tam antiqui quàm recentiores tradunt, Hugonem Capetum, & Ludovicum XIII. non esse saturni ex progenie Carolinâ per masculos.

Alterum falsitatis caput est, quòd non minus perspicuè falsum sit, eum ex Carolo Magno, quemadmodum tu maximè cõtendis, masculorum procreantem serie esse propagatum. Sed ut nubem quamdam densissimam testium, paradoxam illam assertionem tuam jugulantium, à te avertas, aliquos esse dicis a, qui seriem illam, in Hugone scilicet Capeto, interruptam esse tradant, sed celebriores esse, qui tecum sentiant. O fidem qualiumcumque Theologorum! Itane verò aliqui sunt, qui catenam propagationis Carolinæ per masculos fractam scribant, & celebriores, qui tecum negent? Veniam mihi dabis, Lector, si suis verbis loquentes antiquos novosq; auctores proferam, qui uno ore Carolinum genus in Ludovico V. defecisse, & in aliam familiam Francorum Regnum translatum esse, testantur. Quid enim aliud significat scriptor perantiquus Glaber Rodolphus, Capeto pænè coætaneus, quando de Lothario & Ludovico, Capetum præcedentibus, dicit b, *In his duobus Regale seu Imperiale illorum genus regnandi finem fecit?* Et rursum, cum alibi dicit c, *Finium esse tam regnandi, quàm imperandi apud Italiam & Galliam magnorum Regum genus, ac sui generis cæterorum Regum?* Quid aliud significat

G 3

a FOL. 37. Il est vray, qu'il y en a des Historiens, qui ont escrit, que la loy a esté interrompue; mais aussi en y a il, & des plus celebres, qui soutiennent, & témoignent le contraire.

b Glaber lib. I. s. 2. c cap. 3.

gnificat antiquus quoque scriptor, Continuator Aimoini a: *Eodem anno unctus est in Regem in Remensi civitate Hugo Dux. Hic defecit Regnum Caroli Magni?* Et adhuc clariùs, quando Robertum, Hugonis Capeti avum b, *virum Saxonici generis* vocat. Quid aliud significat *Gesta Francorum*, ab Ivone Carnotensi in Epistolis introducta, in quibus similiter dicitur c, *Robertum Comitem Andegavorum*, ex quo Hugo Capetus propagatus est, *fuisse Saxonici generis*? Quid aliud significat ipsemet Ivo Carnotensis, quando dicit d: *Ludovicus captus à Francis Lauduni interit: sicque progenies Caroli Magni defecit. Hugo filius Hugonis Capeti* (fortè Capetus) *Rex Francorum XXXIX. regnavit annis decem?* Quid aliud significat auctor Genealogiæ S. Arnulphi ex Mentensis scholæ membranæ erutæ, quando dicit e: *Hoc (Ludovico) mortuo sine liberis, translatum est Regnum ad Hugonem Capet, filium Hadevvidis?* Quid aliud significat Fragmentum quoddam historiæ ex antiqua membrana Floriacensis cœnobii in lucem a Pithœo editum, quando dicit f: *Ita, mortuo scilicet Ludovico V. Francorum Regum secundâ deficiente lineâ, Regnum in tertiam est translatum?* Quid aliud significat Andreas Sylvius in Synopsi ante quadringentos annos exaratâ, quando dicit g: *Eodem anno unctus est Hugo Dux in Regem: & hic defecit progenies Caroli Magni?* quod paulò superius etiam pluribus declaraverat. Quid aliud significat Fragmentum historiæ de vita Ludovici VIII. ab Anonymo quodam antiquo scriptum, quando

a Continuat. Aimoini lib. 5. c. 44. b c. 41.

c Apud Ivonem epist. 70. d Ivo Carnot. in Chronico.

e Geneal. S. Arnulphi. f Fragment. histor. Flor. cœnobii.

g Andr. Sylv. in Synopsi Merovingica.

quando dicit a: *Hugone Capetis, Comite Parisiensis, & Duce Francorum Regnum invadente, translatum est de genealogia Caroliarum in progeniem Comitum Parisiensium, qui de genere Saxonum processerunt?* Quod iterum iterumque ibidem repetit. Quid aliud significat Platina, quando in Gregori V. Vita dicit l: *In Ludovico, Lotharii filio, genus Caroli Magni defecerat, Regnumque illud ad Hugonem Ducem, cognomento Capitium, venerat?* Quid aliud significat VVernerus Rollevinck, quando dicit c: *Carolina stirps ejicitur de Regno Francia, & Comes Parisiensis arripuit Regnum circa hæc tempora?* Quid aliud significat Hermanus Scheidelius in Chronico, ante sequeculum circiter conscripto, quando dicit d: *Ludovico IV. (alii Quintum esse volunt) ejus nominis Francorum Rex & ultimus ex Caroli Magni genere natus, &c. Hugoni strenuissimo militi ex testamento Regnum & uxorem donat?* Quid aliud significat Ioannes à Leydis, Trithemio Abbati Spanheimensi cœtaneus, quando dicit e: *Ludovico post tres annos Regni sui sine liberis defuncto, terminatâque in eo lineâ Caroli Magni, quantum ad Regnum Francia, &c. usurpat iterum Regnum Francorum Hugo Capetus?* Hoc ipsum tradit & alii unanimiter; Nauclerus, quando dicit f, *translatum esse Regnum à Ludovico ad Capetum, nimirum quia à stirpe in stirpem Regnum translatum fuit. Hoc ipsum tradit Sabellicus g: In Ludovico, Lotharii filio, Caroli Magni gens defecerat, Regnumque ad Hugonem venerat, cognomento Capitium. Et paulò inferius de Roberto, Capeti filio, addit: Robertus primus bonis artibus Gallorum & ceterarum*

G 4 rum

a Fragment. hist. Ludovici VIII. b Platina in Greg. V.

c VVerner in Fasc. temporum. d Herman. Scheidel. in Chronico.

e Ioan. à Leydis lib. 7. Chron. Belgic. c. 14. f Nauclerus Gen. 33.

g Sabellicus Ennod. 9, libr. 2.

rum gentium studia de Caroli Magni stirpe ad novitatem sui generis traxit. Et ceperunt non tantum novum in Rege genus pati, sed novorum etiam virtutes mirari. Hoc ipsum tradit Chronicon magnū Belgarum a: *Cum Ludovicus ultimus de stirpe Caroli Magni uno anno regnasset in Francia, veneno mortuus est. Et sic Regnum Gallia à Caroli Magni familia post annos 237. ad familiam Comitum Parisiensium transfertur.* Hoc ipsum tradit Massæus in sua multiplici Chroniconum historia b: *Defuncto Ludovico, patruus ejus Carolus debebat succedere: sed Hugo Capetus Comes Parisiorum usurpavit Regnum. Et hic primus à stirpe Caroli Magni alienus. Et infra: Quam stirpem Carolinam omnino abolere studuit Hugo.* Hoc ipsum tradit Paulus Æmilius c: *Ludovicus, Lotharii filius, ultimus, qui ex agnatione Caroli Magni Regium nomen gesserit. Et paulò inferius: Ita tertium stemma (Hugo Capetus) in solio locatur, haudquam Francis pœnitendum.* Hoc ipsum tradit Ioannes Aventinus in Annalibus Bojorum d: *Hugo nepos ex sorore Imperatoris Ottonis primi, paternam quoq; originem ex Saxoniam trahens, Galliam Romanam invadit. Et aliquantò post: Progenies Caroli Magni, dum pro Germaniæ Imperio decertat, Celtarum quoque Regno exclusa est.* Hoc ipsum tradit Volateranus in sua Geographia e: *Ludovicus postremus sanè in Caroli familia: cui Hugonem Capetum, tamquam tertii generis seu progeniei caput, successorem subjicit. Hoc ipsum tradit Ioannes Tilius f: Ludovicus Rex generis Caroli Magni & Francorum postremus. Et ad Hugonem Capetum transiens, Tertium, inquit, Regum Franciæ genus, quod usque ad*

a *Chronic. magnum Belgic.* b *Christ. Massæus libr. 15.*
 c *Paulus Æmil. lib. 3.* d *Ioan. Aventin. libr. 5. Annal. Bojorum.* e *Raphael Volater. libr. 3. Geographia.* f *Ioannes Tilius in Chronico.*

nostra tempora regnat. Hoc ipsum uno consensu volunt recitiores Francia Scriptores Belleforestus a: Iste, Ludovicus, postremus ex stirpe optimi Regis & Imperatoris Caroli Magni fuit: nullos enim liberos habuit qui succederent, atque ita Regnum Francia extra stirpem Caroli Magni in genus Hugonis Magni translatum fuit, quem ex antiquis Gallis oriundum esse declarat. Bodinus in sua Republ. b Hugo Capetus, intermortuà Caroli Magni stirpe, cum Præfectus Prætorio opibus & gratiâ plurimum valeret, Carolum, Lotharingiæ Ducem, qui unus cum Ottone filio ex omnibus Caroli Magni nepotibus restabat, de Imperio dejecit. Ioannes du Tillet in Ludovico V. c Ludovicus ultimus fuit stemmatis Caroli, quod non duravit nisi ducentos trigintaquinque annos. Et mox masculinum Capetiorum genus ex Saxoniam accersit. Claudius Fauchetus d: In ipso (Ludovico) defecerunt Reges Francorum ex stemmate Carolino, 235. annis, postquam Pipinus fuisset coronatus Rex à Bonifacio. Stephanus Paschasius, antiquitatū Franciæ explorator curiosus e: Hugo Capetus coronam Franciæ ex familia Caroli Magni ad suos transtulit; prolixèque demonstrat eum ex Saxonica familia propagatum esse. Bernardus du Haillan f: Hugo Capetus sacraus & unitus fuit Remis: atque ita Regnum Francia à stemmate Caroli Magni distractum est, & in novum stemma trans-

G 5 latum.

a BELLEFOREST EN LOVYS V. Cestuy-cy fust le dernier de la lignée du bon Roy & Empereur Charles-Magne: car il n'eut nuls enfans pour luy succeder, & par ce fust le Royaume de France hors de la lignée dudit S. Charles-Magne, &c.

b *Bodin. lib. 4. de Rep.*

c DV TILLET EN LOVYS V. A esté le dernier de la lignée des Charliens, d FAVCHET. En luy desfallirent les Roys Francois de la lignée Charlienne, &c. e PASQUIER LIV. 6. DES RECHERCHES CAP. 1. Hugo Capet transtulit aux siens la couronne de France de la famille de Charles-Magne.

f DV HAILL. Et ainsi fust le Royaume de France dittraict de la lignée de Charles le Grand, & transféré à une nouvelle race. ET PLYS BAS: Tant y a, que la couronne de France fust oïlée de la droite & masculine ligne de Charles le Grand.

latum. Et infra, cum dixisset, aliquos velle, quòd ex parte matris à Carolo Magno procreatus esset, subnectit ista: *Corona Francia saltem ex recta & masculina linea propagationis Caroli Magni ablata fuit. Gilbertus Genebrardus, scriptà Chronologia celebris a: Carolini etiam ipsi Monarchiam perdiderunt, & in alienam familiam Hugonis Capeti transfuserunt. Unde novam & tertiam progeniem vocat Comitum Parisiensium. Michael Nauclerus in sua Monarchia b: Vltimus Regum Francia de generosissima religiosissimaque Caroli Magni stirpe Ludovicus huius nominis quintus fuit. Et sequenti capite Capetum inducit tamquam c primum fontem Regum tertie radicis atque prosapia: cuius stemma tantum materium, secutus Nangii Chronicon, ex Carolo Magno deducit. Ioannes de Serres in Inventario suo d: Vt progenies Pharamundi, quæ Romanos pepulerat, è Pipino pulsa fuit, ita Hugo progeniem Pipini expulit, &c. Quid enim ad ostendendum, legitimum Regem fuisse Capetum, iuvat, quòd ex sanguine Caroli Magni, ex parte matris Haigonda filie Ottonis, Duxis Saxonia & Imperatoris, procreatus dicitur? Nam istà consideratione illa non potuit esse ex stirpe Caroli Magni, quæ citra dubium in Ludovico quarto Arnulphi filio defecerat. Iacobus Gordonius in Opere suo Chronologico c:*

Obiit

a Genebrard, libr. 4. Chronolog.

b Naucler, de Monarch. parte 4. lib. 7. c. 12.

c Idem cap. 13.

d DE SERRES EN SON INVENT. Comme la race de Pharamont fust depcedée par Pepin, ainsi Hugues Capet chassa celle de Pepin. &c.

Car à quoy sert pour legitimer la royauté de Capet, de dire, qu'il estoit du sang de Charle Magne du costé de sa uere Avoye fille de Otho, Duc de Saxe, & Empereur: Elle en cet egard ne pouvoit; pas estre du sang de Charle Magne, qui sans doute defaillist en Louis IV. fils d'Arnoul.

e Jacob. Gordon. in opere Chronol. ad annum 987.

Obiit Ludovicus Carolinorum Rex ultimus sine liberis. Hugo Capetus fortunà, viribus, & mortalium studiis superior (Carolo Lotharingo) evasit primus Gallus Gallorum Rex; hoc est, ex stirpe priscorum Gallorum, non Francorum, procreatus. Scipio du Plaix in suis Annalibus a: Ecce secundas vices, quibus Franci fundamentalem Monarchiæ suæ legem infrogere, Regum sceptrum ex manibus naturalium successorum in extraneos transferendo. Dionysius Petavius, in historiis perquam eruditus b: Postremus è Caroli genere Ludovicus, Lotharii filius. In eo Caroli progenies, ac secunda Regum familia desit, anno post inaugurationem Pipini ducente simo tricesimo quinto.

Sed omnium, quos produxi, testium, & omnium, quos produxisti, tamquam adversantium, auctoritatem superat Venerabilis ille Fulco, Archiepiscopus Remensis, coætaneus tam Carolo Simplici ex Carolinà stirpe Francorum Regi, quam Roberto & Odoni, fratribus germanis, ex eodem Roberto Forti natis: quorum Robertus, pater Hugonis Magni, avus Capeti, Odo propatruus ejus fuit. Testis est enim iste Fulco, Odonem, qui tamquam tutor impuberis Caroli, ut majori polleret auctoritate, Rex Franciæ cum solemnibus unctionis ceremoniis consecratus fuerat, à Regia Francorum prosapia, quæ tunc inter Francos in solo Carolo Simplice remanserat, alienum fuisse, Nam se excusans apud Arnulphum Transrhenensem Regem, quòd Carolum Simplicem

G 6

TRA

a SCIPIO DU PLAIX TOM. II. Voyez la seconde fois que les François ont entrainé la loy fondamentale de leur monarchie: en traduisant le scepre royal de la main des successeurs naturels en une étrangere.

b Dionysius Petavius in Rationar. temp lib. 9. cap. 16.

tractandis Regni habentis admovisset, inter cætera dicit, se, cum nullum ab Arnulpho, tamquam Caroli consanguineo, consilium vel consolationem accipere potuisset, coactum Odonis istius dominatum suscepisse *a, qui ab stirpe Regiâ existens alienus, Regali tyrannicè abusus fuerit potestate.* Hinc postea se hoc solum, quod restabat, egisse, ut eligeret *eum Regem habere, quem solum post ipsum (Arnulphum) de Regiâ ipsius habebant progenie, & ejus prædecessores & fratres extiterunt Reges,* hoc est, Carolum Simplicem. Repetit iterum, quòd, cum *Regalis culminis successio semper huc usque vigerit, tunc verò ille tantum Princeps, & hic parvus propinquus ejus Carolus de totâ Regali stirpe remanserint.* Ad dit denique, *tot jam de alienâ stirpe Reges existere, & adhuc esse plures, qui sibi Regium nomen affectent.* Ad extremum supplicat, *ut hi, qui ex alieno genere Reges extabant, vel existere cupiebant, non prevalerent contra eos, quibus ex genere honor Regius debebatur.* Quibus verbis aliquoties iteratis perstringuntur Odo & Robertus, qui sibi & posteris jam tum, cum exarscere Carolinum stemma cerne rent, ad Regium thronum viam sternebant. Si quidem utrique consecrationem Regiam adepti sunt, & sceptrum Francicum partim rapuerunt, partim tyrannicè moderati sunt. Quòd si Robertus, Capeti avus, & Odo propatruus ejus, germanus Roberti, à Regia Francorum stirpe alieni fuerunt, solusque Carolus Simplex in Francia ex illo stemmate superstes erat, quod Fulco Regii sanguinis & juris studiosissimus, & inter primos Regni Proceres, ignorare non potuit, profectò Capetum ex Regiâ Carolinâ stirpe per masculos propagatum esse,

a Fulco in litteris ad Arnulphum apud Flodoard. lib. 4. hist. c. 5.

esse, impossibile est. En tibi ultimas, Arroye, Carolinæ profeminatiois fibras radicibus excisas, ex quibus germen aliquod Capeto, aut ejus posteritati, pullulare potuisset: en jus omne sanguinis ei extinctum, causamque damnatam, autequam nasceretur.

Sed quid opus pluribus? Plerique auctores etiam Hugonis genealogiam texunt, & ad Magnum usque Witikindum Saxonem perducunt, quem Carolus Magnus vix tandem multis præliis domuit. Witikindus enim, inquit, filium genuit Witikindum, cui quidam tertium eiusdem nominis adjungunt; Witikindus Robertum fortem, iste Robertum secundum Regem vel tyrannum Franciæ, Robertus Hugonem Magnum, Hugo Magnus Hugonem Capetum. Quæ latius tradunt Ioannes Tilletus, de Serres, Paschalius, du Plaix, locis citatis; ac breviter attingit du Hailan, Franciscus Haræus in Annalibus suis: itemque ex antiquis, Gesta Francorum apud Ivonem Epistolâ septuagesimâ, Continuator Aimoini, Fragmentum historiæ Ludovici Octavi, dum Robertum Hugonis Capeti avum, *Saxonici generis virum* appellant, Andreas Sylvius in Synopsi, Auentinus, alii.

Vides arbitror, ex istis, Arroye, quanto consentum veteres tum recentiores, præsertim rerum Francicarum Scriptores, qui res istas ex professò indagarunt, & nihil intactum reliquerunt, ut familia Caroli Magni perpetuata videretur, tradant Carolinam prosapiam in Ludovico defecisse, & Regnum ad novam stirpem in Hugone translatum. Cujus rei constantissima veritas ita omnium Francorum animis hæret, ut inter eos nil sit celebratius,

brarius, quàm tres hæctenus Regum familias Regni habenas tenuisse. Nónne istud cantent & in montibus pastores vestri, & in theatris poëtae, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & ipsæ mutæ picturæ in parietibus vestris? Ad me quod attinet, neminem hæctenus Historicum, vel Scriptorem antiquiorem, qui hoc cum aliquo fundamento inficias iverit, vidisse memini. Quid verò tibi, Arroye, si quid superest, post istos Historicorum flores, quos recensuimus, nisi fæces, reliquum esse potest? Videamus interim, quid tanto Scriptorum exercitui opponere, vel, quod mirabilis est, etiam præponere audes.

CAPVT XXXIV.

*Transitus ad objectiones. Non adversatur nobis
Ioannes Papa VIII.*

Sunt, inquis a, ex celebrioribus, qui contrarium sustinent ac testantur: uti probatur duorum Pontificum testimonio, Innocentii III. & Ioannis VIII. nec non attestatione magni Cardinalis Baronii, qui non solum istud asserit, sed etiam probat. Habemus pro nobis magnam illum Cuiacium, Guilielmum Nangium, antiquum Chronicum Senonense. Hæc ex Cassano malâ fide rapuisti. Ipse vera dixit, tu falsâ: ipse, ut probet Capetum esse ex stirpe Caroli Magni satum, nihil illo loco de masculina vel feminina definiens, quod

a FOL. 57. & 88. Mais aussi en y a il, & des plus celebres, qui souviennent & témoignent le contraire. comme on verifie par le témoignage de deux Papes Innocent III. & Jean VIII. par l'attestation du grand Cardinal Baronius qui ne le dit pas seulement, mais qui le prouve. N us avons ce grand homme Cuias pour nous, Belleforest, Guillaume de Naegis, l'ancienne Chronique de Sens.

quod aliquorum Scriptorum testimonio probari potest; tu substituis solitâ temeritate masculinam, vel, si fortè uterque masculinam intelligit, cæcus cæcum in foveam præcipitavit. Singulos pressio pede exploremus.

Primus igitur, ut cum, qui tempore præcessit, præponamus, *Ioannes Papa Octavus* est. Verba, quibus niteris, ex inscriptione quarumdam litterarum ad Hugonem Abbatem petita sunt a: *Hugoni strenue, nobili, Regali prosapia edito, atque excellentissimo Abbati*. Præclara basis, cui tanta moles, jus in maximam Europæ partem, imponatur. Sed multiplici responsione facillimè everti potest.

Prima est, Hugonem illum Abbatem non esse Hugonem Magnum, patrem Hugonis Capeti; sed alium longè seniosem, qui defunctus est anno octingentesimo octogesimo septimo, centum annis ante Regnum Capeti. Testis est Regino in Chronico pietius anni b: *Eodem tempore Hugo Abbas, magna pietatis vir, & magna prudentia, Aurelianus moritur*. Cujus Ducatus traditur patruo Hugonis Magni Odoni, postea Regi Franciæ, qui in tutorem Caroli Simplicis assumptus fuit. Hugo verò Magnus vixit facillè septuaginta annos postea. nam mortuus est circa annum 956. Itaque quamvis ille Hugo Abbas Regalis esset prosapia, non continuè etiam Hugo Magnus, vel Capetus, filius ejus. Utrum homonymia nominis (*Hugo Abbas*) te non fefellerit, ut, quemadmodum proclive est, id, quod de primo illo Hugone à Papa dictum est, tamquam de secundo Hugone, patre Capeti, prolatum arripueris, equidem nescio. Hoc scio, utrumque illorum, imò & Hugonem

a Ioan. Papa ad Hugon. Abb. ep. 305. b Regino ad an. 887.

nem Capetum, Abbatem fuisse nuncupatum. De Hugone illo seniore res est vulgarissima, de quo sic Concinuator Aimoini a: *Robertus supradictus Princeps cupiditate magis ductus, quam curâ animarum sollicitus, Abbatiam S. Germani accepit, seque Abbatem post supradictam Hugonem Abbatem vocari fecit.* De Hugone Magno, patre Capeti, sic ibidem b: *Sub hoc etiam Rege Rodolpho, Hugo Magnus Abbatís nomen post obitum patris sui Roberti supradicti sumpsit.*

Qui Hugo Magnus, cum jam defunctus esset apud *Dordingam villam*, sepultusque Parisiis, sic loquitur de filio ejus Hugone Capeto c: *Anno 4. Lothariis Regis sub Abbate Hugone, & Duce Francorum, Galtherius Archiciculus existit Decanus cœnobii S. Germani.* Ex hac ergo nomine Hugonis & Abbatís homonymia fortasse contigit, ut Hugo Abbas, qui *Regalis prosapiæ* fuisse dicitur à Ioanne Papa, à te existimatus fuerit fuisse Hugo Magnus, eidem Abbas, pater Capeti.

Nam quòd aliqui putant istum senioreni Hugonem Abbatem fuisse fratrem Roberti primi, qui Hugonis Magni avus fuit, hoc non nihil fluctuat. Etenim Regino & Aimoinus, qui sæpè istius Hugonis Abbatís meminere, numquam cum fratrem Roberti nominant, cum tamen in Roberti genealogia deorsum pertexenda satis accurati sint.

Secunda est. Eriam si Hugo ille primus Abbas esset Roberti frater, illius, unde Capetus natus est, non tamen idcirco *ex prosapia Regali* Caroli Magni fuisse, rectè probaretur. Possunt enim & alii esse, qui Regiâ vel dignitate, vel titulo fruerentur, vel sanguine nati essent extra stirpem Caroli, ad quos Hugonis istius stemma referretur. Sic enim

vide-

a Contin. Aimoini lib. 5. c. 41. b Ibid. c. 42. c Ibid. cap. 44.

videmus nepotem Hugonis istius Rodolphum se *Regem Burgundie* vocasse, de quo Regino a: *Coronam sibi imposuit, Regemque appellare se iussit.* Eodem ferè tempore Berengarius & Guido, Lamberti filius, Principes Italiæ, se *Reges*, eodem Reginone teste, vocaverunt; cum ille esset *Dux Forojulienfis*, hic *Spoletanus*. Ioannes verò Papa, quia Berengarii in Italia, non minùs quàm Hugonis Abbatís operâ in Galliis indigebat, utrique *prosapiam Regalem*, sive reverâ, sive quodam fortassis honorificentie magis excessu, quàm veritate, tribuit. Sic enim scribit ad Berengarium b: *Dilecto filio Berengario, glorioso Comiti, Regiâ prosapiâ orto*; quem nemo tamen ex Caroli Magni prosapia procreatum statuit. Antiquo usu non tantum provinciarum, sed etiam urbium Domini, subinde Reges ac Reguli dicebantur, ut Gundebaldus Rex Burgundionum, Ragnacharius c *Rex apud Cameracum*, Charaicus, Sigebertus, & similes à Clodovæo devicti, Reges vocantur.

Tertia est, nihil mirum esse, si Hugo Magnus, ipseque aded Hugo Capetus, *Regalis prosapiæ* diceretur. Constat enim, nonnullis antiquis attestantibus, Hugonem Capetum ex Hatvide, (alii d *Aigundem* vocant) natum *sorore primi Ottonis Imperatoris*, ut ait Sigebertus e. Nam Hugo pater ejus tantæ erat auctoritatis, ut nomine Magnus, connubiis major, duas Regum filias duxerit, Isabellam filiam Edwardi Regis Angliæ, eaque sine liberis mortuâ, Hatvidem filiam Henrici primi Imperatoris, quam Sigebertus sororem Ottonis dixit. Quid ergo mirum, si Hugo Capetus, vel Hu-

gò

a Regino l. 2. ad an. 888, b Epist. 85. c Greg. Turon. lib. 2. c. 32. 41. 42. d Gaguinas, e Sigebertus.

go Magnus, vel Hugo Abbas, vel alius quispiam majorum, vel agnatorum ejus, ex *Regali profapia*, stirpe scilicet femininâ, propter matrem, aviam aut proaviam, à Papa dictus sit: Nam hinc proficiscitur, quod nonnulli tradunt, Hugonem Capetum ex Carolo Magno per feminas, Mathildem scilicet, tamquam filiam Ludovici, Carolini generis, esse procreatum, Nangius, Belleforestus, du Hailan, Paschafius, & alii. Cum ergo tot modis objectio tua ex Ioanne Papa evanescat, contemptu potius, quàm refutatione operosa, digna est: ut mirum sit, hujusmodi ludibria ad universam Germaniam & Italiam absorbendam, à prudentibus proferri.

CAPVT XXXV.

Nec Innocentius III. nec Baronius.

Secundus testis tuus est *Innocentius Tertius*. Tantummodò ille dicit de Philippo Augusto, Rege Franciæ a, quod *Carolus* (Magnus) *innovavit, de cujus genere Rex ipse* (Philippus) *nosciatur descendisse*. Sed non dicit, utrum materno an paterno genere. Ex quo fit, ut Guilielmus Nangius b de materna stirpe loqui Innocentium, quem iste in illum finem citat, apertè tradat. Quid igitur generalia hujusmodi verba torquentur ad ea comminiscenda, quæ nemo vestustiorum graviorumq; Auctorum attingit, relictis iis, quæ certissimâ veterum novorumque consensione firmantur?

Tertius est, *Magnus ille*, ut ais, *Cardinalis Baronius, qui non solum hoc dicit, sed etiam probat*. Næ tu magnus es imperitorum illusor, ut nil deteriorum dicam.

a *Innocentius III. cap. Novit ille, de judicio.*

b *Nangius in Chron. ad ann. 987.*

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 163
 cam. Baronius expressissimis verbis in eodè, quem citas, loco dicit a: *Ludovicus Francorum Rex novissimus Carolinorum mortitur, anno vix uno Regno potitus. Audis novissimum Carolinorum?* Et rursus in eodem loco: *Cumq; sine liberis decessisset, Regnum Francorū non collatum est Carolo Lotharii Regis defuncti fratri, sed magis, eo contempto, ad extraneos est delatum, nempe ad Hugonem, Ducem Parisiensem.* Audis, *extraneos?* Quod igitur Baronius inferrius adducit, progeniem Carolinam non defecisse in Ludovico, Capetumque ex eadem esse satum, de materna intelligit. Nam in probationem adfert Chronicon Guilielmi Nangii, & genealogiam S. Arnulphi: in quibus ex professo matrum Hugonis genus, non paternum, ad Carolum usque perducitur, eâ scilicet ratione, quâ suprâ dictum est. Innocentius, quem allegat, eodem Nangio interprete, de materna stirpe loquitur. *Quis credat hominem Sacerdotem, Theologum, Doctorem imperitis tanta cum licentia abuti velle, ut peritorum oculos non verceatur?* Sed nondum est imposturarum finis.

a *Baron. ad ann. 987. Tom. 10.*

CAPVT XXXVI.

Nec Belleforestus, nec Guilielmus de Nangis.

Quartus est, inquis, *Belleforestus*. Nimis enormiter istud falsum est. Verba ejus jam suprâ dedimus. Vin' clariora? *In isto* (Ludovico) *finita* *atque*

b BELLEFOREST EN LOVVS s. A cestuy Roy, comme dit est, fust finie & terminée la lignée du grand Roy Charle Magne.

ET PLUS BAS: Et ainsi, comme dit Pannalisse Flamend, le royaume de Gaules fust remis entre les mains des vrayz Gaulois: en tant que Hue Capet estoit descendu non des Merovinges ou Pepins, ains de la vraye race ancienne des Seigneurs de Gaule, & des Princes d'Anjou: tendant la gloire à la Couronne aux Gaulois, que les Francois & Allemans leur avoyent usurpé.

ET PLUS BAS: Mais il n'est advis, que celuy Hue Capet peut estre, & fust en aucune maniere d'aucun collé, non pas directement en ligne masculine, au lignage de Saint Charles Magne, si comme vous otrez cy apres dire.

atque terminata fuit profapia Caroli Magni. Erne relinqueretur ullus cōtroverfiæ locus, mox uberius: Sic, ut loquitur *Annalium Belgicorum Scriptor*, Regnum Gallia in manus verorum Gallorum rediit. Hugo enim Capetus non ex Merovingicis, aut Pipinis, sed ex vera antiquaque stirpe Gallorum, & Principum Andegavensium orius est. Et quia dixerat, Hugonem ex Regali profapia descendisse, statim explicat hoc de materno latere accipiendum esse: Videtur mihi Hugonem istum Capetum esse posse atque fuisse aliquo pacto, ex aliqua parte, non tamen directè per lineam masculinam, ex profapia Caroli Magni, ut statim audies. Quod infra exponit contigisse, quatenus Hugo Magnus, pater Capeti, filiam Ottonis Harvidem, vulgò Avide vel Haygunde, uxorem duxit.

Quintus est *Guilielmus de Nangis*. Æquè falsum est. Nangius a perspicuis verbis deducit genus Capeti ex Carolina stirpe per feminas, hoc est, per Mathildem, uxorem Henrici Imperatoris, & matrem Ottonis primi: quæ cum esset, ut ipse sentit, filia Ludovici junioris adhuc ex stirpe Carolina Imperatoris, peperit primum *Ottomem Imperatorem*, & duas, inquit, filias, *Gerbergam, uxorem Ludovici Regis, patris illius Ludovici, sine herede mortui, & Hatvidam, matrem istius Hugonis Caputti*. Per que patet, quòd ipse descenderit de progenie Caroli Magni. Sed quomodo pater, nisi quia ex Ludovici junioris stirpe per filiam ejus Mathildem propagatus est? Eodemque sensu addit de Innocentio: *Hoc etiam attestatur Innocentius Papa, &c.* Vidè hinc uno eodemque testimonio Nangii, & Nangium & Innocentium tibi esse subtractum, & te erroris vel imposturæ redargutum?

C A-

a *Guilielmus de Nangis in Chron. ad an. 987.*

CAPVT XXXVII.

Nec Chronicon Senonense, nec Cuiacius.

Sextus est *Chronicon*, ut ais, *antiquum Senonense*. Hoc nondum ad manus meas venit. Fides verò tua nimium prostrata est, ut mihi fas sit acquiescere nude assertioni tuæ. Juxta *Cassianum*, *Chronicon Senonense tantum dicit*, Hugonem Capetum ortum esse ex *Carolo Magno*. Idem *Innocentius III.* *Nangius*, *Belleforestus*, alii que nonnulli tradunt. Sed quid hoc ad causam nostram? De latere feminino se hoc intelligere plerique eorum palam profitentur. Aliud quære, quò stringas eos, qui masculinà propagatione ex *Carolo* fluxisse *Capetum* negant. Itaque ubique hallucinatio, & fallacia.

Septimus est *Cuiacius*. Falsum est. Non dicit aliud quam *Innocentius*, cujus verba refert: *Notandum in erim*, inquit *Cuiacius a*, quod in hoc *Cap. obiter au Innocentius, Philippum Augustum (qui scilicet Augustus appellatus est, non quòd esset Imperator) descendisse ex genere Caroli Magni*. Nam ex eo sequitur necessariò, *Hugonem Capetum, cujus Philippus fuit trinepòs, ex Carolo Magno originem genuisq; traxisse: quòd & verius esse hodie plerique autumant, tum Franci, tum Itali*. Quid hic *Cuiacius* novi dicit, quos nos non suprà diximus, auctoribus nonnullis suffragantibus? Sed ubi dixit, *Hugonem ex Carolo Magno masculinà procreatum serie traxisse genus? Quòd si Cuiacius sine teste antiquo & gravi, de re facti, à sexcentis annis præterita, nobis diceret, vel adversus*

sùs

a *Cuiacius ad cap. Nouit. tit. de iudiciis, in opere paralipom.*

sus unanimum tot tantorumque Scriptorum veterum & novorum auctoritatē, daret veniam, si non crederem. Vides, Arroye, si non oculi tibi extincti sunt, quanto errore vel fallaciā septem testes istos pro te produxeris: quorum nec unus quidem tibi favet, plerique damnant exfertifimē. I nunc, & gloriare de tua Casuistarum regula, quā ridiculo, plus quā dici potest, modo jactas in hac materia, *Plausibilius esse jus possidemis*: ideoque, quia Ludovicus XIII. est in possessione istius serici masculinæ progenitorum Carolinorum, jus ejus esse firmius.

CAPVT XXXVIII.

Hugo Capetus, & posteritas ejus, ne quidem ex maternā stirpe, prosapia Carolinæ est.

ET hactenus quidem ita rem istam egimus, ut saltem ex materno latere Capetum Carolinæ stirpis fuisse fateremur: non tamen defunt, qui hoc ipsum firmo fundamento niti negant. Nam Scipio du Plaix disertē asserit, falli eos, qui propter Hatvidem, filiam Henrici Imperatoris, Capetum Carolino sanguine procreatum volunt, propterea quōd Henricum Saxonici sanguinis fuisse certum sit. Sed alii fortasse Scipionem redarguerent. Nam etsi Henricus pater Hatvidis esset stirpe Saxo; uxortamen ejus, inquit, Mathildis, avia materna Capeti, ex Ludovico juniore, stematis Carolini Principe, propagata est. Sed istis meritō opponi possent Scriptores graves, qui omnes, quotquot ea de recitavimus, ætate æquant aut superant. Testatur enim Siebertus, Mathildē seu Mathildam, Henrici

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 167
rici Imperatoris uxorem, matrem Hatvidis, ex qua Capetus natus est, non fuisse Ludovici junioris filiam, sed Theodorici seu Thiaderici, ex stirpe Magni VVitikindi Saxonis: *Post quem* (Henricum) *Otto filius ejus ex Mathilda, filia Theodorici, Regis Saxonum, imperavit.* Nam iste Otto frater erat Hatvidis, matris Capeti. Et ante Siebertum hoc tradidit Continuator Reginonis ejusdem sæculi cujus Mathilda, Scriptor: *Henricus Rex sexto Novas Julii diem clausit extremum, cui filius suus Otto ex Mathilde filia Theodorici, ex stirpe Magni VVitikindi Saxonis, consensu primorum Regni successor eligitur.* Quibus verbis auctorem istum citat Franciscus Haræus. Quamquam aliis exemplaribus Reginonis ulius fuisse videatur, quā vulgatæ editionis Francofurtensis, in qua ista verba citata non reperio. Et paulō ante Continuatorem Reginonis, vel certē eodem tempore, Luitprandus Diaconus Ticinensis, ac postea Cremonensis Episcopus, vir propter conditionem ac prudentiam magnæ auctoritatis, patris Hugonis Capeti & Mathildæ cōtemporaneus, cum corpus Henrici defuncti in Saxoniam deportatum, & in ipsius Regis prædio Quintelingaburch repositum esse narasset, mox subjungit *Ubi & venerabilis ejus conjux, Regniq; consors, ex eadem gente nomine Mathildis, ultra omnes quas viderim & audiverim matronas, pro delictorum expiatione celebre exquirā officium vivamq; Deo hostiam offerre non desivit.* Audis hic ex eadem gente fuisse, quā Henricum? quem stirpe Saxonē fuisse unanimitè Auctores tradunt. Et eādē ætate VVitichindus Saxo, Scriptor gravis, Mathildæ itidem contemporaneus, sub cujus filio Ottonē primo Imperatore, ad-

huc

huc vivente Mathilda, floruit, & Saxonum historiam ejusdem istius Imperatoris filiaē dedicavit, disertissimis verbis isti veritati testimonium reddit. Nam cum de liberis Mathildæ præmississet: *Aliam quoque filiam genuit, qua nupsit Hugoni Ducis, patri Hugonis Capeti, de cujus stemmate disputamus, de prosapia ejus rem ita definit: Erat namque ipsa domina Regina (Mathilda) filia Thiaderici, hoc est, ut recentiores loqui malunt, Theodorici: cujus fratres erant VVidekind, Jaumet, Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnavit contra Danos, multo tempore Saxoniam vastantes, vicitque eos, liberans patriam ab eorum incursionibus usque in hodiernum.* ET HI ERANT STIRPIS MAGNI

DVCIS VVIDEKINDI, QUI BELLVM POTENS GESSIT CONTRA MAGNVM CAROLVM PER TRIGINTA FERME ANNOS. Quid in re historica evidentius & certius postulari possit ignoro. Exprimit enim & patrem & fratres Mathildæ sibi coætaneæ; gesta eorum describit; nomina ipsa clamant esse Saxones. Quam pudenda esset imperitiæ & impudentiæ, imò stoliditatis non ferenda, prosapiam Mathildæ matris, cum qua vivente vixerat, sub cujus hlio florebat, cujus nepti genealogiam ejus nuncupabat, ex Saxoniam accersere, si ex Gallia fluxisset! in vasallum rebellem & victum terminare, si ex ejus victore Imperatore prodisset! Itaque talium, tam gravium, tam veterum, imò oculatorum, ut ita dicam, testium, res sui temporis enarrantium, auctoritate nixus, fidenter asseruero, falli quotquot eis posteriores Capetum ex Carolina matre, Mathilda tamquam Ludovici filia, geni-

genitum tradunt. Præmis enim istius auctoribus opinionis, Capetianæ stirpi fortasse blâdientibus, (cui nihil gratius fieri poterat, quam Gallis suis Carolini sanguinis propagatione commendari) non erat difficile fucum apud imperitos prosapia Germanorum jam ab uno aut altero sæculo defunctorum facere. Cæteri recentiores bonâ fide præcedentium istorum vestigiis institerunt.

Ex his, arbitror, luce meridianâ clarius liquet pessima fides Scriptoris hujus, quâ in auctoribus citandis usus est; animus quoque haud scio an satis Christianus, qui per tot fraudes ad victoriam, animosque popularium suorum in arma concitandos nititur; causa denique desperata, in qua nec unus auctor, contra torrentem Scriptorum omnis generis & ætatis, ab eo inventi potuit, qui cum aliquo colore Capeti genus per masculos ad Carolum usque Magnum subvexisse doceretur. Ita inflati istius montis parturitus, qui totius Europa Imperiis gravidus erat, ridiculi muris, imò inanis ludibrii, nativitate detumuit. Ut illis mihi similis esse videatur, qui multâ febre insanientes, coronas & sceptrâ totius orbis terrarum somniant, de quibus mirum in modum sibi delirando blandiuntur; sed innox universa, redeunte sanitate, velut inania furoris domestici simulacra disparent. Quid enim inanius, quid insipientius, imò verò quid insaniam vicinius, quam totius Imperii, prout omnia penè Europæ Regna comprehendit, successione, tamquam hereditario masculorum succedentium jure Ludovico XIII. debitum, asserere, ambitionisque magnitudine omnium ferè Christianorum Principum status absorbere: cum verò ad rem venit, totam hujusmodi

a VVitich. Saxo lib. 1. de gestis Saxon.

b Luitprandus dicit se explicare narranda, quibus intersuit lib. 4. cap. 1.

successionis excogitata scenam, tamquam inani mentis ludificatione consistam, evanescere?

Cum ergo nihil omnino juris Ludovico XIII, ex ista sola carnali per masculos Carolini stemmatis propagatione competat in Europæ Regna vel Imperium; videamus, utrum solidum erit jus, quod ex Unione aliorum Regnorum & Imperii cum Corona Franciæ proficitur.

CAPVT XXXIX.

Secunda justitiæ ratio est Unio subactarum Provinciarum cum Corona Franciæ. Ostenditur, nec omnia uniri solere, nec Imperium ei unitum fuisse.

Secunda igitur juris ratio ex istâ unione petitur. *Quidquid enim, ut ais a, à Regibus Franciæ acquisitum est, Corona ipsorum unitum fuit; uti testatur ea, quæ Clodoveus & Carolus Magnus armis pepererunt.* Titulus iste latior atque firmitior est. Jus enim parat Regibus, non solum illis qui masculi ex masculis prædecessoribus propagantur, sed omnibus, quotquot legitimè sibi tradita capeffunt scepra sive masculi, sive femina; Principatum, sive naturali propagatione, sive adoptione, sive electione, consequantur. Hoc igitur juris patrociniū ut ad occupandas Christianorum Principum ditiones tibi servire possit, hanc velut basin ei collocas, Omnia, quæ sibi Francorum Reges armis aliquando subegerunt, sub Coronæ ambitum nexu indissolubili esse comprehensa, nec esse fas ut inde divellantur. Næ tu mihi perperitus ratiocinationum architectus videris. Nam ubi alii

alii certis perspicuisque ad incerta demonstranda principiis uti solent, tu perspicue falsa sumis, ut paradoxis hallucinationibus tuis concilies fidem. Nam sive historias ab orbe condito, bellorumve primordiis, lustremus universas, sive Franciis vicinisque contenti sumus, victis victores provinciis quas voluerunt leges imposuisse comperimus; ut victoriæ suæ præmio ad arbitrium uterentur, conjungendo, divellendo, alienando, donando, aliisque utendo, ut visum esset, modis. Populus Israel subegit Regem Arad, delevit Moabitas, nec tamen hæreditati suæ eorum Regna univit, sed suis eos Regibus uti permisit. Saul universam Amalecitarum regionem subjugando vastavit; quam tamen non esse coronæ Israelis unitam, posteriora testantur Amalecitarum atrocitas. David quarundam gentium Reges vicit, urbisque cepit, quas non esse in unum Regnum redactas, satis manifestum est. Quis nesciat Regnum Israel à Salmanassar esse subjugarum, Regnum Iuda ab Assyriis sub Manasse, ab Ægyptiis sub Ioachaz, qui alio Rege constituto, in Ægyptum captivus ductus est; à Chaldeis sub Ioakim, & iterum sub Joachin, filio ejus? Nec tamen Regna ista toties devicta, Regnis Assyriorum, aut Ægyptiorum, aut Chaldæorum, hoc ipso unita sunt, sed ex victorum Regum voluntate propriis legibus ac Regibus uti sinebantur. Non omnia in provinciam Romanos festim rede gisse notum est. Nam & victos licet, esse tamen permiserunt Reges, novosque creaverunt, in Judæa Herodem & Agrippam, alios alibi; terrasque gentibus integris habitandas, Regibusque propriis suo jure possidendas regendasque donaverunt. Alexander

a FOL. 90. Tout ce qui a esté acquis par les Roys de France, a esté uny à leur Couronne: tesmoins les conquestes de Clouys & de Charle Magne.

nōne quidquid armis decennali bello pepererat, non Regno univit Macedonico, sed in quatuor vastas Monarchias *a* *divisit Regnum suum, cum ad huc viveret?* Cujusmodi exempla, quibus & Romana & barbara historia plena est, perspicuè ostendunt, in libera victorum potestate plerumq; constitutum esse, ut vel Regnis suis provincias bello partas uniant, vel Regibus, sive tributariis, sive liberis, uti sinant, vel denique Principatus earum plures solâ in unam Regis personam, non in unam Regni coronam, associatione cōjungant: quos iterum â se invicem divellant, cum vel plurium liberorum successio, vel regia munificentia, vel alia publica privatâve ratio postulaverit. Nullibi testator, quàm in Francorum Regibus, hujus rei fides: qui Regna plura, tam armis â se primum parta, quàm â parentibus transmissa, multorum sæculorum decursu non aliter partiendo distraxerunt, quàm privati homines relictum â parentibus patrimonium: ut sanè per primos quingentos annos non sit ullum hujusce unionis, neque Imperii cum Corona Franciæ, neque provinciarum potissimarum ipsius Franciæ inter se, vestigium.

Quantum ad Imperium, hoc satis perspicuè declarat, quòd Carolus Magnus ipsum Regnum Galliæ veluti provinciam Romano Imperio annectere meditatus sit, ut sic unum ex utriusque Regnum fieret. *Carolus Augustus, inquit Æmilius b, Imperium virtute bellicâ longè lateque propagatum, legibus ab se conditis firmare studebat, & quàm proximè poterat, ad antiquam urbis Romæ gloriam magnitudinemque pervenire. Pulchrum esse, in terris existare.*

Unum

a *1. Machab. I.* b *Paul. Æmil. lib. 3, in Carolo Magno.*

Unum summum regimen rerum, quod mortalibus jura reddat; cui Reges omnes gentesque per aquè pareant, quod supra cetera emineat; quod Unum secundum Deum optimum maximum rerum arbitrium moderetur; ad quod Unum mortales omnia referant; quod sanctum sit, unde cuncta petantur. Et ut ceteras gentes Imperio venerandum assuefaceret, primos Francos Augustorum legibus teneri volebat, easque ipse novas condere. Sed Franciæ Proceres unionem istam averfati, *Cur, inquit, milites tuos, Regnum tuum, Franciam tuam, Imperii provinciam facere studes, Imperioque subjicere?* Argumento profectò perquam evidenti, non existimasse Carolum, unum ex omnibus provinciis subactis, ipsaque adeò Francia, Regnum coaluisse, utpote quod adhuc unire cogitabat. Quid enim opus erat istâ cogitatione, si jam unum Regnum, ex unione cum Corona Franciæ coagmentatum?

C A P V T X L.

Olim Provincia, etiam Francia, non ita fuerunt Corona unita, quin in liberis Regum distraherentur, ita ut singuli summo jure regnarent.

Quantum verò ad ipsam Franciam attinet, etiam Provincias ejus divelli â se muruè in diversa Regna, & â Coronæ unitate, quæ præcessisse videbatur, alienari potuisse, evidenter probat prima illa partitio filiorum Clodovæi. Nam illo defuncto, teste Gregorio Turonensi *a, quatuor filii ejus, id est Theodoricus, Chlodomeris, Childebertus atque Clotharius, Regnum ejus accipiunt, & inter se equâ lance dividunt.* Hoc probat secunda partitio

H 3

filio-

a *Greg. lib. histor. Franc. cap. 1.*

filiorum Clotharii, de qua idem dicit *a*: *Sic inter se hi quatuor, id est, Charibertus, Gunthrammus, Chilpericus atque Sigebertus divisionem legitimam faciunt: deditque fors Chariberto Regnum Childeberti, sedemque habere Parisios: Gunthramno verò Regnum Chlodomeris, ac tenere sedem Aurelianensem: Chilperico verò Regnum Clotharii patris ejus, cathedramque Suesionis habere: Sigeberto quoque Regnum Theodorici, sedemque habere Remensem.* Hoc probat tertia partitio, quam inter filios suos fecit Dagobertus, de qua Aimoinus *b*: *Rex suggerentibus iis, qui utilitatibus Regni consulere videbantur, aqua lance inter hos duos filios Regnum dividere statuit. Sigebertum itaque seniore[m] ex liberis, Austrasia, ut prælibatum est, Regem instituit; Clodoveum verò minore[m] natu pari dignitate Neustria ac Burgundia præfecit.* Ecce etiam Regno utilem talem partitionem Consiliarii putant. Nempe quia tunc stabilis videtur fuisse lex, ut omnes filii Regum ex æquo Regnum, & omnes parentum opes, partentur. Hac enim de causâ cum Clodoveus iste jam dictus Dagoberti filius, omnes patris thesauros occupasset, Sigebertus nuntios ad fratrem misit *c*, qui debita[m] sibi portionem ex paternis poscerent thesauris. Cui petitioni tamquam justâ tantum Clodoveus detulit, ut omnis thesaurorum Dagoberti suppellex in speciebus variis, inter fratres aqua lance divisa sit; tertiâ parte ex omnibus, qua acquisiverat Dagobertus, Regine viduæ reservatâ. Hinc etiam duæ præcedentes partitiones filiorum Clodovei, itemque Clotharii, nõ tam à patre, quam ab ipsis filiis, tamquam ex lege successionis ordinariæ, peractæ sunt. Ex Germania quippe cum originem traxissent,

Ger-

a Idem lib. 4. cap. 22. *b* Aimoin. lib. 4. c. 27. *c* Cap. 36.

Germanica successio[n]is ratio inter eos, & posteros eorum, aliquot sæculis observata est. Hoc rursus probat quarta partitio filiorum Pipini, qui vivente patre Reges à Stephano Papa a uncti & consecrati sunt: & post mortem ejus suam quisque portionem divisa hereditatis accepit. de qua Regino: *b* *Pipinus diem clausit extremum octavo Idus Augusti. Et dominus Carolus (Magnus) & Carolomanus elevati sunt in Regnum, Carolus in Noviona civitate, Carolomanus in Suesiona septimo Idus Octobris.* Cui *c* Sigebertus & *d* Aimoinus concinit. Hoc probat quinta partitio, quam fecit Carolus Magnus multis annis antè quam esset Imperator Occidentis, de qua Adhelmus Continuator Aimoini *e*: *Baptizavit Pontifex (Adrianus) filium ejus Pipinum, unxitque eum in Regem: unxit etiam & Ludovicum, fratrem ejus, quibus & coronam imposuit. Quorum major, id est Pipinus, in Longobardia; minor verò, id est Ludovicus, in Aquitania Rex constitutus est.* Hoc probat sexta partitio, quam idem Carolus diu antè mortem suam, defuncto jam Pipino, fecit *f*: *Habito generali conventu evocat ad se apud Aquasgrani filium suum Ludovicum, Aquitania Regem, coronam illi imposuit, & Imperialis nominis consortem fecit, Bernardumque nepotem suum, Pipini filii sui filium, Italia præfecit, & Regem appellari jussit.* Hoc probat septima partitio, quam idem Carolus Magnus testamento jam antè fecerat, de qua Adhelmus & Regino *g*: *Imperator cum Primoribus & Optimatibus Francorum de pace constituenda, & conservanda inter filios suos, & de partitione Regni*

H 4

placi-

a Ado, Regino, Sigebertus in Chronicis & Aimoin. *b* Regino ad ann. 768. *c* Sigebertus ad ann. 768. *d* Aimoin. Contin. ad ann. 768. *e* Adhelms, apud Aimoin. ad an. 781. *f* Adhelms, ad ann. 813. *g* Idem ad ann. 806. Regino eodem ann.

placitum habuit. Et divisione factâ in tres partes, Imperium suum parititus est inter tres filios, ut scilicet unusquisque sciret, quam partem tueri & regere debuisset, si ille patrem superviveret. De hac divisione testamentum fecit, & sacramentum interpositum à Francâ confirmatum est, & Leonii Papæ transmissum, ut hac decretamannu suâ firmaret; quod & factum est. Porro divisio ista in tres partes talis fuit, ut, si quis trium filiorum sine liberis ante ceteros duos decederet, portio ejus rursam in duas partes à duobus supersticibus divelli juberetur. Exstat ipsum testamentum apud Nauclerum a, Baronium b, & Hulticâ c Mutium, in quo limites primùm trifariam, deinde septifariam, factæ divisionis accuratè describuntur. Hoc probat octava partitio, quam Ludovicus Pius, Caroli Magni successor, inter filios suos fecit; de qua Aimoinus, seu Continuatur ejus d: Imperator equo, ut suis sibiq; visum est, libramine omne suû divisit Imperium: præter Bajoariam, quam Ludovico reliquit, atque ideò in partem eorum nemini cessit. His peractis, & filiis univ.ersisq; populo evocatis, datâ sibi optatione, Lotharius à studio Mosæ Australem sibi tenendam delegit partem, Occiduam verò Carolo fratri habendam reliquit, & ut haberet, coram cuncto populo se velle, verbo signavit: Imperator verò letabatur in his, & cunctus populus talibus factis applaudens, omnia sibi placere dicebat. Postquam divisionem, cum inter se contenderent fratres, aliâ, quæ nona est, divisione Regna partiti sunt e. Carolus enim, qui appellabatur Calvus, Regnum Francorum, & postmodum Imperium Romanum, obtinuit; Lotharius verò partem Francia sibi vindicavit, quæ usque in hodiernum diem, ex suo

nomine,

nomine, Lotharii Regnum appellatur; Ludovicus autem Burgundiam sibi vindicavit, unicusq; est in Regem: Pippinus autem Aquitaniam possedit. Hoc probat decima partitio, quam idem iste Lotharius, filius Ludovici Pii, fecit, antequam in Prumiensi Monasterio sæculi vanitatibus valediceret: a Lotharius Imperator, inquit Siebertus, partito inter filios Regno, abrenûtiat saculo. In qua partitione Ludovico b Italia, Lothario Lotharingia, Carolo obtigit Provincia, omnibus Regio nomine ac dignitate imperantibus. Cùm verò Lotharius iste corpore & sanguine Domini ad innocentiæ suæ probationem irreligiosè sumpto periisset, Carolus Calvus & Ludovicus fratres undecimâ partitione c equaliter inter se Regnum fratruelis, hoc est Lotharingiam, divisere, cujus divisionis limites apud Aimoinum accuratè describuntur. Hoc denique probat illa duodecima partitio, quâ Ludovicus & Carolomannus, filii Caroli Calvi, Regnum Franciæ inter se ita partiti sunt Ambiani d, ut Ludovicus, quod de Francia residuum erat ex paterno Regno, sed & Neufriam cum Marchiis suis haberet, & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum Marchiis suis obtineret. Quæ postrema divisio non nisi centum circiter annos e ante Hugonem Capetum contigit. Quæ toties iteratæ divisiones cuilibet, quantumvis pervicaci, ad oculum probant, nullam omninò Provinciarum sive Regnorum, quæ Clodovæus jure vel injuria belli occupaverat, & Carolus Magnus multum auxerat, esse factam unionem: sed eos de omnibus, tamquam de patrimonio, propriâ virtute & armis parto,

H 5

sum-

a Nauclerus gen. 2. 8. b Baron. an. 806. c Hultic. Mutius l. 8. c. 10. German. d Aimoin. l. 5. c. 18. e Idem lib. 5. c. 19.

a Sieb. ad an. 855. b Du Tillet. c Sig. ad an. 871. d Aimoin. lib. 5. c. 25. & c. 40. e Anno 880. Hugo verò successit an. 987.

summâ potestate tractasse; summo jure filios quosque velut propriam hereditatem, consuetudine successione ordinariâ divisisse.

Quid enim refert, quod istæ partitiones inter filios contigerunt? Coronæ unitas nec in filios distrahi potest, quemadmodum ex usu Francorum hodierno perspicere potes, quo subsidium quoddam fiduciariû Reges filijs secundò genitis, cum Coronæ recognitione, sine Majestatis læsione, largiuntur. Olim verò jus Regni ex æquo dividebant, & quilibet eorum in limitum suorum sorte summâ auctoritate regnabat, sine ulla ab altero dependentia; Imperiique majestatem, quoad posteritas deficeret, ad filios filiorum, & qui nascerentur ab ipsis, transcribebat, perinde ac si nostrâ ætate duo fratres Regum Galliæ casu aliquo in scepra divisâ Daniæ, Bohemiæ, Angliæve succederent. Quis igitur neget Germaniam, Italianam, cæteraquæ externa Regna, imò ipsas quoque nobiliores Galliæ Provincias, mansisse etiam sub eodem Rege separatas, vel certè pro libitu divelli potuisse, nisi qui nesciat quid loquatur? Nam in ipso statim exordio per multos annos distinctis Regibus servierunt; Italia Pipino & Bernardo; Aquitania Ludovico; Germania filiis Ludovici Pii, eorumquæ successoribus. Quòd enim uno fratre defuncto pars hereditatis ejus ad superstitem redibat, non ex unionis, sed usitatâ successione lege nascebatur; quemadmodum & inter privatas personas consanguineas usu venit. Quantumvis enim singulorum patrimonia separata sint, nulloque unionis vinculo in unum corpus nexa, pars tamen morientis sine liberis ad superstitem redit. Quod ergo quingentorum annorum con-

suetudine à Francorum Regibus, & Proceribus probatum fuit; id extra Franciam jam inde à primis Monarchiarum exordiis, jam tandem velle, novo potius vanitatis quàm subtilitatis impetu, tamquam injustum reprehendere, hominis esset contentiosi magis, quàm religiosi, qui ad perspicuam hodiequæ in Europa lucentem veritatem claudit oculos, ut, quando ejus splendore victus fuerit, quasi in tenebris vicisse videatur. Quasi verò quemquam, qui ultra paterni agelli limites tantillum sapiat, latere possit, quot Regna & Principatus unus Monarcha, nullâ Coronarum confusione, vel Principatuum unione, possideat atque regat; quos à se divellere, liberisque vel consanguineis consignare, citra injuriam cujusquam potest. Quod enim Philippo secundo in Belgio ab Hispaniis nuper distrahendo licuit, & in Legionè à Castella divellenda à quingentis penè annis Alphonso Imperatori dicto, & a sexcentis Ferdinando, hoc in Castella ab Aragonia, Lusitania, Belgio, aliisque nonnullis Principatibus abstrahendâ, quoties libet, licet. Ut sic intelligamus, si Principatus, naturali successione in Reges devoluti, non propterea statim Coronis eorum, sed personis dumtaxat, uniuntur, quantò rectius hoc de Provinciis illis Regnisque sentiamus, quæ sibi Reges virtute suâ, vulneribus suis, sceleribus suis parricidiisque pepererunt.

Cujus sanè rei evidentia tam luculenta est, ut Scriptores Galliæ prudentiores, etiam qui ex professo jus Francorum in Imperium stabilem conati sunt, utrumque caput, hæcenus à nobis assertum, ingenuè verum esse fateantur. Jacobus enim Cassanus, Christianissimi Regis Consiliarius,

180 DE JUSTITIA ARMORVM
 duo errores in Imperii inauguratione à Carolo Magno commissos esse tradit *a*. *Vnus est, quòd Carolus Magnus, cum ei satis esset quòd Imperium esset hereditarium familiae suae, non unievit & annexerit illud Coronae, vi fundamentalis alicujus legis. Hoc enim fuisset vinculum perpetuum & inviolabile, quò dies ista Corona conglutinata nunquam divelli potuissent. Alter in partitionibus filiorum commissus est, quòd status suos sine ulla reservatione post mortem suam obtinendos ita divisit, ut quisque partem sibi relictam ex aequo, ut propriam, possideret. Consectudo ista pessima, in prima secundaque stirpe observata fuit.*

a CASSAN lib. 2. DE LES RECHERCHES DES DROITS, &c. L'une (faute fut) que Charles Magne se contentant, que l'Empire fut hereditaire à ceux de sa maison, manqua de ne l'avoir uni & annexé à sa Couronne par une loy fondamentale: car ce fut esté un lien perpetuel & inviolable, qui auroit toujours joint ces deux Couronnes sans pouvoir estre separées, &c.

L'autre faute fut au partage, qu'il fit à ses enfans, ayant divisé les estats entre eux apres son décès, sans aucune reservation, chacun possédant également. & en propriété ce que luy avoit esté laissé. Coustume tresmauvaise pratiquée en la premiere & seconde race: qui a failli en demembrant cette Monarchie de mettre tout l'estat en pieces, &c.

C A P V T X L I.

Reges Franciae etiam Provincias Regni extraneis dederunt.

QVæ sanè ratio videtur esse, ut prisce Reges Franciae, qui merito nemini nisi Deo & gladio suo Regnum se debere gloriantur, non solum provincias in liberos cum summæ Majestatis imperio distrahendo, sed etiam exteris largiendo, aliisque modis testati sunt, in Regni non solum administratione, sed etiâ ipsius alienatione, nullâ se cujusquam lege infringi. Hinc enim est, quòd nonnulli, de quibus diximus, etiam adoptione sibi heredes cooptarint, alii in magnificentiæ suæ testi-

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 181
 testimonium Duces exteros, vel etiam Reges, quamvis cum Coronæ recognitione, creaverint. Carolus enim Calvus Bosonem, uxoris suæ fratrem, Ducem; ut alii, Regem Provinciae; Balduinum, Comitem Flandriæ constituit. Quod enim ad hodiernam normam, Arroye, cuncta vis exigere, quâ Regnum indivisum ad primogenitum transmitti vides, nec inde quidquam licet, nisi formularum multarum observatione, distrahi, non animadvertis, vel posteriorum istud sæculorum consuetudine, vel Principum functione esse constitutum. Capetus enim Prudens Princeps, cum Imperii firmitatem ac majestatem istis partitionibus infringi cerneret, intestinisque bellis & cladibus Regni vires atteri, tranquillitatem turbare, primus, ut multi *a* volunt, auctor fuit, ut indivisum Imperium primogenito, cæteris exclusis, & fiduciariâ quâdam sorte contentis, traderetur. Quod etiam à Roberto, filio ejus, quamvis uxore Constantinâ in favorem alterius renitente, usurpatum, & in hunc usque diem inviolabili lege observatum fuit. *Sed ab initio non fuit sic.* Ut enim Paponius observavit, nemoque nisi imperitus rerum antiquarum distiteri potest *b*, antiquo usu Regnum inter filios dividebatur: postmodum fiducia-ria fors introducta fuit. Ex quo usu Coronam, & ejus jura, quatenus à prædecessore unita, quantum ad ejus personam saltem, possidebantur, dividi necesse erat, singulasque tamquam hereditatis divise partes in perpetuum alienari, haud secus atque

H 7 priya-

a Carolus le Bret. lib. 1. de la souveraineté des Rois c. 4. Du Plaix in Childbert. Cassan. lib. 2. c. 1.

b Papon lib. 4. titulo 20. art. 1. in fine. Convient noter, qu'à l'ancien temps les decz du Roy advenant, le Royaume étoit distribuoit entre les enfans, & neus à eils introduit l'appenuage.

privatorum patrimonium ; nullo amplius manente unius Coronæ jure, ad quam redintegrandam partes deberent coalescere.

Quæ quidem alienandi potestas, quamvis in Capetianis Regibus restrictior propria voluntate fuerit, in aliis tamen Coronæ juribus distrahendis, priscorum Regum licentiam imitata est. Nam ipsi, Belleforesto auctore, magna multaque feuda ex dominiis suis divellerunt: cum pleræque familiæ Francorum potentiores ortum suum ex Regum liberalitate traxerint, quemadmodum ex ea, quam præstant Regibus, fide, ex reunionem, quæ multis casibus accidit, iteratque subinde divulgatione, perspicuum est. Quod munificentis genus posteriores Reges non raro in subditos exercuerunt, ut facillimo negotio pluribus exemplis demonstrari potest. Quid arctius Regno junctum est, quam jus quod *Regalium* vocant? hoc tamen nonnumquam à Regibus alienatum esse ferunt. Quæ quidem quamvis minora sint, hoc tamen evincunt, Reges Galliæ non solum priores, sed etiam posteriores, non tantum in liberos suos, sed etiam in extraneos, partes Regni sæpius validè alienatione distraxisse, ita ut novâ unionem esset opus, per quam, extinctis heredibus, rursus cum Corona necterentur.

a In Hug. Capeto.

CAPVT XLII.

Arroyi principia convincunt, omnia donaria, quibus Pontifices à Regibus Franciæ affecti sunt, esse nulla, & armis repetenda.

DE donariis verò, quæ Reges Franciæ Romanis Pontificibus largiti sunt, quid, Arroye, dicere, quid obrendere potes? Si donatio eorû rata fuit, quidquid de lege Salica, de unionem cum Corona, de alienationum nullitate, de conscientia Regum præjudicio protulisti, totum instar pulveris à facie venti dissipatum est. Jam enim non minuta quædam jura, non feudataria Baronias & Comitatus, sed urbes, terras, provincias integras in perpetuum jure Regio alienare possunt. Nec mirum sanè. Nam simile quid jam olim in assignato etiam divinitus Regno fecit Salomon, qui Regi Hiram dedit *viginti oppida in terra Galilææ*.

Sed quis credat, animum, totius Europæ Imperiis gravidum, propter Pontifices omnibus principis suis velle valedicere; omnes ambitionis suæ machinas dissolvere; vastissimas nationis suæ prætensionem interimere; consequentiarum scilicet insuperabilium suarum nervos succidere? Arroyus enim sic adsumit b: *Reges Franciæ non possunt*

a. 3. Reg. 9.

b. FOL. 92. Cette loy d'inalienation est si juste, que les Rois de France qui y contreviennent, pechent. &c.

FOL. 97. Les estrangers retenans ces biens, soit par usurpation, soit par cette injuste alienation, retienent le bien, qui est deu à autrui, & ne luy tendent pas: donc les Rois qui ont injustement donné, & ceux qui ont injustement receu, pechent contre la justice.

FOL. 91. Les Rois de France en leur Sacre jurent d'observer, & de faire observer les loix du Royaume: ils pechent doncques contre la religion de leur serment d'y contrevénir, &c.

possunt bona semel acquisita, quia Corona unita sunt, alienare: peccant contra iustitiam, jurisjurandi sui sanctitatem violant; tenentur possessores ea restituere, tenentur Franci animo, manu, armis ea repetere. Franci subsumunt: Reges nostri Romam, Ravennæ Exarchatum, magnamque Italiæ partem sibi subegerunt, Coronis univerunt, Pontificibus deederunt. Non ego, sed ratio insuperabiliter concludit, præmissis illis positis: Ergo Roma, Exarchatus, Italia per Francos armis repetenda sunt. Suspicio Romanis non tam fungem esse cerebrum, vel obsecas nares, quin syllogismi istius virus odorentur, cujus conclusionem jam sentire cœperunt, cujus executioni jam in Italia, Lotharingia, Alsatia palam, in reliqua Germania per cuniculos, viam sterni vident: ad quam promovendam Arroyus Francorum animos tam ardentem ciet, tam disertè buccinat. Hæ namque sunt voces ejus, quibus egregius iste tubicen, postquam nihil à Regibus Franciæ, Pipino, Carolo Magno, & successoribus, alienari potuisse probavisset, universis penè Principibus Europæis bellum indicit; & peractâ quasi legatione classicum canit a: *Bona, quæ nobis externi detinent, ô generosa soboles Francorum, nostra sunt: vis hostilis, ne repetamus, impedit. Sed neque natura, neque ratio sinit, ut occasiones recuperandi*

a ARROY FOL. 98. Le bien que les estrangers nous retiennent, gêneux François, nous est dieu, la violence de l'ennemy nous empêche de le reconquerir: mais la nature, ny la raison ne nous doit point faire perdre le courage, ny les occasions de le ravoir. Dieu, la nature, le droit des gens, & la justice même sont les grands, qui autoriseront nos juiltes entreprises: & il y a de nostre conscience ne l'entreprenant pas, si nous le pouvons: car nous sommes negligens ou imprudens, & en l'un & en l'autre contraires à la justice, qui est une liberté de l'ame, tendant à un chacun ses honneurs, ses biens, & ses dignités. Ce n'est pas tout de ne nuire à personne, il faut empêcher, qu'on ne nous nuise, & qu'on nous satisfasse du dommage. Car ne nuire à personne n'est pas justice, mais abstinence du bien d'autrui. Or le bien, qui n'est pas bien acquis, n'est pas à celui qui le tient, mais à autrui. La guerre doncques est juste, quand elle est faite pour opprimer une nation, qui negligè de repeter le tort; que ses predecesseurs ont fait, ou de rendre ce qui a esté injustement osté.

randi negligamus, Deus, natura, jus gentium, ipsa justitia cœpta nostra tuentur, & probant. De conscientiiis nostris agitur, nisi, quando possumus, aggrediamur. Vel enim negligentia, vel imprudentia rei sumus, quarum utràvis justitia violatur: quæ cum sit libertas anima, suis cuique honores, sua bona, suas dignitates tribuit. Aliis non nocere non est satis; impediendum est, ne noceatur nobis: nemini nocere non est justitia, sed abstinentia. Bona injustè parva aliena sunt, non possidentis. Inustum igitur bellum est, si suscipiatur ad opprimendam nationem, quæ injurias à majoribus factas resarcire detractat, vel quæ injustè ablata sunt, restituere. Hæ tuæ infans voces, quæ ex commentitiâ tuâ masculorum successione, conficta quæ alienationis injustitia, ac donationis nullitate, stuant, non minùs Pontificum, quàm aliorum Principum, caput petunt.

Quid enim Pontificum causam juvat, quòd, cum adversus sæculares Principes bacchareris a: *Imperator, aut predecessores ejus, nobis Imperium rapuere: quidquid parvorum Principum in Europa reliquum est, nihil possident, nisi quod, inestinis in Francia sævientibus dissidiis, contra nos usurparunt: statim tuis rationibus & clamoribus æquè Pontifices stringi videns, eorum capita demulcendo, Non hic, inquis b, Summos Pontifices comprehendo. Ut enim eos Reges nostri magnis bonis auxerunt, & auctoritatem eorum armis propugnarunt, ita nihil spectamus, nisi ut fides fiat auctior, & Ecclesia splendor gloriosior; quæmadmodum videlicet Gravia, Sylva-*

ducis,

a FOL. 100. & 101. L'Empereur ou ses predecesseurs nous ont ravé l'Empire. Tout le reste des petits Princes de l'Europe n'ont que le bien qu'ils ont en vahy fur nous pendant les troubles & divisions intestines de la France.

b FOL. 101. icy je ne comprends point les souverains Pontifices, parce que, comme nos Roys leur ont donné de grands biens, & conservé leur autorité par leurs armes, ainsy n'ayons nous autre pretention, que de travailler à l'augmentation de la foy, & de conserver, & d'accroître le lustre de l'Eglise.

ducis, Venona, Ruramunda Trajectum in Belgio, præsertimque Germania locuples testis est. Si serid Pontifices tuos esse cupis, dele, quod scribis, non potuisse Reges ditiones armis partas alienare; retracta, quod clamas, eos jam ab octingentis scilicet annis peccasse, justitiam violasse, pejerasse. Sin istud ratum ac fixum esse putas, dele putidam & adulatoriam inconstantiam tuam. Dexterâ quippe armatâ rapis, quidquid sinistrâ lenocinio porrexisti, ut & Pontificum sis assentator, verbo tenus dando; & Regum tuorum, rationibus reperendo. Utrobique perduellis innocentissimâ veritatis, quam & ficto Regiâ donationis patrocinio, & seriâ Coronæ defensione atrociter lædis. Jam enim ostendimus, insulso tuos de lege Salica errores nihil omnino ad rem præsentem facere, neque Ludovicum XIII. ullis omnino Carolini stemmatis, qui provincias Franciæ olim dominationis justè heredarunt, masculinâ propagatione succedere, ut heres eorum esse posset; neque provincias bello partas Coronæ Francorum unitas fuisse; constantissimum denique prisorum Regum usum, quo provincias non solum extraneas, sed ipsa viscera quoque Franciæ, tamquam nullo populi suffragio ad se delata, sed suâ industriâ, bellicâque virtute comparata conjungere, distraxere, alienare, donare, quibus, quando, quoties videretur, nemine non solum resistente, sed neque querimoniam præ se ferente, vel injuriâ suspicante, quâ vel Corona, vel quisquam mortalium læderetur. Funditus ergo corruit omne jus Coronæ, quod in Imperium, & exterâs Provincias, tamquam sibi unitas, numquam habuit; omne quoque jus masculinæ succes-

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. I. 187
 successionis, quod post Ludovicum V. Carolini sanguinis postremum, in Francia nusquam fuit. Arbor quippe Carolina ramorum omnium præcisione, ipsiusque adeo radice extirpatione, mortua est. Si esset, qui redderet, non esset, qui vi successionis masculinæ reciperet. Quid ergo Arroyus, nisi magnarum venditor præstigatorum erit, ad insigne plebis & omnium imperitorum ludibrium?

CAPVT XLIII.

Provincia Coronis unita, integrâque Regna præscriptione aliisq; modis legitime retineri possunt à posteris, etsi à majoribus illegitime occupata sint. Ostenditur id ex multorum Regnorum exordiis.

Sed ut rationum tuarum infirmitas luculentius innotescat, statuamus aliquem, discutiendæ veritatis ergo, liberaliter tibi largiri, quidquid postulas. Esto, inquit, Italia, Germania, Europaque adeo universa, sicut faragis, Coronæ Francorum per Carolum Magnum unita fuerit, quid promovebis, quid obrinebis? An inde numquam ullo fortunæ vel providentiæ casu, excidere potuisse? Nimiùm te imperitum rerum humanarum arbitrum peritior quisque demirabitur. Etiam gemmæ coronis excussæ in alienas subinde deferuntur manus. Nónne Theologorum atque Jurisperitorum calculo, quæcumque tandem hominum vocantur bona, etiam sacratissima, præscriptionis beneficio transferuntur? Quidquid enim tu de tuæ Salicæ legis (quæ ad hoc negotium nil omnino pertinet) æternitate divinitateque contra

contra præscriptionem disputasti, Jurisprudentiæ non minùs quàm Theologiæ Mystæ, tamquam cerebri egrotantis delirium, rident. Etiam Urbes, Provinciæ, Regna, non minùs quàm Romanæ Ecclesiæ patrimonia, præscriptionis, quamvis prolixioris, aleam subeunt. Non est difficile in tanta distrahendarum Provinciarum licentia, quâ primi Reges vsque ad Capetum usi sunt, bonam subesse fidem, titulum sive verum, sive probabilem, temporis longitudinem. Quæ si concurrerint, frustra de injuriis queritur, quisquis se postea trita-
sui tempus longissimum senescendorum hominum; nihil re-
 vorum suorum, primorumque Francorum bonis exutum videt. Cum enim sæculum dictum sit, *quod*

Sed quid ego hîc temporum lapsus, bonamque fidem, ac titulos coloratos memoro? Omnium penè Regnorum legitimorum exordia intueri: videbis hujusmodi scrupulos Theologicos, nec per somnium in mentem venisse primis Monarchiarum fundatoribus. An ideo successores eorum præfatos Provinciarum possessores heredesque quæsituri sunt, ut hereditarii peccati, quod à majoribus aliena rapientibus perpetratum est, religione liberentur? Nec usus habet, nec mores hominum sinunt, nec Theologia postulat, nec veritas jubet. Non quòd Christianam doctrinam iniquitatum patronam rapinarumque faciamus; sed quòd nihil vetet, iniquam parentum occupationem in legitimam detentionem transire posterorum,

rum, longâ serie in avitorum bonorum possessionem succedentium. In privatorum patrimoniiis hoc quotidie fieri, quis, nisi rerum humanarum hospes & ignarus, neget? rectè fieri, quis, nisi veritatis? Doctorem virorum consensus probat, ratio suffragatur. Quæ in Provinciis Regni que transferendis est explorator est, quò pluribus hoc modis, & fortassis expeditioribus, longè que brevioribus ac solidioribus contingere potest. Quâ de re uberiori sermone differerem, si argumenta tua postularent. Unum dico, miseram esse, ac ter miseram Regum sortem, nisi vitia majorum, quibus Regnorum suorum fundamenta locaverunt, Coronicque unita excusserunt bona, nullis legitimis detinendi rationibus, sive præscriptione longâ, sive alio breviori compendio, de successorum conscientiam deleantur. Quis enim Regum se corcastum habere gloriabitur, si Regnorum penè omnium prima exordia reperamus? Quo jure Childebertus & Clotharius filios fratris sui Chlodomeris trucidarunt *a*, & ejus Regnum aquâ lancee dividerunt? Quo jure Clodoveus tot miseris Principes vicinos, & sanguine junctos, interfecit, ut eorum terras occuparet? Quo jure Gothos b pepulit Aquitaniâ, quæ multis nominibus erat eis obnoxia, quasi proprium gentis istius patrimonium? Nam eam Alarico Gothorum Regi Honorius Imperator ex pacto cesserat. Cui (Honorio) ad postremum sententia sedit, inquit Iornandes, *quatenus provincias longè postitas, id est, Gallias Hispaniasque, quas jam penè perdidisset, Gizericig, Vandalorum Regis vastaret irruptio; si valeret, Alaricus sua*

a Gregor. Turon. l. 3. c. 18. b Idem l. 2. c. 41. & 42.
 c Iornand. de rebus Gothicis.

sua cum Gente, TAMQVAM LARES PROPRIOS VINDICARET, DONATIONE SACRO ORACVLO CONFIRMATA. *Consentium Gothi, hac ordinatione, & ad traditam sibi patriam proficiscuntur.* Et Paulus Diaconus a: *Post hac autem (Alaricus) Italiam ingressus, cum ab Honorio sedes, quod cum exercitu consistere possit, expeteret, Honorius deliberato consilio GALLIAS EISDEM CONCESSIT.* Cumque pacem istam, siue Stiliconis perfidia, ut aliqui volunt, siue alia causa turbasset; vastata Româ, Placidiaque Honorii sorore captâ, & in uxorem ductâ, Ataulphus blandimentis ejus & prudentiâ delinitus, pacem ultro ab Honorio expetit, Galliaque suis concessas, tamquam dotem videlicet Placidia, consentientibus Romanis adiit. *Mariti animum acerimo ingenio, inquit ibidem b, subtilibus blandimentis inflexit, ut ultro à Romanis pacem expeteret. Qui ad Gallias proficiscens, deinde ad Barcinonem fraude suorum occisus est.* Et post Ataulphum Vallia rursus novo contractu sibi Aquitaniam, & quasdam vicinas urbes ab Honorio donatas accepit. *Hoc in tempore, ut idem Paulus c, fœdus firmissimum cum Rege Gothorum Vallia pepigit, tribuens ei ad habitandum AQUITANIAM PROVINCIAM, EIVSDEMQUE PROVINCIÆ ETIAM QVASDAM CIVITATES VICINAS; quas fuisse Arvernam, Massiliam, & similes vicinas civitates, paulò post ab Eurico occupatas, non abludit à vero.* Et S. Isidorus Hispanus Antistes in Chronico Gothorum d: *Qui (Vallia) per Constantium Romanum patricium ad Gallias revocatur, DATA AB EO GOTHIS OB MERITVM VICTORIÆ AD HABITAN-*

DVM

a Paul. Diacon. lib. 13. Miscell. b Ibidem. c Idem lib. 14.
d S. Isidor. Hispal. in Chron. Gothor.

DVM SECUNDA AQUITANIA VSQVE AD OCEANVM, cum quibusdam civitatibus confinium provinciarum. Et rursus post Valliam Theodoricus Gothorum Rex, ut idem ipse S. Isidorus tradit a, pro eo, quod Imperatori Avito sumendi Imperialis fastigii cum Gallis auxilium prabuisset, AQUITANIAS cum ingenti exercitu, ET CVM INGENTI LICENTIA EIVSDEM AVITI IMPERATORIS INGREDITVR. Toties igitur iteratâ Imperatorum donatione munitus Euricus Gothicę nationis Rex Aquitaniam, & quascumque potuit ei vicinas urbes, tamquam suis majoribus donatas, suo jure occupavit. quod aliquoties testatur Iornandes scriptor peratiquus b: *Euricus Vefegetarum (seu Visigothorum) Rex crebram mutationem Romanorum Principum cernens, GALLIAS SVO IVRE nisijs eji occupare.* Cumque occupatam Arvernam, Arclatum, Massiliam, quarum antè meminimus, exposuisset, iterum adjicit: *Quod Euricus c grato suscipiens animo, totas HISPANIAS GALLIASQUE SIBI IAM IVRE PROPRIOTENENS, simul quoque & Burgundiones accepit.* Hinc ergo fluxit, quòd Gallia Narbonensis aliquot sæculis à Gothis possessa, adeoq; Gallia Gothica nuncupata est: cujus Antistites usq; ad irruptione Saracenicâ Concilijs Hispaniæ, ad quâ Gallia ista pertinebat, interesse consueverant; quæadmodum in Concilijs Toleranis, tertio sub Reccaredo, quarto sub Sisenâdo, quinto sub Cinthillano, octavo sub Reccesuindo, decimotertio sub Ervigio, decimoquinto ac decimosextimo sub Egicano, partim ex præfationibus, partim ex quibusdam Canonibus, partim ex subscriptionibus Præfulum Narbonensis, Carcassonenfis, Nemaufensis, Agathensis, Maga-

a Ibidem. b Iornand. de rebus Geticis. c Ibidem.

Magonalensis, &c. persequitur. Ut fanè, si principia Gallicana ab Arroyo prodita defenſaque, vera sunt, nihil profectò justius fit, quàm ut Hispaniarum Rex Galliam Narbonensem, Aquitaniam, vicinasque civitates Massiliam atque alias repetat, recuperatasque non restituit, quas Antecessores ejus diversis contractibus ac fœderibus debitas, secutâque multorum annorum possessione tamquam proprias tenuerunt. Quid enim ineptius ac stolidius, quàm Francis, aliena rapiendi, Coronisque suis indivisè necendi privilegium asserere; exteris verò spoliatis sua repetendi aditum intercludere? Quò igitur jure Gothos pepulit Aquitaniam Clodovæus? Eodem Nempe, quo majores ejus homines vagi, terrarum indigi, Tungros, Tornacum, Cameracum, Galliam Belgicam, inde reliquam, cædibus & incendiis omnia vastantes, pulsus Romanis, quadringentiorum circiter annorum possessoribus, invaserunt. Eodem Gothi primum Græciam, Macedoniam, Illyricum, depopulati sunt: inde Aquitaniam & Hispaniam, Vandalis, Romanorumque reliquis fugatis, occuparunt: sic Vandali Silingi Bæticam, quam Andalusiam quasi Vandalusiam dicunt, deinde Africam; Suevi Galiciam; Longobardi Italiam; Burgundiones Transrhënanam; vagabundo populo- rum confusaque manu Adriatici infulas maris; Scoti Pictique Britanniam, ut florentissimorum Regnorum ac Principatum primordia nascerentur. Quid horum initium injusti fuit? quid progressu, tempore in plenisque raptæ possessionis vitium purgante, justius? inspectantibus licet Romanis Imperatoribus, quorum purpuram laceraverant, & ex laciniis, vicina quæque consuendo,

novas

novas Regnorum totas concinnaverant, quæ similes injuriarum tubirent rapinarumque vices. Omnium quippe rerum vicissitudo est. Ludit in humanis curis Deus. *a Ipse mutat tempora, & aetates, transfert Regna, atque constituit.* Hanc providentiæ divinæ rotam nemo Regum aut Pontificum sistere potest. Altior est, qui cam torquet, quàm omnis humana cogitatio; fortior, quàm ut eam ulla Salicæ legis vis, ullâve Coronarum unio remoretur. Nam si antiquiora reperamus, etiam alia verusta Regna suas habuerunt immobilis successiois leges, suasque cum Coronis uniones, & nexus adamantinos, quos eodem jure, quo nationes illæ barbaræ, quas jam diximus, quasi plexas aranearum telas diruperunt. Eodem jure Nemrod *b cœpit esse potens in terrâ, robustusq; venator populorum coram Domino fuit.* Cujus, ut putatur, filius Ninus *primus, inquit ille c. intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, ad terminos usque Lybie perdomuit, quæ sitq; dominationis magnitudinem continuâ possessione firmavit.* Eodem Chaldæus Assyrios evertit, Persa Chaldæos, Macedo Persas: qui novis etiam inhiabat mundis, quos eadem juris æquitate subjugaret. Nam, ut rectissimè Augustinus *d. inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos solâ regnandi cupiditate conterere, & subdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum est?* Hoc jure Respublica Romana, prostratis protritisque; cæteris Imperiis, successit. Nam *ex facinoroso hominum manu, quam e contra civitates, quarum leges timebant, mercede impunitatis*

I

arma-

a Daniel. 2. b Genes. 10. c Iustinus lib. 1. d Aug. lib. 4. de civit. cap. 6. e August. lib. 1. de consens. Evang. cap. 12.

armaverant, veluti torrente proxima quæque secum rapiente, maximam effecerunt. Qui enim sine injuriis vastum illud sibi imperium pepererint, qui nec prima mœnia sua, nisi fratricidio; nec prima conjugia, nisi raptu; nec primas nuptias, nisi focerorum sanguine; nec primum Regni consortium, nisi Tatii amici Regis morte; nec primam Albanorum societatem, nisi Albæ matris suæ delezione, dedicantur? nimirum ut Romulus atque Roma sine cujusquam, aut fratris, aut Regis, aut Urbis æmulatione & consortio, latius securiusque regnarent. Causa enim dicatur Albæ, cur deleta sit, sicut Troiæ adulterium dicebatur. Nulla talis, nulla similis. Tantum ut desides moveret

Tullus in arma viros, et jam desceda triumphis

Agmina.

Libidine videlicet dominandi Roma victa Albani se vicisse gestiebat, suique sceleris laudem gloriam appellabat. Hoc vitio Romanis proprio Regnum istud inchoarunt, Respublica dilata fuit: iisdem quippe artibus, quibus cœpit, & crevit, iisdem, quibus crevit, & stetit, penè quamdiu sub idololatria stetit. Erat enim eis cum populis, Regibus, Rebus publicis una vetusque bellandi causa, cupido profunda Imperii, quam vehementer in eis culpavere Christiani. Sed peritissimi amplificandæ Reipublicæ artifices dextrè noverant bellum ex bello serere, & federatis infirmisque sociis, sive jure sive injuriâ lacessitis, opitulando, sternere fortiores, quorum ruinis ipsi crescerent. Hac prurigne laborantes Deæ *Quiritis* Ædem extra portam Colli-

DAM

a *August. libr. 5. de civis.*

nam constituerant, nec eam publicè recipere voluerunt. Quamvis igitur hoc Imperium non sine magnis latrociniiis in tantam surrexisset magnitudinem, non solum tamen à piissimis postea Imperatoribus sine conscientiæ noxâ administratum, sed etiam cum adhuc falsos Deos coleret, à Christianis militibus defensum, & Sanctorum orationibus stabilitum fuit. Nam hinc illa Dionysii apud Æmilianum Præfectum oratio a: *Και τῆτα δινηκῶς ἐπέε τῆ βασιλείας αὐτῶν, ὅπως ἀσάλευτῶ διακίβη, προσευχόμεθα.* Huic etiam sine intermissione pro eorum (Valeriani & Galeni Cæsarium) regno, ut stabile & firmum maneat, preces adhibemus. Et illa Tertulliani b: *Precantes sumus semper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, Imperium securum, domum tutam, exercituum fortes.* Sciebant vitia Regnorum ingentia, sine quibus effici magna vix possunt, non solum temporis ac præscriptionis, sed etiam alio forsan, ut supra indicavimus, breviori fortiori que beneficio obliterari posse; ut quod patres, uvam acerbam comedendo, comparaverant, hoc filii filiorum sine dentium stupore retinerent. Quasi verò Capeti successores, Francia Reges, Regnum adversus Carolum Lotharingum, & proles ejus usurpatum, conscientiæ religione restituerent, nisi ille cuncta regnandi obstacula removendo, legitimum heredem occidisset. Fallunt me Principum mores, si facerent; fallit me ratio, si facere debuissent. Hugonem enim contra legitimum Carolinæ stirpis ramos Francia Regnum usurpasse, non ignobiles Francorum Scriprores tradunt.

I 2.

Hugo

a apud Euseb. l. 7. Hist. c. 10.

b Tertull. in Apolog. c. 50.

Hugo Capetus, inquit Gaguinus a, animi magnitudine & rebus potens, cum ejus conatus nemo reprimeret, ut atque armis se diademate insigniri obtinuit; jactans ad eam rem se à sanctis VValerico & Richerio per quietem fuisse admonitum. Et infra: Hugo Magnus hanc Regni usurpatorem Capetum ex Aigunde primi Ottonis Imperatoris sorore tulit. Et ante Gaguinum Continuator Aimoini, qui non ita multum post Capetum vixit b: Cui (Ludovico Regi Franciæ) successit Carolus, frater Lotharii Regis. Eodem anno rebellavit contra Carolum Hugo Dux Francorum, eò quod accepisset Carolus filiam Herberti, Comitis Trevarum, &c. Itemque Sigebertus c: Ludovico Francorum Regem mortuo, Franciæ Regnum transferre volentibus ad Carolum Ducem, fratrem Lotharii Regis, dum ille rem ab consilium desert, Regnum Francorum usurpat Hugo filius Hugonis Parisiensis. Concinit Andreas Sylvius, scriptor antiquus, in Synopsi Merovingicâ d: Hugo Capetus, Comes Parisiensis; & Dux Francorum contra dominum suum, & consobrinum Carolum, Ducem Lotharingiæ, Regnum Francorum, contra præceptum Romana Ecclesiæ, quod omnes invasores Regni anathematizaverat, injuste invasit. Ubi respicit ad illud interdictum Stephani Papæ, qui cum consecraret Pipinum, teste Regione, d, Francorum Procerum auctoritate sancti Petri à Christo traditi à obligavit, & obtestatus est, ut nūquam Regem nisi ex stirpe Pipini sceptris admovent. Quam Hugonis usurpationem agnovit & antiquus ille Anonymus, cuius de Ludovico VIII. fragmentum superest f Hugone Caputio, Comite Parisiensi, & Duce Francorum

Regnum

a Gaguin. lib. 5. b Continuatur. Aimoini lib. 5. c. 44. c Sigeb. ap. Chron. ann. 986. d Andr. Sylv. Marchian. in Synopsi. e Gaguin. in Chron. f Fragmentum vita Ludovici VIII.

Regnum invadente, translatus est de genealogiâ Carolorum. Ubi etiam istius anathematis à Stephano interpositi mentionem facit.

Nec meliori jure Pipinus, secundæ familiæ caput, Regnum assecutus est, si Scripturibus recentioribus Francorum credimus, vivente adhuc hærede legitimo Childerico. Ex quibus Scipio du Plaix aperte a usurpationem Pipini adversus Merovingicam stirpem nuncupat: eumque supplantasse Childericum ambitu suo tradit, contra fundamentales monarchiæ istius leges. Quod utrum verum sit, alia quæstio est: de quâ nonnihil juxta sensum nostri alibi locuti sumus: propterea tamen commemoratum volui, ne quis Francus impossibile judicaret, ut injustitiæ & apertæ usurpationis nota, quæ parentibus inoleverat, in posteris, quasi extinctâ originali labe, deleatur. Nam etiam heredes legitimi istius Caroli post Capetum superstitres fuerunt. Quod si igitur & cõtractibus, & præscriptione, sive cum titulo, sive sine titulo, à posteris continuatâ, & aliis remediis efficacioribus atque brevioribus, usurpationes majorum, legitima possessiones posterorum fieri queunt; etiam si sanè & progenies mascula Carolina superesseret, & Coronæ suæ Franci Germaniam, totamque Europam nexuissent, nihil omnino efficeret, nisi etiam ceteros omnes juris titulos, quibus Regna transferri solent, omni ex parte defecisse constaret. Et hætenus de istius duabus primis Quæstionibus. Nunc, præteritâ tertiâ, quæ de ju-

I 3

ribus

a SCIPIO DU PLAIX: La Royauté de Pepin usurpée sur la race Merovingienne. Ac. FOL. 294. Tom. 1.

Et FOL. 187.

Essant faite directement contre les loix fondamentales de la monarchie Francoise.

Vide dicta sup. c. 19. in Regim. & Annal. Franç.

198 DE JUST. ARM. CHRISTIAN. REG. LIB. I.
ribus singularibus in singulas Provincias vel Re-
gna tractat, eò quòd à diversis historiarum Scri-
ptoribus, vel Jurisperitis, ad quos propriè spe-
ctat, delibata est; ad quartam, de fœderum cum
infidelibus & hæreticis paciscendorum naturâ,
transeamus, tamquam quæ Theologiæ fines ir-
rumpat, & ejus principis decidenda sit.

Finis libri primi.

ALE-

ALEXANDRI PATRICII

ARMACANI, THEOLOGI,

De Iustitiâ Armorum & Fœderum Gallicorum cum infidelibus,

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

UTER alia Reipublica Christiana
mala non illud postremum est, quòd ni-
hil in sacratioris ejus doctrina sanctio-
nibus ita ratum fixumq; sit, quod non pruriente
quâdam ingeniorum petulantia, novandiq; li-
bidine, in dubium revocetur. Nam ex isto fonte
hereses scaturiunt, sectisq; subnascentibus Eccle-
sia in frustra scinditur: dum infrenis disputantium
animositas suo ipsius arbitrio statas à Deo regulas
Christiane fidei vult figere & refigere; atque instar
torrentis impetuosi nullis Ecclesiastica auctoritatis
repagulis coerceri potest. Quem animi lascivientis
impetum si qua scintilla pietatis intra limites fidei
compscuerit, non desinit tamen indisciplinatis ar-
gutandi motibus vellicandiq; quidlibet, quod non
palàm Scripturarum aut Traditionis auctoritate

munitum sit, intra ipsa Ecclesie septa tumultuari. Cui malo si qua placēdi Magnatibus, eorumq; perspectis cupiditatibus blandiendi pestis accesserit, nihil est post fidei decreta ita in moribus usu doctrinaq; tritum, quod labefactare vel tentare non audeat; nullum ita manifestum, insolens, & alienum ab omnium verè Christianorum ore & corde paradoxum, quod non verisimilibus ratiunculis asserere molietur. Hinc alii damnatas à Scripturâ fornicationes in Ecclesiâ palliare ausi sunt; alii omnem usuris fœditatem detrachere, ut pulsa foro vix nisi in palestris disputantium vivat; alii Sacramentis necessitatem auferre; alii penè nova condere; alii ceremoniis Ecclesiasticis characteres affingere: ut sanè seculum Philosophorum, de omnibus omnimò rebus innumerabilium opinionum varietate disceptantiū, in Ecclesiâ Christianâ revixisse videatur. Quòd si exquisitior veritatis ratio non nihil abstrusa lateat, vel phantasmatum, velut atomorum oculis obvolitantium, similitudine in popularibus animis obumbretur, ut non ita facillè vultum veritatis à falsitate discernere queant, quos non triumphos, ridentibus eruditibus, & lugentibus piis, erroribus ebrii quasi de victoriâ partâ canunt. Sufficit enim eis imperitorum quoquo modo assensum rapuisse, vel potius oculis illuisse, quorum aciem rerum similium discrepantia, & verisimilium discretio fugere solet.

In quo sanè Scripturum genere auctor iste mihi

non

non injuriâ reponendus videtur, qui fœdera cum infidelibus, non quacumque, sed in interitum Religionis ac virtutis armata, non solum à labe purgare ausus est, sed etiam velut justa, & recta, & laude digna defendere. Cujusmodi fœderum patrocinium in nullo, fateor, Catholico, beneq; nota scriptore, à conditâ Christi Religione in hoc usque seculum, quo refrigescente, prò dolor, multorum charitate servere ceperunt, & abundante paucorum assentantium iniquitate laudari, me vel vidisse, vel legisse, vel audivisse memini. Quid igitur? ideone solidioris doctrina, Christianeq; disciplina amatores receptui canere debebunt; & silentio contumelias veritatis ultri, de conscientia portu errantium ridere naufragia? Non hoc benignitas patitur, atque charitas, quam generi humano debent: non fiducia, quam in Deo fixam gerunt, ut qui fecit de tenebris lumen splendescere, gratia suæ beneficio candescere faciat veritatem: cujus luce adjuti, rectum à pravo, verum à verisimili, pium ab impio, judicij sanitate discernant; ut cognitâ fœderum istorum certâ fœditate, pacem Ecclesia reddere, suæ saluti consulere, piarum lacrymas abstergere, omnium Catholicorum gemitus de tantâ Religionis desolatione lugentium, pacare dignentur.

I 5

CA 2

CAPVT I.

*Quarta Quæstio de fœderibus, & sensus
ejus proponitur.*

HAc igitur spe bonâ pleni, quartam Arroyi Quæstionem aggredimur, quam ipse proponit his verbis: *Virum Rex Franciæ fœdus inire possit cum infidelibus & hæreticis.* Quæstio ista, quamvis generalibus verbis per modum thesî expressa, vim tamen hypothesî valde singularis habet, ex factis orta, quæ in murmura & reprehensiones Catholicorum incurrerunt. Non enim agitur de quacumque confœderatione, quam quis posset cogitandi libertate comminisci, sed de illâ particulari, quâ Rex Christianissimus Hollandis, Palatino, Protestantibus Germaniæ, Suecis, ad illa bella, quibus Religio Catholica vastatur ac pessumdatur, gerenda, fœderatus est, & olim Turcis fuit. Quidquid igitur hic ab Arroyo de aliâ quacumque confœderatione profertur, quâ infidelibus fidelis jungitur; sive ut habitet quietè instar peregrinantis in terris ejus, ne illi sibi, vel ipse illis noceat, ut Abraham cum Abimelech, Israëlitzæ & Ioseph cum Ægyptiis; sive ne infidelem fidelis interficiat, ut Josue cum Gabaonitis, tamquam servis futuros ac subditis suis; sive ut in civilibus officiis infideles fideli seruiant, ut Moyses cum Hobab, ut per deserti loca ductor esset exercitûs ejus; sive ut vitam in terris infidelium à persecutionibus tutam seruet, ut David cum Achis; sive ut fidejis cum infideli, sine bellorum tumultibus, pacem

a FOL. 190. q. 4. Scavois à le Roy de France peut s'allier avec les infidèles & heretiques.

atque fraternitatem colat, ut Judæi cum Spartiatîs: nihil ad illa spectat fœdera, de quibus nata est ista controversia. Solum ideo ab Arroyo coacervata sunt, ut tanto fœderum diversorum strepitu, ad rem præsentem non pertinentium, nihil dicendo, aliquid imperitis dixisse videatur. Quamobrem cuncta exempla fœderum, ex Scripturis petitorum, quibus tamquam basi præcipuâ totius probationis Arroyi moles niti videbatur, sicut machina succissis nervis, solâ quæstionis explicatione, jacent inutilia. Unus inde dumtaxat fructus in Lectorem redundabit, ut ex eorum veluti colorum antithesi clariùs videat, quanto intervallo fœdera Francorum à fœderibus istis, quibus se tegunt, pietate superentur.

CAPVT II.

Prima ratio adversus fœdera Francorum, quia quemadmodum rebellio, ita favor, & fomes ejus grave crimen.

QVapropter ne super arenam ædificando, lubricis incertisque probationibus Lectoris animum distineam, hoc immobile fundamentum orationi meæ substerno: Humanis divinisque legibus damnatum esse subditorum adversus legitimum Principem rebellionem. Hoc nemo mihi Principum, neque Christianorum, neque hæreticorum, neque Turcarum inficiabitur. Omnes enim Monarchias & Respublicas funditus everfas cupit, qui obediendi præcipiendique subordinationem inter Principem ac subditos tollit, illaque vincula incidit, quibus membra capiti ad

morum gubernationemque subnectuntur. Hinc illa tam sollicita Apostoli inculcatio a: *Omnia animæ potestatis sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo. Itaque qui resistit, Dei ordinationem resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirant.* Et vim talis obligationis exponens, *Ideo, inquit, necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Hinc acerba illa Moysis contra Iudæos increpatio b: *Audite rebelles & increduli.* Ut verò istius criminis execrabilis magnitudinem Propheta patefaceret, ait c: *Quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi sceleris idololatria, nolle acquiescere d, non solum imperanti Deo, sed etiam, qui per Deum regnant, Regibus, & per ipsum imperant, Principibus.* Etenim ipse per os incarnatæ Sapientiæ de vicariis suis præfatis dixit e: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Quam ob causam Augustinus inter cetera belli injusti mala, rebellandi feritatem graviter culpatur f: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur.* Sed quid in re perspicuâ, Christianæque religionis ac pacis fundamento capitali, opus pluribus satagere? Reges, Principes, Rectores rerum quarumcumque publicarum, utilissimam istam sanctissimamque doctrinam esse, uno omnes ore clamant; eamque Christianissimi Reges præcipue probant: adversus quos, nescio quo suo vel gentis fato, rectus ille jubendi & serviendi ordo, crebris, quam vellent, rebellandi levitate ac feritate turbatur.

Sed

a Rom. 13. b Num. 20. c 1. Reg. 15. d Proverb. 8.
e Luc. 10. f August. l. 22. cont. Faust. c. 74.

Sed non molestè, obsecro, ferant etiam reliquam Christianissimæ doctrinæ partem, ut plenissimâ Regni sui tranquillitate potiantur. Quemadmodum rebellare legitimis Principibus, injustissimum est; ita rebellibus opitulari perversissimū, & eadē humanâ, & divinâ, & æternâ lege damnatum. Perversissimum est igitur, ac divinis humanisque legibus contrarium, Baravis, Palatino, Protestantibus Germania, Principi suo legitimo pertinacissimè rebellantibus, opem ferre, rebellionemque consiliis, armis, foederibus, pecuniis, incitare, fovere, roborare. An fortè aliquis diffitebitur, scelerum apertorum cooperationem esse scelus? Non arbitror. Nefarium scelus esse rebellionem nemo Principem prudentum negat. Eandem ergo suscitare, fovere, roborare, gravissimum profecto fœdatur necesse est. Nam, ut Apostolus de contentione & inobedientiâ, & aliis criminibus, rebellionem longè mitioribus, dicit a: *Qui talia agunt, digni sunt morte:* ita de consentientibus, multoque magis incitantibus, ac foventibus subnectit b: *Et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Quâ Apostolicâ veritate nihil sanctius esse sentiunt, dicuntque Reges, quando eorum Imperium rebellionem subditorum quitur, quorum audaciam extraneorum Principum opes, favor, ac miles muniat. Tunc enim occultius in cordibus Principum scripta veritas indignissimum facinus esse vociferatur, adversus legitimum Regem, quem Deus populis ac natura præfecerit, rebellionem machinari; nec multò inferius esse crimen, consiliis, armis, nummis, foederibus rebellantium ferociam accendere, & nutrire pervicaciam. Rectissimè. Sed quid tibi veritas fecit, Chri-

a Rom. 1. b Ibid.

ftianiffime Rex, ut eam caufæ tuæ patrocinantem probes, ex oculeris, in cœlum feras; teipfum verò redarguentem refpuas, & æquiffimam ejus vocem averferis? Memento immobilis oraculi æternæ Veritatis: *Quod tibi non velis fieri, nec alteri effe faciendum.* Rebellionum fautores damnas, quando premetis; damna, cum premis. Amas lucentem tibi veritatem; ama purgentem. Ipfa femper innocentiffima, & blandiffima eft, fine fuco rectiffimam æquitatis regulam proferens: fed cui animus gloriæ, vel invidiæ facibus incitatus ardet, illi molefta eft veritas, quæ omnes omnium rebelliones cum omnibus earum incentoribus & fautoribus damnat. a *Palato enim non sano pœna eft panis, qui sano suavis eft: & oculis agris odio falux, quæ puris amabilis.* Sed ita iuftus & mifericors Deus eft, ut, qui nullis internis externifque clamoribus æquiffimæ veritatis erudiri potuerint, factis ejus, eventifque doceantur. Reddere enim folet in caput eorum id, quod aliis ipfi reddidère. Conjuratationibus, hærefibus, rebellionibus injuftitiam eorum diftortam contundit, & animofitate frangit: ut vel fic difcant rebellionum patrociniis non perturbare alienæ Reipublicæ tranquillitatem, qui in fuâ pacem & obedientiam quærent. Non animadvertunt, quid populis fibi fubjectis, quid Principibus extraneis propinent imitandum. Nam qui rebellibus opitulatur, fubditos fuos rebellare, exteris eis opitulari docet. Si tunc domesticis, fi vafallis Principes, fi populi adverfus hujufmodi Reges tumultuentur, non eft, quòd de fummi Dei conquerantur injuftitiâ. *Amen dico vobis, receperunt mercedem fuam.* Hoc enim iuftum, hoc æquum, hoc immutabilibus Dei legibus cõfentaneum eft, ut fubditi do-

a *Aug. l. 7. conf. c. 16.* b *Matth. 6.*

ctinæ tyrociniis in ejus Regno faciant, à quo illam didicerunt: quique rebelles in alieno Principatu fecit, aut juxit, in fuo viciffim rebelles ipfe patiat. *Quam inculpabilem juftitiæ regulam, in plectendis criminibus intuebatur Auguftinus, quando dicebat a: Injuftum erat, ut, qui non crediderat Deo vero, non deciperetur à falfo.* Et propinquius alibi b ad rem præfentem: *Injuftum erat, ut obtemperaretur à servo fuo es, qui non obtemperaverat domino fuo.* Ecce & ego dico, nec vereor, ne redarguar: Injuftum eft, ut, qui rebelles adjuvat, non fubditos quoque fuos rebelles, & extraneos rebellionum adjuvatores ferat. Non quòd cujufquam crimina, fed juftitiæ æquitatem defenfam velim; cujus immutabili normâ fancitum eft, ut, *per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur.* Sed quis fapiens, & intelligit hæc? Scio equidem, rariores in Principibus funt, quorum oculi in illam juftitiæ cynosuram ita fixi funt, ut non foveât feditiones ac rebelliones, quas pati nolint. Sed cur de illo desperemus, qui præclarum fui cognominis decus à juftitiâ trahit? Veniet, fpero, annis labentibus ætas, quæ remotis perverforum confiliorum flabris, quibus à ftatu illius æquitatis dimoverur, velut aqua ab igne circumftante liberata, ad naturalem juftitiæ splendorem redeat, & omnes hujufmodi praviffimorum fœderum nexus, non fibi minùs, quàm exteris Principibus perniciofos, abrumpat.

a *Aug. lib. 5. cont. Jul. cap. 4.* b *lib. 1. de nupt. c. 6. c Sap. 13.*

CAPVT III.

Batavi perfectiffimè rebelles Regi fuo.

Sed jam diu tacitum quorùdam murmur mihi **S**audire videor, non effe rebelles Batavos Prin-

108 DE JUSTITIA FŒDERVM GALLICOR.
 cipi suo, non Palatinum, non Protestantés. Ut proinde percussa cum eis, & cum Sueco, propter illos adjuvandos, fœdera, nullâ rebellionis participatione maculentur. Nam omnibus rebellium adiutoribus & fautoribus istam fœdissimam labem adharere tam perspicuum est, ut nec ipse Arroyus hoc voluerit aut potuerit diffiteri. Cum enim statuisset, neminem subditum, quisquis fuerit, posse adversus Principem suum arma capere; sic de rebellium patronis loquitur a: *Quod ad bellum atinet, quotquot sequatur eum* (rebellem Principi suo Ducem) *sive milites, sive tribuni arma ferant, eisdem criminis rei sunt, cuius auctor: nec enim eis nescire fas est, arma contra Principis sui obsequium ferri. si eisdem sint nationis: sin vero extranei, scire debent, eum, cui serviant, non esse supremum Principem. Itaque quisquis in bello Domini cuiuspiam non supremi stipendium facit, scire debet, illum, quandoquidem subditus est, arma ferre non posse.* Et infra adhuc luculentius b: *Omnes, qui rebellionis magnatis, sive verbo, sive scripto, favent, licet fortè aliquid reprehensione dignum ex parte Principis inveniretur, eodem peccant crimine, quo rebellis. Turbanti enim pacem Reipublica, nam, ut S. Thomas ait, leges etiam injusta Principum superiorum subditos obligant,*

a FOL. 205. Pour la guerre, tous ceux qui le suivent, soient soldats ou Capitaines, portant les armes, sont coupable du mesme crime, que leur auteur, parce qu'ils ne peuvent ignorer, qu'on ne porte les armes contre le service de leur Prince souverain, s'ils sont nationaux: & s'ils sont estrangers, ils doivent sçavoir, que celui qu'ils servent, n'est pas souverain. Or qui sert en guerre un Seigneur, qui n'est pas souverain, doit sçavoir (qu'estant subjett) il ne peut lever les armes.

b FOL. 211. Tous ceux qui favorisent la revolte d'un Seigneur par paroles ou par escrit, quand mesmes il y auroit quelque chose à redire du costé du souverain, pechent du mesme crime, que le rebelle, parce qu'ils troublent le repos public: parce que, dit S. Thomas, les loys mesmes injustes des souverains obligent les subjets, quand elles ne peuvent estre mesprises sans scandale, & sans trouble, excepté celles, qui obligeroient à seivre Fidolatrie ou à quitter la vraye religion. Si tels fauteurs sont homagers & tributaires, ils sont felons: & s'ils sont souverains, ils pechent contre les loys des gens, & pechent d'estre attaquez comme ennemis, par ce qu'ils sont injure, & favorisent à l'uberté des revoltes.

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. II. 109
 gant, quando sine scandalo ac perturbatione spernunt; illis exceptis, quibus ad idololatriam, vel veram religionem de serendam cogemur. Si tales fautores vassalli ac tributarii fuerint, majestatis rei sunt: si supremi, jus gentium prævaricantur, & hostiliter tractari possunt. Injuriam quippe inferunt ac rebellionum brutalitatis favent. Ita Arroyus asserit istius criminis injustitiam, cuius nos radices paulò clariùs detegere conati sumus. His ergo in hunc modum constitutis, paulò attentius ponderemus, quo loco Batavi, Palatini, Protestantés, haberi debeant, ut, quod par est, de fœderibus Francorum, subsidiisque statuamus.

Batavos perfectæ rebellionis reos esse, nemo, quantumvis expert Theologiæ, vacuus Jurisprudentiæ, ac tardus ingenio, infitias ire poterit; si animi æquitate ponderibus lancis afferre velit. Rerum tantummodò gestarum cognitione imbutum esse oportet, ut quis absque fluctuatione & erroris periculo judicium ferat. Duo omninò sunt, quæ rebellionis naturam absolvunt: ut legitimum quis habeat Principem seu superiore, cui pareat; & ut ab ejus fide deficiat, detrectando imperium ejus: quod Græci apposito vocabulo ἀπειθείαι, hoc est, *frangum excutere*, vocaverunt, quemadmodum contumaces equi solent. Regem Hispaniarum legitimum fuisse Principem confœderatarum Provinciarum, nec ipsi Batavi negant. Numquam eò adhuc erupit insolentia, ut istud vel dicerent initio tumultuum Belgicorum, vel etiam nunc dicant. Habet enim nonnumquam veritas vocem ita manifestam, ut eam cujuscumque frontis impudentia dissimulare non possit. Quis enim nesciat, Philippum Secundum, Belga-

rum Principibus esse satum? Nec enim eis bello Belgium parta præda est, ubi novum jus arma plerumque cudere solent; sed longâ progenitorum serie transmissâ indubitata successione hereditas. Quod ita perfectum iis fuit, qui telam istius rebellionis orsi sunt, ut in illo temulento convivio, quo Bruxellæ trecenti fœderati nobiles strenuè publicarum rerum curam, atque consilia, inter popula, in ædibus Culenburganis, agitabant, nihil clamarent vehementius, quàm, *Vivat Rex, vivant Gensj.* Nam & numisma eudi b curarunt, in cuius uno latere effigies Principis his verbis circumscripta, *Fideles Regi:* in altero duabus fœderatis manibus quasi symbolo conspirationis implicata mantica, cum hisce characteribus, *Vsque ad manticam.*

Quid, quod per multos annos, quibus jam fervebat rebellio, sub obsequii Regis prætexu actitabantur omnia? Nam Regis abdicatio non nisi quindecim integros annos post inchoatam seditionem, anno 1581. septimo Kalendas Augusti proclamata est. Tunc enim, crescente rebus jam firmatis audaciâ, detracta larva est, & fronte retractâ Regem ejurantes, publicum Edictum Hagæ-Comitis affixerit, cuius inscriptio promittebat e, *Regem Hispaniæ excidisse Prefecturis ac Dominis Provinciarum inferiorum:* & prohibebat, *ne quis deinceps ejus Nomine, aut Insigniis, in dictis Provinciis uteretur,* Batavos ergo & fœderatos eis Provincias Regem Hispaniæ, legitimum Belgarum Principem, agnovisse, extra controversiam est.

Quid igitur? Dubitabimus fortè, an à fide sui Principis defecerint, atque ejus imperium detre-

ctave-

a Anno 1566. mense Aprilis.

b Floren. vander Haer lib. de initiis tumult. Belgic.

c Edictum datum Hagæ-Comitis 26. Jul. 1581.

ctaverint? quod erat alterum rebellionis constituendæ caput. Sed eò insaniam necdum ab ipsis Batavis ventum est. Vela prætexerunt facinoribus suis, ut sub iis, tamquam ficum foliis, quemadmodum à primo rebellionis auctore factum noverant, impudentia delitesceret. Nec enim existimo, si omnes historias revolvamus, expressior idea, & iniquior causa rebellionis sese offeret, quàm ea, cuius effigiem in scenam orbis terrarum Batavi protrulerunt. Etenim ut majestatis læsæ, ita & rebellionis, gradus sunt. Terribissimus ille est, quando non temporalis cuiuspiam commodi assequendi cupiditate arma capiuntur, ut sæpè fieri solet, quo obtento, salva manet aut redit subjectionis erga Principem fides; sed quando ipsa in universum obedientiæ Principalis fides horretur, impugnatur, evertitur, & seditionum rabies in odium ipsius Monarchici Principatus erumpit. Hoc verò ipsissimum hujus rebellionis Belgicæ malum fuit. Nam cum factio illa popularis primum in Religionem execrandis modis, excusso Magistratum Regionum & municipalium jugo, sæviisset; mox credendi libertate in licentiam rebellandi versâ, armis impietatem tueri conati sunt. a Nobilium quippe conspiratione & b Conventibus, Magnatumque c freti conniventia; nihil insolentiæ non sibi audendum consueverunt. Hinc d urbium occupatio, e delectus militum, f præsidiorum recusatio, g Regionum Legatorum contumelia & captivitas, antequam ullus

cum

a Ann. 1565. & 1566. b Breda mense Martio ann. 1565. & Bruxellæ Nonis Aprilis. c Orangi, Hornani, Egmondani, & d Valencena, Busfiduci, &c. an 1566. & initio 1567.

e à Bredenrodio, Tholouso & aliis. f Valencena, Busfiduci.

g Sylvaduci per Bombergium: Amstelodami per Bredærodianoro

212 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
cum Albano Duce in Belgium appulisset miles.
Hinc legati in Gallias, Angliam, Germaniam, di-
missi; hinc consilia turbandæ Reipublicæ quibus-
cum videretur, suscepta; hinc subsidia ab exteris
postulata.

Cum verò, crescente successu cum insolentiâ,
impunitatem sibi ex auctis viribus pollicerentur,
publicis Edictis abjurarunt Regem suum, ac de-
turbatis Insignibus ejus, Diplomata lacerarunt,
atque à se nova, tamquam summis rerum modera-
toribus, petenda curaverunt. Nimirum non solum
persona Principis, sed, quod culmen rebellionis,
Principatus ipse displicebat. Hoc enim ipsum in
Gubernatoribus sibi adfiscendis, hoc in Principe
novo deinceps diligendo spectavit rebellantium
furor. Nam Archiduci Matthiæ, quem in Guber-
natorem adsumpserunt *b*, tot articulis atque con-
ditionibus circumscripsere potestatem, ut tam-
quam statua nomen Gubernatoris quasi frontibus
inscriptum gereret, ipsi totâ agendi auctoritate
pollerent. Hinc pertæsus ignominiosæ potestatis,
& ludibrium se Belgarum ratus, in Germaniam,
unde venerat, se proripuit. Id ipsum Lyceffius
Comes & litteris *c* ad Junium datis, & peculiari
libello graviter adversus Ordines questus est. Spe-
ciosior, non melior, Ducis Andegavenfis, quem &
Alenfonium dicunt, conditio fuit: *d* quem Du-
cem Brabantix & e Comitem Flandriæ, sed pote-
statis expertem, inauguraverant. Itaque postea
coram Ordinibus Legatis questus est *f*. *Ipsos tuto-
ros, se pupillum: Ipsos legumlatores, se circumscriptum*

earum

a Anno 1581. Hagecomisii 26. Julii. *b* An. 1577. 17. Sept.
c Littera date 10. Junii an. 1587. 7. Sept. ejusdem anni.
d Mense Januario anno 1582. *e* 25. Augusti ejusdem anni.
f In Oratione ad Deputatos Ordin. An. verispa anno 1582.

CHRISTIANISSIMI REGIS LIB. II. 213
*earum executorem esse. Quamobrem, ut sibi securi-
tatem pararet, auctoritatemque Duce dignam,
præcipuas Belgii civitates occupare conatus est.
Quâ spe postquam cum jacturâ militum suorum,
& nobilitatis excidisset, in Franciam reversus est;
reipsâ edoctus, quod spergebat, Non Principem
Belgas, nisi cui imperaret: non veritatem ejus, sed
umbram postulare. Nempe hactenus ignoraverat,
non Principes, nō Gubernatores, haud secus Gal-
los, Anglosque, quàm Hispanos, eos quæsisisse,
sed fulcra rebellionis, personata ludibriâ potesta-
tis, larvas auctoritatis: ut ipsi dominatum sibi as-
fererent, tragœdiamque, quam jugi Regii excus-
sione auspiciati fuerant, omnis odio Principatus,
præterquam sui, se agendam suscepisse restarentur.
Quâ calumniarum impudentiâ non lacerarunt
Principem suum? quas conjurationes ei non con-
cinnarunt? quos æmulos ei hostesque non exci-
tarunt? Ab Oriente in Occidētem totum terrarum
orbem ferrâ marique lustraverunt, ut aliquem ei
satanam, tempestatemque commoverent. Hæc si
Rex Christianissimus probat, si violatæ fidei dam-
natæque rebellionis notâ carere putat, quam por-
tam subditis suis aperiat profecto vider. Exēplum
enim illustre præ oculis habent; successum fœdera
Francorum conciliarunt optatissimum; animum
audēdi faciliè occasio proclivis dabit. Et quid non
meritò audeant sub tanto fœderum Christianissi-
morum adversus legitimos Principes patrocinio?
sub tanto rebellium Batavorum magisterio? Ad
inflammandam seditionis rotam paratissimi sunt:
odio est ipsis, quisquis ubique locorum Princeps,
aut Principatus est, nisi fortè, qui ipsis adversus
Proprium optulerit. Jam spiritus eorum sensit
ipse*

ipse Francorum Rex in clandestinis eorum cum Hugonottis contra se machinationibus. Et quis in Europâ Princeps non eorum expertus est in difficultatibus intestinis pervicaciam? Emdanus, Brûvicensis, Brandenburgensis, Anglus, Cæsar interrogentur. Quid enim nisi rebellionem rebellis patriæ? Inde nutritur unumquodque, unde nascitur.

Sin verò nemo, quantumvis humani diviniq; juris imperitus, dubitat, execrabiles istiusmodi conjurationes factionesq; subditorum adversus legitimum Principem, omnium tam fidelium quam infidelium iudicio, illicitas, omnium gentium legibus proscripitas, omnium iurium, civilis, Ecclesiastici, diviniq; sanctionibus damnatas esse; illicita igitur, proscripita, damnata fœdera sunt, quibus Christianissimi Reges rebellibus istis ad eundem Principem amicum terris suis arcendum, consiliis, pecuniis, armis, militibus suppetias ferunt, omnibusq; modis id unum agunt, ne saniora capiant, depositâ rebellionem, consilia.

Quæ quidem eò magis in Christianissimo Rege miranda sunt, quòd neque plenæ pacis veneratio, neque a pactorum religio, quæ à majoribus jurata sunt, fœdera tam rebellibus retardare potuerunt. Nam inter cæteras Pacis Verbinianæ leges una capitalis fuit, ut illo tractatu *renunciaretur omnibus fœderibus, commerciiisq; que, quis quoquo modo in præjudicium Regis Hispaniæ redundare possent, neque cuiquam favorem in ejus detrimentum præstaret.* Adversus quæ jam inde ab initio in hunc usque diem subsidia militum atque pecuniarum

ARTICLE SECOND DE LA PAIX DE VERVIN : Ils ne soutiendront ni favoriteront personne, quel qu'il soit, & justice l'un de l'autre.

ITEM : Ils renonceroient par ce present traité à toutes les pratiques, liques, & intelligences, qui pourroient en quelque maniere insulter au prejudice de chacun d'eux, &c. en l'an 1598.

tum Batavis destinata sunt, quibus diu ante inducias Belgicas ex pacto ad bellum adversus Regem conferendis Henricus Quartus se devinxerat: que, nammodum & auctores a Galli, & ipsæ b pactorum leges, & effecta inde consecuta restantur. Nam nō ita multò post initam pacem, duæ legionis Francorum in Ordinum confœderatorum exercitu militabant: quorum operâ Gravia Catholico Regi extorta in hæreticorum potestatem venit. Ita ipse Pontifex e Clemens VIII Henrici IV. Legato graviter de fœderibus istis, suppetiisque questus est, ut quæ nō minus in ita juratæq; pacis pietate, quàm fore rebellionis impietate, danarentur.

a SCIPION DV PLAIX EN HENRY IV. Il estoit bien aisé de faire descendre les Estats de ces Pais Bas à une bonne paix ou à une longue treve avec l'Hispanol. afin de se decharger luy mesme DE LA CONTRIBUTION A LAQUELLE IL S'ESTOIT OBLIGE EN LEVR FAVEUR DURANT LA GVERRE.
b L'ARTICLE 4. DE L'ALLIANCE FAICTE AVEC LES ESTATS L'AN 1603. PAR LE AINSI : En recognoissance de quoy, & des autres grandes faveurs & assistences, que les dits Sieurs Estats ont receu de la Majesté, ils ont promis & feront tenuz, &c.

c Apud Ossatum Cardinalis episc. 327.

CAPVT IV.

Libertas novæ Religionis appetita non purgat maculam rebellionis.

Quid enim ad maculam rebellionis eluendam facit, quòd de novis Religionibus repressis, Ediictisq; sanguinariis, tam invidiosè Batavi conqueruntur? Hæc enim Princeps Orangius & d. Responso ad citationem Regis, & postea in e Apologiam suâ, & ipsi Ordine confœderati in f. Edicto, quo Regem suum abdicarunt, præcipuè & vehementer inculcant. Quasi verò

non

d Edita est anno 1567. e Edita est an. 1580. & 17. Septemb. in Ordinum conventu exhibita. f Edictum est ann. 1581. Haga-Comastu 26. Julii.

non ante omnem Albani severitatem universa penè Belgii templa spoliassent, calcataque avità Religione, Deo ac Regiis Magistratibus rebellassent. In circulis hæreticorum aliquid loci & ponderis habeant ista querimonia, quibus licentia novandæ Religionis lapis Reipublicæ condendæ angularis est. Nam isto obtentu & Hugonotta in Franciâ egregiè purgant causam suam: qui severitatem Francisci I. & Henrici II. & Caroli IX. matutinasque Parisienses invidiosissimè canunt. Sed apud Christianissimos Reges quis talia nugamenta probari credat? Christiani sunt, Catholici, ac Romani sunt: duodecim sæculorum usu sciunt hæreses à Regibus, & à Cæsaribus compressas esse, legibus, mulctis, gladio. Nihil actum à Belgarum Principe, quod non durius antiquissimis tam civilibus quam Canonice legibus præscriptum fuerit. Sciunt eandem difficultates majores suos esse passos; licentiam cõcionum hæreticarum primò repressisse, deinde dicta laxasse, sicut ea & in Belgio in ipsis initiis relaxata sũt. Quid in hac tota re Christianissimi Reges culpent, quod non à majoribus eorum vel factitatum sit, vel justissimè ab ipsis, aut seipsis factitari posse concedant? Quis ergo Catholicus, sive Belga, sive Francus, non omnibus numeris absolutam istam rebellionem fateatur, nisi qui velit capitalem legem atque sententiam adversus Regem etiam suum, antiquosque Cæsares, ipsiusque aded Ecclesiæ Catholicæ disciplinam scribi?

a An. 1565. 24. Martii pro Brabantia: & postea mense Aprili pro omnibus Provinciis.

CA-

CAPVT V.

Diluitur objectio ex Induciis petita, quibus Provinciæ confœderatæ liberæ declarari videntur.

Sed alia est in ore Francorum frequens tergiversatio, Regem Hispaniarum liberas agnovisse, vel fecisse Provincias fœderatas. Nam Induciarum primus articulus, ab Hispaniarum quoque Rege probatus, fuit a: *Serenissimi Archiduces protestantur, tum suo, tum Catholici Regis nomine, se paratos agere cum Ordinibus Generalibus Provinciarum fœderatarum, sub qualitate, & tamquam eas liberas agnoscentes, in quas nullum domini jus prætendant; & cum iis inducias transigere, iisdem nominibus & qualitate, uti his presentibus scriptis transigunt in hunc modum.* Objectio ista popularis est, ex ignoratione non solum phræseos istius, alioquin per se perspicuæ, sed etiam juris summi imperii, & subditorum, & rerum gestarum profecta. Quo efficitur, ut eam viri in Republica tantillum versati, non solum extranei, sed etiam ipsi Batavi, velut friivolam prætereant. Nam verborum formula per se ipsa clamat, non Provinciis absolutam libertatem adferri, sed personis tractantibus certam ad tractandum qualitatem tribui; quam nisi inducerent, ne pacisci quidem cum Principibus ullâ ratione potuissent. Nam Ordines fœderatarum provinciarum esse jure subditos suos, Belgarum Principes, tamquam rem luce meridiana clariores, semper stauerunt. Hoc est autem imperii summi, Principumque supremorum jus,

K

ut

a Artic. 1. Induciarum pactarum ann. 1609. 9. Apr. Ant.

ut cum eis vel pacisci de propriis eorum urbibus, provinciis, atque Religione, subditis capitale sit, nisi ultrò ipsi Principes suo jure decedant. Partitur enim imperium unius in multos, Majestatemque Principis lædit, quisquis ei subditus conditiones ponit: nam hoc ipso vel subiectum Principi, vel Principem subiecto parem facit. Principi verò subditos dominatu ac potentiâ æquare, aut Imperii socios adjungere, criminis gravissimi loco semper habitum fuit. Nam ista paritas, aut adjunctio Monarchicum principatum tollit, atque in Aristocratiam vel Democratiam degenerare facit. Unde nata illa usitata sententia, quam à Themistocle & Catone, principibus Reipublicæ suæ viris, profectam volunt, Nec mortales adversus Deum immortalem, nec privatos adversus Rempublicam, hoc est, adversus summum imperium, præscribere posse. Et quisquis privatus aut subditus quâcumque potestate in jura Majestatis involverit, a capitali fraude obligatur. Irritum est igitur ipso jure, quidquid subditus cum suo summo Principe de urbibus ejus, & provinciis, & jurisdictione, & similibus, paciscitur, nisi expressâ vel tacitâ Principis consensione vel renuntiatione ratum fiat. Subditi est enim, conditiones accipere, non Principi suo dare; obedire, non præscribere; multoque magis à Majestatis ac Sceptri juribus temperare manus. Unde fit, ut non cum Principe suo tantum de jure Principatus, sed neque cum exteris quidem jungere possit, sine Principis veniâ, propriæ securitatis fœdus. Quam ob causam cum Dux Aurelianensis, qui Lutetiæ cæsus est, multorum calumniis preme-

premeretur, nihil gravibus cæsi manibus obiectum ferunt, quàm quòd fœdus cum Duce Lancastrio clam percussisset. Quod quidem si quibus, cum sint subditi, licet, hoc ipso erga illos jus supremæ majestatis relaxatum est.

Quapropter, ut omnis suspicio fraudis, de qua ex isto fortassis etiam capite solliciti erant Ordines confœderati, trepidantibus omni ex parte tolleretur; conceptis illis pactorum verbis Principes expresserunt, se (quantum ad illum tractatum attinet,) ex Principibus se fecisse pares, hoc est, se jus majestatis exuisse, & conditionum pactarum ultrò subiisse jugum, quod nemo subditorum sine crimine eis injicere potuisset. Nam *aquum fœdus*, ut loquuntur, numquam inter Principes, tamquam tales, atque subditos coalescere potest. Numquam ergo ex Principibus Belgarum auditum est, se Provincias fœderatas *absolutè liberar agnoscere*, se *nullum domini jus prætere*: numquam dictum, numquam scriptum est: cujusmodi renuntiatio in re tanta, multò majori profectò solemnitate fieri debuisset. Ubi enim hîc cessio juris? ubi resignatio? ubi abdicatio proprietatis? ubi donatio? ubi translatio domini? sine cujusmodi formulis ex ordine consueto juris, nec privatorum prædia & hereditates, quantumcumque coram publicis pactorum perscriptoribus, quos Notarios dicimus, atque testibus stipulationes consignentur, in possessores novos transeunt. Quanto minus Dominia, Ducatus, Principatus, Coronæ? Nudè igitur & solertissimè dixerunt, se cum Ordinibus Provinciarum fœderatarum paratos agere, *sub qualitate, itemque tamquam* eas liberar agnoscences, in quas nullû domini jus prætenderet:

& rursum, cum iis transigere inducias *isidem nominibus*, & *qualitate*. Si de industria cavillationibus Batavorum occurrere studuissent, non potuissent accuratius absolutam renuntiationem Provinciarum à personarum pacificentium temporaria qualitate fecerere, utpote quas istis clausulis, tamquam quãdam summi Imperii voluntaria depressione, habiles ad paciscendum secum declarare, securasque de conditionum pactarum presentium obligatione, & futura observatione, reddere voluerunt.

Enimverò, si vim verborum ipsorum justis ponderibus trutinemus, quis nesciat, *tamquam*, plerumque similitudinis, non veritatis, esse notam? *Hic error*, inquit Sapiens *a*, *tamquam lex custoditus est*, & *tyrannorum imperio colebantur signenta*. Et Apostolus *b*: *Tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc*. Et ipse Christus de se *c*: *Tamquam ad latronem existis*. Quemadmodum igitur his verbis nec error iste *lex*, nec Apostolus *purgamentum & peripsema*, nec Christus *latro* constituitur: ita nec Provinciã confœderatã agnoscuntur libera, sed *tamquam libera*, *tamquam* in quas nullum domini jus prætendant, hoc est, eo, quantum ad istam conventionem, habentur loco, ut, quamvis Dei atque hominum prudentum judicio rebelles sint, cum Dominis tamen ac Principibus suis *æquo fœdere* pacisci possint, de illis ipsis urbibus, provinciis, statibus, dominiis, juribus, quã Principibus suis per fas & nefas rapuerunt; nec eis fraudi sit abjectio propriã conditionis, quẽ non ex æquo cum Dominis suis loqui, sed dignitati eorum mode-

stiam,

stiam, majestati vrecundiam, jussis obedientiam deber. Hinc ergo proficiscitur, ut ista agnitio libertatis; sicut propter tractatum illum inchoandum & peragendum præfractis ingeniis indulta fuit, ita etiam non nisi ad præfixum induciis tempus protendatur: quo præterlapso, in eundem cuncta redeunt, quo ante pacta conventa fuerunt, statum; jus Principale quasi nubibus tectum rursus emicat; radii Majestatis supremãque potestatis iterum subditorum suorum vultum feriunt; nota Rebellionis tantisper quasi sopita reviviscit.

Verum enimverò Belgarum Principibus numquam in mentem venisse, ut Provincias fœderatas illã solã induciarum pacto à suo domino abdicarent, tot indicis ex ipsis actis manifestum est, ut vel malignissimos esse necessum sit, vel rei gestã prorsus imperitos, qui ex verbis commemoratis libertatem Provinciis illis assertam volunt. Nam in primis, cum à sexta Februarii ann. 1608. quã primã sessioni destinata fuit, usque ad vigesimam Augusti, crebrò instantissimeque Ordines confœderati postulassent, ut Rex Hispaniã & Archiduces *summo imperio* à Provinciis istarum renuntiarent, cum quibus jam *tamquam* cum liberis Provinciis tractare cœperant, eamque clausulam mandatis aliquoties inseruerant; tandem accepto responso ex Hispaniis, denuntiarum eis fuit, Regem Archiducemque paratos esse, dummodò & Catholicã Religionis usum publicum, jam diu abolitum, in Provinciis suis restituere, & ab Indica navigatione temperarent. Quã lege non acceptã, operosus ille tractatus abruptus est. Si illa *tamquam* liberarũ Provinciarum agnitio & confessio, & cum eis *tamquam* talibus tractatio,

a La souveraineté.

K 3

&

a Sap. 14. b I. Cor. 4. c Matth. 26.

& induciarum octimestrium sub tali clausula conventio, abdicationem Provinciarum libertatemque continebat; quid ulterius de renuntiatione summi imperii satagebant? Retinebant igitur adhuc Principes, ipsorum Ordinum iudicio, jus suum in Provincias, utpote cui adhuc renuntiantum esse putabatur.

Sed illud multò luculentius, quod, cum Legati Regum Franciæ & Angliæ vehementissimè confœderatos Ordines premerent, ut saltem inducias in annos aliquot paciscerentur, trigesimo Augusti responsum eis fuerit, se consentire, hac tamen lege, ut simpliciter & absolute status eorum liber, suique juris pronuntietur, neque postea, cessantibus induciis, eorum libertas in dubium revocetur: hoc est, quemadmodum Præses Janninus, Christianissimi Regis Legatus, eorum petitionem exprimit, caveri voluerunt, ut Provincie declararentur libere, non pro induciis tantum, sed *in perpetuum*. Quæ declaratio ut à Rege Hispaniarum fieret, per eosdem illos Regum Legatos petendum urgendumque curaverunt, sicut b Janninus ipse locuples testis est. Sed ab Archiducum Delegatis tertiâ Septembris responsum est, se nihil de paciscendis hac lege induciis in mandatis habere: cæterum se Legatorum Franciæ & Britaniæ Regis postulata Bruxellas misisse, atque intra quadriduum responsum expectare. Quo ad septimam Septembris accepto,

Prin-

a Pour tous jours: le Pres. Iannin en la Remonstrance manuscrite aux Estats Generaux le 14. Octob. 1601.

Item en un autre escrit, où il deduit les raisons pour embrasser cette Treuve, dressé un peu auparavant.

b. LE MESME: Mais nous ayant esté dit lors, qu'on pouvoit esperer esclaircissement, & voyans aussi, que plusieurs le desiroient avec ardeur, comme s'il eust esté nécessaire pour la sùreté publique, il nous sembla, qu'on le devoit tenter.

Principum suorum mentem aut consilium nequam esse dixerunt, ut his conditionibus induciæ cum fœderatis Provinciis coalescerent. Cumque Ordines efflagitarent, quid causâ esset, cur Rex & Archiduces illam *necessariam declarationem* addere derectarent, *respondent*, inquebat Legatus Regis Christianissimi a, *se ad nihil amplius obstringi: hoc esse totum, quod nomine Regis Hispaniæ sponderunt, & ab ipso extorquere magnâ cum difficultate potuerunt; cum Concilio ejus, potius omnia abruptenda, quàm concludenda sub illis postulationis conditionibus, videretur*. Hæc ille. Nonne ista libertatis perpetuæ declaratio, tam sollicitè instantèrque postulata, & Regis Archiducumque tam abrupta recusatio, omni tubâ sonoriùs clariorque proclamata, discrimen inter perpetuam ac momentaneam istam libertatem, inter veram & umbraticam, utrimque optimè intellectum fuisse, magnoque iudicio, unâ concessâ, alteram flagitamam & negatam?

Sed quamvis nihil istorum perspicuè suffragaretur veritati, ipsa induciarum ratio totam vim istius tergiversationis evertit. Nam induciæ quid aliud sunt, quàm inter hostes à bello ad certum tempus pacta pax? ita nimirum dictæ, quòd in diem certum à pugnando orium præbeant, atque, ut Agellius b, ex tribus dictionibus, *Inde nis jam*, quòd elapso tēpore cessationis, deinceps omnia, sicut antè, jure belli agantur. Quid verò ineptius, imò quid insanius fingi potest, quàm jus

K 4

pro-

a LE PRESIDENT IANNIN AV MESME ESCRIT: Pourquoy les Deputez des Archiduces sont difficilez d'y adjoûter cette condition requise? Ils respondent, qu'ils ne sont tenus ny obligez à rien de plus: que c'est aussi tout ce qu'ils ont promis au nom du Roy d'Espagne, & peu obtenir de luy, encore avec tresgrande difficulté, son Conseil estant plustot disposé à rompre aux conditions par vous requises, qu'à aider à les conclure.

b. Lib. 1. Noſt. Attic. cap. 25.

provinciarum tuarum bello perere; deinde per inducias absolute & in perpetuum abdicare, ut, iis finitis, idipsum restaurato bello repetas? Hoc enim induciæ ipso suo nomine profitentur, nolle paciscentes jure quemque suo cedere, de quo contenditur, sed, cum tantisper dumtaxat respiraverint, redintegratis viribus dumtaxat velle profectui, & belli aleam experiri. Si enim alteri ceditur jus, de quo est controversia, jam profectò pax est, omnis belli & victoriæ finis. Quid enim bello suum petat, qui renuntiando nihil suum esse profiteretur? vel, si quod suum est, sibi seriò post inducias vindicatum cupit, cur renuntiat? cur alienum esse declarat? An ut ante inducias justè, post eas injustè stolideque se arma movere, peritis juxta atque imperitis probet?

Vides igitur, quàm inanis illa sit & fucata cavillatio, quàm inolitam rebellionis notam verà istà Regis, & sincerà, & tractantibus necessarià, sed perperam intellectà, declaratione dealbare conantur. Sed, ut antè monui, non tam Ordinum confœderatorum est ista, quàm Francorum palliatio; ne à fœderibus illis, quæ diu ante inducias, & istà larvam obtentæ libertatis pepigerant, discedere ipsà rei indignitate ac turpitudine cogerentur. Ordines enim, sicut & Legatus Regis Angliæ b, & ferè novatores fidei, sæpè protestati sunt, Batavos propter conscientiæ libertatem asserendam, Edictorumque violentiam fugiendam, arma cepisse, & vindic-

a In Edicto ann. 1581. 26. Jul.

Orangius in Apologia adversus litteras Regis.

b Rudolphus Wvinwood Ambassadeur du Roy d'Angleterre, en une remonfrance faite aux Estats pour embrasser la treve. 20. Octobr. 1608.

La liberté de vos consciences a esté le premier subje&, que les armes ont esté prises.

vindicasseque libertatè suam. Quam causam cum Catholici Franci ex Catholicæ fidei sensu injustissimam esse sentiant, fucum falsæ libertatis fœditati veræ rebellionis inducunt. Sed verissima manent, quæadmodum ante inducias, ita multò magis post expertam Principis humanitatè, illa Clementis VIII. verba a: *Galli adversus Regem Hispania & Archiduces, ad Hollandos se Zelandosque conserunt, Deo & Principi suo rebelles: cum tamen Francorù Rex expertus sit, quàm sit Principibus molestum ac durum, quando subditis adversus se arma capeissentibus subsidium datur.* Et illa Cardinalis Aldobrandini b: *Manifestum est Hollandos ac Zelandos rebelles esse, neque legitimum Republica corpus posse constituere.*

Sed agedum, demus amantibus idolum libertatis suæ, ut sibi somnia fingant: humanum est. Concedamus naufragantibus tabulam illam in tantis mortis impendentis angustiis, ut istà tamquam juris Principalis renuntiatione liberi facti sint. Quid moribundi isto conatu obtinebunt, nisi ut certius pereant, & stigmatè rebellionis indelebili posteritatis monumenta consignent? Quis enim eò veniat hebetudinis, ut non advertat, hujusmodi renuntiationem, quàm sibi, tamquam de manumissione servi, blandiuntur, antecedentem quadraginta annorum contumaciam purgare non posse? Hæc enim cum illis, quas factiosorum animositas ei affricuit, notis transiit; nec futurà Principum cessione, sed subditorum pœnitentià deleri potest. Quapropter si,

K 5

post-

a LE CARDINAL D'OSSAT EN LA LETTRE 176. Les Francois vont contre eux pour les Hollandois & Zelandos rebelles à Dieu & à leur Prince, tellement que la meilleure Cavallerie & Infanterie qu'avent ledits rebelles, est des Francois: & toutefois le Roy a experimenté en soy mesme, combien il sache à un Printe, quand on donne secours à les sages, qui luy font la guerre. b LE MESME. C'est une chose manifeste qu'ils estoient rebelles, & que ce n'estoit point un corps & potentat legitime.

postquam seditionibus suis Belgicam pacem turbavere, adversus Principem suum arma capessivere, cælum factionibus terramque miscuere, nunc tandem aliquando legitimi Domini sui renuntiatione facti sunt liberi; quis non videat, ea facinora, quæ libertatis indulgentiam præcessere, nefandæ rebellionis esse rea? Nisi fortè iterum laboriosâ nobis disputatione satagendum quis arbitretur (quod jam supra satis egimus) ne Principi avitum jus in terras suas, & hereditariæ dominationis auctoritatem adhuc retineri (sicut antè retinuit, sic nunc cessit) subditos sine scelere rebellionis tantâ perviciaciâ obluetari, totiusque mundi arma concitare posse, credatur. Ingressit eis hoc opprobrium Præses Janninus a, Christianissimi Regis Legatus, cum eos ab illa impetrandâ libertatis aviditate revocaret: *Quod tamen, inquit, vobis contingeret (quod videlicet Regi subditi, eique rebelles in præteritum fuisse censeremini) si ab Archiducibus ambire & obtinere deberetis non simplicem confessionem ac declarationem, quod vos agnoscat liberos, sed titulum libertatis vestre integrum atque absolutum: qui illo casu initium capere non posset, nisi ab ipsâ die indulgæ concessionis.* Sed filiis tantus ardor fuit delendæ in posterum sceditatis propriæ, ut paternam ac præteritam taciti prætermiserint.

Quàm verò præclare sibi consuluerint; operæ pretium est porro videamus. Induciarum pactione sibi libertatem indultam jactitant: jure ergo,

inquiunt,

A EN LA REMONSTRANCE MANUSCRITTE FAITE AUX ESTATS SUR LE FAIT DE LA TREVE: Ce que toutefois aviendoit, (qu'on vous qualifieroit subjets & rebelles) s'il falloit rechercher & obtenir d'eux, non une simple cõfession & declaration, qu'ils vous viennent pour libres, mais le titre entier & absolu de vostre liberte: lequel ne pourroit commencer en ces cas, qu'au jour de la concession, qui vous en auroit esté faite.

inquiunt, liberæ Provincie sumus. Eadem prædonum omnium ratiocinatio est, postquam vi armatâ viatorem spoliaverint; eadem lex, idem jus. Nihil enim eis promptius atque justius, quàm sicarum intentione alienorum bonorum, & libertatis, & vitæ dominium sibi obnoxium stipulari, & arreptæ possessionis titulo mox defendere. Jus istud in Codice Batavorum capitalibus exaratum est characteribus, quo per Oceanum quaquâ patet univèrsum, cædibus rapinisque sua compendia cumulando, uruntur strenuissimè. Quo fit, ut sua repetentes, velut importunos, imperitos, injustos occupatæ possessionis jure retundant. Nam hujusmodi pacta ex parte latrocinantium esse infamia Jurisperitorum suffragio proscripita, turpia, nulla, jure gentium ac naturæ damnata, auribus Batavis incompertum est: quibus exiguum est hujusmodi facinora perpetrassè, nisi etiam remuneratione Principali, orbisterrarum judicio, digna censcantur. Ecce quàm præclaro vinculo Principem suum vinctum tenent, qui tamquam ad pileum vocati istâ tam immobili libertatis concessione gloriantur. Et audent homines fidelissimi fractæ fidei notam Principibus inurere, quod exspirantibus induciis Provincias suas reperiverint. Excidit eis præclarissimum propriæ fidelitatis testimonium, Ultrajectina confæderatio, Edictumque Hagæ-comitanum, quo, abjectâ Domini sui auctoritate, suam substituerunt; deturbatis insignibus ejus, sua suffecerunt; ejurato ejus homagio, suum subditis obruserunt. Itâne miseri non vestri ipsorum tantum, sed & naturæ oblitæ estis, quæ adamantino stylo in rationis humanæ libro

scripsit *a: Frustra sibi fidem quis postulat ab eo seruari, cui fidem à se praestitam seruari recusat?*

Sed nulla eis fides à Principe violata est, quia nulla data est. Sciunt hoc, & scientes prudentesque illudi populo, Batavi & Galli in sinu rident. Quod ex ipsis cardinibus; quibus Gallicana politia vertitur, & jam aliorum saeculis utitur, ubi potest, liquidò perceperunt. Docent enim, & praxi probant, sponiones Principum, quibus alienant partem Regni sui, multoque magis totum, non adstringere successores ejus, imò verò nec ipsum Principem. Quà lege Ducatus Burgundia, quem Franciscus I. pactis Madritensibus se redditurum receperat, in hodiernum usque diem non restituitur. Quà lege cum tabulis nuptialibus Carolus VIII. irrevocabiliter resignasset omnia jura, quæ in Ducatum Britannia ei competebant, quantumvis Anna Britannica vicissim in Regem omnia jura sua resignasset; nihilominus Galli Scriptores *b* non potuisse hoc Regem asseverant. Non erant ignari hujusce conditionis Batavi. Nam idem iste Praeses Janninus & istam pacti Archiducalis naturam eis explicaverat: *Non debetis, inquit, c, postulare, ut Archiduces vobis aliquid suum dimittant, aut cedant, Principes enim supremi non nisi nudi Statuum suorum administratores sunt; nec illis eos fas est diminuere cum successorum suorum praesudicio, cujuscumque tandem tractatus obtentu: cum non nisi vis potentior eis, quod ipso*

rura

a Cap. Frustra 75. de reg. Juris, in 6.

b Scipio des Plaix in Carolo VIII.

c EN LA REMONSTRANCE SVSDITE: Vous ne leur devez non plus demander, qu'ils vous quittent, cedent, & remettent quelque chose du leur; pour ce que les Souverains ne font que simples administrateurs de leurs Estats, & ne leur est possible de les amoindrir au prejudice de leurs successeurs par quelque traité que ce soit, qu'ils ayent que la seule force, qui leur puisse oster & faire perdre ce qui leur appartient, &c.

rum est, auferre queat. Ut sanè mirum sit, Francos hodiernos tam impotenter de tam cariosa resignatione gestire; quam prudentissimum istæ senex, ex prudentioris adhuc Regis mente loquens, tantâ securitate contempsit. Quod eò rectius in isto praesenti casu fecit, quòd Jurisperitorum communem calculum firmasse non ignoraret, donationes ac privilegia, quibus enormiter læditur Respublica, successorum arbitrio posse revocari. Potestas enim Principibus in ædificationem, non in destructionem, data est. Quod exemplis & Hispania, & Angliæ, & Galliæ non difficile esset confirmare.

Quæ profectò si uspiam locum habent, in ista libertatis, quam sibi somniant, concessione multò maximè; idque propter diversas causas sponioni, de qua tractamus, omninò singulares. Nam jus Archiducum in Provincias confœderatas tot conditionibus circumseptum erat, ut quidquid quàm maxime serid ipsi cederent, & ipsa suâ naturâ esset irritum, & Philippum IV. nequaquam stringeret. Nam isti limites erant, cum quibus Archidux Isabella dominium earum in se translaturum acceperat. Primus quidem *a*, quòd successores ex matrimonio cum Archiduce Alberto nascituri, heredes essent omnium pariter Provinciarum, ita ut inde nihil detrabere aut decidere queant. Secundus *b*, ut, si prole careret istud matrimonium, prædicta donatio & concessio esset nulla, nulliusque valoris.

K 7

Ter-

CONDITIONS DE LA DONATION FAITE PAR PHILIPPE SECOND A LA SERENISSIME INFANTE ISABELLE.

a Que les enfans & successeurs seront de main en main héritiers en mesme degré de toutes les dites Provinces unanimement, sans rien en pouvoir repariter ny ecliper.

b Item à condition, & non autrement, qu'au cas qu'il n'y eust ne fils ne fille de ce mariage, &c. la dite donation, concession & transport sera nulle, & de nulle valeur.

Tertius a; ut herede deficiente, Provincias ad Regem Hispaniarum redirent, usque adeo, ut jam tum donatio ei cessisse censeretur. Ex quibus perspicuum est, Provincias istas tam arctè constrictas fuisse, quam bona gravata fideicommissio, quæ in præjudicium legitimi heredis distrahi non posse, certum est. Unde proficiscitur, ut, quid quid Archiduces in præjudicium Philippi IV. stipulati sunt, actionem si quam dederunt Batavis, personalem profectò, quæ cum morientibus moreretur, in se stipulantes pepererint, Philippum verò IV. heredè nihil obligarint. Nam quòd Philippus III. existimari posset in illa pacta consensisse; ille pro se consensit quidem, cui tempore consensus nil aliud quàm jus reversionis, si casus in donatione expressus accidisset, competebar; pro illo verò, qui de se natus esset, herede, consentire, eiq; jus ipsà donatione partum auferre non potuit. Quæ si vel Batavi vel Franci sedatiore paululum animo ponderare dignarentur, non istis inanibus crepundiorum ludificationibus se prudentioribus ridendos propinarent.

a Item à condition & non autrement, qu'advenant que tous les descendants viennent à defaillir, &c. en tel cas ils auront à retourner tous ensemble au Roy d'Espagne, qui sera descendu de nous. Et suivant cette donation & concession, en tel cas nous le faisons des maintenant donatoire, comme luy estans donnez. Donnè à Madrid le 6. jour de May 1798.

CAPVT XIII.

Origo belli Germanici declaratur.

Nec sanè honestius, sed fortè scèdus atque dirius, illud cum Sueco fœdus eadem rebellionis labes efficit. Nam toti Europæ notū est, ex qua scintilla funestum illud bellū, quo Germania

flagrat,

flagrat, excitatum fuerit. Matthias, Romanorum Imperator Augustus, cum se prolibus destitutum cerneret, consentientibus Archiducibus Maximiliano & Alberto, totàque Austriacà Domino, filium adoptavit & Ferdinandum, Archiducem, patrualem suum; quem etiam Regni Bohemiæ, & postea Hungariæ, successorem designavit. Electio illa tribus Ordinibus Bohemiæ in Comitibus perplacuit, magnoque applausu post triduum confirmata est. Paucis diebus elapsis, ornamenta Regalia Carlostenio Pragam elata sunt; in cujus æde Cathedrali b, præsentibus Regni Ordinibus, Ferdinandus Rex Bohemiæ, omnibus adhibitis cæremoniis, nemine dissentiente, vel tergiversante, ab Antistite Pragensi coronatus, unctus & consecratus est. Sequenti anno c, mense Majo, quidam ex Ordinibus Bohemiæ, qui se vocabant *Evangelicos*, contra Imperatoris Matthiæ vetitum, Pragæ cœunt, Collègium Carolinum occupant, tamquam de Republica deliberaturi. Prætextus erat, sed commentitius, quòd eis libertas Religionis, quam sub utraque communicantes colunt, à nonnullis factionis auferretur, quam tamen Cæsar eis semper sartam tectamque conservaverat. Præmissà concione, Psalmorumque modulis, velut cæstro perciti, capita factionis Evangelicæ ad castrum selopis armati tendunt d, ubi Concilium Status Regii, quam Cancellariam vocant, habebatur. Burchgravius & plerique Consiliarii seditione territi, partim tacent, partim in speciem annuunt querimoniis. Præses Cõcilij Slabata & Consiliarius Smesantius, unà

a In Comitibus Pragæ habitis 6. Jun. 1617. b 19. Jun. 1617. c 21. Maii 1618. d 23. Maii.

232 DE IUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
unâ cum Philippo Fabricio, à Secretis Concilii,
cùm facinus istud reprehenderent, exreplô è fe-
nestris in profundissimam arcis fossam præcipita-
ti, multisque sceloporum ictibus salutati sunt: sed
Deo tuente innocentiam, nec fracti, nec læsi,
incolumes evaserunt. Hinc ad aliorum Consilia-
riorum, Præfectorumque Regionum ædes circui-
re, terroreque semimortuo spoliare officiis ac
dignitatibus, ornamenta occupare Regalia, coro-
nam auream, sceptrum, pomum, gladium, quæ
velut sacratissima jam inde ab erecta in regni di-
gnitatem Bohemia servabantur. Postridie fervent
iterum Comitia, creantur triginta, quos *Directores*
nuncupant; ut summo imperio Regnum Bohemię
administrarent, ne quod res publicę detrimentum
caperent. Pecunię indigentur, miles conscribitur,
equitum peditumque exercitum cogunt, quibus;
ut aiebant, *inimicos Dei, Regis; atque Religionis op-
pugnarent.* Quid interim Ferdinandus? Matthiã
Cæsare ad meliorem vitam translato, monet, hor-
tatur, instat, ut sanioribus auscultent consiliis; of-
fert Privilegiorum confirmationem, Religionis
libertatem, impunitatem, quidquid denique vel
æquitas ipsa postularret; sed incassum omnia. Re-
gnum impletur armis, sollicitantur ad defectio-
nem Moravi: Brinum astu occupant, interfectis
Centurionibus ac Præfectis omnibus; vi Olmu-
rium: Magistratus Præfectoque Catholicos ab-
dicant, rebelles creant, templo Catholicam Reli-
gionem pellunt, urbe Ecclesiasticos, exuros bonis
ac dignitatibus; Monachos; sacrasque Virgines
deposito Religionis habitu ad concubinatum cog-
unt. Hinc in Austriam pergit tumultuantium
furor: Laam oppidum limitaneum vi superant,
transi-

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 233
transiſtoque Danubio, Viennam usque metropo-
lim Archiducatus populando grassantur. In cujus
castrum ac mœnia explodunt tormenta sua, us
aliquod relinquerent posteris argumentum con-
tumacię suę.

His ita gestis, in Matthiæ Cæsaris defuncti lo-
cum Ferdinandus omnium Electorum consen-
tientibus suffragiis, in Comitibus Francofurtensibus,
suffectus est. Citatus eò fuerat litteris a Ele-
ctoris Moguntini tamquam legitimus Rex Bohe-
miæ, & uti talis, legitimè investitus, coronatus,
publicatus, denique agnitus & admiffus ab ipso
Electore Palatino, quemadmodum eum omnes
Imperii Principes agnovisse manifestum est. Ipse
Palatinus, Ferdinandi elector, litteras sigillatas *b*
ad Ferdinandum dedit, quibus eum de cooperatio-
ne in Imperatorem certiore fecit, & peculiari
scripto transmiffit ei sui consensûs testimonium.

Interim Bohemi, Regis sui indulgentiã contu-
maciores, & istã novã electione duriores, Ducẽ
Saxonię, deinde Duci Baviarię, Bohemicam Co-
ronam offerunt: quibus temeritatem detestanti-
bus, Comitem Palatinum Regem eligunt. Accipit
ille conditionem, Pragam advolat, & ac more Huf-
fitico in fronte ungitur, & coronatur. Paulò post *d*
à sacrilegio Regni reformationem auspiciatur. Mi-
nistro ejus adversùs idololatriam intonante, jussu
ipsius omnes cruces & imagines fractæ *e*, omnia
altaria destructa sunt. Hinc arma Cæsaris ad repe-
tendam Coronam suam, & Palatini ad tuendam
usurpationem suam. Hinc Bethlehem in subfi-
dium

a 18. Aug. 1619. b Imperator in Edict. Viennæ dato 17. Febr.
anno 1620. c 26. Aug. 1619. d Eodem anno 4. Novembr.
c Mense Decembr. ejusdem anni.

dium adscitus; hinc Protestantes unione fœderati; hinc Palatinus, ut rebellis, post multas monitiones à Cæsare proscriptus, Palatinatu & Bohemiâ exutus; hinc denique excitus ex ultimo Septemtrione Suecus, ut instar Helix restituar omnia. Hæc est genuina origo ac status Bohemicæ seditionis, prout à nobis quàm fidelissimè ex eorum potissimum scriptis, qui rem tractarunt, Ducum, Electorum, Imperatoris, paulò fusiùs concinnata est, ut Lector de omnibus majori facilitate ac sinceritate judicaret.

CAPVT VII.

Succicum fœdus iniquissima rebellionis maculâ fœdissimum.

NVnc in ipsam causam, quisquis is fuerit, sive Christianus, sive Mahumetanus, ingrediar velim. Quid est exordium tragœdiæ, nisi insolentia? quid progressus, nisi furor? quid epilogus, nisi rapina & sacrilegium? quid denique totus à capite ad calcem usque contextus ejus, nisi contumacissimæ insolentissimæque rebellionis insania? In toto corpore non est ulla species alijus, vel color simulatæ æquitatis. Rex Angliæ, de cujus genere & filia agebatur, palàm protestatus est *a*, *Se nunquam consilio auctorem fuisse genero suo, ut Regnum Bohemiæ sibi delatū acceptaret, sed quotiescumque se offerret occasio, dissuasisse.* Ipse Rex Franciæ rei insolentiam, & exempli perniciem avversatus est, quando per Ducem Angolismensem Legat

garum
a Declaratio Regis Angliæ coram Concilio, & habetur in litteris Bucquingam ad Comitem de Gondemar, sub finem anni 1620, datis.

garum suum Principibus Protestantibus Ulmæ congregatis ponderandum inculcavit *a*, *Hic agi de Corona ex capite Principis rapta, quam jam possidebat. In isto cardinem rei verti; hinc dependere pacem Germaniæ; hinc poras professio inimico Christianæ fidei aperiri. Hic sano judicio de progressu rerum esse statuentium, uter aggressor sit, uter origo mali. Oculos æquitatis, non perturbationis, in fontem istorum motuum conjiciendos esse. Nam quamvis dici possit, Palatinum absque apprehensione sua electum esse à Bohemis Regem, non continuo tamen justo titulo carere Cæsarem, quo malis, quibus premitur, remedium asferre velit, id reddendo Palatino, quod ab eo perpeffus est, malum. A sola Palatino voluntate pendisse, ut Coronam sibi delatam acciperet, aut repudiaret, quemadmodum ab aliis repudiata fuit. Ipsum Transilvania Principem Gaborem plus modestia præstitisse, &c.*

Hic tunc Christianissimi Regis sensus, hæc oratio fuit, quando, solâ adhuc oculos feriente æquitate, omnis ab animis exulabat perturbatio. Etiam victoriam Cæsaris optasse dicitur; vidisse eam, externisq; lætitiæ testimoniis gavisum esse. Sed simulatque proscriptio Palatini, & arma Cæsaris justam perduelli vindictam intulere, omnis confestim rerum facies in Franciam mutata est. Pro suppetiis per Cæsarem expetitis, verba reddita, pro amicitia; hostes exciti toti Europæ formidabiles; pro favore, fœdera cum rebellibus. Ita monstratum, non Cæsaris causam, sed fortunam displicere; affectibus, non æquitate negotiorum rotam rapi. Causam enim neque Tartarus, neque Turca damnare potuisset. Etiam probavit,

a Ex orat. Legati Regis Franciæ ad Principes, Protest. in initio Junii anno 1620.

bavit, & subsidia crebrè à rebellibus flagitata in hunc usque diem constanter negat. Justificata nimirum est Sodoma præ Jerusalem. Nam quia non usque aded in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta remanserint; tantam vim habuit rebellis illius enormitas impietatis, ut etiam horrorem & execrationem animabus illis tenebrosis incufferit. Hæresis ipsa Palatini, quamvis Christianismi professione blâdiior, hostilitate tamen acerbior paganismo, fœditatem præ religione detestata est. Rex enim Angliæ affinitate focer, superstitione confanguineus, rationes improbatæ rebellionis istas dedit: primam, *a, propter conscientia religionem*; alteram, *propter exemplum*. Quod ad conscientiam atinet, sibi constare dixit, non sinere religionem, quam proficetur, ut obtentur religionis Corona transferantur. Obedientiam in ea Regibus & superioribus temporalibus præstandam, commendari etiam Turcis, aut infidelibus. Exemplum verò esse omnibus Christianis Regibus periculosum, si subitam istam Corona transpositionem, populi susceptam auctoritate, probent. Et quamvis ipse sit monarcha hereditaria successionis, fingi tamen imaginatione non posse, quantum hoc malum, si sese eligerit radices, glisceret. Pupillam oculi Regis Danie focer sui in hoc exemplo tangi, qui electione regnum adeptus est, &c. Non sit, obsecro, honestior & religiosior hæreticorum Turcarumque Philosphia, quam Christianorū, ut, quod illa solius naturalis ductu æquitatis improbat, hoc Christiana pietas probet. Probat autem, quisquis perduellibus, in tam iniqua rebellionis causa, favet, quisquis fovet, quis

a Ex litt. Bucquingam ad Comit. de Gondemar sub finem anni 1620.

quis fœderibus jungitur, opitulatur. Quem verò alium habet fœdus inirum cum Sueco scopum? Verba fœderis ista sunt: *a Fœdus iniri pro defensione omnium amicorum qui oppressi sunt, pro securitate commercii maritimi, & ut restituantur in status suos omnes Principes atque Ordines Imperii, quemadmodum ante Germanicum bellum fuerant, &c. Denique ut omnia restituantur in eundem locum, quem ante tumultus Germanicos habuerunt*. Ubi ante omnia restitutio Palatini, & omnium rebellium Bohemorum Germanorumque comprehenditur. Injustè ergo à suo Principe damnati sunt, si justè ab alieno restituti. Nullius ergo rebellions, læsæque Majestatis rei sunt; rectè Coronam domino suo rapuerunt; armis eum Bohemiâ, Moraviâ, cæterisque terris hereditariis justè pepulerūt; meritò Turcas Christianæ fidei hostes acciverunt; jure necem Cæsari machinati sunt. Quod si nec Christianissimus, nec Christianus, nec Lutheranus, nec Turca, nec Barbaries ipsa dixerit; rebelles ergo sunt, divitiarum humanarumque majestatis læsæ rei, bonis, terris, honoribus, statibus juxta divinas humanasque leges exuendi. Taline causæ Christianissimos Reges, justos cognomine, præbere patrociniū? Excitètur à rebellibus Protestantantes, Suecus, Turca, Tartarus, inferi; ferendum est. Quis furiosos furere vetet, aut à domesticis perfidiæ subsidium flagitari? Sed quæ Christiana ferat æquanimitas, Christianissimos Reges causam rebellionis ini-

quissimam.

■ ALLIANCE DE SA MAIESTE TRES-CHRESTIENNE AVEC CELLE DE SVEDE, FAITE L'AN 1631. 13. JAN. STILE ANCIENNE ART. I. Premierement, que l'Alliance qui se fait presentement entre leurs Majestés, est respectivement pour la defense de tous leurs amis oppressez, & pour la seureté des commerces par mer: comme aussi pour remettre en estat tout les Princes & estats de l'Empire, comme ils estoient devant la guerre d'Allemagne, &c. & en somme, pour remettre tous les aïaires en estat, ainsi qu'ils estoient avant les troubles d'Allemagne.

238 DE JUSTITIA FŒDERVM GALLICOR-
 quissimam, omnium sanorum hominum censurâ
 damnatam, barbarorum evocatione, hæretico-
 rum fœderatione, a *annuâ pecuniarum contributio-
 ne, militum supplementis* facere suam? Suam
 enim omninò ut causam ita & reatum facit, quis-
 quis tanto molimine adversus legitimum ac na-
 turalem dominum, rebellium subditorum, eo-
 rumque Coryphæi partes agit. Ille fax, iste fomes
 rebellionis; ille auctor, iste fautor. Uterque delicti,
 forsitan pariter, reus. Plerumque enim dedidit rebel-
 lare, quem nemo juvat; quemadmodum hæreses
 seminare, quem nemo probat. Rebellem igitur facit,
 qui sic affecto arma rebellionis præbet. *Quâ,
 quæso, justitiâ Bironius, & alii nuper; olim b Ioan-
 nes Comes Armagnaci, Ioannes Dux Alenſonius
 & omnibus sæculis in Franciâ multi damnati, ter-
 ræ Fisco mancipatæ, vel Regum Coronis affixa
 sunt? Læſæ sunt, inquis, Majestatis rei. Non re-
 pugno. Sed an innocens Palatinus? Quid isto-
 rum facinora ad istud grande Palatini latrocinium?
 Nondum illi ex capite Principis Coronam
 rapuerunt, nondum Turcas concitarunt, non-
 dum Batavos, Gabores, Suecos, ipsi Reipublicæ
 Christianæ formidolosos, in Regnum immise-
 runt. Si sic læſiſſe, meritò tibi capitale est; Coronam
 domini sui rapuisse, terris exturbasse, omni
 insolentiæ & hostilitatis genere incessiſſe, erit
 innocentia? Rebelles sunt tibi vaſalli tui: clamam
 injuriam, perduellionem, læſam Majestatem, scelus
 bonorum omnium confiscatione, Coronæ
 unione, ipsâ morte plectendum. Non reprehendo:*

a ART. 2. Le Roy de France promet aussi de son costé de contribuer tous les
 ans pour l'entretien de la ditte armée quatre cent mille écus.

ART. 3. Permettre la levée des soldats en son Royaume, & au contraire Pung
 terdit aux ennemis du Roy de Suede, &c.

b *Sub Ludovico 11.*

do: annuo, laudo. *Sed non sit justitia laborum, sit
 & factorum.* In rebus humanis es, Rex magne,
 in societate humana Principum Regumque deti-
 neris. Noli facere injuriam, quam non vis pati.
 Displiceat rebellio patienti; displiceat & fulcien-
 ti, atque facienti. Facis enim injuriam, dum tue-
 ris: crimen contrahis, cujus semper audendi, &
 contumaciter consequendi, auctoritatem & vires
 præbes. Quidquid enim in isto bello latrocinii,
 quidquid hostilitatis adversum Cæsarem domi-
 num suum, quidquid exercitus ejus insolentiæ,
 quidquid criminum execrandorum adversus in-
 nocentes, virgines, Monachos, Sacerdotes, Anti-
 stites, altaria, Ecclesias, Sacramenta, rebellium,
 Protestantium, Suecorumque designat furor; hoc
 armis ac fœderibus Christianissimi Regis Catho-
 lici Germaniæ jam per tot annos, & veritas ipsa
 acceptum ferunt. Fœdera, pecunias, arma subtrahe
 rebellibus istis Christianissima, totius factio per-
 duellionis sine spiritu, sine nervis, sine unguibus
 trunca jacet. Quis igitur cunctorum criminum
 istorum Deo rationem redditurus est, nisi qui
 cunctorum criminum istorum in radice consiliis
 suis suasor est, erario suo incensor, fœderibus suis
 auctor, militibus suis executor?

a *August, in Psalm, 57.*

C A P V T XXV.

*Non sufficit, esse fœderatos, quibus
 dantur suppætia.*

S Ed tritus usu fucus huic veritati prætexi so-
 let, Sociis atque fœderatis esse succurrendum.

Fateor

Fateor & ego; sed injuriâ affectis. Sic Philosophus istam belli suscipiendi regulam fixit a: *Δεί τὸς ἀδ. κερμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμεῖν, ἢ ὑπὲρ συγγενῶν, ἢ ὑπὲρ ἐυεργετῶν, ἢ συμμάχοις ἀδικημένοις βοηθεῖν.* Oportet injuriam passos pro seipsis arma capere, sive pro cognatis & beneficiis, itemque sociis injuriâ affectis auxiliari. Sic Augustinus b: *Nihil homo justus præcipue cogitare debet in his rebus, nisi ut justum bellum suscipiatur.* Nec justum definit, quod pro fœderatis geritur, sed quod ulciscitur injurias. Unde Iephte adversus Regem Ammon querebatur, non quod se bello lacefferet, sed injusto c: *Non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella injusta.* His igitur æquitatis cancellis circumscripta illa pro fœderatis opitulandis regula, plana, sana, sancta est; secus, omnium scelerum rebellionumque patrociniū. Nam quemadmodum inter privatos homines consensus animorum ad quolibet amicis concedenda, non amicitia, sed conspirantium factio est: ita inter Principes pacta societas ad ferendas invicem quomodolibet suppetias, non fœdus, sed conjuratio est; Dei legibus, quas ab ipsa natura hausimus & expressimus, proscrip̄ta. Quid si enim fœderati nostri bellis injustis vicinos premant? quid si Oceanum latrocinii infamant, Principem rebellionē, Deum sacrilegiis petant; an adhuc fœderatis opitulandum? Quis non videt, criminibus fœderatorum cooperari; ac præbere satellitium, gravissimum esse cooperantis crimen? Nec opitulari tantam, sed ipsum cum hujusmodi criminosis fœdus, esse criminofum? Miserabilis profectò, & tamen frequēs, larva Principum; sub qua

jam

a Aristot. in Rhetor. ad Alexand. c Aug. 9. 10. in Iosue. c Iudic. cap. 11.

jam olim ambitio Romana latuit, & quorundam in Germanicis illis suppetiis ferendis etiamnam lateret. Gaudent bellis socialibus, incitant ea, fovēt, promovent, ut lacinias, alienæ vesti detractas, in ista rerum perturbatione alluant suæ. Vestigia nempe Romana solemter premunt, quorum Tullius industriam ingenue patefecit a: *Noster, inquit, populus sociis defendendis terrarum jam omnium potitus est.* Sed hæc justitia, Romana fuit, qui maximam gloriam in maximo imperio posuerunt. Justitia Christiana cælestes leges intuetur, juxta quas maximum non est semper optimum. b *Nec de regni latitudine gaudere pertinet ad viros bonos.* Quapropter justitia in fœderatis adjuvandis unice spectanda est. Ut enim nostra, ira & sociorum bella, iniqua esse possunt. Non igitur satis est, Palatinum, Batavos & Protestantē esse fœderatos, nisi injuriis priores lacefferi sint. Etiam Francorum Hugonotis nonnulli fuerunt fœderati: an & illis suppetias latas cupis? Non arbitror quidem: huc tamen ducit ista vulgò jactata sententia. Justissimum est enim subsidium, quod Hugonotis ac Rupellensibus Anglus præbuit; si justum, quod Germanis Hollandisque Francus præbet. Ille & fœderatis, & in eamdem Religionem secum conspirantibus, iste dissonantibus: ille tot urbium securitate, quæ à Regibus ipsis concessa fuerat, spoliatis, iste spoliantibus: ille Orthodoxis, ut putat, fideique, cujus se defensorem gloriatur, columinibus, iste hæreticis: ille fidem suam laborantem tuentibus, iste expugnantis suam. Quod si Religio conformitas, ad præteritū; sociis civitates, non eluunt in Anglo societatis initæ, latarumque

L

suppe-

a Lib. 3. de Republ. b August. 4. de Civit. cap. 55.

242 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
 suppetiarum labem, quomodo Religionis diffor-
 mitas in Franco eluet? An ita fortè miscuit ima
 summis fera dies, ut ruptores Coronarum, faces
 rebellium, fuscitatores Turcarum, fax hæresum,
 in interitum fidei conspirantium, etiam injuriam
 ab iis pati dicantur, quorum sceptrâ, honorem,
 majestatem, vitam, barbarâ immanitate persecuti
 sunt? Nimirum huc tandem veniendum esse vi-
 deo, ut Circumcellionum vox ab inferis revoce-
 tur a, *Quod volumus, sanctum est.* Longè hoc ab-
 est, scio, a Christianissimi Regis animo. Novit ip-
 se, non voluntatem suam, sed incommutabilem
 Veritatem esse normam æquitatis, non Lesbiam,
 sed cælestem; non plumbeam, quæ se Principum
 apter libidinibus, sed *ferream*, hoc est inflexibilem,
 cui curvari debeat omne collum, & flecti genu.
 Ipsa est enim Veritas æterna Deus noster, qui de se
 dixit b: *Ego sum veritas:* cui cantamus c: *Virga dire-*
ctionis, virga regni tui. Novit ergo Rex Christianis-
 simus, id esse sanctum, quod Veritas æterna vult,
 quæ subditorum rebelliones, magnatum conspira-
 tiones, Coronarum raptus, Majestatis vilipendia,
 machinata parricidia, incorruptâ damnat æquita-
 te. Illorum igitur ista vox est, *Quod volumus, san-*
ctum est, qui indignâ Christianis, & indecorâ Re-
 gibus ipsis adulatione dicere & scribere nuper in-
 ter Francos ausi sunt: *Rex fœdus iniiit, quia sic vo-*
luit: bellum hujusmodi justum est, quia suscepit. Qui-
 bus responderet Tertullianus d: *Magnus est, quia*
calo minor est. Siquidem in cælo, hoc est in Deo,
 non in Regum voluntate, est norma justitiæ.
 Quamobrem cum Antigono Asiæ Regi assentator
 diceret e, *ὅτι πάντα κελὰ καὶ δίκαια τοῖς βασιλεῦσι:*

a Apud Aug. epist. 48. b Ioan. 14.
 c Ps. 44. d In Apol. c. 30. e Plutarch. in Apophtheg.

quod omnia honesta & iusta essent Regibus; subicit,
*καὶ μὴ Δία, τοῖς ἢ βασιλεύων, ἢ μὴ ἢ μὴ κελὰ, τὰ κελὰ
 & μὴ δίκαια, τὰ δίκαια.* Omnino barbarorum quidem
 Regibus; nobis sola honesta pro honestis, sola iusta pro
 iustis habenda sunt. Primus omnium Anaxarchus,
 opinor, extitit, qui Alexandro mœrenti blandâ
 oratione persuasit a, *ὅτι τὴν δίκην ἔχει παρὰ θεῶν ὁ Ζεὺς, &*
τὴν θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν ἔσται ἔργον, & θεμιτὸν
ἢ καὶ δίκαιον: assefforem Iovi justitiam & fas esse, quod
 quidquid actum ab dominante fuerit, id jus & fas sit.
 Dignum profectò Anaxarchus monstrum, quod
 crudelissimo supplicii genere ex rebus humanis
 tolleretur, atque illam Principum dominantium
 justitiam in se ipso dedicaret. Itaque cum in pote-
 statem Cypri Regis Nicocreontis, cui omniū infe-
 stissimus erat, incidisset, Rex illū b *ἐς ἄλμον βαλὼν,*
αὐκέλευσε σιδηροῖς ὑπέροισ τὴν πλάτην, ἢ saxum concavum
injecit, iussitq; ferreis malleis tundi. At quanto verius
 ille: *Cæsari cum omnia licent,* inquit, *propter hoc minus*
licet. Et Augustinus c Reges humanæ conditionis
 commonens, *Felices,* ait, *Reges decimus, si inter lin-*
guas sublimiter honorantium, & obsequia nimis hu-
militer salutantium, non extolluntur, sed se homines
esse meminerrunt. Nam ex eo, quod Reges homines
 sunt, pleraq; bellorum tempestates, quibus orbis
 terrarū jam inde ab initio jactatur, flatu ambitio-
 nis eas concitante, proruperunt. Nemo igitur eò
 assentationis prolabatur, ut *bellum justum* definiat,
quia Rex suscepit: nemo Regum eò vanitatis, ut
fœdus justum licitumque sibi putet, *quia sic vo-*
luit. Etiam voluntas ejus voluntate potentiori,
 hoc est, præpotentis Dei legibus, quas radio

a Idem in Alexandro. b Diogen. Laert. in Anaxarcho.
 c Aug. lib. 5. de Civit. cap. 24.

244 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
veritatis in visceribus rationalis naturæ scripsit,
frenari ac regi debet. Quod illæ vetant, nec Ple-
biscita, nec Senatusconsulta, nec Regum iussa, nec
Cæsarum voluntas antiquaverit.

Hæc ergo vera fœderum paciscendorum nor-
ma est, ut, quemadmodum olim Romani Magi-
stratus in Rogationibus, quas ad populum ferre
confueverant, hanc clausulam ad extremum adne-
ctebant, *Si quid jus non erit, a E. E. L. N. R.* ut
significarent, si quid justum non esset, id popu-
lum rogari jus non esse: sic neque Reges fœdera,
quantumcumque stabiliendis rebus suis utilia,
ferire fas sit, quæ antiquiori & firmiori natu-
ræ lege damnantur. Damnantur autem, quem-
admodum rebelliones subditorum adversus Prin-
cipem suum, alieni sceptri rapinæ, violentæque
Principatuum usurpationes, ita & fœdera, & sup-
petiæ, quibus hujusmodi facinorosa conjuratio, &
injusta quælibet causa fovetur, defenditur, adju-
vatur.

Nam quod fœderibus istis purgandis velum
oppressæ Germanicæ libertatis obtenditur, ni-
hilo plus ponderis apud prudentes habet. Quid
enim? an etiam rebellandi, Coronasque vitamque
Principum appetendi licentia illâ libertatis præ-
rogativâ comprehenditur? an Ecclesiam oppri-
mendi, bonasque sacra, contra Imperii scita, rapien-
di sine restitutionis onere privilegium? Cur non
& larocinii, adulterii, sacrilegii cujuscumque li-
bertatem tueamur, si quâ forte necessitate præfra-
ctis ingeniis aliquid indulgentiæ, impunitæque
licentiæ concessum fuit? Quod si in compescenda
hujusmodi libertate duriozem sortem suam casti-
gati

a. Ejus eâ lege nihilum rogatur.

CVM INFIDELIBVS LIB.II. 245
gati sentiant, non illa oppressio fœderatorum, sed
compressio est; non libertatis, sed licentiæ jactura,
quæ non solum legibus divinis & Ecclesiasticis,
sed etiam ipsis Imperii sanctionibus proscrip-
ta est.

CAPVT IX.

*Secunda ratio; Quia in bello Religionis, seu, quod ad
hæresis patrocinium geritur, arma ferre
illicium.*

Alterum caput, ex quo fœdera Francorum
cum infidelibus illicita sunt, est ipsa ad infi-
delitatem cooperatio, etsi nullâ fultâ rebellionis
labe turparentur. In quo quia capitalis, ipsoque
Christianissimo nomine indigna turpitude inclu-
ditur, paulò fufius res ista distinctiusque pertra-
ctanda est.

In primis igitur, non arbitror quemquam verè
Christianum ita malè de Christo Catholicæ Reli-
gionis auctore sentire, ut fœdera Christianos
cum infidelibus percutere posse putet, ad illa eo-
rum bella pecuniis, armis, militibus contra Prin-
cipes Catholicos promovenda, quæ ex proposito
eorum ad everfionem veræ fidei, sacrorum, dig-
nitate, ac caeremoniarum ejus suscepta sunt,
quæ ad salutem humani generis Christus instituit.
Hoc enim nihil profectò aliud est, quàm hostes
veræ Religionis ad excidium Religionis armare,
& sacrilegiis ipsorum cooperatrices miscere ma-
nus. Quod tunc præcipuè verum est, quando ci-
tra hujusmodi Catholici Principis suppetias auda-
cia eorum adversus Religionem exarmata, suc-
cumberet. Tunc enim perpicuum est, istiusmodi
perpetrandi sceleris cooperationem, non minùs

L. 3.

quam

246 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
quàm ipsam perpetrationem seu operationem infidelium, gravissimè delicti esse ream. Etenim ejusdem rationis est facinus, sive istud ipse committas, sive committentibus, aliâ licet intentione tuâ, coopereris. Non enim ipse tantum, qui manu suâ designat homicidium, sed qui alteri ad scelus inflammato arma suggerit, vires addit, animum securitatemque præbet, & sicarios submittit adjuutores, homicida est. Sic sacrilegus non ille tantum, qui sacros thesauros, Hostiasque consecratas diripit; sed etiam qui vinctes & manus foribus effringendis admovet; qui claves pyxidibus sacris aperiendis subministrat, aut satellitium præbet, quò tutius designet sacrilegium. Quòd si sine tali subsidiaria cooperatione, vel subsidii pollicitatione, non auderet aut posset facinorosus ipsum suscipere scelus; ausim dicere, paris aut gravioris iniquitatis adjutorem, quàm auctorem, esse reum. Tunc enim subsidii submissio, ipsaque ad suppetias ferendas pactio est, præter auxilium, tacita ad sacrilegium exhortatio; per quam fit, ut facinorosus animo viribusque destitutus, ad sacrilegium animeretur, ipsumque in manus ejus per adjutorem foederatumque perpetretur. Hâc enim consideratione non est veritus Augustinus dicere: *Saulus, cum S. Stephanus lapidaretur, omnium vestimenta servabat, & tamquam manibus omnium lapidabat.* Et alio in loco, vestimenta lapidantium eum custodiisse profiteretur *b*, ut tamquam in manibus omnium ipse lapidare videretur, qui ad lapidandum omnes exsertos, id est, expeditos, reddebat. Unde ex magni istius Doctoris sententia, Saulus eos, qui S. Stephanum manibus interficiebant suis, crudelitate

a Aug. serm. 5. de Sanctis c. 4. b Sermon. 1. de Sanctis c. 3.

litate superavit a: *Sic, inquit, aderat lapidantibus, ut non ei sufficeret, si tantum suis manibus lapidaret: ut enim esset in omnium lapidantium manibus, ipse omnium vestimenta servabat, magis serviens omnes adjuvando, quàm suis manibus lapidando.* Quid si quâcumque tandem, & cujuscumque temporalis boni intentione, etiam lapides suggessisset, impotentibus præsidium, trepidantibus satellitium, pœnam timentibus securitatem præstitisset, denique defensorum Stephani, ipsiusque Christi ad passionem tracti, vires distraxisset, quò minus innocentiam eorum tueri potuissent? quæ non sententiarum fulmina, verborumque tonitrua cõtra hujuscemodì impietatem Veritas subministraret? Non enim exquisitis rationibus opus est, ad apertam illam impietatis cooperationem convincendam, sed orationis vehementiâ ad detestandam; quam ipse sensus qualiscumque Christiana pietatis exhorret. Enimverò nihil minus, imò & deterius faciunt, qui infidelibus in interitum Religionis, & sacrorum ejus armatis, per foedera sua, hoc est, virium sociandarum pollicitationes & subsidia, animum trepidis, milites armaque impotentibus suppetitant, defensorum arma distrahunt, vires minuunt; urbium denique propugnacula, mœnia, portas, cunctaque Religionis tuendæ munimenta ita disjiciunt, ut ad vastandas Ecclesias, & sacra polluenda, ipsamque fidem ex mentibus imbecillium extirpandam, hæreticis aditus liber pateat. Quid enim, nisi talem sceelerum societatem improbat Propheta, quando minitabundus dicebat *b*: *In die, cum stares adversus eum* (Iacob, id est, filios Israël) *quando capiebant alieni exercitû ejus,*

a Aug. serm. 14. de Sanctis. b Abdias.

*Et extranei ingrediebantur portas ejus, & super Ierusalem mittebant sortem, tu quoque eras quasi unus ex eis. Rectè dixit, quasi unus ex eis: nam unus ex sacrilegis est, qui cum sacrilegis committit suis manibus sacrilegia; quasi unus, qui cum impiis ad sacrilegia fideique oppressionem anhelantibus viam armatâ manu straverit, cunctisq; præfidiis Religionem nudaverit; fidè, sacraria, monasteria, Sacerdotes, virgines Deo sacras (uti nuperrimè Thenis a vidimus) infidelium relinquit contumeliis, & frigidâ nescio cujus intentionis bonæ cavillatione, se innocentem esse gloriatur. Quasi verò Fulco Rhenensis Archiepiscopus intentionis impietatem, & non ipsum nudum fœdus Francorum hostibus fidei se jungentium execratus sit, quando cōtra Carolum Simplicem exclamavit b: *Quis non expavescat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, ac in cladem & ruinam nominis Christiani pagana arma, & fœdera detestanda suscipere?* Nihil enim Carolus, nisi eorum adversus hostes suos suppetias ambiebat, fidei ceteroquin integer, intentionisque purus. Sed quia *clades & ruina Christiani nominis* sequebatur, quò pestis illa Normannicæ impietatis iruebat; hinc Fulco illa fœdera, armorumque societatem tam vehementer detestatus est c, *ut nihil distare assereret, utrum quis se Paganis societ, an abnegato Deo idola colat.* Alienis quippe manibus Religionè excindit, quisquis eas hostilitatem illam factis profitentis, vel in bellis suis sibi administras adversus fideles adhibet, vel in bellis eorū, fidei perniciem spectantibus aut afferentibus, quâcumq; tandem temporalis commodi intentione, suppetiis juvat.*

C A-

a Vulgò Tillemont, Teutonicè Tienen.

b Fulco apud Flooard, l. 4. c. 5. c Ibidem.

CAPVT X.

Bellum Ordinum confœderatorum adversus Regem Hispaniarum, initio, medio, fine, Religionis est; & per hoc, fœdus cum eis & adjutorium, illicita.

Quæ cum ita manifesta sint, ut à nemine negari posse videantur, nisi à Machiavelli discipulo, vel patrone, apud quem Religio statui, anima corpori, æternitas temporì cedere jubetur; videndum superest, utrum bellum infidelium, de quo tractamus, Batavorum scilicet adversus Regem suum, Suecorumque & Protestantium adversum Cæsarem, ad veræ quoque Religionis oppressionem, vel falsæ patrociniū geratur, susceptumque sit. Nam quamvis, ut suprâ diximus, rebellionis fœtus sit; nihil tamen vetat, uno eodemque bello aliquem jugum Ecclesiæ, & simul Regis excutere, ut pariter sit perduellis Regi, ac Deo. Quisquis enim ex animo damnatos errores fovet, omnes odisse solet, qui vel docendo jubendoque animum ab impietate revocare, vel suppliciiis compellendo corpus excruciare possunt. Unde efficitur, ut plerumque contumacia contra revelatorem veritatis Deum, rebellionem adversus homines secum trahat, cum fide Christi obsequium Regis exuens, ut plenâ sentiendi faciendique quidlibet libertate impunè perfruatur. Vulgo itaque Francorum persuasum esse video, utrique bello, in primisque Batavico, nihil cum Religione esse commune: politica esse tantum inter utrosque controversias, quibus quoquo modo arma Rex Franciæ interponat, nihil ad

Religionis causam referat. Persuasio ista ex ignoratione rerum haectenus gestarum, & ex affectu vulneribus suis lenocinante, proficiscitur. Sic enim sive naturá, sive potius naturæ vitio comparatum est, ut, cum se, præter normam Christianæ justitiæ, carnali affectu temporalibus bonis arcè colligatam sentit, à quibus avelli nolit aut nequeat, plausibilibus prætextibus unicè gaudeat, quibus conscientia suæ aut dolorem fedet, aut fœditatem tegat: ut, quod se perperam coram Deo fecisse cernit, coram hominibus etiam rectè fecisse videatur.

Bellum igitur Religionis in Belgio à primis initiis in hunc usque diem geri, solos Belgicarum rerum imperitos latere potest. Si enim belli causas jam inde à capite arcessere velimus, Religio profectò paci Belgicæ tumultuum faces intulit; Religio pacis reparatæ fœdus fregit; Religio pacis restaurandæ tractationem abruptit; Religio calamitatum omnium durissimarum, quibus etiamnum Belgium atteritur, scaturigo est.

Et quidem si tumultuum exordium memoriâ repetamus, tota mali labes à Germania Franciaque Belgis afflicta est. Cum enim ex commercio cum Francis ac Germanis novæ fidei odorem concepissent, & jam ab anno 1562. Tornaci, Valencenis, aliisque locis ex concionibus clanculariis pruriginem animus eorum imbibisset; audaciores facti palàm jactitare cœperunt a, Deum tandem votis eorum respondisse, qui binos sibi insensos Galliarum Reges, Henricum & Franciscum, è medio sustulisset; Regnis Angliæ & Scotiæ Evangelium dedisset; Cæsarem Carolum emotà mente decedere de Imperio.

a Vander Haerlib. l. de Init. tumult. Belg. Harv. tom. 3. Annal.

Imperio cœgisset; Cardinali Granvellano, Papistarum per Belgium principi, fortissimos hostes opponeret: deesse itaque se rebus tantis, tam præclaris, non debere. Indignum, cæteris locis elucescere Evangelium, solo Belgio impune Cardinalem dominari: novos Episcopos ad Evangelii perniciem constitui: Academiam Papiſtis Duaci novam procurari: Iesuitas, novæ superstitionis invisum hominum genus, in Belgium venisse: Tridentinum ad rem Papiſticam stabilendam Convenium, Rege procurante, à Pontifice restitutum. Illud postremo, quod ferre diutius non oporteret, crudelissimis suppliciis in fideles animadverſi. Animis jam sic propensis in Religionum novitatem Ministri Hugonottæ, Francica pestis, calcar addiderunt. Occasione namque captatâ ex colloquio a Regis Christianissimi & Regiæ Catholicæ Elizabethæ, in primisque ex conventu Regiæ matris; ac Ducis Albani, tamquam in perniciem suam conspirantium, Belgarum hæresim rebellionem cumulandam esse censere; ut domi occupatus Rex Catholicus foris Christianissimo subsidio esse non posset. Itaque persuadent Belgis jam novitate prurientibus b, Reges Franciæ atque Hispaniæ, suscitante Papâ, conspirasse non modo ad Religionem reformatam stirpitus evellendam, sed ad eos, quotquot eam profiterentur, crudeli morte multandos. Vnam tantummodo superesse rationem avertendi superstestatem illam, ut primi pro tuenda Dei causa suaque salute, ad arma profilerent. Iustissimum esse, vim tyrannorum vi repellere. Arma ad tuendam vitam capere esse natura consentaneum; ad Evangelium verò tuendum tam esse gratum Deo, quam genuinis Ecclesiæ filiis gloriosum.

L 6

His

a Scipio du Plais; in Carolo IX. ann. 1565. b Scipio ibidem

His & hujusmodi magis magisque concitati, lectionisque istius Gallicanæ de rebellionē propinatæ memores, fœdus inter se multi percussere de tollendâ Inquisitione, quâ libertas credendî infringebatur: à quo fœderē si decederent, vel sociis laborantibus ope consilioque deessent, iratum sibi Deum atque homines precabantur. Hinc chartulæ *a* in vulgus sparsæ, quibus ad facinoris societatem quoque animabant: hinc libellis supplicibus Religionis libertas postulata: hinc denique, Præfectis nonnullis Regiis ad novas doctrinas conniventibus, in apertam toto Belgio iconomachiam itum, antequam vel Albani Ducis, vel ullius militiæ aut justitiæ severitate compressi fuissent. Quantâ rabie in sacra debacchatum sit, vix ipsi Franci, quantumvis gravia in isto genere perpeffi, credituri sunt. Nam uno anno, uno ferè mense, & pluribus in locis uno eodemque die S. Bartholomæi *b*, quasi ex condicito, Casseri, Bellioli, Ipris, Gandavi, Tornaci, Valentini, Trajecti ad Mosam, Hassleti, Maficæ, Mechliniæ, Ultrajecti, & in plerisque opidis Hollandiæ, Zelandiæ, Ditionis Ultrajectensis, Frisiæ, Groeningæ, Zutphanæ, Geldriæ, & ferè in omnibus dictarum provinciarum pagis, templa monasteriaque invaserunt; tanto quidem furore, ut omnes imagines, Crucifixi signa, altaria, baptisteria, Eucharistiæ ædiculas, organa, sedilia, sacella, suggestus, candelabra, codices, confringerent: ornamenta omnis generis, thesauros, calices, ampullas, thuribula, aut frustatim comminuerent &

a Vander Haer & Harrewi supra citati.

b Anno 1566. mense Aug. die 10. usque 23.

& incenderent, aut diriperent. Horrendum dictu, sacrosanctam Eucharistiam, ubi scelesti poterant, pedibus conculcare, confodere, ignibus iniicere; reliquias Sanctorum dissipare, sacro oleo & christmate calceos inungere, mirisque ludibriis Christi è cruce pendentis effigiem & Sanctorum imagines exagitare: Si Christus, si Filius Dei es, aut aliquid tu Sancte potes, dic fodes, *Vivent les Gueux*, & statuum tuam non confringemus.

Quid non, ocellè Belgii Antverpia, perpeffa es? Omnem horrorem superant, quæ in illo tuo celeberrimo Europæ theatro perpetrata sunt, in quibus, veluti typo compendioque, totius Belgicæ Ecclesiæ clades cerni potest. Nam XIII. Kalendas Septembris, cum quidam post preces vespertinas in sanis clamoribus B. Virginis, cui ædes sacra est, insultraffent, eique se parcuturos dictrassent, si sibi acclamaret, *Vivent les Gueux*; ocellus templi foribus, præeunte quodam centurione, voceque ad numeros Genevenses sublatâ, Psalmum auspicantur, eo eventu, ut, carmine velut moris mentibus, in effigiem Deiparæ, ceterasque furibundi iruerent, Christum unâ cum cruce funibus detractum, intactos relinquendo latrones, in frustra comminuerent, sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum horrendis afficerent contumeliis, præstantissimum pictorum monumenta confringerent, defunctorum sepulchra, jure gentium religiosa, violarent, supellestem omnem sacram diriperent. Ita tres integros dies in universa civitatis templa bacchati sūt. Meritius *a* Calvinista, domesticorum scelerum testis omni exceptione major, posterorum fidem non permisit de rei veritate flu-

a Emman. de Metere in annal.

254 DE IUSTITIA FŒDERVM GALLICOR.
ctuare. Tradit enim, illâ primâ nocte tanto furo-
re sævitum esse, ut ante noctis medium *a* omnia
facella effracta, altaria dejecta, statuae & simulacra
derurbata ac fracta, claustraque omnia reſerata
fuerint, in hoc amplissimo sanctæ Mariæ Virginis
templo, altaribus plus minus septuaginta decora-
ro, & pretiosis picturis, regaliq̄ue luxu tam splen-
dido, ut simile vix inveniri queat. Quæ simulat-
que sic peracta, ingentes adolescentium catervæ,
mixtis viris quibusdam nebulonibus atque mere-
tricibus, circumcurrunt, inquit, idem aliis in lo-
cis perpetrati. Franciscanorum, Clarissarum,
S. Jacobi, Andreae, Georgii, Michaëlis, Petri Por-
sii, Burgi, Fakenarum fororum, Albarum, Nigra-
rum, Tertianarum, Nonnarum, Bogardorum, Do-
minicanorum, & ut verbo absolvam, totius Ant-
verpiæ civitatis templa facellaque omnia festino
insanoque tumultu vastant, ita ut ante clarum so-
lis orientis jubar, præcipua quæque diruta derur-
bataque fuerint. Totos tres dies, ut idem refert, in
omnia sacra totâ urbe, mox etiam extra urbem in
pagos quosque, & monasteria, rabiem effuderunt:
ita ut nihil superesset, quod non in credibili furore
confringerent. Eadem penè totius Belgii, paucis
urbibus exceptis, ubi Catholicorum vires eos à
conatu revocaverant, fors & facies. In quo furore
multæ bibliothecæ *b*, verustis codicibus instru-
tissimæ, in primisque Blandiniensis, excisæ sunt:
eo videlicet consilio, ut non tantum fides ex tem-
plis & animis hominum, sed etiam ejus asserendæ
monumenta ex ipso mundo evanescerent. Quæ
quidem omnia anno integro ante adventum Du-

cis

a Vide Hareum to. 3. *Annal. & Surium ad an. 1566.*
b *Surium ad an. 1566.*

cis Albani & Hispanorum militū designata sunt,
mese Augusto anni 1566. cum ipse non nisi anno
sequenti, eodem mese, Bruxellam appulserit. Hæc
enim fœda & universalis Catholicæ Religionis
profanatio externum militem, Albaniq̄ue severi-
tatem, provocavit; ut nemini dubium esse possit,
quin Religionis bellum sit, quod in Belgio exar-
sit. Etenim non hæresis est rebellio, sed rebellio
ex hæresi, novandæq̄; studio Religionis, non mi-
nus inter Belgas, quam Francos nata est, crevit at-
que consenuit. Inde proscriptiones quorundam,
inde militum delectus, inde urbium occupatio,
inde denique novæ Reipublicæ excitatio.

Quod ut accuratius tibi, Lector, constet, intue-
re progressum belli istius luctuosi, quo etiamnum
Belgium flagrat. Postquam decennio sursum de-
orsum tempestatibus bellicis jactatum esset, pax
randem *a*, quam *Gandersem Pacificationem* di-
cunt, certis legibus coaluit, quibus Religioni Ca-
tholicæ utcumque cavebatur. Pacem istam Or-
dines novâ *Vnionis* pactioe sequenti anno *b* ro-
borant, in qua jurejurâdo se devinciunt, Religio-
nem se Catholicam factam tectamque servaturos.
Sciebant enim non aliter sperandum esse consen-
sum Regis. Nam & postea, cum Coloniae coram
Cæsaris Legatis pax tentaretur, expressissimè Rex
Religioni Catholicæ prospectū voluit, usq; ad eò,
ut articulo primo, Religionem spectante, dicar: *a*
Religionem quod concernit, qua piis & Christianis
omnibus Principibus quàm maximè cordi esse debet,
prætermittere Rex nullo modo potest, insistendo vestigiis
suorum majorum Catholicorum Regum; quin imò petit,

ac

a Anno 1576. 8. Novemb. *b* An. 1577. 9. Januarii.
c In articulo pacis tractata Colonia ann. 1579. à Maio usque ad
Novemb.

ac jubet, ut in hereditariis suis Provinciis maneat & exerceatur Catholica, Apostolica, Romana Religio, ab initio ibi semper obervata, in quo tot annos Provincia floruerunt, quam & ipse Rex, sui que majores in sua inauguratione jurarunt. Quae Religio, aliis omnibus exclusis, ibi liberè & sine impedimento exercebitur; sicut & Ordines olim se obligarunt, & solemniter in generali Unione, perpetuo Edicto, & variis literis ad Regem, tam post has turbas, quam antea, addixerunt.

Sed vide jam, quomodo statim, vix conclusis Pacificationis Gandensis, Unionisque subsecutæ conditionibus, à Religionis, quam omnium maxime perosi erant, violatione novas turbas Orangius, & foederatæ Provinciæ auspicate sint. Nam cum Ordines Belgii Gasparem Schetzium, D. de Grobbendonc misissent ad Orangium, & ad coherentes ei Batavos Zelandosque, ut Unionem illam reciperent, negaverunt eam se recipere posse, quod ista Unio Religionis, quam profitebantur, repugnaret. Deinde missi ad Orangium ad Montem Sanctæ Gertrudis Dux Arschotanus, unâ cum Villervallio, aliisque Deputatis, ut Edictum perpetuum, quod apud Marcam Faminam inter Ordines & Joannem Austriacum coalescerat, in Hollandia admitteretur, inter alia responsum ab Orangio tulerunt, Se Calvinisticam doctrinam colere, quam numquam esset relicurus: quod si etiam Ordinum Generalium conventus cogeretur a, Frustrâ de Religione aliquid à quindecim Provinciis statutum iri: Hollandos enim Zelandosque numquam ab ea; quam amplexi semel erant, fide discessuros, neque fugaturos Ecclesia sua ministros, ut in eorum locum Catholici concionatores subintrarent. Denique simulatque externus miles, juxta Pacificationis a Anno 1577. Gan-

Gandensis legem, Belgio discessisset, illo ipso tempore celeberrimum monasterium Carthusiensium a, & Ecclesiam in Monte S. Gertrudis, præter alia in Bevervviick, Leerdam, Goude, Dordraci, quæ hactenus integra perfliterant, funditus Orangius cum suis diruit, & ex lapidibus domum in præfato Monte struendam curat, passimque alibi structure materiam in suos usus vertit: decimas Religiosorum, prædia, fundos quibusvis licitatoribus vendit: negat se posse Religionem in Hollandia Zelandiaque restituere. Mox Amstelredamum, Catholicissimam civitatem, occupant, pactis conditionibus, quas Ordines Hollandiæ, Zelandiæ, atque Ultrajectini suis sigillis b munierunt, ut Catholica Religio liberè exerceretur: quod & Harlemensis additum fuit. Sed quid vix paucis lapsis mensibus, Harlemi in templum irruunt, strictisque gladiis Sacerdotes partim fugant, partim vulnerant, partim occidunt, suppellectilem sacram diripiunt. Amstelredami mense Junio ineunte crudelius in sacra sæviunt. Nam Monachos Franciscanos partim pulsatos, partim vulneratos, urbe pellunt, Magistratum Optimatesque Catholicos cum furore abreptos ad mare trahunt, & in naves conjectos exportari jubent. Inde cum imperu in reliqua monasteria, templa, sacella, locaque alia sacra irruunt, altaria excindunt, Sanctorum effigies deturbant, frangunt, conterunt, exurunt, Sacramenta polluant, sacra diripiunt. c Ita Gandavi mense Majo, & rursus cõtra pacta anno sequenti: ita d Ultrajecti bis terte, & in tota e dice-

ceft

a Haræus in Annal. an. 1577. b Surius in Comment.
c An. 1578. mense Majo, & rursus ann. 1579.
d 15. Aprilis 1578. & 1579. feriis Pentecost.
e Anno 1580. mense Martio.

258 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR-
 celi ejus: ita *a* Antverpiæ his, ubi Calviniani inito
 cum Lutheranis *b* foedere contra hostes suæ Reli-
 gionis invicem juravêre: ita *c* Aldenardæ, Tene-
 ramundæ; ita *d* Daventriæ, Svvollæ, Campis,
 in territorio Groeningensi, aliisque opidis atque
 pagis, quocumque vis eorum penetravit. Ipsa
 Bruxella impudentem insolentiam evadere non
 potuit. Nam & ibi *e* proscriptus Catholicæ Reli-
 gionis usus, templorum omnium ac sacellorum
 imagines fractæ; & altaria disturbata, ipsi denique
 sanctissimo Sacramento, miraculis quotidianis
 celeberrimo, impissimis blasphemis insultantibus.
 Cujusmodi invalescentes Religionis profanatio-
 nes cum Hannones & Artesii, aliiq̃ue multi verè
 Catholici, ferre non possent, conditionesq̃ue *Paci-*
cis f, quam *Religionis* vocitabant, cujus securitati
 nullo pacto satis prospectum erat, generosè res-
 puerent, relictis Ordinibus & Orangio, ad Regem
 suum rediêre: quibus hac de causâ *Malecontento-*
rum nomen impositum fuit.

Quæ quidem omnia luce meridianâ clariùs pa-
 refaciunt, solas novas Religiones uti peperisse, ita
 fovisse, auxisse, indurasse rebellionem; novas Reli-
 giones, fractâ pace illâ primâ, bellum Albani
 provocasse; fractâ Pace Gandensi, sopitum revo-
 casse. Nam quemadmodum pacem Gandensem,
 multis nominibus iniquam, Rex amplexus est,
 quod Religio & auctoritas Regia utcumque salva
 videretur: ita Cæsari *g* postea per litteras amplissi-

mam

a Anno 1579, in Ascens. Domini, & rursus an. 1581. Ka-
 lend. Julii. *b* Anno 1581. 24. Julii, *c* Ann. 1579. post
 tumultum Gandensem. *d* Anno 1580. 7. & 8. Martii.
e Anno 1581. Kalend. Maii. *f* Anno 1578. 22. Julii pro-
 mulgatæ. *g* Anno 1579. quæ pax Colonix per multos
 menses tentata est.

mam transgendi cum Provinciis suis potestatem
 dedit, hæc solâ salvâ conditione, quam jus divi-
 num ac naturæ postulat, *Religione Catholicâ, &*
Principis auctoritate. Hanc enim nemo respuere po-
 test, nisi qui spiritum hæreseos, & individuum
 ejus comitem rebellionis induit.

Quod si reliquum rerum gestarum, bellique
 Belgici cursum attendere libet, nihil manifestius,
 quam Religionis Catholicæ eversionem, & hære-
 sis propagationem, quarum utrique Rebellio velut
 minister hæctenus militaverat, jam etiam forsân
 imperat, esse confœderatorum Ordinum scopum.
 Nam & Princeps Orangius in suâ contra Regis
 querimonias & proscriptionem suam Apologiâ
 proficitur *a, se jam tum à puero reformatæ, quam vo-*
câr, Religionis favisse. Et cum post Gandensem Paci-
 ficationem querelis Catholicorum obtunderetur
 aures ejus, Hispanicè subridens reponere solebat:
Yo soy calvo de cabeza. y muy mas calvo tengo el corazón;
 quo significat, toto se corde Calvinû imbibisse. Ipsi
 Ordines confœderati in Edicto *b*, quo Regem suû
 abdicant, unam ex potissimis causis proferunt, in
 hæreticis comprimendis severitatem: quæ quam-
 vis juribus divinis humanisque, totâ Europâ an-
 te multa sæcula receptis, consentanea fuerit; No-
 vatoribus tamen omnibus justissima rebellionis
 & arma capeffendi causa est. Quidquid ultrâ con-
 tra Regem insidiosè in Edicto jactitant, vel fri-
 vola sunt ad tantæ rei pondus, vel in Religionis
 innovatione & Religione fundata. Denique
 cum nuper anno 1608. laboriosâ multorum men-
 sium tractatione disceptatum esset Hagæ-Co-
 mitis,

a Orangius in Apolog. edita an. 1580. mense Decemb.
b In Edicto Hagæ Comitum promulgato anno 1581. 26. Julii.

260 DE IUSTITIA FOEDERVM GALLICOR-
mitis, unaq; cum Archiducibus declarasset a Rex,
se summo imperio foederatarum Provinciarũ pa-
ratos in perpetuum renũtiare, dummodò vicissim
Catholicę Religionis usum & publicũ exercitium
in suis ditionibus restituerent, atq; ab Indicã na-
vigatione temperarēt, statim totus tractatus iste dis-
siliuit. Unde in induciarũ pactis transigendis, Reli-
gionis Catholicę in Provincias suas admittendę
mentionē nec auribus quidē admittere voluerunt.

Sed quia nihil manifestius occultos animi car-
dines, super quos actionum series volvitur, quã
perpetua factorum constantia protestatur; omni
profectò mētis luce cassus sit, necesse est, quisquis
adhuc ambigit, utrũ pro tuendis propagandis-
que Religionibus novis, extinguendaque veterē,
bellum Batavicum hætenus gestum sit. Circum-
fer, quęso, oculos per univasas Belgii plagas, quę
ferreum atque tyrannicum Batavorum suscepe-
runt jugum, & faciem Religionis intruere. Jam in-
de à primis rebellionis exordiis usque ad postre-
mam expeditionem, quã Silvadicus Francorum
armis capta fuit, non est civitas, oppidum, muni-
cipium aut pagus, à celeberrimo orbis emporio
Amstelredamo usque ad novissimum vicum, unde
liberum Catholicę Religionis exercitium non
sit fugatum. Fracta jacent ubique altaria, Sancto-
rum imagines deturbatę, Crucifixi effigies pedi-
bus conculcatę, Monachorum occupata & pes-
sumdata monasteria, pulsi undique Religiosi, ex-
stincta Catholicorum Canonicorum collegia,
quibus aditus ad illa Edicto interclusus est, redi-
tus Ecclesiastici ad bella conversi: Sacrificium ju-
ge, Angelicis tremendum exercitibus, publicę

exu-

¶ Ita declaratũ an. 1608. 13. Jan. scilicet, 4. & rursum 20. Aug.

exulat ab omnibus eorum ditionibus. Ut sanę se-
xaginta annorum experientia planum fecisse vi-
deatur, eos esse veros præcursores illius postremę
abominationis ac desolationis, de quã Daniel
Propheta mysticę vaticinatus est, quoddam impij a
*polluent sanctorum fortitudinis, & auferent iuge sa-
crificium.* Hoc enim Batavi jam ab initio Edi-
ctis, multis, carceribus, contumeliis sacrifican-
tium Sacerdotum egregiē præstiterunt, quotidie-
que præstant: ut non alio opus futurum esset An-
tichristo, qui Danielis vaticinium per totum ter-
rarum orbem impletet, si armis Hollandorum,
quibus eum ab Oriente vsq; ad Occidentem terri-
tant, successum desideratum Deus largiretur.
Nam unicum eorum votum est, Missam velut
abominationem pellere: ut, quemadmodum quã
tyranni Turcici transivit equus, nõ amplius herba
crescit (quod dici solet,) ita non amplius offera-
tur sacrificium, quãcumque Batavorum victorię
transierunt. Hęc enim impietas, tamquam immo-
bilis Reipublicę confederatę basis, tam altę
mentibus eorum fixa est, ut Christianissimus Rex
nullis legationibus aut machinis extorquere po-
tuerit, ut Catholicę Religionis publicam liberta-
tem ditionibus suis indulgerent: quod sic saltem
nefaria illa fœdera, quibus Catholici Belgę op-
pressi gemunt, & avitę Religionis exilium plo-
rāt, aliquo adscititię pietatis colore imperitorum
hominum oculis fallerent. Sed quid ego publi-
cam Religionis libertatem sperem: Res posteris
incredibilis, attamen vera & certa est. Nec istud
quidem à Christianissimo Rege tot beneficiis
Christi Ecclesię luctuosis impetrari potuit, ut mi-
lites Franci, quorum vulneribus portę civitatum,
a Daniel. II.

unde

unde fidem Catholicam fugaverunt, referatē sunt, vel Confessarium in castris haberent, quò matri Ecclesiæ, cujus viscera lancinaverant, & sacra hæreticis polluenda abrogandaque prostituerant, reconciliari possent. nempe *a*, *Iustus es, Domine, & rectum iudicium tuum.* Justum est enim, ut Religionis beneficiis careant, quam hostium prædæ & contumeliis proderunt.
a Psal. 118.

CAPVT XV.

In perniciem animarum suarum mittuntur ad bellum Franci milites. An Regis Doctorumque conscientia turò acquirere possint.

EX hoc iudicio Dei proficiscitur, quòd plerique Catholici milites Franci, quemadmodum oculati testes faciunt fidem, cum se omni suæ Religionis exercitio & exhortationibus destitutos esse cernunt, ad Calvinistarum templa Dominicis diebus confluunt, ut vel sic Deo scilicet septimi diei otium tribuant, qui cæterorum negotia in fidei perniciem contulerunt. Nimirum ipsi pro sua sapientia bonum à malo discreturi, iusta istius temeritatis, commissæque impietatis, pœnas luunt, dum perfidiam etiam corde imbibunt, cui corpore militaverant: & ex Catholicis Calvinistæ, vel athei, ad patrios revertuntur lares. Quorum perditio cui, nisi Christianissimo Regi, & Proceribus ejus Purpuratis, in singultum erit?

Ex eodem iudicio Dei fluit, quòd, cum iidem milites, ægritudine subinde de vita periclitantes, latitantem quempiam in Hollandia Sacerdotem quærunt, nullum inveniunt; vel, si fortè inveni-

rent, ut subinde factum est, sine absolutionis beneficio ad eum, cui sanguine suo iam expugnandis urbibus litaverant, migrare cogerentur. Hæc enim Ecclesiasticæ disciplinæ lex in latitante Clero hæcenus servata est, ut nemo eorum, qui Religionis perduellibus ad expugnandas Catholicas urbes militant, sine militia talis renuntiatione, possit absolvi. Ita periti Belgarum, Clerusque iudicant; quibus abominationes, quæ in fidei Catholicæ injuriam perpetrantur, exordia, progressus ac jura belli Belgici haud paulò propius & accuratius, quam Francis, perspecta sunt.

Nihil hîc juvat, obedientiæ inculcare leges, quibus Regum jussa etiam dubia exsequi sine diceptione subditi compelluntur. Sunt enim nonnulla tam perspicuæ pravitate, ut nullis Regum præceptis, nullis Doctorum suffragantium calculis ab impietate purgari queant. In quibus istud Nazianzeni locum habet *a*: *Πιστοὶ μὲν εἰς τοὺς βασιλεῦσι, Θεῷ ᾧ πρῶτον, Fidem Imperatoribus servate, sed primum Deo.* & illud Apostolicum *b*: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* Scimus enim de Doctorum etiam iudiciis iudicaturum Deum; & esse divinæ benignitatis, humanæque felicitatis, in veraces Doctores incidere. Nam ut Regum delicta plerumque populus, ita Doctorum errata discipuli luunt; ut assecla cum ductore, discipulus cum doctore, obtemperans cum jubente, simul in foveam cadant. Ex alto despicientibus vertigo nascitur: in moribus è contrario, alia nimium suspicientibus. Illis ipsa terra; his etiam immobiles certissimæque veritates verti videntur. Quorum regulæ sunt: Reges fecerunt, igitur justum est, igitur

a Nazianz. orat. 27. b Act. 5.

tur quâcumque Theologia subtilitate defendendum. Sed in quibusdam facinoribus condemnandis tam altâ voce Veritas æterna in perpetrantium cordibus clamat, ut, quemadmodum fremirus maris nullâ vociferatione superari potest, ita nullis Consiliariorum lenociniis, Doctorumque suffragiis, conscientia Regum jubetium, aut militum perpetrantia, in tuto collocari. In talibus enim non hominum opinio, sed Veritas iudex erit, quæ de hujusmodi factis arbitrabitur, non ex his, quæ ille vel iste Doctor existimavit, ille vel iste credidit, sed ex æternæ & immutabilis Æquitatis regulis, & *a ex his, quæ scripta erunt in libris.* Nisi forte Martyrum carnicifex, & Christi interfectores, quia Doctorum consulta, Præfectorumque jussa sequebantur, de innocentia putemus posse gloriari. Ordo enim jubendi atque parendi incertam de veritate conscientiam excusare potest, perspectam iniquitatem purgare non potest. Oculis suis perspiciunt milites, & in hoc postremo excidio Thenarum, adeoque totâ expeditione Brabanticâ, quâ Batavi etiam libertatem invisæ sibi Religionis præferebant, satis superque perspexerunt, quis sit in Provinciis confœderatis militiæ status, quid contumeliæ templis, altaribus Christianisque sacris suo sanguine hereticorum potestari traditis, quæ perfidiæ labes Catholicis infirmis, Pastorum præsidio destitutis, inferatur: quorum non satis periti Doctores Franciæ, ex principiis generalibus nescio quibus, sub quibus non nisi falso subsistat potest, levius quam oportet, de re, peritis circumstantiarum perspicuâ gravissimâque, decernunt. Affectus etiam, quo distorta Regum facta quoquo modo fucari solent, non me-

diocriter hac in re partes suas agit, præferam in illis, quibus Belgarum Provinciarum status, jura Regia, tumultuum causæ, Religionis facies, abominationum commissarum insolentia, vix nisi Gallicanis rumoribus de industria plerumque, ut quotidie cernimus, adulteratur, perspecta est. Sed quorum oculi, detergo fallaciarum fucos, res ipsas intuentur, justioribus eas ponderibus metiuntur. Vident clarius, quàm ut ullo vel Regis jussu, vel Doctorum consultatione obscurari queat, illicitam esse damnatamque, Religionis Catholicæ conditionem, & operam illam, quam in urbibus expugnandis collocant; utpote quâ nihil aliud fiat, quàm ut omni præsidio sacra mysteria, & infirmorum animæ denudentur, quò impunè hæreticorum contumeliis, atque seductioni pateant. Vidi ipse oculis meis, cum in Belgio Germaniaque peregrinus agerem, Francos milites, qui desertâ militiâ ingenuè ferebantur, numquam securâ conscientia se ad expeditiones prodire potuisse. Scio alios eo proposito in suscepto temerè sacramento perstitisse, quòd, cum ad manus veniendum esset, in terram se tormenta manuarum explosuros pollicerentur. Unde non pauci quotidie signa deserunt, & in Galliam ex abominandâ illâ militiâ se propriunt. Nimirum & vulgo hominum sine litteris de rebus planissimis judicantium perspicuum est, Religionis atque rebellionis, non politiæ, bellum esse; perfidiæ, non juris patrocinium, cui miseri mancipantur. Cui profectò non minus absurdum est, Catholicos Reges atque milites posse auctoritatem præbere aut manus, ac si cum latronibus latrocinandû, cum sacrilegis Ecclesias effringendas, cum adulteris lenocinandum esse doce-

remus. Nihil hinc interest, Purpurâ vestitos esse, infulis, sacco cilioquo præserte pietatem, qui ista suadeant, nisi ut severius iudicium subeant; quod sublmissima Religionis ornamenta, cui debent quidquid sunt, in Religionis præiudicium præpoterâ pietate converterint.

CAPVT XII.

Bellum Protestantium & Suevicum est iidem bellum Religionis; & consequenter fœdus cum eis illicitum.

PAr quoque, si non fœdior, est Germanici belli macula, quod in præsentiarum Suecus & Protestantium cum Imperatore gerunt. Est enim notorium, totâque Europâ divulgatum, bellum illud postremum ex Edicto Cæsaris profectum esse, quod ipse anno 1629. sextâ Martii Viennæ promulgavit, & mox per uniuersum Imperium, portis urbium, Ecclesiarumque valvis, etiam Protestantium, affixum, & à Deputatis Imperatoris, diuersis in locis, executioni mandatum fuit. Duo potissimum istud Edictum continebat, quemadmodum ex ejus exemplo manifestum est. Primum, ut Archiepiscopus, Episcopus, Prælati, Monasteria, Hospitalia, Fundationes, aliaque bona Ecclesiastica, quorum Catholici ante tractatum Passaviensem pacificâ possessione fruebantur, & post illum tractatum iniustis modis inde deturbati sunt, Catholicis restituerentur, ut juxta Ecclesiasticos Canones à legitimis idoneisque personis administrari possint. Secundum, ut juxta Edictum de Pace Religionis jam olim conditum, sola Catholica Religio, & Confessio Au-

gustana in toto Imperio exerceretur publicè, exclusis omnibus contrariis sectis atque doctrinis. Uterque articulus ex una parte juris diuini ac naturali, ex altera Ecclesiæ sanctionibus, & Edictis Imperii consentaneus est. Nemo enim Catholicus, quibuscum nobis disceptatio est, dubitare finitur, quin Ecclesiastica Præfecturâ, & consequenter annexa Præfecturis bona, non hæreticis, sed Catholicis Antistitibus, tamquam legitimis possessoribus, committenda sint; qui, cum Ecclesiæ Catholicæ vera sanæque fidei membra sint, populum, exclusis errorum venenis, pabulo veritatis pascere, & ad vitam æternam regere queat. Hoc ipsum verò jam olim in Edictis Imperialibus, pro Pace Religionis conditis, in quæ pars utraque tam Protestantes quam Catholici consenserant, expressum sancitumque perspicue fuerat, ut & ipsi Protestantes hoc faterentur. Quapropter cum injuriæ contra Catholicos, & Episcopatum, Monasteriorum, aliorumque bonorum Ecclesiasticorum usurpationes, effrenisque libertas novarum Religionum, in Imperio pullulantium, contra Imperialia utriusque partis pacta edictaque quotidie crescerent; multis Catholicorum Principum, Electorumque; Mulhusii congregatorum, querimonis compulsi Imperator, ut fidei magisque fatiscenti, & illis Ecclesiæ deprædationibus mederetur, tandem illud Edictum, sanctionibus Imperialibus, & Ecclesiæ Germanicæ restituendæ maxime consentaneum, promulgavit. Sed quia restitutio illa multis Principibus durior, quam injustior videbatur, ut quorum status ex illis bonis precipue coaluerat, consiliū, quod olim eisdem datū feliciter successerat, imitari placuit. De rationibus

enim reddendis perplexo ac fatigenti, cum se expedire non posset, suggestum fuit, prudentius acturum, si de non reddendis cogitaret. Quod cum fecisset strenuè, ab onere se tam reddendæ rationis, quàm restitutionis liberavit. Hanc rationem expeditissimam Principes Urbesque Protestantium ratæ, adversus Edictum Imperatorum conspirare, & restitutionem Episcopatum atque Cœnobiorum, quibus multis jam locis Clerus legitimus frui, populisque ad Catholicam Religionem reduci cœperat, impedire statuerunt. Hinc conspiratio à Principum Protestantium Lipsiensis, quæ scriptis ad Imperatorem litteris vehementissimè contra illud Edictum protestatur, & omnia, quæ contra Ducem VVirttembergensem, aliosque Principes, & civitates, præsertimque Augustam Vindelicorū, in ejus executione commissa fuerant, in integrum restitui petit. Hinc Suecus, hinc Batavus, & quidquid undique Provinciarum Imperialium prædis inhiabat, adversum Cæsarem subsidio invocatum. Hinc & illud Gallicum cum Sueco fœdus: cujus auctoribus Catholicæ Religionis stragem, suamque desolationem Germania acceptam refert. Jam enim religiosissimus Imperator provinciis Imperii magna ex parte Catholicam fidem, fidei templa ac Cœnobia, Cœnobiis templisque Clerum suum, Clero bona sustentationi necessaria, ipsam denique Ecclesiam Germanicam Christo sponso suo asseruerat: jam ritus Ecclesiasticos splendori suo, Antistites desertis sedibus restituerat, & animas innumeras erroribus ereptas auctori Religionis Deo: jam Academias veteres, evocatis undique Professores, ab

ab interitu erigere cœperat, novalesq; meditabatur, unde fides orthodoxa in universam Germaniã se diffunderet; cum ecce à Protestantibus, splendorem reviviscentis fidei non ferentibus, & Insulas, reditusque sacros, quos devoraverant, evomere detrectantibus, ab ultimo Septentrione Suecus excitur, Gallicoq; fœdere, ad disturbandos omnes religiosissimos Imperatoris conatus, animatur, accingitur & juvatur. Hoc enim fœdere jam per triennium non solum Ecclesiasticarum dignitatum, Monasteriorum, bonorumque Ecclesiæ inchoata restitutio penitus intercepta & suppressa, omniumque hæresum liberras stabilita est; sed ipsa quoque Catholica Religio tam infami modo prostrata, ut nihil ab Atrilis fœdus expectari potuisset. Lugenda horrendaque sunt, quæ oculati testes referunt. Undique vastitas Ecclesiarum, squalor altarium, fuga Antistitum, Religiosorum, sacrarumque Virginum, profanatio mysteriorum execrabilis. Jacent passim Cœnobia semidiruta, dispersa Canonicorū Collegia, Antistites in diversa profugi, Ecclesiæ Clericis ubiq; viduatæ, populus orbis Pastoribus suis: qui in ipsa Gallia latitantes, ne quidè Dei ac suas injurias audent queri; ne forte ab iis etiam læsè Majestatis accersantur humanæ, qui divinam talium fœderū pietate coluerunt.

Cum igitur tam perspicuè Protestantium Suecorumque insignia contra Catholicam Ecclesiam ex professo volitent, cujus aras eruunt, cujus templa profanant, cujus imagines frangunt, cujus Cœnobia evertunt, cujus Præsules fugant, cujus sacra, quemadmodum litteræ Germanicæ restantur, nefariis profanant modis, cujus extirpant fidem, cujus disciplinam jam jamque; reflorescentem armis

impediunt, cuius reditus ac bona in damnata hæreticis munimenta convertunt; quis sanâ mente dubitaverit, quin illicitum sceleratumque sit, tam sacrilegis conatibus arma Christiana sociare? Nisi fortè etiam Turcis & Saracenis, ex professo Ecclesiam persequentibus, & fidem exstirpantibus, suppetias tutò mitti posse arbitremur, dummodò ipsi suo suo, nos nostro scopo nostra prosequamur. Nec enim ulla ratio dari potest, cur minùs Turcis ac Saracenis, quàm hæreticis, quando utrique Ecclesiam, ejusque sacra hostiliter premunt, & bonis inhiant; fœdere, armis, milite, quibus conarus eorum fulciantur promoventurque, copulemur. Ausim dicere, majorem esse belli Germanici contra Casarem, quàm Turcici impietatem; fœdiorum in Christiana sacra profanitatem, effreniorum in Ecclesiasticis ac Cœnobialicentiam. Turca cæcus avaritiâ libertatem Religionis, quam in venerit, servat. Lucrum odoratus, in palatio penè suo pretium redemptionis nostræ offerri sinet. Nullibi majus, quàm sub ipso, adversus hæreses præsidium. In Religione enim jam recepta sub pœna pali quidquam innovari vetat; ne fortè cū Religione etiam status innovetur. Quo fit, ut in Hungaria, quæ tyrannidi Turcarum paret, longè mitius hæretici, atque pauciores, quemadmodum periti scribunt, quàm in Hùgariâ Catholicâ, grassentur. *a Ad officium enim hæreticos compelli, non illiciti, dignum est. Duritia vincenda est, non suadenda.* Hanc eorum duritiam severissimè Turca tundit, & vincit: nullam enim timet crudelitatis invdiam, dum status nullâ novitate perturbetur. Sub Regibus verò Christianis, mansuetudinem Chri-

stij

a Tertull. in Scorp. cap. 2.

sti æmulantibus, nihil tam profanum atque sacrilegum in Catholicos, quod non audeant: nihil tam exitiosum fidei, quod non blandiente occasione moliantur. Odio quippe flagrant acerbissimo in Ecclesiam, à quâ damnati sunt; in fidem, cuius deferræ rei; in Præsules, quorum diras & fulmen experti. Nihil illis ad veritatem averfandam obtendendamque obstinatius, nihil ad falsitatem persuadendam vigilantius, ac malignius. Sunt enim, quæadmodum sanctus Clemens ait *a*, Ἰσδαίων ἀσεβέστεροι, καὶ Ἑλλήνων ἀθεώτεροι, magis impii quàm Iudæi, magis athei quàm Gentiles, & uno verbo παπιστόνχοι, toti improbi: ut Nazianzenus *b*, δαυμόνων ἀπιστότεροι, demones incredulitate superant; ut Augustinus, etiam *c* contendendi perviciaciâ. Hoc omnibus sæculis experta est Ecclesia, tolerabiliorum longè sub Paganis atque Gentilibus, quàm sub hæreticis esse Christianorum imbecillium sortem. Longè enim facilius fucata veritate, quàm aperta Gentilium Turcarumque profanitate seducuntur. Quamobrem non Paganorum, sed hæreticorum commercia Apostoli & Ecclesia vertuere. Nimirum ubi plus periculi, ibi cura vehementior. Sæper verò imbecillibus Christianis, quorum pars multò maxima est, periculosissimi sunt; tū verò potissimum, quædo ab ipsis Christianis Regibus conatuū suorum impietatē, quam suo satellitio muniunt, quodamodò probari vident. Rebus enim, nō verbis, improbitatē probat, quisquis eam Ecclesiæ insultantem, eiusque sacra impugnantem, fœderibus amplectitur, & armis juvat. Nam, ut optimè Tuba Græciæ *d*, ἕρπον λόγος ἰσχυρότερον, opus

M 4

sermo-

a Clem. lib. 6. constit. Apost. cap. 18. b Nazianz. orat. 42. c August. epist. 48. d Nazianz. orat. 27.

sermone fortius. Quopropter si tam juratos Ecclesie perduelles, in ipsis conatibus, quibus Ecclesie Catholicae disciplinam, dignitatum ejus bonorumque redditionem se profigare, omniumque heresum libertatem, sub Libertatis Germanice fucos, tueri velle profiterentur, pecuniis, armis, militibus adjuvare licet; nulla profecto ratio quaecumque Theologiae politicae subtilitate dari potest, cur non etiam Turcis ac Saracenis Christianam Religionem aperto Marte vastantibus, liceat opitulari. Attoniti stant admirationis magnitudine, quotquot pietatem blandam linguam inferius, & fulgentibus ostro vestibus interius habent, qui fieri possit, ut sacri coenobitici, infulae, purpura, quidquid, inquam, sacratius Ecclesia Christi colit, nefariis istis infidelium conatibus suffragetur: quibus id unum ex professo agitur, ut omnis purpura, infulae, Monachatus, & augustissima quaeque Ecclesiasticae Hierarchiae decora ex ipso mundo auferantur. Nimirum huc tandem in saeculorum finibus veniendum erat, ut Christianissimus Justusque Princeps hujusmodi Curionum consiliis circumventus, non sine insigni Christiani nominis probro, una cum impiis, quorum ut foederibus innectitur, ita & facinoribus jungitur, Matrem ipsam suam oppugnasse diceretur, cujus se filium primogenitum esse gloriatur.

CAPVT XIII.

Virum Religionis Catholicae extirpatione fiat à Rege Christianissimo indirectè tantum.

ET hactenus quidem de foederum illorum foeditate ex eo capite disseruimus, quatenus divo

vino

vino humanoque jure illicitum est, infidelibus suppetias ad illud bellum ferre, quod in Religionis praedictum, & ad Ecclesie Christi fidem disciplinamque destruendam suscepere. Nunc, quia usitata Politicis, & ad imperiorum incantationem excogitata cantilena est, statum à Religione, Rempubliam ab Ecclesia secernendam esse; suppetias ajuunt non ferri erroribus hereticorum, sed statui; non adversus Ecclesiam, sed Rempubliam. Quidquid ergo sacrilegii contra Religionem ab impiis committitur, quo Ecclesia Christi perit, hoc non Regi Christianissimo, temporalem scopum intuentis, sed Hollandis, Sueco, Protestantibus, Religionis osoribus, adscribendum esse: praeter enim voluntatem Regis ea, & proinde indirectè tantum, & per accidens contingere. Hoc ergo accuratius videamus, ne qua forte sub isto distinctionis obscuro vel amplectenda veritas lateat, vel respuenda falsitas insidietur.

Fateor igitur, ista duo, statum temporalem, atque Ecclesiam, esse separanda. Hoc Christus ipse docuit, a quando *quae sunt Caesaris Caesaris, & quae sunt Dei Deo reddenda esse praescripsit.* Fateamur etiam, inter directè & indirectè malum facere, magnam esse differentiam. Hoc enim *directè fieri* dicitur, quod voluntas, tamquam scopum intentionis, vel in se consideratum facit. Hoc *indirectè fieri*, quod in alio tantum, seu alteri rei conjunctum accidit, quam voluntas directè intuetur. Non dubitamus igitur, quin praeter scopum voluntatis Christianissimi Regis Ecclesiarum ruina, & consummatae Religionis labe ex foederibus ejus consequatur. Nam eam destinata directaque voluntate appetere, haeticorum est proprium: à quibus

a Matth. 22.

M 5

bus

bus utinam Christianissimus Rex tam actionibus, quam scopo voluntatis discreparet. Præter directam igitur voluntatem ejus, adeoque indirectè, contingere perniciem illam Religionis, forsan admitti aliquo sensu potest. Quamquam & istud consideratione perquam dignum est, non omnia, quæ voluntas averfat, indirectè tantum operari. Nam & fures crebrò in effringendis foribus non alienum damnum appetunt, sed commodum suum, vel etiam proximi, si benigniori peccant mente, misericordiam; nec latrones mortem sed spolia viatoris, quem resistentem perimunt; nec venator jacturam colonorum, quorum segetes proterit canibus suis, sed feram, quam persequitur. Nec tamen isti directè rei sequentium damnorum esse desinunt. Est enim tam arcta inter malum quod fit, & bonum temporale quod intenditur, societas, ut utrumque etiam directè fieri causarique dicatur, quantumvis unum ab altero mentis præcisione, & voluntatis explicitâ intentione separetur. Ita quisquis ignem admovent segetibus, aut pulveribus, directè incendit messem, aut domum; quisquis venenum propinat innoxio, quisquis in eum canes immittit furiosos, directè interficit, etsi aliud quam mortem ejus quærat, vel etiam per alium fortè impediri possit; quisquis aggeres objectos aquis rumpit, directè diluvium facit, damni que dati directè reus est, quidquid ipse tandem temporalis inde commodi aut voluptatis venerit aut speret. Perspicua est ista veritas, in qua Philosophia non minus, quam Theologia concinit. Quid si ergo etiam directè Rex Christianissimus perditionis Ecclesiæ, destructæque fidei Christianæ in Belgio

Germa-

Germaniæque reus sit, quamvis illam impietatem perspicuâ directâque voluntate detestetur? Nam in illis circumstantiis, quibus hætenus Batavorum & Protestantium armis opitularus est, conatusque secundavit, tam arcta est colligatio inter rem quam facit, & malum quod contra Religionem fit, ut auctor unius necessariò etiam auctor alterius esse videatur. Fallacia rerum tegmina, deceptoriasque facinorum dealbationes, quæso, rebus auferamus, ut nudo inspiciantur examine. Quid est quod Rex Christianissimus fecit, quando, exempli gratiâ, Sylvam-Ducis manibus Hispaniarum Regis extorsit? nempe murorum defensores occidit, mœnia dejecit, portas aperuit, omnia munimenta dissipavit, quibus se Antistes, Sacerdotes, Monachi, Virgines, Pastores plebis, ipse denique Christus Dominus in Augustissimo Sacramento præsens templa sua, imagines suas, sacrificium suum, Sacramenta sua, cultum suum, infirmorumque fidem in ista urbe, totaque diœcesi ejus, ab hæreticorum rabie ignominiasque tuebatur. Quibus sublatis, omnia eorum furori & perulantia, nemine amplius resistere valente, patuerunt. Templâ continuò, spectantibus adhuc Francis, quorum sanguine occupata traditaque Calvinistis fuerant, partim in Principis Orangii stabulum, partim in armamentaria, aliosque profanos usus conversa; omnia, fractis aris, disjectis imaginibus Christi, sanctissimæque Virginis, veluti sphaeristeria nudis parietibus relicta sunt: fugata statim in oculis Francorum omnia Religiosorum sodalitia, qui exules ac profugi toto Belgio vagabantur; Virginum claustra referata, & ad sacrilegas nuptias sollicitatæ animæ

M 6

despon-

desponsatæ Deo; orphani minis, promissis, injuriis, ad ejurandum Catholicam fidem compulsi, quorum integra & innocens puerulorum cohors exilio patrios mutare lares, & alimentorum securitatem deferere maluit, quàm sacrilegis consentire. Parva ista, nisi quotidie diriora sequerentur. In universa civitatis illius diœcesi, quæ octoginta plus minùs parochias complectitur, omnes Ecclesiæ Catholicis ritibus publico Edicto & clausæ sunt; interdictum jure sacrificium, Catholica concio, Sacramentorum administratio. Omnes Ecclesiastici reditus, jussu Ordinum totâ ditione annotati, ut ad hæresim stabiendam convertantur; singulis Pastoribus morte vel tædio decedentibus, Minister hæreticus substituitur, ut doctrinæ versutiâ simplicitatem imbecillium circumveniat. Fœdius immaniusque Thenis nuper in sacratas Deo virgines, in templa, in augustissimum Religionis Christiani pignus, quo Christianissimus Rex redemptus est, grassatum fuit: quod tum in ipso opido, tum foris in pagis, igne torruerunt, pedibus conculcarunt, & ignominiosissimis ludibriis, atrocius quàm Judæi, profciderunt. Hæc sunt ex aliqua parte illa mala, quæ, expugnatis per Francorum arma Thenis ac Sylvæ-Ducis, Calvinistisque traditâ, velut ruptis aggeribus, quibus arcebantur, inundarunt. Quorum omnium, & similium fortasè magis horribilium, quæ in Germania committuntur, quis tandem, nisi Christianissimus, etiâ directè reus est? Ille namq; non tam fieri eâ indirectè, seu per accidens permittit, quàm directè & vi actionum istarum fecit, qui omnia pro-

pro-

a Edictum datum Sylvæ-Ducis 20. Octob. 1629, signatum, De Longe. Edictum datum Haga-Comitis 12. Novemb. 1629.

propugnacula Religionis expugnavit, qui civitatem hostibus Religionis tradidit, qui hæreticorum furori munimenta Religionis patefecit. Directè enim & per se interfecit innocentem, qui fores aperit, & armatum furentemque iracundiâ inimicum in cœlave immittit, ubi jugulum incermis præbeat. Sic directè illi Christianos Martyres occiderunt, qui venenum eis præbuerunt, qui ursis objecerunt, canibus lacerandos tradiderunt: sic Daniele, qui in lacum leonum compulerunt: sic viatorem, qui in latronum implacabilium prodiderunt manus, quamvis in istis omnibus exemplis, damnorum ac mortis executio alienis manibus vel actione peragatur. Quis ergo profanatæ Sylvæ-Ducensis diœcesis, destructæque Ecclesiæ, & sacrilegiorum omnium, perditarumque animarum per se, directèque vi actionum illarum, reus erit, nisi qui omne defensionis ejus præsidium ac robur armis abstulit, mœnia subvertit, portas vi aperuit, defensorum ejus occidit, & furiosorum impiorumque hæreticorum potestati ac voluntati Ecclesiam atque Religionem tradidit? Hoc est enim innocentem in lacum leonum mittere, vel in innocentem leones immittere, ut alieno ore laceretur.

Huc denique accedit, id quod isti sententiæ non parum roboris ac lucis affundit, quòd copiis subsidiariis colligendis ducendisque, quas ad urbes provinciasque Catholicorum Principum expugnandas Christianissimus Rex suppeditat, eos passim supremo cum imperio præficiat, quos in Regno suo noverit ad Ecclesiæ atque Religionis perniciem anhelare, Duces Rohanensem ac Bullionium, Marechallos de la Forcè & Chastillonium,

278 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
nium, hæreticos videlicet spirantes minarum ac
cædis in discipulos Domini. Etenim isti siue suis,
siue militum suorum, quibus directè præfunt,
manibus, tamquam satellitum ad exequendas in-
visa Religionis contumelias, haud secus fidei Ro-
manæ depressionem, sacrorumque Catholicorum
fragem de industria connivendo animandoque
moliuntur, atque ipsi hæretici conföderati, qui-
bus pro Rege suo ministerium præbent. Quid
igitur aliud agit Christianissimus Rex, dum tales
tali animo concitatos, tali affectu, obstinatione,
odio adversus veram Religionem flagrantes, quos
ipsemet totusque mundus tales esse novit, non
ire permittit solum, sed etiam assumit ac mittit
ad hujusmodi expeditiones cum aliis ejusdem er-
roris furorisque focus exequendas; quid, inquam,
aliud agit, quam quòd directè canes furiosos in
innocentes immittit? Dum enim hujusmodi du-
ces plerumque deligit, quibus etiam Tribuno-
rum, Centurionum, cæterorumque minorum
præfectorum creandorum potestas datur, quos
etiam sibi similes plerumque creant; profectò
satis perspicuè convincitur, eum hæreticis pla-
cere velle cooperando per hujusmodi belli præ-
fectos, quos hæresi atque hæreticorum scopo
cooperaturos novit, non ad urbium tantum, sed
etiam Religionis expugnationem; atque ad eò
sceleris hujusmodi perpetrationem directè elige-
re, si non ut finem ultimò concupitum (quod
hæretici solent) certè ut medium quoddam,
quo potentiùs hæretici ad Catholicorum Pro-
vincias occupandas incitentur & adjuventur, at-
que ad pessumdandam Religionem animentur.
Paris enim perfidiæ sunt in Deum, paris odii in

Eccle-

Ecclesiam, paris acerbitatis in Dei fidem Eccle-
siæque Sacramenta, tam Ordines conföderati &
Protestantes, quibus fidem exstirpantibus, subsi-
dium datur, quàm illud ipsum subsidium, quod
moribus eorum congruentissimum seligitur, ac de
proposito deliberato datur. Quid igitur vetat,
quò minùs facinorum Rex Christianissimus etiam
directè reus habeatur.

C A P V T XXV.

*Etiam indirecta Catholica Religionis violatio reum fa-
cit. Fundamentum ex doctrina S. Thoma, & com-
muni Theologorum.*

Sed, ut jam suprà dixi, nolo de isto unico vo-
cabulo (*directè*) contentiosum funem trahere.
Ad animum Christianissimi Regis ab odio Reli-
gionis tuendum, aliquid indirecta voluntas facit;
innocentiam verò, nihil. Verum est enim, quando
directè spectat animus Religionis contumeliam,
ut in hæreticis fieri amat, sacrilegium ab ipsa hæ-
reseos, vel deterioris impietatis labe proficisci.
Non tamen propterea violatæ Religionis non
est reus, quisquis aliâ ex causâ indirectè Eccle-
siam atque Religionem lædit. Nam ea, quæ indi-
rectè volumus atque facimus, bifariam dividun-
tur. Quædam *per se*, hoc est, plerumque aut
perperuò sequuntur actionem, quam directè fa-
cimus; quædam *per accidens*, hoc est, plerumque
non sequuntur, seu ita raro, ut meritò non vi
actionis nostræ, sed fortunâ, aut casu, ex alte-
rius videlicet actione, accidere videantur. Quan-
do igitur ex factis nostris indirectè gravissima
sequun-

280 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
sequuntur, vel semper, vel plerumque mala, actionem cateroquin de se indifferentem, reddunt illi-
citam; perinde ac si directâ voluntate appeteren-
tur; secus verò, si per accidens, hoc est, rarò tan-
tùm, & quasi casu aliquo consequantur. Mens ista
unanimis Theologorum, inter quos D. Thomas
chorum ducit. Sic enim ait in quæstionibus de
malo a: *Aliquando accidens alicujus effectûs conjun-
gitur ei, ut in paucioribus, & rarò. & tunc agens, dum
intendit effectum per se, non oportet quòd aliquo modo
intendat effectum per accidens. Aliquando verò hujus-
modi accidens concomitatur effectum principaliter in-
tentum semper, vel ut in pluribus: & tunc accidens
non separatur ab intentione agentis. Si ergo bono, quod
voluntas intendit, adjungitur aliquod malum, quod in
paucioribus, potest excusari à peccato; sicut si aliquis
incidens lignum in silvâ, per quam rarò transit homo,
projiciens lignum interficiat hominem. Sed si semper,
vel ut in pluribus adjungatur malum bono, quod per se
intendit; non excusatur à peccato, licet illud malum
non per se intendat.*

Cujus quidem doctrinæ ratio attentè ponde-
rantibus perspicua est. Mala namque, quæ actio-
nem, sive malam, sive indifferentem per se, seu
plerumque consequi solêt, ad ipsam naturam ejus
quodammodò videntur pertinere; ut in expen-
dendâ actionis malitiâ bonitatèque meritò eorum
ratio haberi debeat. Quod non ita in iis, quæ per
accidens raroque conjunguntur, locum habet.
Judicium enim de rebus non secundum acciden-
tes ei fortuitò casus, sed secundum ea quæ natu-
ram ejus plerumque comitantur, pronuntiarì de-
bet. Hanc ipse S. Thomas doctrinæ suæ rationem
diversis locis expressit, ubi eam etiam ad nocu-
a 9. 1. 2. 3. ad 15.

menta,

menta, quæ animus nec directè intendit, nec præ-
vidit, extendit a. *Quandoque, inquit, nocumentum
nec est prævisum, nec intentum; & tunc, si per accidens
se habeat ad peccatum, non aggravat peccatum directè,
& c. si verò nocumentum per se sequatur ex actu peccati,
licet non sit intentum, nec prævisum, directè peccatum
aggravat. Quia quæcumque per se consequuntur ad
peccatum, pertinent quodam modo ad ipsam peccati spe-
ciem; puta, si aliquis publicè fornicetur, sequitur scan-
dalum plurimorum, quod quamvis ipse non intendat, nec
fortè prævideat, directè per hoc aggravatur peccatum.*
Et alio in loco adhuc accuratius eandem doctri-
nam deducit b. *Eventus sequens aut est præcogitatus,
aut non. Si est præcogitatus, manifestum est, quòd addit
ad bonitatem vel malitiam. Cum enim aliquis cogitans,
quòd ex opere suo multa mala possunt sequi, nec propter
hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus esse magis in-
ordinata. Si autem eventus sequens non sit præcogita-
tus, tunc distinguendum est: quia si per se sequitur ex
tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc eventus se-
quens addit ad bonitatem vel malitiam actûs. Manife-
stum est enim, meliorem actum esse ex suo genere, ex quo
possunt plura bona sequi; & pejorem, ex quo nata sunt
plura mala sequi. Si verò per accidens, & ut in pau-
cioribus, tunc eventus sequens non addit ad bonitatem
vel malitiam actûs. Non enim datur judicium de re ali-
qua secundum illud quòd est per accidens, sed solum se-
cundum illud quòd est per se. Nihil luculentius for-
mandis que moribus securius tradi potest. Quam
ob causam isti doctrinæ, uti diximus, communis
Theologorum consensus suffragatur. Nonnulla
solum disceptatio est, Utrum malitia eventuum
plerumque consequentium in voluntatem actio-
nemque*

a S. Thom. 1. 2. q. 73. art. 2. b Idem 1. 2. q. 20. a. 5.

282 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
nemque indirectè tantum, an etiam directè re-
fundatur, quemadmodum S. Thomas quibuldam
voluisse visus est. Sed ecce cedimus, & indirectè
tantum refundi, certioris veritatis fundandæ cau-
sâ, concedimus.

Quid ergo hic respondebitur, ut violatâ nota
Religionis abstergatur? An fortè non esse malum,
quòd Ecclesia Romana vastatur? Hæc est hæreti-
corum communis & inveterata blasphemia. Ca-
tholici norunt, in malefactis nulla esse graviora,
quàm quæ adversus ipsum Deum Religionemque
perpetrantur; nulla nocumenta hominibus dirio-
ra, quàm quibus fidei veritas subtrahitur, cultus
Dei, mysteriaque profanantur. Quid igitur? An
causam esse justam Regi, ut stragi Religionis Chri-
stianæ civilem Galliæ suæ statum præferat? Hoc
nescio, an quisquam Christianus dixerit, de quo
tamen uberius paulò post. An fortè Christianissimum
illa magna nocumenta non prævidisse, quæ
ex fœderibus & suppetiis istis consecuta cerni-
mus? Sed, ut hic S. Thomas dixit, etiam nocumen-
ta non prævisa perpetrantes maculant, si per se se-
quuntur ex tali actu, & ut in pluribus: manifestum est
enim, meliorem actum esse ex suo genere, ex quo possunt
plura bona sequi; & pejorem, ex quo nata sunt plura
mala sequi. Sed quis hic prævisionis defectum
causari potest? Sexaginta annorum experientia
satiatissimum documentum esse potuit, quid Ca-
tholica sacra in urbibus occupatis sub Batavorum
potestate paterentur. Si vel unus in universâ eo-
rum ditione superfit pagus aut vicus, in quo non
sit abolitum publicum Catholicæ Religionis ex-
ercitium (loca postremò capta excipio) Christia-
nissimos Reges innocentes esse concedam. Sin au-
tem

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 283
tem omnia undique per universas Provincias fœ-
deratas, contra pacta etiam expressa, non tantum
olim, sed etiam toto tempore, quo Rex Henri-
cus IV. & successor ejus, usque ad postremas urbium
obsidiones, subsidia ex fœdere submiserunt, in
Francorum oculis profanata sunt; quid nisi ludi-
brium est, istud innocentia Gallicæ parociani-
um?

Sed esto, ignoraverint, quæ toti mundo, ipsi-
que Francorum legionibus in Batavia Germania-
que militantibus nota sunt: non est idonea igno-
rantie excusatio, ubi ipsum ignorasse vitiosum est.
Nam, ut optimè S. Thomas dicit, Ad ipsam quo-
dammodo peccati speciem pertinent, quæcumque
per se consequuntur actionem. Speciem autem
actionis, hoc est, id ipsum quod agitur ignorare
non licet, quia stertentis imprudentia est; nec in
presenti casu ea ignorari potest. Est enim totâ Eu-
ropâ vulgatissimum, Ordines confœderatos nul-
lum exercitium Religionis in publicis templis suis
pati, nisi quo hæresim profitentur. Ex quo fit, ut
istas urbium expugnationes, quæ Regi Hispania-
rum extorquentur, ut Hollandorum potestati pa-
reant, suppetiaque Gallicanas & Catholicæ Reli-
gionis exterminatio, hæresisque propagatio, in
istis circumstantiis non per accidens, aut casu, aut
rarò, sed per se, & necessariò, & semper consequa-
tur. Perspicuum est igitur, indirectam illam Ca-
tholicæ Religionis profanationem, fideique in-
teritum non minus ad reatum Christianissimis Re-
gibus imputandum, quàm si directâ voluntate.
Christi Ecclesiam cum hæreticis devastarent.

CAPVT XV.

*Vberius differitur, quâ voluntate Christianissimus Rex
Catholica Religionis cladem velle censeatur, ex-
pressâ an interpretativâ.*

SEd ut istius effugii futilitas clarescat magis, paulò pressius latebris ejus explorandis infestandum est: ut & illi, quibus principia moralis Philosophiæ atque Theologiæ minùs perfecta sunt, manibus quodammodo suis palpent veritatem.

Itaque sciendum est, non semper ita planè sumi directam atque indirectam rei cuiuspiam voluntatem, quemadmodum nos jam jam usurpavimus: sed ita subinde, ut voluntas seu volitio directa sit eadem, quæ *expressa*; & indirecta, quæ *interpretativa*. Voluntas expressa verus, realis, atque, ut loquuntur Scholæ, *φυσικός* actus est, quo rem hanc ipsamve reverâ cõcupiscimus. Interpretativa non est actus appetendi reipsâ & *φυσικός* elicitus; sed hominum interpretatione, hoc est, æstimatione præsumptus. Quæ divisio voluntatis à diverso existendi modo videtur esse ducta, reali, ac purè morali. Homines enim ea subinde velle, & consequenter etiam facere censeantur, quæ nullo vero volendi actu cupiunt, imò quæ expresso voluntatis actu nolunt: idque non temerariâ fingendi licentiâ vel ludibrio, sed ex legitimis rationibus, quas ex professio Theologia moralis veluti prima scientiæ istius rudimenta explicare & inculcare solet.

Quamobrem istud in eadem scientia receptissimum est, hujusmodi indirectam seu interpretati-

vam

vam voluntarem perinde bonitatem ab objecto suo malitiamque contrahere, laude ac vituperio, præmio supplicioque dignam esse, atque directam sive expressam, quotiescumque voluntatis & actûs propositi circumstantiæ justam ex se causam talis interpretationis seu æstimationis præbent. Inter quas causas illa obvia, scriptisque celebrata est, si is, qui objectum aliquod expressè vult, prævideat, aut certe prævidere possit, ex eo securum aliquod malum, quod istis rerum circumstantiis cavere atque impedire teneatur. Tunc enim consequentis istius mali consideratio debet ipsum ab antecedentis boni voluntate revocare; usque adeò, ut, nisi sibi à volendo hujusmodi objecto in ista negotii *περίστασι* temperaverit, hoc ipso malorum seriem consequentium indirectè seu interpretativè velle censeatur. Res exemplis sit perspicua. Feram venator sclopi glande petere meditatur: videt periculum esse, ne simul viator transiens ictu pereat. Si non obstante isto discrimine jaculatur, quâcumvis etiam expresso actu necem hominis istius nolit, molestæque ferat, eam perinde voluisse censebitur ac fecisse; patriæque homicidii coram hominibus ac Deo reus erit, ac si expresso actu voluisset, ac fecisset. Navarchus, cui credita est cura gubernandæ navis, videt eam, si à se vitæ suæ tuendæ cupiditate deseratur, cum vectoribus tempestate perituram. Si deseruerit, amissæ navis & vitæ pereuntium reatui haud secus obnoxius erit, ac si perniciem eorum de industriâ procraasset. Ita qui, animi gratiâ, furioso gladium præbet, qui rabidos immittit in viatorem transeuntem canes, mortem innocentium interpretativè perinde cupit ac facit, ut si suâ manu confe-

confe-

confecisset. Nam qui non impedit malum, quod impedire teneretur ac potest, illud ipsum facere censetur ac velle, ejusdemque efficitur pœnæ reus, quemadmodum si *φουρισῶς*, directè expresseque voluisset ac fecisset. Sic enim & ille, qui aliquid scire debet & potest, moraliter illud scire judicabitur, quantumvis reipsâ ignoraverit: atque in proposita interpretativâ volitionis questione paria sunt, prævidisse malum, & prævidere potuisse atque debuisse.

Secundùm hæc igitur volendi & faciendi discrimina, communissimo Philosophorum Theologorumque astipulantium calculo probata, non est difficile Politicorum Francorum exceptionem de excidio Religionis, à Christianissimo Rege solum indirectè volito & commisso, discutere atque evertere. Quamvis itaque non dubitemus, quin præter, imò contra directam expressamve Regis voluntatem ruina Ecclesiæ pessumdataeque Religionis labe ex fœderibus ejus consequatur; simul tamen rerum circumstantiâ nos dubitare non sinunt, quin, juxta principium jam constitutum, belli fœdera cum hereticis paciscendo, fœderum scopum victoriam hæreticis exoprando & procurando, denique victoriæ fructum hæreticorum jugum Catholicis imponendo, Religionis extirpationem interpretativè velle & facere dicendus sit. Non enim ambigum ei ullo pacto aut improvisum esse potest, secundùm ea, quæ superius de ratione belli gerendi confœderatorum Ordinum, & constanti sexaginta annorum experientiâ disseruimus, quin pro genio hæresios, præsertim Calvinianæ, dira sint Catho-

licæ

a Vide dicta c. 10. & 14. Vide & infra latè c. 22. & seq.

licæ Religioni ex talium principatu & dominatione patienda. Quod quamvis etiam ignorasset, nihil ei prodesset ad innocentiam. Ut enim tradit certa consentiensque moralium Philosophorum atque Theologorum sententia, rerum illarum ignorantia, quas possumus ac tenemur scire, actionem, cui causam dedit, haud secus in culpam imputari facit, ac si eas reipsâ scivissemus. Nam quemadmodum voluntas est vice facti, cum facere volentes non possumus quod tenemur: ita ignorantia est vice scientiæ, cum scire possumus quod tenemur.

Nec verò fallatur Christianissimus Rex, vel ab excisâ Religionis labe tutam purgatamve putet esse conscientiam suam, ex domestica quadam religiosi affectûs experientia, quem etiam lachrymis ubertim fufis demonstrasse dicitur, quando aures ejus, auditâ Germanicarum Ecclesiarum calamitate, Religionisque cladibus, tinniebant. Nihil est enim aut mirum aut novum, contrarios affectus in eodem animo pariter sedem figere, atque ibi vel de victoria pertinaciter contendere, vel, uno licet dominante, alterum stimulis perpetuis animum lancinare. *Dna* quippe voluntates, quod suo experimento se didicisse Augustinus b tradit, *carnalis & spiritualis*, sæpè *confligunt inter se, atque discordando dissipant animam*. Doluit Herodes Baptistæ necem, quem etiam libenter audiebat, sed aliâ dominante voluntate necandum dedit. Novimus quosdam, ut idem alibi, gementes ac flentes peccata perpetrare, quæ, non obstante improbitatis horrore & nonnullo virtutis amore, aliâ vincète cupiditate cômittunt. Quis enim est ille Christianus, cui, quoad in ipso vivat scintilla a *Aug. l. 8. Conf.*

fidei,

fidei, & spes salutis reliqua sit, non sæpè gemitum, subinde & lachrymas exprimat statûs damnati conscientia, in quo remordente synteresi perseverat? Fallaces lachrymæ sunt, quas non commissi pœnitentia, sed perseverantia comitatur: nec illam ad placandum Deum, quàm irritandum valent. Luculentum quippe perhibent testimonium, quàm pertinaciter in eâdem voluntate, sive expressâ, sive interpretativâ, persistat animus, quem neque Religionis excisæ miseratio, neque gemitus à Spiritu sancto inspirati, neque lachrymæ cœlitus depluentes emollire, & ab injuriis Religionis revocare poterunt.

Nec verò hîc mihi verendum est, ne injurias Religionis juxta moralis Theologiæ cardines appellando, injuriam ipse Christianissimo Regi faciam. Cum enim ignorare non possit, ut jam antè declaravimus, quin Calvinistæ, quibus fœderatus consilia, pecunias, milites, arma sufficit, pro istius hæresis indole ac furore, victoriam adeptumque dominatum in Catholicæ Religionis perniciem & excidium converfuri sint; atque hoc ipsum fœderis rescissione, pecuniarum subtractione, militum revocatione, pro officio Christiani hominis, & Christianissimi Regis, impedire possit atque teneatur; hoc ipso profectò, quo hæreticæ factioni consilia sua inspirare, furentibus arma, auxiliares copias, bellique nervos suppeditare non desinit; victoriæ hæreticorum, & excisæ per ipsos Religionis, vera, moralis & interpretativa causa est; omniaque conjuncta sacrilegia non solum moraliter & interpretativè voluisse, sed ipse quasi manu suâ, divino humanoque judicio, designasse reputatur.

C A-

CAPVT XVI.

Solvitur Francorum adversùs doctrinam traditam objectio; & ostenditur, teneri Christianissimum Regem, etiam cum periculo politici statûs, fœdera cum hæreticis rescindere.

AT verò adversùs istam de interpretativa destructæ Religionis voluntate doctrinam sic politici statûs patroni insurgere conabuntur. Distinguendum esse dicent inter eventus malos, qui naturali quadam colligatione seu consecutione nostram actionem consequuntur, & eos qui ex aliorum libera dumtaxat voluntate seu malitia sequi solent. Esto igitur, doctrina ista de indirecta vel interpretativa malorum eventuum voluntate, in prioris generis effectibus vel semper, vel potius plerumque, locum habeat; nullo tamen modo generaliter ad illos casus extendi potest, in quibus eventus malus nullo naturali nostræ actionis influxu, sed ex sola libera voluntatis alienæ perversitate sequitur. Nam ex communi Theologorum sententia nemo tunc tenetur ab hujusmodi actione temperare, si justam aliquam habeat causam rationemque faciendi. Ex quo fit etiam, ut tunc neque expressè, neque interpretativè, mala consequentia velle, vel perpetrare, vel eorum reus esse censeatur. Quod infinitis exemplis, vel actis, vel saltem quorundam Theologorum opinione probatis, declarari potest. Nam isto ex capite fluit, quòd, qui usuram à fœneratore pressus necessitate petit, peccati alieni, commissæque iniquitatis usurariæ non sit reus: ut mulier moderato cultu ex causa prodicens non sit moraliter impudicæ volun-

N

tatit

tatis causa, quã sese ab alio appetendam videt: ut Respublica non sese ab alio appetendam videt: ut quos tyranno alioquin sibi exitium intentanti tradit, quamvis videat eos injustè ad necem esse rapiendos. Cujusmodi plura facillè occurrent cogitantibus. Jam igitur illa horrenda funestaque Catholica Religioni mala, quæ tamquam eventus quosdam ex fœderibus suppeticisque Gallieanis pullulantes recensuimus, non aliquã naturali connexionem consequuntur ex illo ipso quod Rex Christianissimus facit, sed ex sola malitia Baravorum ac Protestantium, præter intentionem ac scopum Regis. Non enim ipse spectat aliud, nisi ut fœderari sui, & ipsemet, statu quisque suo tranquillè secureque periturus: quidquid verò consequitur ex ipsis mali, hoc tantum permittit, gemit ac dolet. Nec verò desunt justæ, inquit, fœderum suppeticarumque causa, propter quas ab eis neque propter prævisum Religionis interitum abstinere teneatur. Nam rei cuique maxime naturale est, se statumque suum sive infimum, sive medium, sive summum adversus omnes omnium in tus extraque impugnantium incursum ac motus incolumem tueri. Quod eò arctius Principibus incumbit, quò pluribus præsent, quorum temporalis pax, & salus à Regni incolumitate ac tranquillitate dependet. Numquam verò poterit Regnum Gallie satis esse tutum, vel securus Francorum Rex, nisi formidolosa illa Regis Hispaniarum & Austriacæ Domus potentia, quæ assidue vicinorum terris, & regnis inhiat, continuis bellis atteratur, debilitetur atque frangatur. Quo fit, ut justissima sit fœderum cum infidelibus atque hæreticis percussorum ratio, nec ab illis propter Re-

ligionis

ligionis clades, fidemque Catholicam alienã perveritate proterendam, abstinere teneatur. Hic est speciosus ille fœderum subsidiorumque fucus, sub quo, & falsitas rationum, & fœditas actionum, quibus Ecclesia perturbatur, latet: quem idcirco cum omni apparatu suo spectandum exhibui, ut totius quæstionis cardo cerneretur, & planius veritas elucesceret. Nititur ergo, ut videatur, tota machina brevi istã complexione: Nemo secundum Theologorum sententiam tenetur ab actione per se licitã, & consequenter à fœderibus ex se licitis, abstinere propter mala, quæ inde alienã voluntate consequuntur, quando justam aliquam causam habet illa faciendi: atqui Rex Franciæ justam habet causam percutiendi fœdera cum infidelibus per se licita, ac dandi suppeticas hæreticis; ut videlicet contra potentiam formidolosam Domus Austriacæ, & ejus animum assiduo Franciæ inhiantem, Regnum suum tueatur: ergo non tenetur ab illis abstinere propter mala, quæ inde alienã libertate consequuntur. De utraque antecedentis parte pauca dicturi, à posteriore inchoemus.

Timorem illum, quem sanctis concubus suis de Austriacæ Domus formidabili potentia, & mulatione, ambitione prætexunt, vanum esse, non uno evidens fieri potest modo. In primis enim, non est quòd Reges Gallie eam reformident magis quàm cæteri Principes Catholici, imò hæretici, quorum longe inferior est potentia, quàm Regis Gallie: qui tamen cum illa Domo, quando maxime formidanda videbatur, imperturbatam pacem securi coluêre. Etenim non minus Gallie, quàm cætera Regna & Principatus, per

N 2

fœdera

fœdera cum illâ Domo faciendâ sibi securitatem firmitatemque polliceri potest : & siquid intra pacis fœdera tentaverit, aliorum Principum Catholicorum vires sibi alternis fœderibus ad suppetias obligare. Cur huiusmodi ferendarum invicem suppetiarum vincula cum solis hæreticis necentur, quæ passim cæteri Principes Catholici hætenus contempserunt? Quid, quod Austriaca Domus non semel Orbi Christiano patefecit, quàm fuerit in pacem cum Christianissimo Rege paciscendam prona; quantâ fide pactam custodierit? Nónne ipsi Franci non semel, sinceritatem ejus prædicando, sibi gratulati sunt, quod ante paucos annos, Rege impubere, Gallis Principibus res novas molientibus, turbatoque Regno, ne nutu quidem sibi novos motus probari demonstraverit? Novimus quosdam ex primâ nobilitate Gallicâ, cum in fidem Hispaniæ Regis imploratam, si se recipere vellet, tradere parati essent, stante pace repudiatos. Denique si Christianissimus Rex propter discrimen, quod Catholicæ Religioni imminere cernit, à fœderum istorum turpitudine temperaret, non potest de Dei justitiâ munificentiaque dubitare, quin ille, qui Iudæorum perexilem Rempublicam inter media infidelium potentissimorum Regna tot sæculis conservavit, ipsumque porro Galliæ Imperium hætenus tutatus est, tanti obsequii consideratione & compensatione, politicum istius Regni statum pessumdari vicinorum ambitione non sinat.

Ex quorum etiam consideratione nascitur, ut non sit justa illa causa percutiendi fœdera cum infidelibus, ex quibus tanta Religionis Catholicæ strages proficiscitur. Vano etenim falsoque funda-

fundamento nititur confictâ Monarchiæ affectatione, cui vera justaque fœderum causa imponi sine temeritate non potest. Quotò verius solidiusque non stolidus quisque rerum æstimator dixerit, Christianissimum Regem universis Europæ Principatibus inhiare, Monarchiam affectare; Carolinum Imperium ex omnium ruinis de novo meditari, & specie tuendæ propriæ libertatis, omnium Principum machinari servitutem? Quid enim aliud spirat illa postrema in Belgium expeditio, illa Lotharingæ & Alsatia, nihil ad eum pertinentis, occupatio, illa Germanicarum urbium invasio, illa Italicarum detentio, & quasi Italiæ subarrhatio, illæ decantatæ laudes Regis & Cardinalis de prolatis Imperii terminis, illud classicum contra universos Catholicos Principes, quod Arroyi insana, Censoribus probatæ, & Regi ipsi dedicatæ voces canunt? Sed quia benignior ille de Austriacâ Domo sensus, vel fiducia in Deum vivum, exasperatis percussisque animis difficilè persuaderi potest, prioris & quasi majoris propositionis, quæ magis Theologici fori est, veritatem attentius trutinemus.

Primum igitur dicimus, fœdera ista cum hæreticis Barauis & Protestantibus inita, non esse actiones per se licitas, sed naturæ diuinæque legis jure damnatas, ut jam in præcedentibus fuse declaratum est. Sunt enim aperta rebellium adversus legitimum Principem adjutoria, & adversus Religionem, quam ipsi destinatâ voluntate poterunt, conspiratio, quamvis nihil extrinsecus accedere fingeretur mali. Quantumvis enim per se licitum sit, Regnum statumque suum armis ac fœ-

deribus tueri, non tamen injustis, docendo rebellare; vel impiis, iuvando sacra subvertere, quod jam antè fati egimus.

Sed statuamus Baravos ac Protestantes neque rebelles esse adversus homines, neque ex professo in bellis istis arma ferre adversus Deum: fingamus etiam, certioris doctrinæ collocandæ causâ, verum esse, quod non minus falsis, quàm invidiosis vocibus crepant, temporali Francorum Regno Hispanum inhiare; adhuc falsitatis impietatisque plenum est id, quod assumitur in fœderum istorum patrocinium. Quod ut clariùs percipiatur, observandum est discrimen aliquod inter mala, quæ ex actionibus per se alioquin licitis, consequi solent. Quædam enim ex liberâ voluntate ejus malitiâque proficiuntur, qui ipsemet illa patitur, adeoque sibi ipse facit: quemadmodum, ut ab ante-dictis exemplis non recedamus, lubricus ex conspectu pulchræ mulieris, usurarius ex petente mutuum, suâ sibi voluntate malum seu peccatum parit. Sic & ille, qui virginis amore captus violentas sibi ipse inferret manus, quia sibi illa detrectaret nubere. Alia verò, quæ ex actione alioquin per se licitâ pullulant mala, inferuntur alteri cuiquam tertio nolenti, ita ut omninò invitus illa patiatur. Quod igitur attinet ad illa prioris generis mala, passim sufficere solet, quod operans habeat aliquam justam actionis illius exercendæ causam, quatenus eam citra incommodum aliquod suum non possit prætermittere, ut istiusmodi malorum, quæ sibi alter suâ libertate consciscit, nullo modo interpretativè causa esse reputetur. Ita communiter in materiâ de scandalo Doctores tradunt. Non enim alter nisi à seipso

seipso læditur: quamvis majoris caritatis nonnumquam foret illud ipsum incommodum devotare, ne proximis etiam à seipso liberâ suâ voluntate lædatur. Quod verò spectat ad illa posterioris ordinis mala, quæ cuiquam tertio ex actione nostra contra voluntatem ejus inferuntur, quæque propterea invitus patitur, non sanè quæcumque justa illius alioquin exercendæ causa sufficit, ut operas ab injuriarum reatu, quas ille nolens patitur, liberetur; quando videlicet præscit, aut facillè præscire potest, actionem suam ad illas injurias inferendas, quamvis remotiùs & absque expressâ voluntate vel directâ intentione conferre. Sed ut aliquando talis excusetur, nec eas interpretativè voluisse aut fecisse, nulloque modo eorum reus esse censetur, casus & causa hujusmodi esse debet, ut alter sive tertius ille, jure ac merito potius illas injurias aut incommoda tolerare debere judicetur, quàm operans propter illas ab actione sua temperare, & ejus exercendæ jure privari. Hinc itaque contingit, ut in postremo exemplo superius adducto maneamus, quod ex plurimorum Doctorum opinione possit Respublica sine reatu criminis, innocentem in manus tyranni, à quo iniquè novit occidendum, tradere, si ille, nisi eum sibi tradiderit, ferro flammâque depopulandam esse commineatur. Nempè quia innocenti isti meritò potius mors ipsa ex pietate in Rempublicam subeunda judicatur, quàm desiderandum, ut Respublica excidatur & pereat. Et è contrario, innocens captus ad evitanda tormenta non potest in manus hostium iniquorum Rempublicam certò perdendam tradere, ut ita semetipsum ab interitu imminente tueatur. Nemo quippe sanæ

sententiæ existimaverit, Reipublicæ potius eligendum esse, ut ipsa funditus excidatur, quàm ut innocens perimatur. Videat igitur Christianissimus Rex, & quotquot veri sunt in ipsa Francia Christiani, utrum commoda vel incommoda, quæ pro fœderibus ac suppetiis hæreticorum ac rebellium purgandis afferuntur, talia tantaque sint, ut judicari possit, quòd jure ac merito Catholica Ecclesia, & ipse sponsus ejus Christus universa illa sacrilegia, & nefandasque suæ Religionis depopulationes, & fidei ipsius excidium, potius debeant pati, quàm quòd eorum intuitu Christianissimus Rex ab hujusmodi commodis sibi procurandis, & incommodis fictis aut veris vitandis, abstinere teneatur. Quid enim? An fortè politicum temporalemque Regni transitorii statum Religionis excidio, Ecclesiæque stragi, præponderare arbitrantur? Equidem scio, hunc esse immobilem quasi cardinem, in quo adultera temporis hujus politica quibusdam in locis vertitur: scio itidem, quòd, quemadmodum eum rerum admiratores transseuntium exosculantur, ita veritatis amatores velut Christianismi pestem, atheismi surculum, Regni que, quod in terris inferorum portæ moliantur, fundamentalem legem exhorrescunt. Cujus quidem impietatem ita ex se perspicuam esse sentit animus veraciter Christianus, ut sine laborioso argumentorum apparatu, solâ sui propositione, terminorumque luce, oculos eorum feriat, percellatque horrore conscientiam. Quid enim illâ impietate impudentius, vel illa impudentiâ effrenius excogitari potest, quàm si servus & cliens domino suo, vicarius Regi suo, filius patri aut matri suæ, creatura creatori, ipsâ beneficio-

rum.

rum & Regni vicariâ concessione, velut ejus jam legibus emancipatus, in faciem ingerat, non se teneri cum detrimento pereuntium facultatum suarum, quas illius solius nutu plurimis arctissimæ clientelæ vinculis obnoxias tantillum possidet, Regni dominici incolumitatem curare, vel domini sui honorem ac dignitatem tueri, propter cujus solius obsequium & cultum facultates omnes, Regnumque ac vitam ipsam suam fiduciario jure suscepit? An fortè existimat Christianissimus, se in Regni sui administrandi tuendique curâ, nullâ ministerii lege, Christi Domini sui regno promovendo devinctum esse? non se magis spectare debere, ut Regum Regi Deo sua seruetur salva fides ac Religio, quàm ut sibi ipsi sua vicaria constet auctoritas? An dicere forsân ausus fuerit Deo: Honor tibi tuus, Christe, pereat, Religio tua, quâ inter homines in terra coleris, fidesque deleatur, dum Regni mei sit mihi salva dignitas? Nihil interest, an minuatur imperium tuum, dum crescat meum? Iustum est, ut Regnum meum regni tui accensione, oppressione, ruinisque muniatur? Hoc enim fœderum istorum atque suppetiarum voces altissimè clamant, quamvis in hujusmodi orationem aut sensus Christianissimi Regis animum prorumpere non posse sciam. Novit ipse, se cum cæteris ad Christi tribunal sistendum esse: se totius administrationis ac ministerii sui Deo, tamquam Domino, cui ista in omnibus famulari debent, rationem redditurum, non jam vestitum purpurâ, coronâque redimitum, sed eâ, quam cum cæteris communem habet, originis lege nudum; in primisque conveniendum, utrum in omnibus actionibus privatis atque

N. 5

publi-

publicis filius, vicarius, vasallus, ac servus primam honoris patris, Regis ac domini sui habuerit rationem? Utrum Christianæ Religionis asserendæ, tuendæ, propagandæ, quæ totius honoris divini fundamentum est, Regnorum omnium temporaliū finis, totius machinæ cælestis terrenæq; scopus, præcipuâ curâ laboraverit? Utrum domini suidamna & lucra, sive directè sive indirectè, sive expressè sive interpretativè, non postposuerit suis? Quid enim interest Dei, sive directè sive indirectè, sive expressè sive interpretativè, à Regibus, reum privatarum cupiditati servientibus, regno suo inter homines fundato spoliatur? Ipse perinde excidit imperio suo; Rex perinde utrovīs modo peccat in officium suum. Nimis enim enormiter aberrant Reges, si privatum tantummodò securius latiusque imperandi fastum ad curam suam pertinere arbitrantur; Dominici interim regni, hoc est Ecclesiæ, incrementa ac decrementa susque deque ferant.

CAPVT XVII.

Reges vasalli sunt incarnati Regis Christi. Quanta inde fidelitatis obligatio in Regibus Christianis erga regnum Domini sui.

NAM, ut ea vincula, quæ paulò antè strictim generatimque proposuimus, paulò distinctius per capita diducamus, atque inde clariùs perspicere possimus, utrum Christus Regum Dominus, & ipsius Ecclesiæ, Catholicæ Religionis profanationem, hæresiumque dilatationem & imperium super Catholicos ferre potius debeant, quam Rex Francorum ab illis pactis fœderum suppeditisq; tem-

temperare, cogitadum etiam atque etiam Regibus est; non ita se esse rerum dominos, quin Dominum se superiorem agnoscere & colere teneantur. Illius vasalli sunt, à quo coronam & sceptrum, vitamque ipsam, fiduciario seu feudatario jure receperunt. Quis verò nesciat, primam esse vasalli legem, magnitudinis suæ auctorem venerari, fidemq; & obsequium præstare patrono suo? cuius tam arcta est obligatio, ut ei periclitanti opem ferre, omniaque humanitatis officia exhibere, imò verò etiam adversus fratres ac liberos suos pro salute ejus arma capere teneatur. Fides enim ac dignitas agitur; cui sempiterna inuritur læbes à cliète patroni desertore. Nam inde nascitur, ut, si a *indecentibus machinationibus dominum offenderit*; si dignitatē ejus sugillaverit; si b *domini castrum oppugnaverit*; si c *periclitantem deseruerit*; si aliquem d *domino mortem, captivitatem, aut jacturam facere molientem, fraude celaverit*; si e *eum, cum potuerit, non liberaverit*; si *inimicis ejus suas amicitias copulaverit*; si in aliis g *sic versatus fuerit, ut potius inimicus, quam fidelis esse credatur*; jure commissi feudo excidat: quòd si simul subditus fuerit, etiam læsæ Majestatis plerumque reus habeatur. Cum igitur Reges à vasallis suis, homines ab hominibus, tantam fidem pro tuendū Regni statufque sui dignitate postulent; quanta erit illa, quam sceptrorum suorum largitori Deo, ejusque regno tuendò, Reges ipsi adversus perduelles Majestatis ejus præstare tenebuntur? Sed, ò humana cæcitas miseriam! cum mortalis mortali, lege hujusmodi fidelitatis, crimine obnoxius fuerit, indignum facinus,

N. 6

&

& feudi, status, vitæ jacturâ luendum, Principes vociferantur; & cum ipsi in juratam Domini sui fidelitatem sexcenties terriora perpetraverint, mirâ judicii perversitate se innocentes putant. Quam enim bellè cum istâ arctissimâ fidelitatis lege concinit ista cum inimicis Domini sui fœderatio, ista armorum cum hostibus ejus sociatio, ista templorum, in quibus Dominus eorum residet, sacrorumque traditio, ista regni Domini sui dira depopulatio: pro cujus defensione ac glôria, proprium sceptrum & vitam, sicut acceperunt, ita ejusdem rursus fidelitatis jure offerre, impendere, abjicere & conculcare debuerunt. Et cum armis ac militibus suis, hoc est, totis acceptiâ Deo feudi viribus, Domini sui regnum hostibus tradendo prodiderint, ac tacite devastaverint, unâ frigida excusatiunculâ datam Domino fidem se liberasse putant, si se res suas temporales evisse, *indirectè* tantum Domino suo nocuisse cavillentur. a *O filii hominum, usquequò gravi corde?* Ut quid capite plectitis vos, qui, cum subditi & vasalli vestri sint, hostibus Regnum vestrum invadentibus fœderati opem ferunt, quamvis non perniciem vestram, sed proprii status incrementum se moliri securitatemque causentur? Cur non hic isti præclarâ excusationi *indirectæ* læsionis in vos directæ acquiescitis? Hic oculati estis ad futilitatem ejus penetrandam: hic justissimi ad impietatem ejus persequendam. Sed quæ illa justitia, à debitoribus cuncta poscere, creditoribus nihil reddere? b *Excitanties culicem, camelum autem glutientes.*

a *Psal. 4.* b *Matth. 23.*

CAPVT XVIII.

Ecclesia Mater Christianorum, Sponsa Christi Regum Domini. Quantum vinculum inde in Reges.

NAm si ceteros quoque humanæ civilisque conjunctionis titulos exploremus, ex quibus, propter sensuum nostrorum propinquitatem, familiaris facilitisque, ad capiendâ spiritualia, veritas hauriri potest; tam arcta esse nonnulla vincula comperiemur, ut nec directè, nec indirectè, si ne impietatis nota, violari queant. Hujusmodi sunt inter filium & matrem, inter filium & patrem, inter servum ac dominum: quibus quamvis plurimum inter homines, juxta divinas leges humanasque, debeatur; perexiguam hoc tamen est, & penè nihil, si cum iis, quæ Ecclesiæ ac Deo, tamquam matri, patri ac domino, homines, adeoque Reges debent, æquâ accuratâque lance trutinentur. Quis umquam filio, satis ad innocentiam esse censet, qui nihil matris suæ pulsationem, perniciem, interitum, ipso inspectante procuratum curet, dummodò non suo ipsius scelere directè interfecta esse dicatur? Quid si & arma suggerat, quibus petatur; lictores, à quibus vinciatur; lora, quibus cædatur; tela, quibus occidatur, hostium videlicet, quos in eam ferocientes videt, atrocitate, non suâ? an illum judicabis filiali fecisse pietati officioque satis? Quod umquam tribunal parricidio absolveret tantum scelus? Hoc enim ipso, quo mater est, non solum non directè, sed nec obliquè, fas est eam interimere; inò interimentibus non objicere peccatus & latus, est magnum nefas. Ex quo jam olim *rectissime* ex intimo naturæ fundo quidam Pythagor-

thagoricus a: Γένειον ἀμελείν ἔτε δαίμων, ἔτε ἀνθρώπων
 σύμβουλῶν ἀμωπονῆ γενεῶν ἢ συμμετρον ψυχῶς κεκτημέ-
 νῶν ἐπιτάμωων. Parentes negligere, neque demon, neque
 hominum quisquam, qui vel mediocriter sapiat, utquam
 cuiquam consulerit. Quòd si parentibus carnis tanta
 pietas debita est, ut

a Γεννητέων ἕνεκεν καὶ θανέντων κελόν,

Genitorum gratiâ mori honestum sit;

quâ fronte genitricem spiritus in aternam vitam
 filius ejus primogenitus non tantum negliget, affli-
 ctamque deferet; sed hostium ludibriis prostitu-
 tam ipse ad extremos agonizæ singultus adiget, ut
 eâ ab inimicis, exitum ejus anhelantibus, trucidar-
 tâ, se adhuc innocentem esse glorietur? Quasi verò
 pereuntis matris multum interest; directè an indi-
 rectè, filio collaborante, pereat, dextrâ sinistrâve
 feriat, fallaci arte, an aperto Marte præcipitetur
 in perniciem. Unum interest, quòd ista fucata a-
 quitas duplex iniquitas sit, dum & verè impietatis
 crimen adjuvat, & falsæ pietatis gloriam quærit,
 hostis induens atrocitatem, & filii simulans inno-
 centiam. c Nolite errare, Deus non irridetur.

Non enim dumtaxat mater Ecclesia, sed etiam
 Christus ipse, sponsus ejus, Regumque Pater ac
 Dominus, injuriis istis læcessit. Sponsæ injuria in
 sponsum redit: violatio ejus etiam indirecta, sine
 gemitu & fremitu sponsi esse non potest. Si quis
 honestis, inquit sanctâ libertate Petrus Damiani d,
 ac pudicissimis thalamis tuis inferre moliretur inju-
 riam, quis necessarius tuus, quis domesticus, auderet
 illi familiaritate conjungi? Quis illorum præsumeret
 in amicitia scedere copulari? Si ergo homo cum ad-

versar
 a Pempelus Pythag. ex Platone lib. 11. de Legibus. b Cleanetus.
 c Galat. 6. d Petrus Damiani lib. 7. epist. 10. ad Gethifridum.
 Ducem,

versario domini sui concordie & scelus inire non audet, quo-
 pacto sublimitas tua illi communicare non timuit, qui
 sponsam Christi, sanctam scilicet Ecclesiam, quasi per
 obsceni lenocinii stuprum violare præsumpsit? Dei quippe
 hostis esse convicitur, qui ejus inimico in amicitia so-
 ciatur. Jam verò scalas erigere, sponsæ fenestras
 frangere, fores ejus irrumpere, gladio perimere de-
 fectores ejus, quis vel infans dixerit esse innocētis,
 quamvis ab alio honestati ejus injuria inferatur?

CAPVT XIX.

Reges vicarii sunt Christi Regis omnium. Quis sit or-
 do naturalis inter regna & Ecclesiam, & utrorum-
 que defensionem.

Quid, quòd hæc eadem injuria est devastatio
 hereditatis & regni Dei, quod a acquisivisti san-
 guine suo, quod ei in præmium acerbæ passionis à
 Patre retributum est? b Postulâ, inquit, à me, & dabo
 tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam ter-
 minas terra. Et rursum Isaias c: Si posuerit pro pecca-
 to animam suam, videbit semen longævum. Cujus qui-
 dem regni sui gloriam & auctoritatem, præ om-
 nium terrenorum regnorum fastu, tantâ comple-
 ctitur tenacitate dilectionis, ut per Prophetam
 dixerit: d Gens & regnum, quod non servierit tibi, peri-
 bit, & gentes solitudine vastabuntur. Non ait, Quod
 te afflixerit, conculcaverit, evertit, sed, quod non
 servierit tibi, peribit.

Nam ex quo Filius Dei incarnatus, e & ab eo
 constitutus est Rex super mentem sanctum ejus, hoc
 est, super Ecclesiam; ipsi soli omnis Regnorum Re-
 gumque

a Act. 20. b Psal. 2. c Isaias 53. d Isaias 60. e Psal. 2.

gumque gloria servire debet, utpote quos ipse minimarum rerum, hoc est, temporalium, & instat fumi transeuntium, administratos in imperio suo statuit. *Reges eorum, inquit a, ministrabunt tibi.* & iterum: *Erunt Reges nutritii tui, & Regine nutrices tue: vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.* Et omnium apertissimè Daniel b: *Vi regnum & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes Reges servient ei.* Hinc fit, ut humanus iste Principatus, qui propter caducam huius vitæ rationem ad breve tempus durat, nisi regno summi istius Imperatoris amplificando serviat, ex Magni Constantini iudicio c, & *μακροῦ ἀρετρῶν ἢ ἀπόλων ἢ ποικίλων ἀρχῆν, ἢ βασιλῶν, μέλλων ἢ ἐργαδῶσ' ἐγγε:* Caprariorum, pastorum, ac bubulcarum imperio non multo præstantior, sed molestior sit. Aternus enim solum æternitatis suæ principatum regnumque diligit; in cuius gloriam & amplificationem torquet ipse, & ab omnibus temporalium suorum Principatuum Præfectis retorqueri cupit ac jubet, quidquid per temporum lapsus fluit. Quidquid igitur amplitudinis, firmitatis, gloriæ, fastusque transitorii, mordaces illæ hominum curæ, quas Regna vocant, amatoribus rerum frivolorum polliceri videantur, illi regno comparatum, cuius solius gloriam Christus diligit, spectat & quærit, velut crepundia sunt apud Deum: cui nisi ultrò serviant, & sive directè, sive indirectè, collata cedant, d quasi in favillam astiva arena, quæ vento rapiuntur, conterenda sunt.

Hic

a *Isaia 49.* b *Dan. 7.* c *Apud Euseb. orat. de laud. Constantini.* d *Daniel. 2.*

Hic igitur ordo rerum naturalis est, ut corporalia corpori fovendo tuendoque serviant, & corpus animæ; hoc est, ut ipsa corporis salus ad ordinatam appetitionem requiem referatur. Sed quia homini non quælibet, sed anima rationalis inest, totum hoc, quod habet commune cum bestiis, subdi debet paci salutique animæ rationalis, quò mente aliquid utile contemplètur, & secundum hoc aliquid agat, vt sit ei ordinata cogitationis actionisque consensio. *Ad hoc enim, inquit Augustinus a, velle debet nec dolore molestari, nec desiderii perturbari, nec morte dissolvi, ut aliquid utile cognoscat, & secundum eam cognitionem vitam morisque componat.* Hic igitur, ut dixi, in uno homine ordo naturalis est: qui si in humana vita perturbetur, ut vel externis corporis alimentis ac subsidiis inordinate utatur, plus minùsve usurpando, quàm saluti corporis expedierit; vel internis inferioris partis motibus, præter animæ rationalis leges ac præscripta, rapterur; morbos in corpore, vitamque flagitiosam & facinorosam in animâ fieri, necesse est. Quibus duobus malis, tota corporis & animæ harmonia corrumpitur. Ad eumdem modum de duabus illis communitatibus, terrena atque cælesti, Republica & Ecclesia, regno, inquam, temporali hominum, ac regno Dei vivi, quæ sibi in hoc mundo in vicem conserta vivunt, veritas accuratius consulta statuendum esse præscribit. Nam uti tempus æternitatem, & omnis motuum volubilitatem agitatio quietem, velut finem suum, respicit: ita terrena Communitas, & omnis ejus Præfectura, ad cælestem, temporalis ad perpetuam, Regnum hominum ad Regnum Dei, hoc est, Republica ad Ecclesiam, inter Christianos referri debet,

a *lib. 19. de Civit. c. 14.*

debet. Nam quemadmodum in brutis summa vitæ lex est salus corporis, & carnalium, uti diximus, appetitionum quies; quæ tamen duo in homine altiori lege, hoc est, quatenus animæ rationalis paci, & integritati cōvenit, moderanda sunt; usque adeò, ut & corporis vulnera, & animi dolores, & utriusque dissolutio, seu mors, pro conservanda rationalis animæ integritate subeunda sint: ita in Regnis infidelium, quæ nihil de sublimiori regno Dei inter homines fundato perceperunt, suprema lex est temporalis Reipublicæ pax & salus. Sed inter Christianos, Reipublicæ & Ecclesiæ, hoc est, regni simul humani diviniq; consortes, salus illa temporalis Reipublicæ tota juxta diviniore regni pacisq; leges, quam ordine naturali respicit, dispensanda, hoc est, procuranda & conservanda est. Nam, ut profundissimus ille Doctor præclarissimè a, *Omnis usus rerum temporalium refertur ad fructum terræ pacis in civitate terrena*, hoc est, in regno temporali: *in cælesti autem civitate*, hoc est, Ecclesiæ, ubi terrænæ civitatis mixta est, *ad fructum pacis æternæ*.

Ex quo efficitur, ut, si temporalis Reipublicæ salus & securitas, Ecclesiæ strage procuraretur, haud secus peccetur in ordinem naturalem, quem juxta August. *b lex æterna conservari jubet, perturbari vetat*, ac si corpus animæ, tēpus æternitati, humani principatûs fastus divinæ gloriæ, homo Deo præferatur. Itaque paucis verbis rem totam complexus sanctissimus Doctor, c *Perinet hoc*, inquit, *ad Reges sæculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam, unde spiritualiter nati sunt*. Hac enim pax Ecclesiæ est pax regni illius, quod in terris.

a Aug. lib. 19. de Civit. cap. 14.

b l. 22. cont. Faustum c. 27. c IRAÆ, 11. in lo. in.

ris fundavit incarnatus Deus, cujus ipse solus Rex est: cujus illi, quos Reges in terra nūcupamus, non nisi vicarii sunt, & in rebus abjectionibus vicem gerunt, eã videlicet regnandi, vel potius providendi lege constituti, non ut ipsi securi floreat, lateq; dominantur; sed ne Respublica Domini sui à perduellibus Majestatis ejus oppugnata detrimentum capiat; ne fides, quæ ipse à subditis agnoscitur; ne religio, quæ ipse colitur, & in animis hominū velut propria regni sui sede dominantur, gliscens in impiorum sacrilegiis pereat. Quam enim dementiam in rebus humanis esse censeremus, si Gubernatores provinciarum, à Regibus terrenis constituti, privatæ contentionis, suæq; vicariæ Præfecturæ studio, Regis ipsius exilium, Regniq; perniciem, non solum à rebellibus illatam, æquis oculis spectare, & permittere, sed etiam armis, ærario, exercitibus Regis sui, indirectè tamen, procurare se posse contenderent, ne quid fortè decederet commodis suis? Quis non hujusmodi non Regis nomine Præfectos, sed proprio nomine Reges, Regis sui proditores, Regni ejus invasores appellaret? Non enim amplius Præfecturam sibi cōmissam, ut alienam, sed tamquam suam gerunt; privatam fastum publicis Regni & Regis emolumentis præferunt: qui res administrandas non domini sui gloriæ & utilitate, sed cupiditatum suarum fructu metiuntur, *privati commodi vel odii pertinaciâ in publicum exitium stimulanse* a. Nam latius, quàm in rebus tantum humanis patet id, quod jam olim dictum est: *Privata res semper offecere, officiumq; publicis consiliis* b. Pessimum enim veræ fidelitatis affectusque venenum est propria utilitas.

CAPVT XX.

Regibus pietas maximè necessaria, ex quâ solâ discunt officium suum.

Quamobrem ut provinciarum Gubernatoribus fidelitas erga Reges suos, ita Regibus ipsius pietas erga Deum quam maximè necessaria est. Hâc enim solâ & ipsi fideles erunt Regi suo, cujus in terris ipsi quoque vicarias Præfecturas agunt. Hæc eos docet in omni rerum terrarum procuratione oculos in cælum defixos gerere; ut non ex sua, sed illius aula gloria, & regni ejus in terris amplitudine, lege belli & pacis petant. Nimia quippe fatuitatis est arbitrari, quòd, cum cælestis illius Imperatoris regnum toto orbe diffusum sit, cujus particulas Ferdinando, Philippo, Ludovico nomine suo gubernandas tradidit; ex vini & olei, ovium & boum, de quibus non est cura Deo, hoc est, ex infimarum rerum procurandorum regulis, vel ex privata ambitionis lege, ut ipsi securo diffusoque potiantur Imperio, Præfecturas suas moderari debeant. Ipse ut sceptrorum auctor est, ita regnum ejus, quo in cordibus hominum fide atque Religione dominatur, una sceptrorum lex, unicus eis scopus præstituit. *Debet Imperator, inquit Imperatori Leoni Leo a, incunctanter advertere, Regiam potestatem tibi, non solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesie præsidium esse collatam.* Veram causam dedimus, & ante nos Ambrosius dedit b: *Cum enim omnes homines, qui sub ditione Romana sunt, vobis militent, Imperatoribus terrarum, atque Principibus, tum ipsi omnipotenti Deo, & sacre fidei militatis.* Quis au-

tem

a Leo Leoni Imperat. epist. 75. b Amb. epist. ad Valentinum.

tem ignorat, primum esse militiæ sacramentum, salutem; comoda, dignitatem ejus tueri, cui militamus? Prisci Pagani naturâ duce veritatem istam viderunt, suisque monumentis indiderunt. *Non dubitaverunt, inquit Valerius a, sacris imperia servire.* Et adhuc: *Omnia namque post Religionem ponenda semper nostra civitas duxit, etiam in quibus summa majestatis conspici decus voluit.*

a Valer. lib. I. cap. I.

CAPVT XXI.

Regnorum Ortus, Occasus, Incrementa, Decrementa à remunerante vel puniente Deo.

Quisquis igitur terrenorum Regum sceptri sui perpetuitatem affectat, non cam ex Machiavelli regulis adepturus est. Commodi compendia intente ille sequitur, quibus insistens à Regiâ identidem aberrat viâ, discipulosque suos in certum præcipitium ducit. Una pietas est, quæ latum & stabile imperium facit. Auctor enim sceptrorum in illorum manibus ea collocare firmareque amat, qui gloriam regni ipsius magis, quam suam privatam quarant. Audite veracem, quamvis ab Ethnicis, o Reges Christiani, vocem, eoque attentius, quia ab Ethnicis b: *Imperia ita se verum humanarum futura regimen existimaverunt, si divina potentia bene atque constanter fuissent famulata.*

Quam ob causam nullum verius salubriusque Regibus, imperii sui stabilitatem ambientibus, adversus omnes intestinas dissensiones, externalque amulationes, cõsiliùm dari potest, quàm id, quod imperatoris Synesius dedit c: *Εὐεβειὺν ἢ πρῶτον*

ὑποβί-

b Valer. ibidem, c Synes. orat. de Regno.

ἡπιβοβλήσθω κρηπίς ἀσφαλῆς, ἐφ' ἧς ἐστὴν τὸ ἀγαλλῆμα
 ἡμῶν καὶ βασιλείας. Pietas primum subternatur ful-
 crum & crepido, cui firmiter insistat simulacrum hoc re-
 gni. Et quod Theodosio Imperatori S. Leo a: *Tunc
 est optimus regni vestri status, quando sempiterna & in-
 commutabili Trinitati unius Dei confessione servitur.*
 Hoc sexcentis experimentis inter Christianos proba-
 vit olim, & etiamnum probat, Deus. Sed quis
 sapiens, & intelliget hæc? Cum Regnum Reges
 non accipiant nisi à Deo, qui quemdam se impo-
 tentius efferentem in brutorum sortem usque de-
 pressit b, donec sciret, quid dominetur Excelsus super re-
 gnum hominum, & cuiusque voluerit, det illud: stabili-
 tatem tamen ejus humanis artibus ac fallaciis ple-
 rumque moliri volunt. Hinc illa in vicinos crescen-
 tes æmulatio; hinc illa cum rebellibus, hæreticis,
 barbaris, Turcis, & quidquid usquam pestium
 grassatur in Christianis, fœderatio. Nimirum ut
 humanâ astutiâ divinæ providentiæ frenum inji-
 ciant, & rapiditatem cursus ejus quoquo modo si-
 stant per fas & nefas. Non cogitant illi, quemad-
 modum Regnorum suorum inferiores Præfectu-
 ras à sua ipsorum voluntate, ita in vasta totius uni-
 versi monarchiâ, Regna sua ab illa superni Impe-
 ratoris aula proficisci. c *Ipse mutat tempora & ciuitates,
 transfert regna, atque constituit.* Ipse Regnorum ter-
 minos extendit, & contrahit; ipse impotenti Re-
 gum ambitioni limites figit. Ipse est, qui d dicit Re-
 gi, *Apostata, & vocat iluces impios.* Ipse, cum impietas
 impleverit mensuram suam, e *baltheum Regum
 dissolvit, & præcingit funes renes eorum. Ducit Sacer-
 dotes in glorios, & Optimates supplantat.* Cum igitur
 ille vigil oculus indefatigabili curâ semper in facta

a Leo epist. 7. b Dan. 4. c Dan. 2. d Job. 34. e Job. 12.

more sue Regum intentus sit, ut quâ lance cuncta
 dispenfer; quis erit, qui veter, quo minus ille,
 qui *contemtionem effundit super Principes a* impietati
 famulantes, vice versa benedictione temporali,
 Regni que latitudine remuneret pietatem? Quid
 enim justius, quam ut solium illud roboret, eius-
 que ab Oriente in Occidentem diffundat Imperi-
 um, ejus omnes vires in auctoris gloriam con-
 vertuntur? Hæc est genuina firmandi propagandi-
 que temporalis Regni ratio: quam quisquis constanter
 teneat, frementibus hominibus, Deum in-
 veniet defensorem; quisquis abjiciat, etiam fa-
 ventibus, everforem. Hinc elegantè & piè Na-
 zianzenus:

Ὅσα δίδως, μὲν δὲν ἰσχύει φθῶν.

Καὶ μὴ δίδως, μὲν δὲν ἰσχύει πόνος.

Deo favente, nihil nocet invidia:

Et non favente, nihil prodest labor.

Quod si uspiam, certè in Imperiorum successibus,
 præcipuè locum habet. Non enim humana vis
 est, ut vulgò putant, sed excelsus ille Regnorum
 dominator, qui quod olim Cyro, expresso ejus no-
 mine ducentis annis antequam nasceretur, propter
 populi sui liberationem se facturum pollicebatur:
 b *Subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorso Regum
 vertam, & aperiam coram eo januas, & porta non
 claudentur.* Ego ante te ibo, & gloriosos terra humi-
 liabo. *Portas areas conteram, & vectes ferreos confrin-
 gam. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana se-
 cretorum, ut scias quia ego Dominus;* hoc ipsum &
 nunc, ad exequenda consiliorum suorum decreta,
 erga Reges propagationis divini imperii magis,
 quam sui studiosos, operatur. Vanissimum est

a Psal. 106. b Isaiâ 45.

312 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICORVM
 est enim, tam magna subitaque dominationis incre-
 menta in orbe vetere & novo, vel Cæsaris tam
 insolitas contritis omnibus victorias, in tanta re-
 rum omnium desperatione, hæreticorum Principum
 conjuratione, Catholicorum collusione, huma-
 nis consiliis attribuere. Ipse quemadmodum
 indirectas illas regni sui depopulationes justo ju-
 dicio persequitur, ita sincera regni sui studia etiam
 in hoc mundo libratissimâ æquitate & profusissi-
 mâ libertate compensat. Hinc Regni magno am-
 plitudo Imperii, hinc thesauri absconditi, hinc ar-
 cana secretorum: hinc subjectæ ante faciem Cæsaris
 gētes, hinc dorsa Regum versa, hinc portæ æreque
 contritæ, vectes ferrei contracti: hinc gloriosi ter-
 ræ, Turrius, Anspach, Jagrendorf, Halberstat, Mäs-
 felt, Gabor, Danus, Succus, humiliari. *Durum est
 contra stimulum calcitrare* a. Vanum est toruosâ ver-
 titiâ divinis consiliis velle resistere. Ut enim Re-
 ges, ad arcendas cavendasque potentiorum inju-
 rias, de sua securitate saragant, æquum est, non re-
 prehendimus: sed

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Justitia erga homines, fides & Religio erga Deum,
 pietas erga Ecclesiam salva sit; quis quemquam se
 suaque tueri vetet? At verò, ut hoc obtentum Reges
 omnium rebellium iniquitates adversus vicinos
 foveant; Turcam suscitent, barbaros excitent,
 hæreticis Ecclesie septa & sacra depopulantibus,
 fœderibus, consiliis, armis opulentur, semper in-
 sidias paci struant, numquam per divinas huma-
 nasque leges licuit, numquam licebit. Derestan-
 da enim Christianis est illa Cæsaris *b* sententia,
 quam ex Euripide Græcam semper in ore habuit:

a E'ireg

a Aët. 9. b Sueton. in Cæsar.

*a E'ireg ἢ ἀδικεῖν χεῖρ' ὑπερνιδῶ πείρη
 Κάκιστον ἀδικεῖν τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεῶν.*

Hanc Tullius *b* ita reddidit:

*Nam si violandum est jus, regnandi gratiâ
 Violandum est: aliis rebus pietatem colas.*

Quo sanè efficitur, ut non aliud magis hujusmodi
 conatibus laborare videantur, quam ut fatum,
 quod vitare volunt, accelerēt. Nempe ut gladius,
 quem quasi capitibus suis imminentem vano ti-
 more fugitant, succisso per iniquitatem providen-
 tiæ divinæ filo, quod eum derinebat, ultrò in ca-
 put ipsorum ruat. Quidquid enim, Deo placato,
 umquam vel amuli cogitassent, hoc, Deo irato,
 vel à domesticis inferri solet. Stabile est enim il-
 lud Sapientis effatum, quod eventu suo frustrari
 nequit: *c Regnum à gente in gentem transfertur, propter
 injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos do-
 los.* Ita mirabiles, & carnalibus oculis abstrusæ sūt
 semitæ vindicantis Dei, ut hoc ipso homines per-
 ire soleant, quo perdere volunt; eoque defensionis
 genere perniciem sibi struant, quo cavent.
a Eurip. in Phanis. b Tull. lib. 3. Offic. c Ecclesiasti. 10.

C A P V T XXII.

*Declarantur hætenus dicta de fœderum istorum sup-
 petiarumque iniquitate, exemplo Hugonottarum,
 & Ruspellensium.*

ET hætenus quidem fœdera Gallicana, suppe-
 tiaque rebellibus atque hæreticis datas, pers-
 picuâ, ut videtur, ratione convellimus. Quòd si
 manifestæ veritati infirmus humanæ consuetudi-
 nis sensus non auderet obistere, nihil esset uberi-
 ori dissertatione, ad convincendam cujuslibet

O

refra-

refragantis opinionem, opus. Nunc verò quia terrior esse solet morbus animorum, quo motus & facta sua etiam post rationem plenè reddita, quanta homini ab homine debetur, sive nimia philantropiæ cæcitate, quàm nec aperta cernuntur, sive obstinatâ pervicaciâ, tamquam ipsam rationem veritatemque defendunt; fit necessitas plerumque copiosius atque sensibilius explicandi res perspicuas, vel ut eas non spectantibus intuendas, sed quodammodo tangendas palpantibus & conniventibus offeramus. Ecce, Francia, non exiguum tibi Deus beneficium ad totius causæ istius compendium, & ad correctionis adjutorium contulit. Intuere, obsecro, vermem Liliorum tuorum, labem florentis Regni, pestem avitæ fidei Hugonottas, in insque Rupellenses tuos. Fœderibus armisque juvandos adversus Regem tuum arbitraris, nec ne? Detestandum scelus, Deo & hominibus invisum, scio, tota conclamabis. Rebelles; inquit, sunt, hæretici sunt, humanæ divinæque Majestatis rei, civili & Ecclesiasticâ potestate suffocandi. O quàm perspicua & plana veritas est, quando Francis favet! Quanto cothurno in perduellium istorum fœderatos detonaret, si ore Gallicano promeretur! Sed jam vide, quæso, quod manticiæ in tergo est. Si scelus est, perduclibus conjungi tuis, qui fit, ut alienis te fœderari Batavis & Protestantibus, facinus præclarum haberi velis? At enim rebelles Regi suo sunt Hugonottæ, & Rupellenses. at rebelles etiam Principi suo Batavi: abavis & proavis, majoribus ejus, sine controversia parvè, legitimum successorem esse numquam negavèrunt, jugum excusèrunt. At enim propter novatam fidem Hugonottæ tu-

mul-

multuati sunt. propter novatam itidem fidem Batavi. At auxilia externa in Regnum Hugonottæ advocarunt, cœtus invito Rege celebrarunt, oppida expugnarunt. quid ista, si Baravorum facinoribus componantur? At hæretici sunt Hugonottæ, fidem violarunt, Ecclesias incenderunt, sacra depopulati sunt. nonne typus omnis insolentiæ & pervicaciæ Batavi sunt, ab Hugonottis propinata? Quid cum tantillo colore obtendere potes, ut id, quod rectissimè in aliis damnas, licentiosissimè tibi permissum putes? An ideo tibi magis forsitan damnandi perduelles tui videantur, quia nondum Rempublicam, quam in hisce Germanicis motibus spe pleni parturiebant, cum Batavis peperè; nondum prosperitate audaciam inflammâte, legatos ad aulas Principum diffudere; nondum à reliquo Gallicæ corpore se disrupere? Ingratam te exhibes divinis beneficiis, si negatum sceleris meditati successum in majorem criminis Hugonottici invidiam voces? ut eò Hollandos putes Hugonottis tuis esse justiores, quò magis in rebellionis perfidiâ profecerunt. Tantò enim rebellio damnabilior, quantò pertinacior, & plurius in idem scelus conspirantium societate robustior. Ex quo efficitur, ut, quò Hugonottæ & Rupellenses Batavis inferiores viribus, fœderibus, paucitate, apparatu, eò superiores innocèriâ. Recordare, quanto stomacho per Scriptorù tuorum calamum facinus Ruppellensium detestata es, quândo toto capite annuebas plaudebasque intonantibus: Indictò Rupellæ contra mandatum Regis, conventu, Deus tuam fidem! ausa est hominum, profligatorum colluvies, auctoritatè summam, Principi abrogare, sibi arrogare, Regnù in Pro-

O 2

vin-

vincias describere, Provinciis Senatam, duces,, milites præficere, jussionibus publicis argentum,, sociis imperare, tributa, vectigalia, portoria Regni invadere,, de Regni subditis prædas agere,, Catholicos urbibus ejicere. Iftud ergo facinus,, Rupellensium, tanto clamore dignum, Regis armis interceptum est; Batavorum ad maturitatem pervenit. Hic oculatiffimè cernis, quàm scelera tum Rupellensibus fuerit, cum pietate modestiam exuere voluiffe, profiteri paratum sibi Regnum, non se Regno debere, fidei socios ad perfidiæ crimen impellere, Principes extraneos nefariis pactis ad everfionem Imperii instigare. Sed si abortivi illi Rupellensium conatus omnium Christianorum execratione digni sunt, cur Batavicus Republicam in hæresi & rebellionem fundantibus faves? Quid enim referam illa cætera inusitata scelera, historiisq; celebrata, Batavorum? Quid Turcarum adversus Principem suum sollicitationes, imploratasq; suppetias? Quid calumnias adversus dominum suum ex inferis evocatas? Quid perfidiam adversus Deum in Indias Orientis usque seminatam? Quid horrenda, Francis etiam Anglisq; experta, terrâ mariq; latrocinia? Hæc est, ô Gallia, Batavorum præ tuis Rupellensibus innocentia, cui foederibus tuis faves, quam patrocinio adversus Regem ac Deum juvas.

Nam illa tua de Provinciis liberis verba læta & somnolenta, jam antè excussa sunt. Baculus sunt arundineus, super quem si incubuerit homo, comminutus ingreditur manum ejus, & perforabit eam. Nam illa ipsa Induciarum pactio est gravissima rebellionis & hæresis perdurantis cõdemnatio. Sed hoc novitium tuum, cum omni careres

tergi-

tergiversationis umbrâ, commentum est. Eadè quippe strenuitate rebellibus & hæreticis istis ante omnes Inducias pactas opitulata es. Quid tunc, vel in speciem, obtendere potuisti, quod non te Anglorum auxilia Rupellæ data detestantem simul juguler?

Protestantis verò Germaniæ adversum Cæsarem suppetiis à te sublevatos quo colore defædes? Scriptorum tuorum ore Regis tui facinora celebrata sunt, quòd, occupatis urbibus, suppressisque factiosis, prædia in Bearnia Catholicis, sacra & dignitates Antistitibus restituerit, quibus jam ab annis quinquaginta exuti fuerant. Sed non aliud quidquam in Germania Cæsar, juxta prisca Edicta Imperialia, nuper facere instituerat; nec aliud quidquam Gallicanis foederibus interceptum, & armis impeditum est, quàm quod in Rege tuo tot encomiis celebrasti. Aperi igitur oculos, ô Franciæ, ut manifesta videas. Causa Rupellensium tibi propinata est. Bibe calicem de manu Domini admonentis. Si intelligis, & acquiescis, misericordia est emendantis. Si nondum intelligis, quid vereat, nisi judicium vindicantis? Quid enim tandem in aliis accusabis, nisi te damnaveris? Rebelliones, grassationes, fidei depopulationes experta es:

Nam ignara mali miseris succurrere disce.

Noli esse mitis in causa tua, in aliena crudelis: ut rebelles & hæreticos tuos oppressos, alienos à te defensos velis. Quid si enim & tibi hic defensores eorum regerant rancidum illud *indirectum* frum? Se nihil directè Rupellensibus succurrendo, nisi rerum suarum spectare securitatem, indirectè fatiscere Ecclesiæ tuæ fidem, sibi non imputandum, nihil curandum? Quanto fremitu hic insurgeres?

O 3

Ludi-

Ludibrium esse veritatis, velum impietatis, commentum hominum, quorum idolum Status est, vita absque Religione, mors absque Deo. Rectè quidem: sed *quomodo hic exires de hoc lagoeno alieno, sic exeat de tuo. a*

a August. Epist. 6.

CAPVT XXIII.

Religio, & Ecclesia semper indirectè afflictà: sapienti ab eis qui in Gallis præfuerunt.

Verum est etenim, istam indirecti tergiversationem à politici Status, rerumque præterfluentium admiratoribus in perniciem veræ pietatis excogitatam esse: quâ semper effectum fuit, ut sacra profanis cederent, Ecclesia rationibus, quas vocant Statûs, in primisque Gallicani, premeretur. Sic enim non solum Trajecti, Ruremundæ, Venlonæ, Silvæ-Ducis à Ludovico XIII. sed antè ab Henrico IV. Graviæ, Slusæ, aliisque Flandriæ oppidâs ac municipiis, vera Religio indirectè profligata est. Henricus enim Quartus primus in Galliâ Regibus, ante omnes Inducias, Batavorum impietatem fœderibus suppetitiisque manifestis in Ecclesiam Belgicam armavit, fluctuantique rebellionis pondus & stabilitatem dedit. Quid mirum? Adhuc infidelis cum infidelibus societatem inchoaverat, & eorum auxilia ter mille a peditum, & quadraginta quinque navium, per Vice-Comitem de Turene, hæreticæ factionis in Frâcia ductorem, impetraverat. Hinc jam fidelis, hominibus gratus esse maluit, quam Deo, qui eum quasi manu ducens in throno collo-

a Scipio du Plaix in vitâ Henrici IV.

collocaverat. Nam anno 1596. 31. Octobris cum Ordinibus confœderatarum Provinciarum, Duce illo de Bouillon, hæreticorum antesignano, mediatore fœdus percussit, quo quater mille pedites & mille equites se Ordinibus subsidio missurum pactus est. Hæc est origo fœderum Francicorum cum hæreticis Batavis: quæ cum hæresis in hæretico cum hæreticis auspiciata sit, nihil novum, si in Religionis perniciem sub Catholico patre & filio continuata cedant. Nam consuetudine sine scrupulo Religionis inchoatâ firmatâque, quâ rerum illicitarum fœditas humanis oculis abstergi solet, potius quam judicio, Christianissimi Reges in ista fœdera præcipitati sunt. Sed *ve peccatis hominum, qua sola inusitata horrescimus a.* Sic interim tunc indirecta illa Religionis injuria cum Batavis incepta est. Sic antè non exigua infamix labes Christianæ fidei indirectè aspersa est, periculumque creatum presentissimum, quando Carolus IX. fœdus *b* cum Solimanno, qui Melitam magno navali apparatu obsederat, Turcarum Imperatore percussit: & *c* Henricus II. Turcarum militiam sub Draguto pirata in Corsicam evocavit. Melitâ namque capta, ut Bullingerus, Italia: & ipsius Galliæ exitium præsidè erat. Sic hæreses Protestantium indirectè in Germania dilatata sunt, & oppressa Catholica fides, dum idem Henricus adversus Carolum V. hæreticorum domitorem, assumpsit eorum patrocinium, quemadmodum veteriores Galliæ *d* Scriptorum ingenue profitentur. Sic indirectè vastata à Turcis *Etruria ora*, *Insula Iba*,

O 4

a August. in epist. ad Galat. b Jul. Ces. Bulling. Histor. lib. 1. Vide du Plaix in Carolo IX. c Du Plaix in Henrico II. anno 1554. d Idem Scipio ad an. 1532. Genebrach. lib. 4. Chron.

Ibera, Igitur, Aenaria, Lipara afflicta, Nicea Allobrogum expugnata, violatiffque deditiois conditionibus, in Christianos graffatum est, dum Franciscus Primus Ariadenum cognomine Barbaruffam, Turcarum classi praefectum, multis aureorum millibus in singulos menses numeratis, subsidio accessit, *gemitibus piis*, inquit a Genebrardus, *quibus impiorum à Christi nomine abhorrentium fœdera improbantur*. Sic indirectè Ecclesiæ Strigonienfis, Quinquæcclesiensis, Albæ Regalis, devastatae sunt, dum Solimannus ad bellum contra Cæsarem, ut ferunt *b* & scribunt, ab eodem Francisco, Caroli Imperatoris emulo, concitatus est. Hæc sunt illa *indirectè* fidei depopulationes, sub quibus in quibusdam orbis plagis in hodiernum usque diem Ecclesiæ gemunt, & millia animarum, pro quibus Christus mortuus est, Tartaro immolantur. Fatale enim jam diu videtur Gallico solo, ut non pauci, qui in eo principati sunt, directè temporalem dominationem, quasi fastigium rerum humanarum, appetierint, indirectè Christianam Religionem in præcipuis Europæ regionibus graviter læserint; tantâ quidem hoc tempore constantiâ, ut hujusmodi Religionis injurias à majoribus quasi hereditasse videantur. Nam ad eundem modum fidem Hispaniæ, per Saracenicam irruptionem, *indirectè* illa horribili notissimâque clade pro sua parte profligarunt. Testis est enim Lucas Tudenfis, cum Julianus unâ cum Saracenis Rodericum impugnet, Gallos, excitato in Hispania citeriori bello, vires Hispanorum ex composito initis cum Juliano consiliis distraxisse,

a Genebrard, lib. 4. Chron. ad an. 1559.

b Nicol. Isthamp. lib. 13. & 15.

se, ne totæ in Saracenos verteretur. Erat, inquit *a*, *hic Iulianus vir sagax, & astutus, & callidè incitavit Francos, ut expugnarent Hispaniam citeriorem*. Et rursus: *Omnes deinceps Gothorum milites fusi fugati que ferè usque ad interuiccionem, gladio & inedia perierunt: non solummodò insecutionibus barbarorum, verum etiam Francorum armis ex parte Gallicarum consumpti sunt*. Auctor iste gravis & antiquus est: ante quadringentos annos vixit, & inter primos eorum est, qui post Hispaniæ cladem res gestas prosecuti sunt.

Sed quid miramur indirectè illatam ab eis Hispaniarum Ecclesiis cladem, qui nec ipsi Ecclesiæ Gallicanæ, directâ illâ temporalium rerum curâ abrepti, pepercere? Nam vix decennio post Eudo, *b* Dux Vasconum & Aquitanix, quæ sicut à temporibus Clodovæi pars Regni Francorum fuit, ita Vascones à Francis domiti, & à Geniale Duce per eos constituto, à Clotharii II. temporibus, gubernati; hic, inquam, Eudo illos eosdem Saracenos in Galliam contra Carolum Martellum, à quo fugatus fractusque fuerat, vindictæ cupiditate accessit; & Basilicæ S. Hilarii, cæterisque Ecclesiis Aquitanix *indirectè* per incendia grassationisque Maurorum, dirissimas clades intulit. Scipio de Plaix *c*, natione Vasco, vocat hoc *errorem popularem*, quem Chronographi secuti sunt; nullo antiquiorum fulrum testimonio. Miror Scriptorem reverâ eruditum, & in antiquorum auctorum lectione versatum; hoc

O 5. nesci.

a Luc. Tud. in Chron. mundi lib. 3. in fine.

b Aimoin. lib. 2. c. 80. Du Plaix in Clothario II.

c SCIPION DV PLAIX EN THIRRY IV. Pan. 72. C'est un erreur populaire, suivy neanmoins de tous nos Annalistes, qu'Eude Duce d'Aquitains appella les Sarafins d'Espagne en France, &c. Mais nul ancien auteur n'en faisant mention.

322 DE JUSTITIA RORDERVM GALLICOR.
nescire potuisse: vel, si sciverit, nescio quo Vasco-
niæ aut Aquitaniæ suæ studio dissimulare vel
negare voluisse. Hoc enim ante quingentos an-
nos detectus est Sigebertus a: *Eudo Dux Carolo*
per omnia inferior Saracenos contra eum invitat ab
Hispania. Et ante septingentos annos Annales
Francorum b, quos Pithœus edidit, itemque Ful-
denses, Pithœanis multo auctiores, quos Mar-
quardus Frecherus: *Saraceni ab Eudone in auxilium*
suum vocati, cum Rege suo Abdarama, Garonnam
Burdigalemque perveniunt, cunctis locis vastatis, &
Ecclesiis igne concrematis, Basilicam quoque S. Hi-
larii Pictavis incendunt. Nam illi circa annum
Dom. 883. hi verò circa annum 890. ubi desi-
nunt, scripti videntur. Et ante octingentos cir-
citer annos Fredegarius c: *Eudo Dux cernens se supe-*
ratum atque derisum, gentem perfidam Saraceno-
rum ad auxilium contra Carolum Principem, &
gentem Francorum excitavit. Paulus VVarnefredus,
Diaconus Forojulienfis, qui sub Carolo Magno,
Martelli nepote, anno septingentesimo octogesi-
mo claruit, id ipsum palam indicat: *Post decem, in-*
quit d, annos Saraceni cum uxoribus & parvulis
venientes, Aquitaniam Gallia provinciam, quasi
habitaturi, ingressi sunt. Carolus siquidem cum Eu-
done Aquitaniæ Principe tunc discordiam habebat.
Discordia igitur istorum Principum Saracenis ad-
ventûs causa fuit, Eudone videlicet, ut isti citati
vetustiores & recentiores tradunt, eos aduer-
sus æmulum suum evocante. Utinam tamen Eu-
donis exemplum nostræ ætatis Principes, quem-
admodum peccando, ita & pœnitendo, sequerentur.

a Sigebert. ad an. 729. b *Annal. Franc. & Fuldens. ad annu*
725. c *Fredegar. cap. 108.* d *Paul. VVarnefred. lib. 6. de Gestis*
Longobard.

tur. Nam sceleris ille sui percussus conscientia,
in Saracenos, junctis cum Martello viribus, ex
improvviso à tergo impetum vertit, & eorum ex-
ercitum ad internecionem usque delevit. Sed
aliud est citò surgere, aliud non cadere. a

Quid, quòd in ipso temporis articulo, quo Hi-
spaniis ab Ariana peste per Reccaredi virtutem re-
vocatis, Catholica fidei splendor illuxerat, Fran-
corum Reges *indirectè* recentissimam, adeoque
viridum germinantem, Religionem affligerunt:
Nam illa sexaginta: circiter Francorum millia,
quæ Reccaredus militum trecentorum manu,
uno prælio, Deo de cælo videlicet pugnante,
prostravit, Lucas Tudenfis in hæresis Arianae sub-
sidium advenisse testatur: *Francorum, inquit b, se-*
re sexaginta millia armatorum, qui ad auxilium ve-
nerant hæresis Arianae, Gallias (Gothicas, quæ Hi-
spanis parebant) irruentia, misso Claudio Emeriti-
enensi Duce prostravit. Non quòd hæresim Arianam
directâ voluntate stabilire niterentur; hoc enim
est hostium Catholicæ fidei: sed quòd directè alie-
nis terris inhiantes, *indirectè* hæreticis Arianis, Re-
ginæ Goufuint hæ, Leuvigildi conjugii, non verè
Reccaredi, Udilæque Episcopo, cum suis, in ejus
necem conspirantibus, atque ita hæresim ab illis per-
tinaciter defensæ, patrocinium adferrent. Grego-
rius enim Turonensis perspicuis verbis tradit, cau-
sam istius belli adversus Hispanos à Regni dila-
tandi cupiditate profectam esse. *Gunsbrammus, in-*
quit c, Rex commoveri exercitum in Hispaniis præce-
pit, dicens: Prius Septimaniam provinciam ditioni no-
stræ subditæ, quæ Gallias est propinqua. Indignum est, ut

a *Aug. lib. 10. Confess. c. 35.* b *Luc. Tudenf. lib. 2. in Reccar-*
redo. c *Greg. Turon. lib. 3. cap. 30.*

horrendorum Gothorum terminus usque in Gallias sit extensus. Hinc est, quòd & Baronius immitem illum Gunthramni animum graviter taxat, qui neophyto Regi gratulari potius debuisset: *Ille potius, inquit, iniqua causa belli illati expendenda fuerat, cum adversus Gothos, potius ad longum tempus Galliâ Narbonensi, jam Catholicos redditos, bellum movit: quando abdicatâ jam Arianâ impietate, in unitatem Catholicam unâ cum Rege ipsorum coissent; quo nomina ab omnibus Principibus Orthodoxis fuerant amplectendi, numeribusque, & aliis pietatis officijs frequentandi.* Sed animis, latius regnandi cupiditate cæcis, nulla est offensâ pietatis consideratio, nullus periclitantis Religionis honor, aut metus.

a Baron. ad an. 588.

CAPVT XXIV.

Non solum Ecclesia, sed & Ecclesia Paranympus, itemque Sponsus indirectè per Politicâ regulas interemptus est. Viriusque interitus antithesi illustratur.

SEd quid ego de Ecclesiâ & Religionis cladi-
bus ingemino querimonias, quas illud indirectum Statûs tuendi telum attulit? Ipsi Religionis fundatores eodem illo petierunt. Joanni Baptistæ, Paranympo Christi, quid necis causa fuit, nisi pietate antiquior ratio, quam vocat Starus? Meretriculæ tripudium magis occasio, quam causa fuit. Secretior animo Herodis inherebat metus, quam Proceribus displicendi, quem nobis Iosephus aperit: *Καὶ τῶ ἄλλων συστραφειμένων, καὶ τῶ ἱερθεῖσαν ἐπὶ πάλαιον τῆ ἀμωρόται τῶ λόγων, δεῖταις Ηρώδης τὸ*

b Ios. ph. lib. 18. Antiquit. cap. 7.

ἐπὶ τσοῦδὲ πησανὸν αὐτῆ τῆς ἀνθρώποις μὴ ἐπὶ ἀποσάσει
ἰνὶ φέει, πῶντα γὰρ ἐράκισαν συμβελῆ τῆς ἐκείνης περὶ-
τες, πολὺ κρείττον ἡγέταται, πρὶν π νεώτερον ἐξ αὐτῆ γενέ-
σται, ἀσπλαγῶν ἀνελεῖν, τῆ μετὰβολῆς γνομῆνης μὴ εἰς τῆ
περὶ ἀγαθῶ ἐμπροσθὸν μεθωοῖν καὶ ὁ ἴδιον πποσίω τῆ Ηρώδης,
δέσμιου εἰς τῶν Μαχραρῶν πειρωθεῖς, τῆ ἀσπείρη μὴ
φρέσων, ταῦτη κτίνονται. Cumque magni concursus
ad eum (Baptistam) fierent, plebe talis doctrinâ
avidâ, Herodes veritus, ne tanta hominis auctori-
tas defectionem aliquam pareret, quòd viderentur
nihil non facturi ex ejus consilio, indicavit satius esse,
priusquam novi aliquid exoriretur, illum tollere,
quàm rebus turbatis seram penitentiam agere. Ita-
que vincitum missum in Macharuntem supra di-
ctam, illic occidi imperat. Ipse auctor fidei, & con-
summator Religionis JESVS, nōne indirectâ illâ
machinâ comprehensus, nōne interfectus est?
Si dimittimus eum sic, inquitur Judæi, omnes cre-
dent in eum: & venient Romani, & tollent locum nos-
trum, & gentem. Quis non ad interitum Reipubli-
cæ independentem contremisceret: quâ non item
ad iracundiâ Cæsaris, & ad everisionem univer-
sæ fortunæ suæ? Hæc enim Pilatus timuit, quâdo
fremetis populi minæ sonuerunt b: *Si hunc di-
mittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim, qui se
Regem facit, contradicit Cæsari.* Itaque invitus, lo-
tis manibus, cogente statu & alieno, & proprio,
nullâ sententiâ damnationis tamquam in reum
pronuntiata, sed tantummodò c adjudicans fieri
petitionem eorum, hoc est, fieri sinendum judicans
id quod postulabant, d Jesum tradidit voluntati eo-
rum. Falsum est enim, Scripturisque contrarium,
quòd Pilatus ullam in Jesum, tamquam damna-

O. 7. tione

a Ioan. II. b Ioan. 19. c Luc. 23. d Ibid.

326 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
tione dignum, sententiam tulerit, sed ut Praefectus
civitaris, politica doctrina gnarus, minister Cae-
saris obsequiosus, postulat Judaeorum potius
annuendum esse censuit, quam perturbandam pe-
riculosam seditionem civitatem, novi Regis excita-
tione statum Caesaris, Caesaris indignatione suum.
En typum vestrum, quotquot estis ubicumque,
politici Status idololatrae, speculum imitationis,
patronum defensionis; ut nemo vos *xapomias* in
Regno Dei arguat, quasi novorum daemoniorum
inventores aut sectatores. Exemplar habetis praec-
clarissimum, quo formemini. Ille Dominum suum,
vos Dominam vestram; ille Sponsum, vos Spon-
sam ejus; ille Judaeis, vos haereticis faventibus
illudendos & crucifigendos traditis. Utrique in
bonum directe tenditis; Reipublicae salutem, ac
Status incolumitatem sanctam tectam quaeritis.
Quid indirecte consequatur, quis prudentibus
videlicet nisi imprudens imputaverit? Nimirum
utrique merito a *lavatis manibus coram populo*: ju-
ste utrique dicitis, *Innocentes vos sumus à sanguine
justi hujus. Vos Judaei, vos haeretici videritis:
quid ad nos?* Pates videlicet estis facinore, cau-
sis, innocentia. Nisi forte in eo politica vestra
sanctitas palmam ferat; quod ille Dominum inco-
gnitum, peregrinum, nullius auctoritatis; vos do-
mesticam, propria vestra confessione agnitam,
toto orbe celebrem, in culmine auctoritatis con-
stitutam persequimini: ille tacentem; vos gemen-
tem clamantemque: ille alieno judicio dam-
natum, & reum; vos vestro absolutam, & inno-
centem: ille beneficiis proptus inexpertum; vos
cam, à qua manui vestrae scriptum datum, tem-
poribus diadema, vertici consecrationem, amictui
a *Math. 27.*

cucul-

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 327
cucullum & purpura indultam profitemini; à
cujus marito vitam in hoc mundo, spiritum in
baptismo, divitias, gloriam, Regni praesentis au-
ctoritatem vos accepisse, futuri felicitatem expe-
ctare gloriamini. Ille blandiendo compressit adver-
sarios; vos semisopitos compressistis; excitatis. Ille
Caesaris iracundiam, populique seditionem ex le-
nitate parcendi timuit; vos ex atrocitate sciendi.
Ille institit, quantum potuit, ut eum ex eorum mani-
bus liberaret a; vos, ne à Rege & Caesare ista liberet-
ur. Ille miratus est morientem, & honorari per-
misit mortuum; vos usque ad cineres extenditis
immanitatem, ut ei neque cum clamore, quod
Christo licuit, neque cum gemitu mori liceat, ne-
que per Caesarem in gloriam reviviscere. Et quo-
modo tandem fugietis à judicio Dei?

Quid enim ad innoentiam valet illa pruden-
tissima vestra cautio, quod indirecte per alios illa
scelera detestanda perpetrantur? Quasi verò non
omnium, pietatem simulantur, illa semper fuerit
cavillatio. Facinorosum est enim, in quibus ex-
stineta est humana verecundia, de facinoribus glo-
riari; ceterorum improbitas perquam libenter sub
probitatis velo latet. Non auditis & praescos illos
peritissimosque Politicorum duces Pharisaeos,
quam caute Pilato dicant: *Nobis non licet occidere
quemquam?* Quid enim sub ista fucatae sanctitatis
larva voluere, nisi quod August. in medium pro-
traxit b? *Iniquitatem facinoris sui in iudicem hominem
refundere volebant, ut quasi ipsi à morte ejus videren-
tur immunes.* Sed numquid fecerunt iudicem
Deum? Ipse ut spirituum, ita & obligationum pon-
derator est: c *Novit & decipiemus, & eum qui decipitur.*

Ipsius

a Aug. in Psalm. 63. b Aug. ibid. c Job 22,

Ipsius oculis nudum & apertum est, humana divinis, vanitatem veritati, profana sacris, typhum terreni dominatûs soliditati celestis fidei, atque Religionis debere cedere. Novit, quid Christo Christianissimus debeat, quid cruentæ matri filius, quid periclitanti Regno patris heres, quid Domino vasallus, cujus tuendæ auctoritatis ac majestatis juratam fidem dedit. Calamitates talium, atrocisque Injurias æquis animis præterire, iniquum est; inferre & augere, impium atque sceleratum; licitum dicere, insanum. Si sensum humanum eos exuisse judicamus, qui de rebus terrenis ratiocinando ita exorbitant, in divinis fœdius delirantes quisquam prudentes putet? Prudentia est, sed *carnis*, quæ inimica est Deo a: sapientia est, sed *hujus mundi*, quæ stultitia est apud Deum. Quàm sibi sapiens ille sollicitusque consiliarius videbatur, qui ad cõtemptum aliorum cum fiducia pronuntiabat b: Vos nescitis quidquam: nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat? Applausum habuit ista sapientia, successu caruit. Nam uno mortuo gens tota periit: quia qui comprehendit sapientes in sapientia sua, c adducit plerumque tales consiliarios in stultum finem, & judices in stuporem. Ut Reges intelligant, non illos optimos esse consiliarios, qui acutuli in commodi semitis exquirendis, & feroculi in exequendis, unam consiliorum suorum Cynosuram, temporalem spectant utilitatem; sed illos, qui legem Dei, quæ tutissimum est consiliorum gubernaculum. Sed de istâ indirectâ Religionis afflictione satis. Nunc alios probationis fontes aperiemus.

a Rom. 8. b Ioan. 31. c Job. 12. v. 17.

CAPVT. XXV.

Ex aliâ tertiâ radice Francorum fœdera convelluntur, quia directè tendunt eò, ut infideles Catholicis præficiantur; quod illicitum est.

Fœdera Francorum cum infidelibus non esse licita, ex alia radice facillè demonstrari potest. Est enim doctrina certa, quæ neminem, quòd sciam, Catholicum Doctorem dissentientem habet, Non esse licitum fidelibus infideles de novo dominos præficere. Tradit eam asseveratissimè sanctus Thomas. Nam propositâ istâ eadem quæstione, Dicendum, a inquit, quòd circa hoc dupliciter loqui possumus: Vno modo, de dominio, vel prælatione infidelium super fideles de novo instituenda; & hoc nullo modo permitti debet. Cederet enim hoc in scandalum, & in periculum fidei. De facili enim illi, qui subjunguntur aliorum jurisdictioni, mutari possunt ab iis quibus subsunt, ut sequantur eorum imperium, nisi illi, qui subsunt, fuerint magna virtutis. Et similiter infideles contemunt fidem si fidelium defectus cognoscant. Et ideo Apostolus prohibuit, ut fideles non contendant in iudicio coram iudice infideli. Et ideo nullo modo permittit Ecclesia, quòd infideles acquirant dominium super fideles, vel qualitercumque eis præficiantur in aliquo officio. Eadem Interpretum est mens, qui illum articulum explicandum susceperunt. Nec mirum, cum in perspicua verissimaque ratione fundatus sit, scandalo infirmorum, & periculo fidei. Quod ita magnum est, ut ab exordio Ecclesiæ in hunc usque

CA-

a S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. in corp.

usque diem experiētiā irrefragabiliū compertum sit, hæreticorum, de quibus nobis potissimum sermo est, imperium in fideles semper traxisse secum ruinam imbecillium, totamque fidem vel funditus, vel maxima ex parte delevisse. Europam circumspice universam; ita ubique gentium contigisse cernes. In Norvvegia, Dania, Suecia, Pomerania, Saxonia, Brandenburgico Marchionatu, caterisque Germaniæ Borealis plagis, Palatinatu, Hassia, Ducatu Wirtenbergenſi, plerisque civitatibus Imperialibus, ita Catholica fides hac ex causa periit, ut plerisque in locis nec unus quidem, quasi racemus in vindemiata vinea, superstes sit Catholicus. in Anglia pauci, Scotia paucissimi. In Provinciis confœderatis Catholica eaque sola vigebar fides: simulatque dominis fidei desertoribus pareri cœptum est, mirum dictu, intra paucos annos ita, ut plurimum, extirpata atque deleta fuit, ut initio Sacerdotibus eam suscitare satagentibus vix hospitium reperiri posset ad commemorandum, vix auditores ad prædicandum. Antiquiora tempora si repetamus, eadem sub dominis infidelibus fidei Catholica fors, eadem calamitas fuit. Nonne in Africa, Arabia Petrarâ, Desertâ, Felici, Palestina, nec vestigium quidem superest? vix ullum in Ægypto: in Mesopotamia, cæteraque ferè Syria itidem nullum. Constantinopolis, fidei Catholicae in Græcia olim columna & caput, dominantibus Arianis succubuerat. Tanta strages fidei continuè secuta est intra paucos annos, ut S. Gregorius Nazianzenus, columnam videlicet doctrinæ Christianæ, ad ejus

refusci-

refuscitationem destinandus fuerit. Quis in ejus adventu fuerit status Religionis, si scire libet, ipsum audite contentem, cum Episcopis congregatis valediceret: *α: Τετο το ποιμνιον ην, οτε μικρον τε και ατελις ην, υσον επι τοις ορεινις, και εδε ποιμνιος, ελλα ποιμνης τι μικρον ηχηθη, και λειψανον αισωθησασθαι, και ανεπισκοπον, και αορασον μητε νομνη ελευθεραν εχου, μητε μανορα περιεχομενον, πλανωμενον εν ορεις, και σπηλαιοις, και ταις οποις της γης, αλλα αλλαχθι διεσπαρμενον τε, και διεβριμενον, ως εκεισιν ετυχη, σκοπεμενον ημερομενον, και διακλησων τω ιαυτη σαπηλαιον.* Hic grex exiguus quondam erat & imperfectus, quantum quidem oculorum sensu judicari poterat: ac ne grex quidem, sed parvum quoddam & tenue gregis vestigium, aus reliquia, incompositus, pastore carens, nullis terminis inclusus, nec pascui liberi jus habens, nec caula circumtus, aberrans in montibus, in speluncis, & cavernis terra, qui illic dispersus atque disjectus, eoque redactus, ut, quâ quamque ovem fors tulisset, tegeatur ac pabularetur, præclareque secum agi duceret, si salutem suam surriperet. Et in Carmine de vita sua testatur, prædicationem suam Catholicae fidei Constantinopoli tam visam fuisse novam,

*Ως εισαχοντ' ανδ' ενος πλειους θες.
Multos perinde ac si Deos induceret.*

Quam ob causam Basilica, ubi fidei inchoata est reitaurata, Anastasia, à pietatis resurrectione, nuncupata est. Sed in re perspicua quid multis opus? Totus terrarum orbis, quaquaversum ab Oriente in Occidentem, ab Austro in Septemtrionem patet, magnâ fert voce veritati testimonium. Ubique enim fidei interitus dominantem infidelitatem confecurus est, in Græcia, Asia mi-

nore

a Naziank. orat. 32.

nore atque majore, ejusque provinciis, Syria, Perfide, Babylonia, vastissimis Indiae regionibus, Africa universa. In Germania quodammodo fatale est, ut circa subditorum submissio Principum suorum fidem velut suam sequatur solem, quemadmodum intra paucos annos in Palatinatu vidimus.

Quæ cum ita sint, manifestum est, nullum esse præsentius delendæ fidei venenum, quam infidelium super fideles principatum. Illicitum est igitur, magnamque crimen, infideles dominos fidelibus præficere, vel ad hoc conferre operam suam. Hic autem propriè Francorum fœderum in Germania maximeque Belgio scopus est, ut pagi, oppida, provinciæ legitimo Principi Catholico extortæ, Ordinibus confœderatis, hoc est, Præfectis hæreticis, subjiciantur.

Nec verò hic illa *indirecti* cavillatio locum habet. Nam expugnationes urbium, ut Sylve-Ducis, Trajecti, &c. in quibus occupandis tam amplam laudem spoliæque Franci rerulerunt, eò directè spectant, ut ex unius potestate, in alterius dominationem transferantur, à fidei infidelem, à Catholico in hæreticum, qui de rebus omnibus, Ecclesiasticis non minùs, quam sæcularibus, in expugnatis urbibus plenissimâ potestate statuat, ut visum fuerit.

CAPVT XXVI.

Subterfugium expenditur, quo prætexunt, liberum exercitium Catholicae Religionis Germania & Belgii civitatibus beneficio Regis Francia obtentum. Impietas ibi involuta evoluitur.

V Num hic subterfugium expendendum est, quo jam à triennio circiter Francicorum fœderum fœditas velari cœpit. Dicunt enim, non ea cedere in præjudicium Catholicae Religionis, quia liberum ejus exercitium permittitur; sicut jam Trajecti, Venlonæ, Ruræmundæ, videre licet. Hoc & in Suecico fœdere cautum est, ut Religio talis, qualem invenerit Suecus, in Imperio relinquatur. Hoc ergo præclarum illud remedium est, quo Politici, Francorumque vulgus, crudele vulnus, quo jam penè per annos quadraginta Ecclesiæ viscera lacinata sunt, & fides Catholica in Belgio indirectè devastata, nuper se sanasse gloriantur.

Sed quamvis ista Religionis libertas aliquid faciat, ad detergendas illas fœdas sacrilegiorum labe, quæ ex conculcatis Ecclesiæ sacris, exterminatoque Religionis cultu nascebantur; nihil tamen ad infringendam vim præcedentis argumenti valet. Nam periculum illud, vel potius malum præsentissimû, quod infirmis ex infidelibus Præfectis sibi dominantibus proficiscitur, non ex eo tantum fluit, quòd libertatem Religionis auferant, quamvis, quidquid ipsi polliceri videantur, sit & istud unum istius noxæ caput, ut mox ostensuri sumus; sed inde potius, quòd dominantium auctoritas, quibus homines, propter maximam benè maleque faciendi

faciendū potestatem, placere volunt, maximam habeat vim ad imbecillium translationem in eorum, quos colunt, fidem: sicut in Germania perspicuum est. Non enim idē tantum Principes hæretici periculosi aut perniciosi sunt, quōd homines ad mutandam fidem cogant; hoc enim sapē cavent: sed quōd hoc ipsum verbis factisque effiacissimē, & ipsā sui exempli auctoritate suadeant, & plerumque persuadeant: denique quōd sub illorum imperio semper publica errorum impietas, quam ipsi profitentur, publicē doceatur, impuneque teneatur. Ex quo fit, ut simpliciōres atque infirmi, dijudicandis erroribus inidonei, eō facilius seducantur, quōd suis Principibus eos probari & placere sentiunt, quibus hoc placet, quod ipsi probant. Quibus ex causis verissimā illam sententiam pronuntiavit Sapiens *a*: *Secundum iudicium populi, sic & ministri ejus: & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.* Et alio in loco præclarissimē *b*: *Princeps, qui libenter audit verba mendacii, qualia sunt omnium maximē verba perfidiæ, omnes ministros habet impios.* Hæc ergo libertas Religionis vim præcedentis argumenti relinquit integerrimam; ut præsens Germaniæ status ad oculum probat. Ubi cumque enim Catholici Principes regunt, fides maxima ex parte conservata est; ubi hæretici, eradicata.

Deinde libertas ista publica Religionis, de cuius procuracione sibi Franci blandiuntur, nec ipsas Religionis injurias, quas effugere nituntur, abstergere potest. Revera enim ista speciosa libertatis adductæ pompā nihil aliud faciunt, nisi quōd vulnere medicando, sacrilegium hæreticorum indi-

a *Eccles. 10.* *b* *Prov. 19.*

indirectē sibi imputatum directā purgant Religionis injuriā; quod non est tollere, sed mutare malum. Nec enim sese Franci istā beneficii imperitione innocentes probant, sed directius apertiusque culpæ reos.

Quod ut perspicuē percipiatur, sciendum, libertatem Religionis publicæ, hoc est, credendi colendique Deum quocumque ritu publico, sive Catholico sive hæretico, non esse expetendum aliquod bonum, sed ingens malum: quod nullo pacto in Republicam, nisi graviorum calamitatum impendenticum metu, admitti potest. Hoc omnes Theologi uno consensu cum S. Thoma docent *a*: *Aliorum (præter Judæos) infidelium ritus, inquit, qui nihil veritatis aut utilitatis adferunt, non sunt aliqualiūter tolerandi, nisi foris ad aliquod malum vitandum; scandalum, dissidium, impedimentum salutis hæreticorum, ut ibidem S. Doctor tradit. Et quamvis omnium Scriptorum esset summum hac de veritate silentium, suis se ipsa radiis tam luculentē prodit, ut etiam tardissimorum oculis pateat. Quis enim usque adeo tenebris immerfus est, qui non statim videat, gravissimorum scelerum licentiam non posse à Republicæ moderatoribus permitti, nisi quando non potest amplius, sine gravioribus malis, aut ipsius fortē Republicæ occasu, mali pervaciā remedium superante, coerceri? Non enim Principes Rebus publicis præfecti sunt, ut, quidquid geratur, etiam circa Religionem, indifferenter ferant; sed in primis, ut scelera compescant, quibus Deus offenditur, boni affliguntur, & Republica perturbatur. Qua de causa Apostolus dicit *b*:*

a *2. 2. 7. 10. art. 11.* *b* *Rom. 13.*

336 DE IUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
Si malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Et Augustinus a: *Quomodo Reges Domino serviunt in timore*, sicut Psalmus præcipit, nisi ea, quæ contra iussa Domini sunt, religiosâ severitate prohibendo, atque plectendo? Crimen autem hæreseos omnia scelera contra homines commissa, furta, adulteria, latrocinia, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur, tantò gravitate impietateque superat, quantò est homine Deus major, humanis divina potiora. Nam & fidè Deo abrogat, eumque tacitè mendacem facit, & omnis salutis basim ex hominum pectoribus eruit; in proximos ut cancer serpit, concordiam rumpit, & civilem Reipublicæ statum rebellione perturbat. Unde fit, ut SS. Patres, quos suprâ dedimus, hæreticos Judæis Paganisque deterioris esse statuatur; imò demoniis pares, & subinde magis perversaces & execrabiles. Crimen ipsum nonnumquam idololatriæ æquat, aut potius præfert. Augustinus b: *Horum impietas etiam idololatriam forsitan superat.* Tanta est eorum adversùs Dei veritatem contumacia, adversùs hominum salutem conjuratio. Quam ob causam non aliud Scripturæ c sacræ novi veterisque Testamenti, Patres, Canones, civilescque sanctiones contra istos fidei Deo datæ desertores fidelibus clamant, nisi, Cavete, Fugite, Interficite, Lapidate. De quibus, tamquam in promptu positus, non est hîc latius disserendi locus. Hujus igitur tam nefarii, publicoque perniciosi, criminis licentia nullo pacto indulgeri potest, nisi gravissimorum malorum alioquin Reipublicæ impèdientium

tium metus extorqueat. Quamobrem etiam nulum est nunc in orbe Christiano Regnum, aut Respublica, in quam pestis illa à Catholico Principe intromissa sit, nisi ut è gravissimis bellorum tumultibus, quos hæresis conflaverat, respirare posset, & ab interitu ex cladibus illis imminente præservari.

Cùm igitur hæc doctrina planissima certissimaque sit, & inter Catholicos extra controversiam, de quâ soli hæretici elapso sæculo præsentique conqueruntur; dementia similis videtur sententia, quâ quis putet, hæreseos credendæ prædicandæque publicam potestatem à Christiano Principe non solum liberè permitti posse in locis jam infectis, ad quæ ut cancer serpsit, sed etiam alia loca ab illâ peste prorsus immunia, à quibus hætenus exclusa fuit, & sine difficultate porrò excludi potest, diffundendo ejus veneno, consilio, pecuniarum largitionibus, armisque posse aperiri. Cur enim non dicamus, & adulteriis, & latrociniiis, & sacrilegiis, cæterisque sceleribus, etiam cùm impediri facillè possunt, grassandi licentiam non modò indulgeri, sed etiam magnis conatibus posse procurari? Quo enim istorum non est hæresis sceleratior, Deo contumeliosior, hominibus infestior, Reipublicæ perniciosior? Quòd si ergo hoc sapere est desipere, & omnium hæreticorum seditiones pro inducendâ docendarum hæresium libertate à suscepti sceleris labe purgare; indubitatam esse debet, non solum illicitum, sed gravissimam esse Religionis justitiæque læsæ maculam, quâ hæresis prædicandæ credendæque libertas Reipublicæ non laboranti permittitur, vel obruditur. Contra quam licentiam licet

a Aug. epist. 50. b Aug. epist. 48. c Ad Titum 3 v. 10.
2. Tim. 3. v. 5. Deut. 18. v. 20, Deut. 13. 6c.

338 DE IUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
 longè minor est, Spiritus Dei in Scripturâ clamat a:
*Habeo adversum te pauca, quia habes illic tenentes
 doctrinam Balaam, &c. Ita habes & tu tenentes do-
 ctrinam Nicolaitarum.* Nam esse vel in solâ illâ per-
 missione peccatum, exserte edicit b: *Habeo adver-
 sum te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, qua se
 dicit prophetem, docere, & seducere servos meos.* Hinc
 S. Gregorius Pontifex Maximus c: *Hi igitur, quos
 & fidei nostræ integritas, & legum damnat distri-
 ctio, non leve peccatum est, si vestris inveniunt tem-
 poribus licentiam reserpendi.* Et Gregorius Nazian-
 zenus d: *Τὸ ὃ πάντων χαλεπώτατον ἐν τοῖς ἐκκλησια-
 στικαῖς συμφροσῆς, ἢ τῆ Α' πολιτείας ἂν ἐστὶ παρρησία, ἢ
 ἐστὶν οἷα πῶς παρεῖδὲ σε ἡ ὁσιότης πολεμιμύβελ ἐωρεῖς,
 ἢ σωάζειν ἡμοῦς ἡμῶν ἕξουσιον.* Quod autem ex
 omnibus Ecclesiasticis calamitatibus acerbissimum,
 Apollinaristarum licentia est, quos haud scio quomodo
 modo pietas tua conventuum, aequè ac nos, habendorum
 auctoritatem sibi arrogasse, atque usurpasse, passa
 fuerit.

His itaque constitutis, non se fallat, sibi quæ
 blandiatur Christianissimus Rex, tamquam non
 contemnendum beneficium antiquæ fidei præsti-
 tisset, quòd publicam Religionem liberatam Tra-
 jecto, Venlonæ, Ruræmundæ, Limburgo, cente-
 nisque aliquot parochiis procurarit. Licet libe-
 ram Sacerdoti pro fide & veritate vocem loqui.
 Pernicies est, non beneficium, quod venditur.
 Fallaces verborum larvæ faciunt à disputationi-
 bus, ut sine præstigiis res nudæ oculis objiciantur.
 Quid est libertas illa Religionis, quæ jaçtatur, nisi
 libertas hæresis, sacrilegii, blasphemix, scelerum,
 inquam,

a Apocal. 2. b Ibidem. c Gregor. ep. l. 3.
 d Nazianz. ad Nestor. orat. 46.

inquam, divinâ humanâque lege damnatorum,
 quæ in Catholicas istas urbes introducta est?
 Quid est, nisi libertas errandi atque pereundi?
 Quam ita commendat August. ut dicat a: *Quæ est
 enim peior mors animæ, quam libertas erroris?* Non
 enim fidei Catholicæ libertas illis civitatibus, sed
 perfidiæ procurata est. Liberrima ibi fides, fidei-
 quæ; Catholicæ publicus cultus erat, nullâ necessitate
 Ecclesiæ vel Republicæ admittendæ hæresis pre-
 mebatur. Armis urbes illas Francus adortus est,
 expugnavit, sanguine miserabilium victimarum
 suarum cepit, hæresin florenti dominantiq; Ca-
 tholicæ Religioni superinduxit. Quis nisi mente
 captus non videt, perfidiæ Francos ibi publicam
 libertatem peperisse, vincula Catholicæ fidei in-
 jecisse, sanguine suo Calvino litavisse? Ipsa pacta de-
 ditionis urbi in fidem istius veritatis, & igno-
 miniam Christianissimi Regis producentur in ju-
 dicio Dei. Sic enim sonat articulus quartus pa-
 ctorum, quibus Venlona in potestatem hæretico-
 rum tradita est b: *Religionem reformatam profitenti-
 bus tradetur Aedes S. Georgii, ut in eâ suam Religio-
 nem publicè exerçant.* Et sic articulus primus de-
 ditionis Ruræmundanæ c: *Cives providebunt Reli-
 gionem reformatam profitentibus locum opportu-
 num, ubi publicè suam Religionem eis exercere lice-
 bit, sive in S. Georgii, sive alibi.* Sed longè clariori-
 bus absque ullo fūco verbis mysterium istud ex-
 pressit secundus articulus eorum, quibus deditio

P 2

Traje-

a August. ep. 166.

b ARTICLE 4. Qu'à ceux de la Religion reformée sera donné l'Eglise de
 S. George, pour exercer leur Religion publiquement,
 AV CAMP DEVANT VENLO 3. IVIN 1632.

c ARTIC. 1. Que ceux de la ville pourvoient ceux de la Religion reformée
 d'un lieu commode, où ils pourroient publiquement exercer leur Religion, soit
 dans S. George ou autre part, LE 6. IVIN. 1632.

340 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICORVM.
 Trajecti pacta fuit a: *In posterum in urbem Traje-*
ctensem liberum & publicum admittetur reformatæ Re-
ligionis exercitium, ad illum modum, quo in Provin-
ciis confœderatis exercetur, idque in templa & Eccle-
sias S. Jacobi, & S. Hilarii, &c. Ecce expressa, cla-
ra, infucata conditio, ut in posterum hæresios pu-
blicum exercitium in Catholicam civitatem infe-
ratur. Jam enim ibi Ecclesia vetus, veraque fi-
des, sine ullo hæresion confortio, plenâ Religio-
nis pace, plenissimâ exercitii sui libertate fruebat-
ur. Non eam Francorum, sed Hispanorum Bel-
garumque sanguini debet, qui eam anno 1579.
pulso Genevensi ritu, urbi capræ dedit: quam
ad postremæ funestæque illius obsidionis diem
constanter urbs illa conservaverat, & porro ul-
terius, sine isto præclaro beneficio Gallicano,
conservasset. Sic ergo constitutæ Religioni quid
nisi hæresin, Rex Christianissime, militum tuo-
rum cruore sociasti, fidem Genevensem cum
Romanâ iisdem mœnibus conclusisti? Calvinus
enim, urbe pulso domino Catholico, jam Catho-
licis dominatur. Ipse Religioni Catholicæ obse-
curitatis, ipse præses libertatis, ipse arbiter nasci-
turæ cujusque controversiæ. Quis sanâ mente fi-
dem hic proditam, libertatem ejus captivam esse
dubitaverit? Interrogentur cives, quàm sibi de
Francico beneficio gratulentur. Vociferantur: Fa-
cessant ista ludibria. Non indigemus istâ libertatis
impetratæ misericordiâ, quæ nec nocentium atro-
citati cedit. Crudelis misericordia tua, quæ ut sa-
nare videatur, vulnus infligit. Desine ab injuriis fi-
dei, & liberum erit nobis avitæ Religionis exerci-
tium.

a ARTIC. 1. Que d'oresnavant en la ville de Maestricht sera librement & publiquement admis l'exercice de Religion reformée, en sorte qu'elle est exercée en Provinces unies, & ce es temples & Eglises de S. Jacques & S. Hilaire, &c.

rium. Felicitotes erimus, te nobis non nocente ar-
 matâ manu, urbesque rapiente, quàm benefacien-
 te. Isti sunt quotidiani civium gemitus, totiusque
 Belgii Catholici voces: quod nihil execratur ve-
 hementius, quàm Christianissima hujusmodi be-
 neficia, sub quibus Catholicus orbis gemit. Quæ
 si simili benignitate reliquo Belgio Rex Christia-
 nissimus adferre meditatur, quæ calamitas ei acer-
 bior exspectari potest? Pro tali quippe arcendâ
 Religionis libertate, quæ armis Francorum captis
 urbibus adfertur, dirissima jam tot annos Belgæ
 passi sunt, & adhuc diriora parati sunt pati. Ut
 monstri profectò loco habendum sit, Francos de
 hujusmodi libertatis beneficio vel hiscere posse,
 nedum audere gloriari. Quid enim, Deum im-
 mortalem! facit, quisquis in Catholicam civita-
 tem hæresis exercitium, jam diu inde proscri-
 ptum damnatumque, vi armatâ, sub prætextu pu-
 blicæ libertatis, adducit, nisi quodd Romanam ta-
 citè damnat fidem? Audi doctissimi Nazianzeni
 verba, nô mea a: *Εἰ τοίνυν οἱ ἑκαὶ ἄτα Θεογονῶντες ἐν ἑξέ-*
σια τῆ σωαλήν γινώσκαι, σκοπέτω σὲ ἢ ἐν Χριστῷ εὐδοκί-
μῳ φρόνησι, ὅτι μὴ συμβαίνονται ἡμῶν οἷς ἐκείνοι προ-
νόουσι, τὸ λαβεῖν αὐτοὺς ἑξέσιαν σωαίεως, ἔδεν ἕτερον ἐστίν,
ἢ ἀληθετέρας τῆ κατ' ἡμᾶς δογματῳ νομιδοῦναι. Εἰ ἦδ' αἷς
ἑυσεβῆντες ἐκείνοι διδάσκου, αἷς φρονέσι, καὶ κηρύττειν ἐν
παῖρησίᾳ τὸ κατ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπονται δογμα, δῆλον ὅτι
κατέγνωται ὅ τ' Εκκλησίας λόγῳ, αἷς τ' ἀληθείας παρ
αὐτοῖς ἔσῃ; δύο ἦδ' ἐναντίας λόγους πῶς τ' αὐτῶ πῶ ἀγ-
ματῳ ἀληθείς εἶναι, φύσιν σακ ἔχει. Proinde si iis, qui
talia sentiunt, cætus habere licet; illud velim cogitet
atque expendat tua in Christo illustris prudentia, quodd,
cum nobis cum eorum dogmatibus non conveniat, cætus
habendi potestatem illis fuisse esse, nihil aliud est,

quam eorum doctrinam nostrâ veriore existimare. Nam si illis, ut & piè sententibus, ea, quæ sentiunt, docere, libere quæ promulgare permittitur; quis non videt Ecclesiæ doctrinam condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus stante? Neque enim rerum natura fert, duas de eadem re contrarias doctrinas veras esse. Audiatur Ambrosium, cum Gentiles per Imperatorem aram Deorum & superstitionem restituendam posceret, acerbius in simili causâ stomachatam: *Quod si aliqui nomine Christiano tale aliquid decernendum putant, mentem tuam vocabula nuda non capiant, nomina cassa non fallant. Quisquis hoc suadet, sacrificat, & quisquis hoc statuit.* Et inferius Nazianzeni ratione, & penè verbis Imperatorem premeus: *Si volens acquievisti, damnaſti fidem meam: si invitum cessisti, prodiſti tuam.* Quid enim interest, cultus Paganismi, an Calvinismi, publicè, unde exclusus est, reducatur? Uno tantum; quòd ille, post incarnatum in mundo Deum, vel nullos omninò Christianos, vel paucissimos, propter evidentiam absurditatis, decipit; hic innumeros: ille ab omnibus irrisus despicitur; huic applauditur: illius redargutio & fuga iudicio quoque populari facilis; hic fallit, fatigatque eruditos; ille, redditâ ratione unius veri Dei, non difficulter exiit; hic pertinacissimè ipsis animi medullis hæret. Ex quo consequenter fit, ut Christianissimi Regis conatus ad inferendos in Catholicas civitates hæreticos, cum hæreseos predicandæ libertate, tãtò deterior sit favore Paganorum, quãtò hæresis est seducendis Christianis periculosior, seductisq; perniciosior. Laudem igitur Rex promeretur beneficentiæ Iuliani in Catholicos parem; qui cum Christianâ Ecclesiam pessumdare meditaretur, *dissidentes*

a Amb. ep. II. b Marcell. l. 2. 2. n. 7.

Chri-

Christianorum Antistites monebat, ut, civilibus discordiis consopitis, quisque nullo vetante Religioni suæ serviret intrepidus. Religionis enim diffidium, hæresisque prædicandæ libertatem, animarum Ecclesiæque venenum præsentissimum esse noverat: quorum utrumque similiter, Christianissimi Regis labore & militiâ, captis Belgii civitatibus propinatum est. Quid verò causæ est, cur non, cum eodem Iuliano, Deorum quoque delubra, eadem illâ Religionis libertate à Christianissimo Rege recludantur, quæ Constantinus clausit? Quidni & Turcæ in Germaniam, & Saraceni in Hispaniâ, eadem purpuratæ conscientiæ lege revocentur? Servant etiam Turcæ, & non precariâ tantum indulgentiâ, sed stabili Monarchiæ lege, Religionis, quam inveniunt, libertatem, lōge fidelius, quàm ulla hactenus Calviniana etiam jurata sigillatâque fides. Nimirum eadem conscientiæ normâ utrumque licet: Poterunt & hic Franci de allatâ Religionis libertate gloriari, in quibus Ecclesiam hæreticis subjugare, est Catholicæ Religionis libertatem dare; benefacere, fidem non extinguere. Quid specioso libertatis nomine mundo illuditur, & Religionis injuria prætextitur? Etiam in silvis qui despoliant, beneficium jactitant, & gratitudinem postulant, quia non occiderunt. Quid enim dirius Religioni Catholicæ fecerit apertissimus persecutor? Si hæresis Hispaniam invaderet, Italiam opprimeret, Romam Religionis arcem occuparet, aliudque prorsus prætenderet nihil, nisi ut in universo orbe Christiano, relicta Catholicis Gallico-Trajectensi libertate, dominaretur; quis non acerbam persecutionem, & conatum istorum sacrilegium exhorresceret?

P 4

Quid

Quid si novus aliquis Sagan Hugonottas adversus Christianissimum Regem concitaret, ut urbes invaderent unde conciones exclusæ sunt, templa Cathedralia & Parochialia civitatum pagorum, quæ cum Catholicis, relicta simili libertate, partirentur; quantos clamores hinc Christianissimi Reges, & Purpurati Proceres, & Ascetæ Consilarii, & Catholici cives tollerent! Quantis diris adjuutores hæreticorum devoverent, qui Gallicâ beneficentiâ tantum eis largirentur Catholicæ libertatis beneficium! Impetremus, obsecro, homines ab hominibus, ut in causâ suâ alienam tantillum cogitent, & si non succurrere afflictis discant, certe misereri.

Enimvero si seria Catholicæ Religionis Franciæ cura est, directaque cogitatio; ecce in Angliâ fœderum connubialium debitrice, in Hollandiâ, cæterisque Provinciis confœderatis campus Christianissimi zelo patet. Illic oppressi jam diu Catholici gemunt, exulat liberum Religionis exercitium. Quin ibi expromunt decantatum illud suum liberæ Religionis beneficium, ubi beneficæ voluntatis puritatem operæ pretium, & laus sincera commedabit? Ibi namque grassantibus hæresibus limites sola libertas prædicandæ veritatis figet. Ibi opera, quam collocaverint, non in perfidiâ, sed Catholicæ legis patrocinium cedit. Sed quid? Hinc quasi frigidâ superfusâ totus Politicæ devotionis ardor cadit. Nempe hoc illis negotium est, non oppressæ Religioni libertatem, sed liberæ captivitatem dare: stantibus ruinam, non jacentibus elevationem operari. Ut enim ille olim de quibusdam dixit *a*, Ruinas facilius operantur

stantium

a Tertull. de Prescriptione c. 42.

stantium adificiorum, quàm exstructiones jacentium ruinarum. Nempe nullus tali Religionis libertate Hispanus impetendus est, nullus Imperator evertendus: qui unicus isti hominum generi, & servienti Deo, & hominibus placendi scopus, unica conatu Cynosura. Ut ita exemplo in promptu posito disceremus, non Religioni Trajecti, & alibi, ab eis præstitum esse beneficium, sed molimum susceptorum rectam turpitudinem, quod coram hominibus imperitis quaquâ specie justitiæ fucaretur, quod abominabile est apud Deum, eoque magis, quod propinquius adaptatum sanctitati. Nam quemadmodum adversus Dominum, juxta Augustin. *a* falsi testes tantò peiores fuerunt, quantum propinquare veritati per calumniam voluerunt: ita adversus Ecclesiam, tantò magis conatus detestandi, quantum sollertius eos pietatis colore tinctos esse volunt.

a Serm. 93. de diversis c. 1.

C A P V T XXVII.

Libertas illa traditionem templorum Catholicorum conjunctam habet. Quam hoc infame visum sit antiquis Patribus.

Sed aliud est in hac præclarâ liberæ Religionis procuracione, quod religiosi animi non minùs molestè ferunt, neque minorem fortasse Religionis contemptum spirat. Nam Catholicorum cætus per hanc ipsam libertatis obruse legem avitis templis suis migrare coguntur, ut hæreticis concionibus, novorumque rituum sacrilegiis detur locus. Notum est enim, non posse confœderatos Ordines in possessionem urbium Franco milite

P 5

capta-

captarum, vel Catholicos in possessionem istius liberæ Religionis mitti, nisi Ecclesiæ victoribus nonnullâ ex pacto cedant, & omnes, cum voluerint. Nam ut nova Religio condant novas, ubi veteres præstô sunt, paradoxum est Stoicis, penè mirabilius. Falsam fortasse putares regulam, nisi Trajectum, Ruræmunda, Venloona, recenter libertate donatæ, omnesq; Provinciarum urbes, municipia & pagi veritati facerent oculatam cuilibet inspectanti fidem. Exstant urbium captarum pacta *a*, in quibus trajecta Catholicorum tradenda præscribuntur, Trajecti S. Jacobi & Hilarii; Ruremundæ & Venlonæ S. Georgii. O præclarum igitur allatæ per Francos libertatis beneficium, quo Antistites aras ac templa sua, quorum nonnulla Sancti in cælo cum Deo regnantes, & in terrâ miraculis coruscantes, suis manibus fundaverunt. & incruentis mysteriis offerendis, Deiq; laudibus decantandis consecrarunt, Sanctorum hostibus, mysteriorum irrisoribus tradere profanâda compelluntur! Exiguum hoc est, scio, pollicitæ novæque pietati; sed prisca, Catholicæ, germanitq; Christianæ quovis tormento terribilius. Iste sensus fuit S. Joannis Chrysoctomi, sanctissimi doctissimiq; Præsulis. Cum enim ab Arcadio, Gainæ, res novas tyrannidemque molientis, terrore percusso, peteretur, ut illi tamquam heretico Ædes una cederet, in quâ Ariana sacra Gainas cum suâ sectâ frequentaret, respondit ei generosè Chrysoctomus *b*: Μη βιασθή, ἢ βασίλει, ὑπάρξῃ, μηδὲ δίδου ἀρχακλεὺς τὰ ἅγια τοῦ κυρίου. Οὐ γὰρ ἀνέχομαι, τοῖς μὴ τῶ Θεοῦ λόγον θεολογῶντες τὴ κ' ὑπενόχως ἐξαγαγεῖν, τῆς δ' ἑσπέρων βλασφημῶσιν ἐδόναι τὸ θεῖον γέρον. Ne istud ei pollicearis, Imperator,

a Vide *art. dedicationis* c. præced. allegatos. *b* Theod. l. 5. *Hist.* c. 32

vator, neque sanctum dari canibus mandes. Nam numquam equidem patiar, ut qui Deum Verbum sanctè augustèque laudibus celebrant, expellantur è sacro templo, idemque tribuatur his qui contra Deum loquuntur blasphemias. Sed an Imperator criminis immunis, si istud vel faceret, vel pateretur: Audi Sozomenum *a*: Ἀμεινοὶ εἶνευ συμβαλεῶν τῆ βασιλείας ἀρχαρχαρεῖν, ἢ ἀεδοῦτω ἄνευ Θεοῦ γενόμενον ἀσεβεῖν. Consulebat, fatius esse Imperio cedere, quàm prode domum Dei, & à Religione deficere. Ambrosii perinde sancti atque eruditi adhuc ferventior fuit erga templorum suorum custodiam fides. Nam cum Basilicam Imperator ad colligendos hereticorum cœtus, tamquam oblatâ illâ Gallicanâ Religionis libertate, quæ Trajectensibus acquisita venditur, tradidisset, quantâ fiducia impietatem detestatus est! quantâ generositate imperium detrectavit *b*! Si ille (Naboth) vineam non tradidit suam, nos trademus Ecclesiam Christi? Absit à me, ut tradam Christi hereditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Christi hereditatem? Et responsi sui reddens rationem, Respondi, inquit, ego, quod Sacerdotis est; quod Imperatoris est, faciat Imperator. Prius est, ut animam mihi, quàm fidem auferat. Et plenius in Epistolis suis *c*: Advertitis, quid jubeatur, cum mandatur, Trade Basilicam? hoc est, Dic aliquod verbum in Deum, id est, Blasphema, & morerè. Nec solum, Dic adversum Deum; sed etiam, Fac adversus Deum. Et Calligono, propter Imperialis mandati despectum, caput ei auferendum minitante, Vinam, inquit *d*, permittat tibi, ut impleas quod minaris.

P 6

Ego

a Sozom. l. 8. *Hist.* c. 4. *b* Amb. in conc. de R. s. f. non tr. dend. *c* Epist. 14. ad Marcellin. sororem. *d* *Ibidem.*

*Ego enim patiar, quod Episcopi, tu facies, quod spado-
nis: Martyrem utique in hujusmodi causâ Dei.
Scio enim, adjeit in eâdem concione, quia quid-
quid passus fuero, pro Christo patiar.* Quantus in
eâdem calamitatis interminatione populi luctus,
bone Deus, quantus fletus! Fidei Christianæ
summam agi in istâ causâ putavisses. Itaque
S. Augustinus Doctorum Ecclesiæ coryphæus,
cùm ostendere vellet impietatis magnitudinem,
quæ in hujusmodi templorum Christianorum
traditione continetur, proprium eorum, qui
Christianæ pacis inimici sunt, adeoque Apostata-
rum, hoc facinus esse tradit. *Constantinus, in-
quit a, vobis Donatistis Basilicas jus sit auferri, In-
lianus restitui. Quid horum Christianæ paci conve-
niat, vultis nosse? ILLVD FECIT QVI CREDIDERAT
IN CHRISTVM; HOC FECIT QVI DIMISERAT
CHRISTVM.*

Jam ergo vides, Rex Christianissime, & Prin-
ceps Catholice, præclara S. Ludovici soboles,
quid de beneficio tuo Trajectensibus obruso
duo illa columina Christianæ Theologiæ sensê-
re, dixere, scripsere. Nempe tale est, quod ne ac-
ciperent sancti Antistites, Martyres esse delêge-
runt. Nam ut istud armis tuis in Catholicam Bel-
gii civitatem sub Ordinum imperio sine templo-
rum traditione inferas, fieri nullo pacto potest.
Urbium deditarum conventa cum Ordinum Du-
ce pacta, præsentibus & spectantibus Centurioni-
bus Tribunisque tuis inita, qui militum tuorum
sanguinem pro mœnibus occupandis, & illâ li-
bertate Religionis afferendâ profuderant, templa
Catholicorum dedicanda sacrilegiis, postula-
ta

ta ac tradita esse testantur. Quid si Præsul aliquis
divino caritatis ardore generosior responderet
cum Ambrosio: *Non tradam Christi hereditatem;*
nonne Martyrem tuo fecisses beneficio? Quid si
alius tibi in istâ causâ diceret: *Satius est, tibi Rex,
Imperio cedere, quam prodere domum Dei, & à Reli-
gione desicere?* Prodit enim, qui proditoribus jungi-
tur, proditores excitat, proditoribus portas mili-
tium suorum sanguine aperit, proditorum pote-
stati & arbitrio Religionem, templa, sacra, pro-
fanaque tradit. Quàm ob causam, in ipsâ Fran-
ciâ, quam vis hereticis publica libertas data sit,
templa tamen Catholicorum profus negata sunt.
Nam si hoc Christianis Regibus in Catholicorum
urbibus licet, agite, via strata est, ut, cùm liberum
sub illo liberæ Religionis afferendæ beneficio,
templa Christi, Turcis admisis, in Mosquea
convertantur. Quid enim in Turcis odiosus, nisi
nomen? Rem enim, hoc est, impietatem, incre-
dultatis & sacrilegii magnitudine hæretici supe-
rant, hæreticos cunctos Calvinistæ impudentiâ,
blasphemis, pervaciâ, crudelitate, fractæque
fidei in rebus Religionem spectantibus notâ. En
quò nostandem phalerata illa Religionis libertas
trahit, si semel, nullâ necessitate fidei periclitan-
tis advocata, sed solâ Regum vicinorum emula-
tione stimulante obrusa, sub consuetudinis jam
quasi inolite probatæque patrocínio radices in-
ter Christianos egerit.

Aliâ ratione peccatum in istâ liberi exercitii Catholici procuratore. Quanta observatio libertatis illius, & securitas perpetuitatis speranda sit.

Sed age, in hac Religionis Catholicæ procuratâ libertate nullam ejus violatâ labem interuenisse statuamus, quis inde fructus in Christianam Rempublicam redundabit? ille profectò, propter quem etiam à Catholicis nostris adornata, & ab hæreticis Belgicæ promissa est, ut populus speciosâ Religionis intemeratæ pollicitatione seductus nihil interesse putet, utri ipse pareat, hæretico an Catholico, uter Reipublicæ Belgicæ habenas moderetur. Nam hæc de causâ egregium istud beneficium etiam ante civitatum obsidiones toti Belgio venditatum fuit: ut faciem Reipublicæ novam, quam commutandam destinarent, & Catholicæ Religionis statum, & hæresim securam libertatem indifferenter ferendo, dominaturis hæreticis Respublica simul cum Religione proderetur. In quo ipso libertatis adornatâ scopo perniciosus error, & impietas intoleranda clauditur. Quis enim sanæ fidei eousque amentia prorumpat, ut non Ecclesiam feliciorum putet, quando hæreticus vastatoribus Religionis caret, quàm cum eorum impietate conspuitur? Aut non Catholicæ Religionis conditionem, quidquid tandem de illâ libertate promittatur, incomparabiliter pejorem sub hæreticorum, quàm sub Catholici Principis dominatione futuram arbitretur? Quis eò impudentiæ, ut hoc aut dicat, aut sentiat? Quod si planissimum est, de quo nemi-

neminem umquam, nisi novarum sectarum amatorem, disceptantem aut ambigentem vidi aut legi; impietatis profectò plenum est, illam populis opinionem instillare, quâ à Catholicæ legitimæque dominationis auctoritate in hæreticorum potestatem, & ab antiquæ Religionis tutelâ ad permittendam hæresim libertatem, se æquis animis, depositoque defensionis studio, transferri sinat. Ita nihil undique conatus isti Politici spirant, nisi impietatem adversus Deum, & crudelitatem adversus homines, dum simul à divinâ pietate, & humanâ æquitate discedunt.

Sed aliud est in hac liberæ Religionis venditione præclarissimum, quod paulò penitiùs inveniendum est, quàm egregiè Catholicæ Religionis, sub hæreticis confœderatarum Provinciarum Ordinibus, & in Germaniâ sub Protestantibus Principibus, cautum sit. Nimirum novâ naturæ metamorphosi, calor à frigore, virtus à vitioso, fides ab infidelibus, in illâ ipsâ infidelitatis professione, expectanda nobis est; juxta S. Spiritûs institutionem scilicet *a: Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitiâ, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum servo pigro de multâ operatione.* Sed clariùs mox documentum salubre adjicit: *Non attendas his in omni consilio.* Quomodo enim servabunt hominibus fidem, quam Deo non servaverunt? *Homo apostata, inquit Scriptura b veritatis, quæ fallere aut falli nequit, vir inutilis, graditur ore perverso, pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminât.* Quæ mala non machinati sunt in Franciâ? quæ jurgia non

semi-

352 DE JUSTITIA FOEDERVM GALlicOR.
feminarunt? quæ Regum iussa, quæ pacta toties
iterata servavere? Mirum profectò, tot domesti-
cis calamitatibus eruditos necdum sapere, vel in
tantâ causâ potius de industriâ sic velle desipere.
Nónne ipsi ex professo docent, & ubicumque
possunt, hæretici, usu clariùs, quàm voce cla-
mant, nullam Catholicæ, ut blasphemant, idolo-
latriæ dandam esse libertatem? Obsequium se pu-
tant præstare Deo, si eam aquâ & igne interd-
ictam suarum ditionum limitibus proscribant, nisi
aliud timor aut utilitas jubeat. Centuriatores ita
profiterentur: *a Considerent omnes sanã tantum mente
præditi (non jam de piis, Deumque timentibus loque-
mur) qualis sit justitia vel aequitas, quàm conformis
ipsi rationi, quod latronibus ac lupis, hoc est, hostibus
animarum (quid enim nocentius est animabus falsã
doctrinã?) securitas & libertas permittitur, ut voce,
slylo, librisq; longè latèque per orbem Christianum di-
spersis lucem verbi divini gloria Dei detrahant, spiri-
tum turbent, animas hominum in æternum exitium,
& regnum diaboli pertrahant? Et Paræus b Calvinista:
Magistratus Christianus non debet confusionem
in Religione permittere, sed solam veram Religionem
tueri atque defendere. Quam doctrinam eorum
praxis per totum orbem, ubicumque securè do-
minantur, excluso publico Catholicæ Religionis
cultu, probat.*

In ipso Belgio, de quo quæstio est, quàm eis pa-
cta de Religionis Catholicæ libertate libera sint,
quid opus est sigillatim recensere? Tota factio ab
eo die, quo inchoata est, usq; ad pactas Inducias,
quemadmodum suprà vidimus, odium spirat in
Catholicam fidem implacabile, professumque in
eluden-

a Centuria 7, in epist. præfixa edit, an, 1564. Basileæ.
b In epist. ad Rom.

eludendis pactis studium, quibus publicum Reli-
gionis antiquæ cultum se permissoiros, diversis
occasionibus receperant. Vix *Pacificacionem Gan-
densem* pacti fuerant a, in quâ Religioni Catholi-
cæ utcūque cavebatur, cum Monasteria in Mon-
te S. Gerrudis, aliisque locis alia solo coæquarūt.

Gandavi, b ubi conceptæ Pacificacionis leges,
fugato Clero, templa Monasteriaque sædissimè
spoliata, & plerique Pacificacionis articuli pes-
sumdari.

Antverpię anno 1578. e *pax Religionis*, quam
nuncupabant, generaliter coaluerat, quâ libertas
Catholici cultus, itemque Calvinistici, publicè in
Belgio sanciebatur. Hac usi Calvinistę, multis in
locis publicè suę superstitionis apparatus protu-
lerunt, eademque sacras occuparunt. Ubi invalue-
rant, mox palàm Catholicos depresserunt.

Amorsfortia, opidum exiguum, sed avitę fidei
tenacitate nobile, bis pacifici de Religione com-
pulsã fuit; bis eos perjuros & sædifragos experta.
Primum se deditit Comiti Montensii, & illius
præsidium accepit d, eã lege, ut *Catholica Religio
facta tecta conservaretur, omnisque iconomachia ces-
saret*: quod Præfectus, in editiori loco stans, pu-
blico juramento, invocato Spiritus sancti numi-
ne, juravit. Sed ille ipse perjurus cū suis, paulò pòst
omnia templa, superioribus annis ab Iconoclasta-
rum impetu defensa, diripiunt, aras evertunt, &
sacra profanis miscent. Iterum septennio pòst de-
dita est Ultrajectensibus e, acceptis conditionibus
*de conservandis privilegiis; promissãq; liberaliter Ca-
tholica Religionis conservatione.* Itaque medio in
foro

a An. 1576. b Ad an. 1578. c 22. Julii anno 1578.
d Anno 1572. e Anno 1579. mensē Martio.

foro patibulum excitatum, ex quo pœnas lucent, qui in Catholicos insolescerent. Nempe Priapus ficulnus,

— a *Furum aviumque*

Maxima formido. —

Nam sequenti die, contra pacta præcedentis, Senatum mutant, Prætoris officio submoto, alium subrogant, libertas Catholicæ Religionis exulat usque in præsentem diem.

Schoonhovia, cum à Comite de Marck obfisione premeretur *b*, vitam, fortunas, Catholica Religionis liberum exercitium, Religiosorum locorum personarumque privilegia, in arce Liveldiâ cum hoste pacta, dedicationem fecit. Ille perjurus undecimo Kalend. Novemb. tēpla profanas, Ecclesiasticam supellestilē diripiens, aras subvertens, Sacramenta sceleratis pedibus conculcans, omnem Catholicæ Religionis usum exterminavit. Mox Religiosos Monasterii suburbani Canonicorū Regularium, alios vulneribus inflictis interemerunt, alios è nuce suspensos strangularunt, alium equinæ caudæ alligatum raptarumque, deinde antennâ sursum deorsumque immaniter tractum, suffocarunt.

Amstelredamum quando in Principis Orangiî potestatem venit *c*, ita Religioni antiquæ lege caverat, ut ne quidem concionibus Calvinistarum in urbe totâ pateret locus, sed ut his, qui aliâ essent Religione à Romanâ, facultas esset extra urbem cœtus habere, & concionari, mortuos suos loco designando sepelire. Instrumentum fidei faciendæ Principis sigillo communitum est: Ordines Hollandiæ, Zelandiæ, & Ultrajectini, tamquam fidejussores, etiam

a Horat. lib. 1. Sat. 2. b An. 1572. c An. 1578. 5. vel. 46 alii, 8. Januarius.

etiam appenderunt sua, cum cives fraudem perimelcerent. Quis non in utramque aurem dormiret, tantâ securitate fretus? Mense Junio sequente *a* tanta strages in ædes sacras, altaria, imagines edita, & in fracta tot commissa sacrilegia, ut furorî & perfidiæ barbari palmam concederet. Ipsi Catholici tot scomatibus injuriisque vexati, ut urbe cedere satius ducerent.

Harlemenses hac inter cæteras se conditione tradiderunt *b*, ut cives Catholica Religionis publicum usum retinerent: Calvinistis unam Ecclesiam habendis cœtibus & concionibus concederent. Utrisque pactum ab Antifite Harlemensi & Orangio subscriptum est. Vix anno elapso *c*, festâ Sanctissimi Sacramenti die in templum irruunt, Antifitem capiunt, Clerum pulsant, partem vulnerant, unum occidunt; mox oppressum Catholicæ Religionis exercitium.

Sed fortè novæ Religionis musto in cordibus tunc ferventi vertigo illa infidelitatis & scelerum tribuenda est. Videamus igitur, quàm bellè sibi similes adoleverint. Neomagum, cum jam illa initia deseruissent, in deditiois articulis, quos pepigerat *d*, unum obtinuerat, Ne Ecclesia violaretur; etsi negatâ Catholicæ Religionis libertate. Sed Kalendis Januarii designati ex Geldriâ Senatu viri veterem Magistratum abdicant, Monachos fugant, Sæctorum effigies in forum productas per carnificem comburunt, Decanum & Canonicos captos ad Ecclesiarum opes demonstrandas adigunt.

Decenio post *e*, Gravia Francis adjutoribus expugnata, & duabus inter cæteras pactorum legibus tradi-

a An. 1578. Junio ineunte. b An. 1577. c An. 1578. in festo SS. Sacramenti. d An. 1592. e An. 1602. 20. Septemb.

356 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
tradita est. Quarta erat: *Quibuslibet, sive viris si-
ve feminis, sive Ecclesiasticis sive laicis, qui Catho-
licam Religionem professentur, licitum erit in oppido com-
morari, tranquilleque vivere, sine injuriarum & ex-
probationis metu. Quibus & Ecclesia concedetur, de-
votionis eorum, bapismi, & matrimonii celebrandi cau-
sâ.* Quinta verò: *Omnes Monachi & Religiosa in
Monasteriis suis permaneant, si placuerit, suisq; fru-
entur bonis ac redditibus.* Utrique ad Kalendas Græcas
Ordines facient satis.

Quid multis? Totus istorum hominum status
non nisi perpetua quedam perfidiæ tela est in
Catholicam Religionem. Mentior, nisi illa ipsa per-
vulgata *Vltrajectensis Unio a.*, unde nomen *Unita-
rum Provinciarum* ferunt, eos publicâ luce con-
vincat. Inspiciatur articulus Unionis decimus ter-
tius, quo conceptis verbis decernunt *b, Cateris
Provinciis, præter Hollandiam ac Zelandiam, licitum
esse juxta Pacem Religionis jam conceptam vivere.*
In hujus autem Pacis plerisque articulis publi-
cum templorum Catholicæque Religionis exer-
citiium sanciebatur, concedebaturque Religiosis
omnibus honorum suorum usus. Adjuncta fuit
Unioni Kalendis Februarii quedam *c Explicatio*,
quâ declararunt, se non excludere ab hac Unione
ullas urbes ut Provincias, quæ etiam *soliis
Catholica Religionis usum retinere vellent.* Ubi jam fi-
des in hac parte istius tam celebratæ juratæque
Unionis? ubi observantia? Risu exploderent, imò
proditionis arcesserēt, eos, qui eam vel observan-
dam, vel revocandam somniarent. Barneveltius
ipse aculeos eorum sensit, cum eam in nonnullis
articu-

a Conclusa est *Vltrajecti* an. 1579, 13. Jan. b *Art. 13. 14. &c,*
c *Art. 10. eodem an. 1579.*

articulis, quia jurejurando sanctam, etiam obser-
vandam contenderet. Audi Petrum Holderem,
pseudo-Ministrum Euangelii, retundentem liber-
tatem ejus a: *Profecto si Unio Ultrajectina servanda
sit, ut in urges (Barnevelti) tunc omnes Papistæ trium-
phabunt, qui liberrimè tunc omnes suas Missas facere
poterunt. Imò si artic. 13. servari debeat, omnes Monachi
revocandi erunt in omnes fœderatas Provincias, omnia-
que Ecclesiastica bona & Monasteria illis restituenta.
Domini mei Status, videte, quò ruat ille cum suo Armi-
niansimo. Sinine hæc consilia Hispanica, & excitatio-
nes luporum dormientium? Hæc est fides legum at-
que pactorum quorumcumque de Catholicâ Re-
ligione, quam istud hominum genus universonum
Catholicis se debere arbitrat. Quærat enim
quisquis volet, promissionum istarum omnium
præcedentium, quantumcumque subscriptarum,
figillatarum, juratarum vestigium, nullum profe-
cto nisi in pactorum chartaceis instrumentis, scri-
ptisque libris, inveniet: irrefragabile scilicet Cal-
vinisticæ fidelitatis testimonium ad tuendam
Catholicis promissam libertatem. Qui jam deinceps
fallitur, sibi imputet, quem nondum alienæ cala-
mitates cautum reddiderunt.*

a Petrus Holder.

CAPVT XXIX.

*Uterius hoc ostenditur ex postremâ expeditione Bata-
vorum & Francorum in Brabantiam, & excidio
Thenensi.*

SEd quamvis nulla hujusmodi experimenta
præcessissent, quid, rebus ipsis in se considera-
tis, imprudentius excogitari potest, quàm ut ab
hære-

558 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
hæretico, hoc est, à jurato Catholicæ Religionis
hoste, patrociniū Catholicæ Religionis exspectetur? Mitiores forsan suspicaberis antiquæ fidei esse
Batavos, odioque hæreseos nimiam de hæreticis
diffidentiam me concepisse. Utinam mendacem
stylum veritas convinceret! Facessant hinc igitur
conjecturæ: res ipsas gestas non quorumcumque
perduellium antiquæ Religionis, sed horum ipso-
rum intueamur, de quibus quæstio est, quas non
in ipsis profanæ novitatis incunabulis, sed hoc ip-
so tempore, hæc ipsâ postremâ expeditione Bra-
bantiâ, quâ libertatem Religionis Catholicæ toti
Belgio, adjutoribus Francis, venditabant, incredi-
bili immanitate perpetrarunt. Necdum fines Leo-
diensis ditonis egressi erant, cum animos injuriis
Catholicæ fidei gravidos in Hougardiam, Leo-
diensè municipium, Brabantia contiguum, tam-
quam pertaxi diuturnioris moræ, laxare cœperūt.
Invaso siquidem Bogardorum Cœnobio, pulsatis-
que & fugatis Religiosis, quorum nonnulli Lo-
vanium se proripuerunt, vestigia reformationis
Calvinianæ luculenta reliquere. Hinc Thenas ad-
ortū, universum furorem suum in Ecclesiis, om-
niâque sacra tantâ impotentia effuderunt, ut,
quemadmodū natura sparsas totius universi per-
fectiones in microscopium velut compendium
contraxit, ita quidquid ignominiosum probro-
sumque adversus Catholicam Religionem infer-
nus olim evomuit, Historiæque sive veteres, sive
novæ, posteritati tradiderunt; hoc in unius oppi-
duli expugnatione, cui videlicet libertatem Ca-
tholicæ fidei inferebant, cumulativè expressum
sit. Ecclesiæ & Monasteria universa fœdissimè
violata, altaria eversa, fracta & illusa Sanctorum
Deique

Deique Genitricis effigies, non sine execrandis
in omne quod sanctum est blasphemis. Ignis tem-
plis atque ædibus ex omni parte vicatim injectus,
non impetu militari, sed posttridie, quieto desti-
natoque consilio, fascibus magno numero & la-
bore in ædis majoris turrim aliaque loca cōgestis,
ut Calviniana impietas, & Neroniana crudelitas
haberet spectaculū, quo passeretur. Nos comitum
unâ cum ægris exurere, parum erat, nisi rabies et-
iam civibus, militibusque Regis igne excrucian-
dis gestiret. Ustulatos ac semitostos in oppidis proxi-
mis non pauci nec sine ingenti ejulantium com-
miseratione, spectarūt. Raptos ab ubere infantes,
spectantibus matribus, parietibus allisere, pugio-
nibus confodere, ignibus injecere: quorum com-
plures in ædiculâ Beatæ Virginis, vulgò ten Poete/
mortuos, & in cruore suo volutatos, postea civi-
tas vidit. Diverforum Ordinum Religiosi barbarâ
excepti crudelitate. Alii *a* vestibus indecorè nu-
dati, & impudenter illusi: alii *b* percussi, pluribus-
que vulneribus, ad *c* undecim usque, graviter sauci-
ati: alii *d* equis impositi, & instar morionum, ves-
tibus cuculloque lacero, & femoralium incisus
retinaculis, per forum vecti: alii plures *e* crudeliter
occisi. Pecuniis extorquendis nulla tormeta erant
satis. Senes verberibus tantum non enecati, pulvis
nitratus faminarum uberibus impositus, incen-
susque, ut spoliati omnibus, plura, quam suppet-
erent, faterentur. Denique ad miseriarum cumu-
lum omnibus, velut captivis, ad faminas pueros-
que octennales usque, lytrum extortum, & in ro-
gum bustumque versa civitas.

Quæ

a Franciscani, Carmelitz. *b* Ibidem. *c* Franciscanus.
d Augustinianus. *e* Franciscani.

vitum ac petulantius. quarum uni cum vim afferre in æde S. Francisci Francus niteretur, monereturque esse dedicatam Deo; *Deo*, inquit (ô blasphemam vocem!) *affigenda cornua*, perfecitque scelus. Conjugatas in conspectu maritorum, filias in oculis parentum, ad ludibrium oppresserunt. Nec Benjamiticæ impietatis in uxorem Levitæ exemplum, vel exempla potius desuere. Sedecim, viginti, triginta, imò, quod constanter asseritur, octoginta & plures, unâ abutebantur, canum instar de prerogativa certantes, quoad probrosâ crudelitatis contumeliam etiam mors abrumperet. Quanto Benjamitis fax ista sceleratior! Nam illi noctis pallio ab oculis hominum tecti; hi, hircis petulantiores, canibusque impudentiores, die mediâ, cælo soloque teste, in ipsiis plateis adeoque templis S. Germani, B. Virginis, Franciscanorum, Carmelitarum, Scholisque Augustinianorum, non exiguâ captivorumque turbâ circumstante, immundissima huiusmodi & sacrilega flagitia designarunt: unde non paucas sub manibus Medicorum Lovanii ac Trudonopoli decumbere explorata veritas est. Quid illud? quas non Cynicæ impudentiæ, ac satanicæ impietatis metas transiit? Puellam, quam stupraverant, in sacri mensâ altaris mortuam extenderunt; ut omnibus esset spectaculo. Ab aliis pluribus, gladio tranſerberatis & mortuis, eos rapuisse constat, quod à viventibus rapere effrenis lasciviarum obsecenitas solet. Nempè tartareus istorum ardor in frigidis cadaveribus fingendus fuit. Quæ in audita barbaries in fœminam penè septuagenariam, morbis gravissimis exhaustam, omnibusque exutam vestibus, in ipsâ æde S. Germani crudelissimè

lissimè crinibus raptatam, tormētisque talibus interfectam, perpetrata est. Erubuit, arbitror, Luna, & confusus est Sol, quòd vel execranda ista scelera, vel progeniem ipsam totam viperarum, radiis umquam suis collustraverint. Nec multò mitius aut verecundiùs in rusticanas mulieres, tum in quibusdam pagis, tum per Sogniam silvam lenones isti grassati sunt. Nihil invidiâ causâ exaggero. Testes vivunt, qui invitis oculis ista nefanda spectavere, & corporibus passi sunt, ut jure merito cum Israëlitis in Israël Christiano exclamare possumus *a: Numquam res talis facta est in Israel, ex eo die, quo ascendenter patres nostri de Egypto, usque in præsens tempus. Quisquis enim inde redit, scelerum infamiam ac turpitudinem linguas humanas excedere profitetur.*

Has Religionis injurias & abominaciones Francis Batavi, Batavis Franci imputant, ut utroque reos teneamus. Quamvis, Thensensium iudicio, Batavi in sacrilegiis, incendiis, crudelitate, incestibus committendis; cum Gallicana petulantia & insolentia, ut minimum de palma contenderint. Scelerum verò enormitas & sacrilegiorum tanta fuit, ut ipsosmet in sceleribus coegerit erubescere, nec impudentiâ impietatisque magnitudine, naturæ reclamantis voces exstinguere potuerint. Nam, quæ extrema adhuc naturæ bonæ scintilla est, quos ea perpetrasse non puduit, puduit videri perpetrasse. Hinc etiam inter ipsos illos facinororum auctores audita subinde conscientie oblatrantis voces: *Si Deus est aliquis, & ille justus, fieri non potest, quin ista impietas ei pœnas luat.*

Et ista monstra, non hominum, sed scelerum, etiam ab Hispanica tyrannide, si superis placeat, a *Judic. 19.*

Belgicas Prævincias se liberatum ire profiterentur; quorum impiissimæ crudelitati, & crudelissimæ impietati quælibet barbarorum cedit immanitas. Præclarissimo humanitatis istius tirocinio Belgas docuerunt, ut Romanâ potius fortitudine senatorios annulos, mundumque muliebrem in belli sumptus conferant, & Christianâ pietate sacra vasa Antistites confringant, vomeresque rustici in gladios vertant, quò pestes istæ Reipublicæ & Ecclesiæ à cervicibus arceantur. Nam & Dionysii ensis, & Phalaridis bos, & Busiridis ara, quæ paucorum nece decantata sunt, expertâ istorum tyrannide tolerabiliora. Nihil enim vel humanæ aequitatis, vel Christianæ pietatis præ se ferunt, nisi ut sub Christiano velamine, Christianæ Religionis fax & opprobrium esse queant. Ω καλὲ θεὸς, ut cum Polycarpo a dicam, εἰς οὐρανὸν ἠμῶν κηρύξαι τὴν πίστιν, ἢ αὐτῶν ἀνεχόμεθα! *O bone Deus, in quæ nos temporare servasti, ut ista patiamur!*

Cogitet nunc Christianissimus, uti dici cupit, Rex, quem etiâ subinde Justum, Gallicanâ phrasi, spe melioris fugis, hæcenus vocavimus, quam præclaro auspicio Catholicæ Religionis, hæresis, inquam, Calvinianæ, libertatem Belgio Catholico inferre aggressus sit. Cogitet iterum atque iterum, & cum ipso Belgæ universi, quibus furiis inferorum, veræ cœlestisque Religionis arbitrium committendum sit. Nam eadem obsessi quoque Lovanii, cæterarumque civitatum occupandarum, fuisset haud dubiè quantum ad Religionem fors (quemadmodum pagorum in territorio Lovanienti ac Thenensi fuit) nisi benignior Deus illa purpurata impiâq; consilia disturbasset.

a Apud S. Iren. in epist. ad Florin.

basset. Erumpebant subinde ex fossis militaribus Batavorum obsidentium fremebundæ voces, quibus dira Papis, hoc est hæreticorum phrasi, Presbyteris, quibus Lovanium refertum est, ac Religioni minabantur: ut maturè intelligerent, quam libertatem Religionis Catholicæ afferre meditentur. Franci ipsi, quorum plerique se Catholicos dictitabant, ingenuè se ignorare fatebantur, quò fuco talia coram sui Regis oculis induci possent. Sed quemadmodum quando distorta regula velut recta approbatur, quidquid eâ metimur, expers esse erroris videtur: ita, postquam Theologia Principum Ecclesiæ rigorisque cœnobitici, statûs ancilla esse cœpit; nihil in Religionem tam peruersum, nihil tam sacrilegum, quod non imperitorum oculis aequitatis colore fucari queat. Nulli enim errores facilius nequiisque instillantur, moribusque periculosiores sunt, quàm qui à morum magistris obtentu veritatis propinantur.

Ex quibus profectò liquidò perceperit, quisquis non de industriâ delirare velit, quam Catholicæ Religionis libertatem à talibus novis Dominis præstolari debeat: cum ex professo nihil aliud hac militiæ Batavica Gallicæque consociatione agi manifestum sit, (quod hoc loco præcipuè in culpam trahimus) quam ut hæresis Calviniana, omniaque ei cognata sacrilegia, in universo Belgio Catholico, unde hæcenus tantâ sanguinis effusione exclusa sunt, securè dominantur. Hoc ipsa typis edita vulgataque Precum formula, quibus hanc expeditionem in Provincias obedientes auspiciatam Batavi reddere conati sunt, apertius clamat, quàm ut ullâ Gallicâ astutiâ aut fuco regi queat. Orantes enim, aut execrantes, di-

cunt Deo: *a Tu scis, Deus, quas ob causas noster Iosue cum omnibus copiis suis arma procul extra limites nostros ferat. Nimirum, ut illi miseri innocentesque liberentur, qui jam tot annos contra mentem atque conscientiam coacti sunt idola venerari, & vi impeditis fuerunt, ne nomen Salvatoris IESV Christi iuxta verbum ejus confiterentur; utque pura verbi tui predicatio in medio idololatricarum Provinciarum non modo placetetur, &c. Et infra non minus luculentè: b Tu scis, ó Domine, tu scis, nos hac de causa potissimum adversus inimicos nostros bellum gerere, qui ferre non valent aut volunt, ut saluam nostram in sola tua gratia, & Filii tui meritis quaramus; sed adigere nos volunt, ut ad eam per propria merita, per preces defunctorum Sanctorum, per peregrinationes,*

aliaq;

a In het Huysghebet ghemaect op dese teghenvordighe Feede daghen in dese ghevaerlijcke Heytcochten des Doorrechtighen Prince van Orangien, buyten de Provincien: ghedruckt te Gornickum voor Adriaen Helmisch. anno 1635.

Q rechtvoerdighe yverighe Godt / ghy wert om wat sal cransen Hoosie / met alle sijnne Heytcrachten te belde is / verre buyten onse Landt-palen / omme de arme ennoosete menschen te verlossen / die soo menich iaer teghen haer ghenoot ende conscientie ghedwonghen zijn ghevoest d' Af-goden te teren ende te dienen / ende door ghevoest en dwangh ghehindert den naeme IESV Christi haers Salighmaeckers maer sijn woort te belijden / ende em de suwberere verbondinghe dijns Goddelijcken Woorts mit' nudden hande Afgodische Houdenen met alleen weder te planten / maer doek / &c.

b Ghy wetet / ó Heere / ghy wetet / dat wy den oozlogh principaelick daerom teghen onse vyanden hebben / die niet reimen oft willen verdraghen / dat wy onse salighert alleen soeken in uwe grondeloose ghenade / inde verdienst IESV Christi: maer willen ons dwinghen / door eyghen berdencken / door boezemdinghe der af-godstoben Veylighen / door Beschaerden ende andere verheerde Af-godische uytsettinghen / onse salighert te soecken / &c.

aliaq; commentitia idololatria instituta nitamur, aliisque plura in hanc sententiam.

Sentisne tandem, Rex qui te Christianissimum dicis, cernisne, tangisne manibus, non solum ex eventis tam funestis militiae tuae, sed ex verbis ipsis, ac professione Batavorum, quo scopo bellum istud gerant? cui proposito arma tua sociaveris? quorum facinorum atque flagitiorum impietas redundet in caput tuum? quibus praecisionibus metaphysicis illudant Purpurati Religiosiq; Proceres, Aulæ, Clero, militibus tuis? quibus denique praesidibus libertatis arbitrium Religionis tuae committi tanto armorum tuorum strepitu velis? Hoc verò si non solum permitti, sed tanto conatu tuo, directè, ut profiteris, & ex professio procurari potest, omnia me, fateor, Theologiae principia, omnia juris humani diviniq; fallunt. Quà de re in superioribus jam satis diximus.

CAPVT XXX.

Item ex indole haereseos, praesertim Calvinianae; ex lege capitali Status Batavici. Epilogus de ista Religionis libertate.

*Q*uòd si verò veterum monumenta jam inde ab haereticorum exortu inter Christianos arceslamus; non arbitror in Catholicas mentes haec tenent illam absurditatem incidisse, ut fidei suae libertatem ultrò haereticorum fidei committeret, & ab eorum benignitate suspenderet. Necessitas est quidem durum telum; sed illa crudelissimas quoque persecutiones, nedum precariam aliquam Religionis libertatem ab haereticis expectandam, tolerari ac deprecari facit. Est enim certa haeresis

Q 4

cujus-

368 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR,
cujuscumque, præsertim Calvinianæ, lex, ut,
ubi dominatur, affectet solitudinem, juxta decan-
taram ab eis Scripturarum vocem *a*: *Populus solus
habitabit, & inter gentes non commorabitur.* Ubi
verò cum cæteris Religionibus pacem tantillum
colunt, potestatis eos, non voluntas deficit. Nec ta-
men idè mansuetiores sunt. Non enim propter
eà mansueta bestia, quæ neminem vulnerat, vo-
cari debet, si tantum dentibus & unguibus suis
ad nocendum caret. Sed indolem eorum genui-
nam intuere, ubicumque sæculari potestate præ-
valent, neque seditiones oppressorum Catholi-
corum timent. Anglia, Scotia, Saxonia, Pomer-
ania, Marchionatus Brandeburgicus, Suecia, Nor-
vvegia, Dania, velut in tabula depictos eorum
ostendunt mores. Catholicis pro libertate Reli-
gionis adipiscendâ nec hiscere quidem fas est. In-
trarunt ut advenæ; ut Judices jam Catholicis le-
gem ferunt. Provinciæ confæderatæ quid? Nec
angulus est quidem unus, ubi publicæ species li-
bertatis reliqua sit. Vix captâ Silvâ-Ducis, duobus
Edictis *b* antiquæ Religionis usum publicum ab
omnibus ædibus sacris ac Monasteriis illius urbis,
& octoginta parochiis proscripserunt. Impruden-
tia est, meliorem in urbibus nuper deditis condi-
tionem expectare. Illecebra enim credulis fidisq;
naturâ Belgis & Catholicis, alienam fidem ex sua
merientibus, data est, quâ insecutos occupent, oc-
cupatis capitales illas leges, quibus tota Reipublicæ
rebellis machina velut basi nititur, Batavice
dominationis imponans. Est autem inter eas pri-
ma Reipublicæ istius reformatæ lex, (pro qua
hæte-

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 369
hactenus decertarunt, quam nullis blanditiis, aut
minis, aut Catholici populi postulatis, extorqueri
sibi permiserunt) *Religio Acatolica publicè exercen-
da.* Sine istius inviolabili observatione constanter
hactenus se salvos esse non posse; crediderunt. Ve-
hementissimè semper riment, ne similitudo Reli-
gionis, quam legitimus subditorum Princeps
colit, similitudinem gignat affectuum, quorum
pietate mollita conscientia ad dominum suum
postliminiò reverti velit. Vidit hoc Jeroboam
olim, & exemplum, quod sequerentur, Batavis
propinavit. Divulso Salomonis Regno, mox aliū
ementiæ Religionis salum condidit, ne propter
Mosaicum, *a converteretur cor populi ad Dominum
suum.* Hanc legem nemo prudens in Provinciis
confæderatis abrogandam speret, nisi fortè cum
Rex Calvino nomen dederit. Nam quemadmodū
hactenus nova superstitio dux rebellionis fuit, ita
tūc rebello superstitionis erit. Calvinismus enim
jam strenuè politiâ temperatus est. Calvino, Lū-
thero, Arminio, Gómaro, Deo ipsi renunciabunt,
dum sibi prosint, atque Hispano noceant. Lex eis
ista ab ipso primo Reipublicæ Batavice archite-
cto præformata, profundissimèq; visceribus inscul-
pta est. Cum enim Ducè Alençonium, Regni Gal-
lici successione excidere timètem, si se Provinciis
hæresim propugnâtib; interponeret, ab illa mēte
Orangius revocare niteretur, sic omnes in uno
ipso filios suos instituit: *b Agi de Provinciis conqui-
rendis, eaq; in re nullâ Religionis habendâ esse ratione
vel eam ob causâ, quòd fingi semper possint & inveniri
rationes, Religionem ad vota subditorum, & causâ statim
alterandi.* Hæc est eis norma Religionis, ac colēdi

a Numer. 23.

b Primum datum est 20. Octobr. Silvæ Ducis 1629,
Alterum Hagæ-Comitis 13. Novembr. 1629.

Dei: hæc servandam Catholicis regula promissionum. Rege igitur Religionem suam immutante, mutabunt & ipsi suam, ut salva sit Respublica. Quod si verò Religionis antiquæ fides altioribus radicibus in Hispanorum Regum pectore defixa est, quam ut evelli tam citò possit; frustra lapidem Reipublicæ istius novæ angularem à Batavis ita movendum speres, ut solidam tibi Catholicorum rituum libertatem, cum aliquâ veri specie pollicearis. Optimè norunt, publicè cultus unitatem, unionis auctorem esse. quod infelici propriè experientie felicitate probaverunt. Ineligendâ dumtaxat Religione ab eis, non in conferendâ unitate, peccatû est. Servabunt igitur pacta Trajectensia de tolerandâ Catholicorû libertate, quamdiu fundamētalis Reipublicæ suæ præferendæ tuendæq; lex contra Hispanum jusserit. Spem illam eistolle, crescant Catholici illo libertatis indultæ beneficio, mox habenas contrahent. Mille causandi ansas tēpus, occasio, industria, ratio Statûs suppeditabit. Periculum, proditio, insolentias Catholicorum, pravam pactorum intelligentiam conquerentur. Non conjecturis, sed rerum jam jam gestarum fide nitimur. Quæ non ludibria in Catholicos, eorumquæ sacra, post captas urbes Trajecti & Ruræmundæ jacta sunt? Sanctorum statux, aliæ publicè prostantes fractæ, aliæ brachiis, naso, capite mutilatæ: stipitibus infixæ capita; & præ foribus honestorum civium noctu collocata. Genus hoc tormenti lepidus Calvinistis lusus est, sed ingenuis, vereq; Catholicis, quorum judicio imaginum ludibria in: prototypum redundant, ipsi morte crudelius.

Sed aliud capitale nuper Catholicis telum intentat-

tentatum est. Petierunt cives quorundam vestigialium, quæ vulgò *Convoy* vocantur, juxta pacta conventa, immunitate frui. Scripto responsum est eis benè longo a, *Statum unitarum Provinciarum vestigialibus illis tamquam fundamenta niti, ex quibus omnia belli gerendi subsidia hauriantur. Hinc nullo modo pacta Trajectensia sic intelligi posse, ut inde vel exceptio vel immunitas aliqua trahatur adversus illam fundamentalem Reipublicæ suæ gubernandæ legem. Eos, qui conditiones istas pacti sunt, potestate caruisse paciscendi, juxta illum sensum qui prætenditur, &c. Denique concluditur: Ut ut se res habeat, causam illam Trajectensem non tam ex ratione ponderandam esse, quæ in pactis prædictis fundari posset, concordiaq; Trajectensi, quam juxta magnum interesse, malumq; exemplum, quod inde in populum redundaret, &c.*

En vobis, Trajectenses, tres secures ad radicem arboris, hoc est pactorum vestrorû, positas, *Legem*

Q 6

4 Responsum Civibus Trajectensibus datum anno 1633.

Dat den staet van de Vereenighe Nederlanden grouwelick bestaet inde Licentien ende Convoyen / waer uut alleen de middelen van Oorloghe moeten eyghentlick ghyjaelt ende ghesurnert worden.

Dat daerom de capitulatie van de Stadt Maestricht by gheender manieren en mach soo verre bestaen woerden, dat daer uut eenighe exceptie ofte exemptie soude uut gewercht worden teghen den voorsz. fundamentalen boec ende forme van dese regeringhe.

Dat de genie die de selve capitulatie gemaect hebben / gheen macht en hebben ghesadt / om die te raemen ende te sluyten met allelike verstande ende effect / als nu woerd gheseytendeert byde remonstrantie van de Gedeputeerde der selver Stadt / &c.

Dat daeromme in allen gevallen dese saecke van Maestricht niet en moet soo seer ghetraectert worden naerde roec of waer / die daer souden mogen gebouwt worden op de voorsz. capitulatie ende concordaten van Maestricht / als naer het grouwelick interest / cû quaede consequentie / die te ipsa daer uut resulteren soude tusschen het volck &c.

372 DE JUSTITIA FOEDERUM GALLICOR.
fundamentalem, Interesse, & Malum exemplum Reipublicæ; quibus omnes quarumlibet conditionum pactarum fibræ uno ictu succidantur. Primus in vectigalia leralis impactus est: hinc ad privilegia, Religionemque factendus gradus. Nam ut naturâ, ita & vitio, *non primum, quod spirituale, sed quod animale.* Occasionem facile tempus dabit: si non nascitur, seminabitur. Quid enim magis in promptu ingeniis ad politiæ strophas eruditis, quibus, ut hic cernitis, Principatus arrepti salus suprema lex æquitatis est, & norma conscientiæ?

Sed quid tyrannis Batavis de extinguendi Catholicis cultûs causâ modoque laborandum est, à quibus jam capitale versurumque stratagema, non minùs adversus Catholicorum civium Religionem, quam devotam Principi fidelitatem, ipsorumque libertatem usurpari cœpit? Quò enim istud spectet, quòd immensis præsidii ubique neophytos suos cives opprimunt, commercium intercipiunt, enormibus vectigalibus exhauriunt, planissimeque cunctos ad restim adigunt, perquam liquidò perspicaces vident. Nempe jam Silvæ-Ducis experti sciunt, Regiæ libertati assuetis animis intolerabile esse Batavica tyrannidis jugum. Itaque constantiores quosque arbitrantur fato suo morituros, tædio, tristitia, oppressiois duritiâ migraturos, fæces fore prædam suam: exteris gregalibus suis implendas domos, templa, forum. Ita timore liberabunt statum suum, liberi exercitii sponcione fidem suam. Vacuis enim Calvino dominantis relictis civitatibus nec ipsi quidquam adversus pacta de servandâ libertate perpetraverint, nec quisquam reliquus fuerit, qui de injuriis violatæ libertatis vel velit vel audeat queri.

Hic

Hic scopus inchoati tyrannici stratagematis, quojam pars non exigua civium defuncta, vel dissipata est: alteram brevi, eâdem procellâ perpetim sæviente, dissipabunt. *Minimus a enim digitus* Ordinum confœderatorum *grossior est dorso patris* eorum. Quibus pater blanditus est, vel quos subinde tamquam *filios flagellis* justæ disciplina cecidit, ipsi *cadunt scorpionibus*: ut, quibus paterna Regis benignitas quandoque submolesca fuit, nunc divina in se judicia venerentur. Habent enim hoc ferreo jugo pressi ex humana iniquitate futurarum calamitatum præludium, ex divina æquitate patientiæ tirocinium. Sic subditi, quid inter patrem novercamque sit discriminis, experimento discant, si qui ratione sapere noverunt.

Quapropter, ut sermonem istum de egressâ Religionis libertate nuper indultâ finiam, Catholici Belgæ etiam atque etiam videant, ne umbram a videlectando, veritate frustrentur. Sciant non tam Batavicum istud, quibus animus adversus Religionem, quam damnarunt, obduratus permanet, quàm Gallicum commentum esse; ut, illâ præstigiarum fallacia præstrictis Belgarum oculis, hoc agi non animadvertant, ut, quidquid Provinciarum fidei & Regi reliquum est, tyrannicum istud Batavorum suscipiat jugum, atque ita Provinciis à Rege suo separatis, & Religione hereticorum arbitrio ludibriòque, prostituta, sine spe redintegrationis, pietas a vita fidelisq; delectatur. Nimirum *ut imperium evertant, libertatem præferunt, ubi everterint, ipsam aggressuri.* Quam nunc venditant libertatem Religionis, Gallicæ dominationis

Q 7

ancil-

ancilla est. Si Status eorum Batavici armis indigeat, aut Batavicus Gallico formidolosus fiat, nec hiscere quidem adversus Batavos audebunt Galli, ut Catholici oppressi promissâ Religionis libertate potiantur. Nec verò hili istam Religionis libertatem facient, si Gallicis pretenfionibus importuna fiat. Fucum quidem prætexunt fallaciâ speciosum, deesse Catholicæ Majestati voluntatem aut vires tuendi vinculi illius, quo Provinciæ sub illo in unam Catholicam Religionem, atque in unum corpus salubriter constringantur. Sed bene habet, quòd inanibus fabulorum vocabis atque vòis tempus & eventa detraxerint fidem. Iam enim omni probatione luculentius orbi terrarum patefactum est, illum unicum esse Regem, cui plus virium, voluntatis ac studii est, addo & obligationis, quam universo reliquo orbi Christiano, ut istæ Provinciæ sub unius Principatu, concordia unitatis Religiosæ civilisque vinculo constrictæ maneat, & ita Capite concordiam illam influente, altera alterius auxilio fulta, incolumis, hostibusque fidei ac Reipublicæ invicta perseveret. Oculos per hujus Monarchæ Imperium circumferat Orientem in Occidentem, quisquis vel invidus volet, neque Paganis, neque Iudæis, neque hæreticis libertatem, neque prece indultam, neque pretio toleratam experietur. Ubique Synagogæ disturbatæ sunt, templa deorum clausa, conciliabula hæreticorum gemunt. Quantum inde vulnus ærariis Regis infictum sit, quid attinet dicere, cum res ipsa omni testificatione luculentius elamet? Sed vincit amor fidei, & cupido propagandæ pietatis, quam sibi cum sceptris, & præ sceptris, commendatam tuendamque suscepit. Hæc illi

norma

norma principandi capitalis est. Subditos enim habere velle, Regum superborum esse putat, qualescumque, Paganorum, fideles Deo, Catholicorum. Ex quo Religionis ardore effectum est, ut, cum Philippus II. Provincias istas in Heroinam augustissimam Isabellam filiam suam donatione transferret, expressis verbis, arctissimaque, super omnes adjectas leges, caveret conditione a; *Vi, si qui posterorum heredum Isabella à Catholica Religione discederent, atque in hæresim laberentur, post Pontificiam delicti declarationem, omni administratione Provinciarum istarum, & possessione, & proprietate privarentur, neque eis vasalli aut subditi amplius obedirent.* Cujusmodi exemplum legis, quâ posteri sanguine paterno Principum procreati Principibus cum jacturâ Religionis exciderent, haud scio, an Respublica Christiana hæctenus ullum viderit.

O quàm diversa adversaque quorumdam Francorum doctrina est, quâ persuadere moliuntur, hæreticum Regem, etiam cum Religionis vastitate, tolerandum esse, intactaque ejus personâ, & summo imperio, precibus ad Deum fufis, emendationem ejus cælitus præstolandam! Et cum hanc præclaræ suæ pietatis basin jecerint, mox alio ex capite omnium sibilis se explendos immolant, dum Catholicum Regem Provinciis suis paternis exutum eunt, prætextu tuendæ fidei, per istum ostentatæ libertatis apparatus, quo hære-

sis

a CONDITION 10. DE LA DONATION DE CES PROVINCES. Item à condition & non autrement, comme étant la principale, & la plus grande obligation par dessus toutes autres; que tous les enfans & descendants dudit mariage suivans la S. Religion qui en eux presentement reluit, devront vivre & mourir en nostre S. Foy Catholique, &c. & en cas qu'aucuns de dits descendants declinassent de la dite Religion, & tombassent en herésie, apres que nostre S. Pere le Pape le aura dec. aré pour tels, seront privez de l'administration, possession & propriété des dites Provinces: & les vassaux & subjets d'icelles ne luy obeiront, &c. Donné à Madrid le 6. jour de May. 1598.

sis ubique locorum introducitur. Quàm enim lubricum, malignum perniciosumque sit hoc remedii genus, quàm preposterum conservandæ fidei, quàm denique ab omni non solum Episcopali atque religiosâ, sed etiam Christianâ pietate submotorum, jam supra per aliquot capita disse- ruimus.

Verumtamen unum ex hoc veneno antido- tum à prudentibus hauriri potest, ut, quemad- modum ex hoc Gallicæ beneficentiæ præludio didicere, non aliunde verè Religionis tutelam expectandam esse, quàm ab eo, qui patrocini- um illius, quod per totum terrarum orbem in suis ditionibus proficetur, etiam factis probat; ita non aliunde militarium incursum, atque cala- mitatum remedium sperent, quàm ab eo, qui illas non minus totis visceribus detestatur, quàm jam sanandas totâ Imperii sui mole susce- pit. Urunt ille non mediocriter eos, in quos ingruunt, fateor; sed si cum Germaniæ stragi- bus tot jam annorum quotidianis, & usitatâ Gal- lis insolentiâ, quando Regni intestina bellis flagrant, eas conferre velis, nulla profectò com- paratio.

Sed ærumnarum cunctarum remedium Bel- gio tandem patefecisse videtur Deus, Pignus charissimum, fratrem unicum, Hispaniarum sua- rum Ocellum, Ecclesiæ Decus, pietatis Exem- plum, Belgarum Delicium, Protestantium Ter- rorem jam suis Belgis Optimis Monarcha dedit, ut omnibus clarescat, quàm sanctâ salutem eorum voluntate machinetur. Det acta est larva simu- lantibus, detectus morbus, parata laboranti pa- triæ medicina, compressæ Rei publicæ spongiæ,

curan-

curandis ulceribus & vulneribus accinctus medi- cus, ferrum secandæ rebellionis hydrem strinxit. Non tollet, iuvante Deo, manum de tabula, nisi Belgium antiquæ gloriæ, Provincias pristinae unitati, Ecclesiæ splendori, Clerum dignitati, Academiis frequentiæ, Sapientiam honori suo, Oceanum commerciis, emporia opulentiæ, ur- bes decori, flumina navigationi, agros cultui, itinera securitati, universos gratulationi atque lætitiæ restituerit. Quæ quisquis ab illis sperave- rit, qui curationis Belgiæ principium ab ista Religionis libertate petendum suggestere, ac tam felici auspicio Theonis intulere; ne ille remedium ipsâ perniciosius egritudine in medelam calami- tatum suscipit. Sed grates Deo; nebule, quibus fraus imperitis tegebatur, nunc detersæ sunt. Videt utique Belgica, non se posse neque unio- nem, neque Religionem, nisi sub istius Mo- narchæ supremâ auctoritate retinere. Quod ut perspicaciter prudenterque cernit, ita hisce pos- tremis annis tantâ voluntatum conspiratione professa est, ut hujusce devotionis fides nulla pos- teritatis oblivione sepelienda videatur. Vinculis enim cumulatissimè satisfecit universis, quæ per divinas, naturales, æternasque leges, Na- tura, Justitia, Religio subditorum iniecit con- scientiis. Nam & Principi detulit, quod legitimo Capiti Natura debet; & Patriæ, quod Optimates laboranti Reipublicæ; & Religioni, quod Pietas imperanti Deo.

CA-

CAPVT XXXI.

*Scripturis apertissimis munitur tradita
hactenus doctrina.*

Rationibus huc usque internis, inspersis hic illic Scripturarum oraculis, & Patrum dictis, prout Deus dedit, Francorum foedera cum infidelibus, & suppetias impugnavimus. Operæ nunc pretium nos facturos arbitramur, si quædam ad huc externa argumenta, Scripturarum, Patrum, Pontificum, Dei, & Sanctorum in cælo regnantium, ad majorem rei disputatæ lucem, & asseretæ certitudinem afferamus.

Scripturis hujusmodi foedera proscribentibus nihil videtur evidentius, nihil efficacius; si non humani sensûs pervicacia promptior esset, ut tergiversationum latebras quarat, quàm earum effatibus se submittat. A sa Rex Judæ, cum vires Baasæ Regis Israël formidaret, subsidio vocavit, pecuniarum pactus mercedem, Benadad infidelem Regem Syriæ a. *Fœdus inter me & te est, inquit: pater quoque meus, & pater tuus habuere concordiam. Quam obrem misi tibi argentum & aurum, &c.* Sed quid dicit ei divinum responsum? Confestim missus est ad Regem Iudæ Hanani Prophetam, qui cum increpationibus atque minis ei diceret b: *Quia habuisti fiduciam in Rege Syria, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syria Regis exercitus de manu tua. Nonne Æthiopes & Libyes multo plures erant quadrigis & equibus, & multitudine nriã: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua?* Et, ut ostenderet, stultam esse Politicorum sapien-

a 2.Paralip.16. b Ibidem.

sapientiam, qui, quasi ipsi suâ prudentiâ orbem terrarum regerent, humanis ratiunculis & compendiis omnia conficienda arbitrantur, abjectâ omni fiducia, quæ in Deo vivo collocanda erat, addit Propheta a: *Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti; & propter hoc ex presenti tempore adversum te bella consurgent.*

Amasias item Rex Judæ, cum Idumæis cõgrefsurus, conduxit ex Israël, qui, relicto Deo vero, in idololatriam aureorum vitulorum Jeroboam defluerat b, *centum millia robustorum centum talentis argenti.* Sed cum Deo talis societas cum infidelibus illis displiceret, venit ad illum Propheta, qui denuntiaret c: *O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel. Non est enim Dominus cum Israel, & cunctus filius Ephraim.* Ut verò Politici etiam hic consiliorum suorum insipientiam intelligerent, quâ spem suam omnem in brachio carneo, & robore exercitûs ponere solent, præclarissimè Propheta monet d: *Quod si putas in robore exercitûs bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus, Dei quippe est & adjuvare, & in fugam convertere.* Paruit consilio Amasias, & abjecto infidelium adjutorio, centumque talentorum, quæ jam in militum Israelitarum stipendium dederat, jacturâ contemptâ, victor Idumæorum fuit.

Sed quid ad intelligentiam clarius, & ad contemenda hujusmodi foedera exquisitius, quàm illud Prophetæ fulmen, quod in Iosaphat Regis Judæ caput vibratum fuit e? *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, & idcirco*

iram

a Ibid. b 2.Paral.25. c Ibid. d Ibid. e 2.Paral.c.19.

380 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
iram quidem Domini merebaris : sed bona opera in-
uenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda.
 Nam quidquid tandem profertur possit ad illa fœdera cum infidelibus pallianda, quibus nihil cum impietate commune est; quid pro hisce Francorum fœderibus tegēdæ fœditati humana verusitia comminisci potest: Sæcus, Protestantes, Batavi, ex Catholicæ fidei decretis impii sunt; Francus annuit. Oderunt Dominum: nec Francus negat. Jungitur eis amicitia: in confesso est. Præber auxilium: Europa testis, Francus ipse gloriatur. Uter utrum iniquitate superet, causam causæ collidendo, videamus. Achab legitimus Princeps fuit; Batavi, Protestantes, ac Sæcus, rebellium coryphæi, Principatum usurpatores, septuorū raptores. Ille bello petebat infidelem Regem Syriæ; hi fideles. Ille justè repetebat *a*, quod erat suum, tamquam partem hæreditatis divinitus datæ *b* filiis Israël, ac *c* Jeroboam, *d*, urbem refugii, *e* Levitarum ex divino decreto domicilium, quam contra *f* promissum Rex Syriæ detinebat; hi injustissimè alienis inhiant, & impiè rebellionem patrocinantur. Illo bello nec directè, nec indirectè causa impietatis agebatur, sed pietatis potiùs; hoc è contrario directè Episcopatum, Ecclesiarum, sacrorum bonorum, fidei, disciplinæque restitutio impugnatur, hæresis dilatatur, Religio pessumdat, legitimi Principes perspicuè rebellionem vexantur. Quis jam ita sit, ut cum Augustino loquar, imprudens atque impudens, ita proacax, pertinax, perversa, ita postremò insanus ac demens,

a 3. Reg. 22. v. 3. *b* Num. 21. & 32. *c* 3. Reg. 11. v. 31. & 2. Paral. 10. *d* Deuterom. 4. & 10. *e* 10. *f* 20. *e* 10. *f* 20.

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 381
 mens, ut, cum Iosaphatum præbitis auxiliis iram Domini meruisse fateatur, Francorum Regem, in tam enormi circumstantiarum omnium præponderante gravitate, innocentem esse contendat? Quid, quòd idem Iosaphat à Deo propterea tantum non exiguo supplicio flagellatus fuit, quòd fœdus cum Ochozia, *cujus opera erant impiissima*, percussisset, classemque cum eo communem in Aziongaber adornasset? Sic enim ei & peccatum, & supplicium, Prophetà vaticinante, denuntiatum est *a*: *Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contra que sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.* Et nos dubitamus, utrum illà belli societate, quo coram omnium oculis Catholica Religio opprimitur, hæresis in Catholicissimas urbes invehitur, prædicatur, plantatur; Ecclesiæ, Monasteria, & omnis generis Ecclesiastici suis in perpetuum spoliantur bonis, restauratio Religionis impeditur, denique nefarius sacrilegiis Christiana sacra proteruntur; utrum, inquam, tam impii belli societate, Regis & Procerum Francorum conscientia polluat? Si vel Saracenis, vel Hugonortis, damnantibus utrisque Romanam fidem, ista quaestio proponeretur, non aliud eos respondere posse puto, nisi alterutrum esse necessarium, ut vel secum isti sentiant, qui talibus fœderibus innexi, facinoribus talibus consequenter innectuntur: vel, si aliud sentiunt, propria conscientia teste sint rei. Quid enim nisi ream clamat conscientiam, quòd illa vastitas Germaniæ, urbiumque quarundam Belgicarum, hoc est, illa Religionis desolatio, illa fuga Antistitum, Religiosorum, Virginum, illa sacro-

a 2. Paral. 20.

rum profanatio, quam Catholica Europa novit, horret & gemit, summo silentio sepulta premitur in omnibus Francorum scriptis, quæ Suecorum, & Protestantium, & Batavorum arma celebrant, in Mercuriis, in novarum rerum chartulis, in sermone populari? Nemo vel in circulis audeat publicas illas veritates hiscere. Fugitivis Religiosis ac Sacerdotibus perpeffa publicè queri criminofum est, ne verum crimen cucullati & purpurati Achitophelis publico innotescat, quo Regem in injurias fidei suæ concitarunt. Quis enim non risu vel fletu potius dignum putet, quod usque adeò veritas illic gravium Scriptorum calamo fucatur, ut Germaniæ Principes, contra Suecorum injurias, Francorum armis rectos fingant; fœdera verò nefaria, quibus ille idem Suecus in Electores Germaniæ Principes excitus, animatus, adjutus est, summo silentio prætermittant. Nempe occultum ista vulnus patefaciant, quod nec ipsos læsæ fidei auctores latere demonstratur, dum tam sollicitè fatagunt omnium calamis, assentatorum, & ignarorum, ac timidorum, ut omnes lateat; ne qui coram Deo se reos teneri vident, coram hominibus verè Catholicis, quibus plena Francia est, rei esse videantur.

CAPVT XXXII.

Item Scriptorum recentiorum ad stipulatione.

Cvm igitur divinis oraculis fœdera ista cum infidelibus, adeoque longè mitiora, tam perspicuè severeque damnentur, vix operæ pretium fuerit, hominum sensa ac dicta vestigare. Sed quia multorum imbecilles oculi facilius umbras

bras corporum, vel corpora luce collustrata, quàm ipsam lucem ferunt; etiam talibus morem geram, ut saltem hominum eruditorum proborumque sensui qualemcumque suum accommodare dignentur. Inter quos præcipuè Francos proferam, tum quia domesticis laboranti veritati succurrentibus sit æquius magis credere, tum quod illi quoque familiarius, ad sanandum intestinum sui corporis malum, ista fœdera perniciose perstrinxerint. Nam extra Franciam questio ista extra omnem controversiam ita posita est, ut neminem umquam peritum vel imperitum Scriptorem Catholicum me legisse sciam, qui ea in talibus circumstantiis licita esse confirmaverit. In ipsa Francia difficile est ullum invenire eruditum ac probum, qui, intellecto vero statu causæ, & malorum serie consequentium, quæ inter Francos de industria obscurantur, & plerisque latent, eis palàm patrocinari velit.

Unde igitur accommodatiùs auspicabimur hoc defensionis genus, quo sententiis hominum productis perspicua veritas munienda est, nisi à teipso, Arroye, quantumcumque vel ignorantia facti, vel gentilitio fortè affectu abreptus, eam impugnare velle videaris? Sic ergo ipse loqueris a: *Omnes, qui rebellionis Principis cujusquam verbo aut scripto favent, tamen si aliquid ex parte domini ejus reprehensione dignum esset, ejusdem peccati, quo rebellis, rei sunt; quia publicam perturbant tranquillitatem.* Et infra: *Si is, qui movet bellum, ad inducendam*

idolo-
a ARROY FOL. 222. Tous ceux qui favorisent la revolte d'un Seigneur par paroles ou par escrit, quand mesmes il y auroit quelque chose à redire de costé du Souverain, pechent du mesme crime, que la rebelle, parce qu'ils troublent le repos publicque.

IDEM FOL. 222. Si celuy, qui fait la guerre, la fait ouvertement pour introduire l'idolatrie ou une fausse Religion, en ce cas il le doit quitter & la trahissem, il doit voir si la guerre se fait contre son Souverain, pour la quitter aussi en ce cas, &c.

idololatriam, falsamque religionem, illud aperte moveat, vel contra suum dominum, supremam potentem auctoritate, deserere debet. Ecce hic utrumque concurrunt. Nam & rebelles contra dominum suum tumultuantur, & falsam Religionem pervicacissimè tuentes, eam in omnibus locis, quæ Catholicis vi eripiunt, templis superstitioni suæ dedicatis, inferunt, & per magnam Belgii Germaniæque partem propagarunt. Quid evidentiis suffocandis fœderibus istis, cum ista lue, in ista causa percussis, vel ipsa veritas dictaverit? Si enim tales deserendi sunt, profectò & fœdera abruptèda. Nemo enim fœdere ad aliquid præstandum, juvandumque, devinciri aut compelli potest, quod præstare ac juvare non licet. Hanc doctrinam manifestius in thesi tradit Carolus le Bref, Francorum Regi à Consiliis, de hæreticis Christianæ Religionis loquens *a*: Attendi vellem, utrum confederatione nostrâ uti desiderem ad amplificandam Religionem suam, insirmandamque nostram: nam isto casu non est dubium, quin impium sit armis ipsorum arma nostra sociare. Secus ipse censet, si de tuendis agatur bonis. Sed utrumque simul ab hæreticis, bellum inferentibus, spectari nihil vetat. Eodem quippe bello vindicta criminis, & vindicatio ereptæ civitatis, & defensio societatis, & propagatio superstitionis, & adhuc plura, si libet, pariter spectari queunt: quæ si vel cuncta injusta, vel, excepto superstitionis patrocinio, cuncta justa fuerint, sola verè Religionis infirmatæ, vel falsæ amplificatæ, labes bellum istud, armorumque societatem,

vicia-

a CHARLE LE BREF LIB. 4. DE LA SOUVERAINETE. CAP. 3.
Je voudrais qu'on considerast, s'ils veulent le servir de notre alliance, pour accroître leur Religion, & affoiblir la nostre: car en ce cas, il n'y a point de doute, que ce seroit impiete, de joindre nos armes avec les leurs.

vitiaverit. Illud verò quam ex adytis veritatis promptum? quod docet *a*, impietatem esse manifestam, fœdus percutere in infidelibus (à fide Christi alienis) & eorum armis arma nostra conjugere, ut bello alii Principes Christiani petantur; neque quemquam hoc posse in dubium revocare, nisi qui Fulconem, Archiepiscopum Remensem, falsi redargutum velit. Rectissimè. Sed nunquam rationem dabit solidam, cur, quando eadem vel deterior impendet Catholicæ fidei strages, liceat cum hæreticis, fidem Catholicam depopulantibus, suamque propagantibus, arma nostra contra Catholicum Principem sociare. Gilbertus Genebrardus talium fœderum impietatem aperte jugulat *b*: Barbarusissa Turcarum classi à Solimanno præfectus: deinde, incidentibus inter Hispanos & Gallos bellis, cum ingenti classe Francisco Regi operam tulit, gementibus piis, quibus impiorum à Christi nomine abhorrentium fœdera improbantur. Ecce piorum gemitus, fœdera ista deplorantium, quibus & nunc in Gallia à piis eorum gestarum consciis cælum tundi notum est. Julius Cæsar Bullingerus eisdem confederationibus graviter damnat *c*: Id temporis fœdus cum Turco non sine dedecore à Francisco I. ietum, à Carolo IX. cum Solimanno, qui Melitiam magno navali paraviu obsederat, non minori labe renovatum est. Ita se res habet, fidem cum infidelibus tutam non esse; societatem cum impio in noxam abire. Melitâ captâ, Italia, & ipsius Gallia exitium præstiderat. Clemens VIII. Summus Pontifex, Francorum amantissimus, si-

R

gnificat

a LE MESME AV MESME LIVRE: Que c'est impiete manifeste de contracter alliance avec les infidèles, & unir les armes avec les leurs, pour faire la guerre contre les autres Princes Chrétiens; personne ne le peut revouquer & douter, s'il ne veut dementire ce grand Archevesque de Rheims Foutques, &c.

b Genebrard. lib. 4. Chron. ad ann. 1549.

c Jul. Cæs. Bulling. lib. 2. Histor.

gnificat Henrico IV. Gallia Regi, quem tamquam filium unice diligebat *a*, *Majestatem ejus credera posse, quanti sibi doloris argumentum sit, quod inimicos Dei, tam perfidos, & adversus Apostolicam Sedem exacerbatos, qui anno praterito tot sacrilegia & abominaciones contra Ecclesias locaq; sacra perpetrarunt, suppetiis & favore sublevari ab eo cernat, quem sancta Sedes tam bono animo quibuscumq; potuit modis atque rationibus complexa est, pacemq; Regno ejus intus & foris procuravit.* Et anno praecedenti Legato Regis Francie Cardinali Ossato graviter idem Clemens questus fuerat *b*, *Francos Hollandis atque Zelandis, Deo & Principi suo rebellibus, ferre suppetias; cum Rex suo experimento didicisset, quantum Principibus dolorem asserat, quando subditis bellum adversus eos genentibus subsidium datur.* Gregorius XIII. sanctus & prudens, Galliaeq; perquam studiosus Papa, vehementer averfabatur *foedus*, quod Henricus III. cum Regina magna Britannia Elisabetha haeretica meditari dicebatur, quemadmodum testatur Legatus ejusdem Regis Paulus Archiepiscopus Tolosanus. Pius V. *a* Pontifex Maximus, pietate celebris, *societatem Francia Regis cum Turcarum Rege*

damna-

a CLEMENS VIII. LE CARDINAL d'OSSAT, EN SA LETTRE 327. Que sa Majesté peut croire, combien grande affliction luy donne, de voir, que les ennemis de Dieu, si perfides, & si animex contre le S. Siege, & qui en la dite année passéz ont commis tant de sacrileges & d'abominations contre les Eglises & autres lieux sacrez, soient aydez & favorizés par celuy que le S. Siege a embrassé d'un si bon cœcur, & en toutes les facons & moyens, qui luy ont esté possibles, & procuré de luy pacifier le Royaume dedans & dehors.

b LE CARDINAL d'OSSAT LETTRE 276. Et neantmoins les Francois vont contre eux pour les Hollandis & Zelandois rebelles à Dieu & à leurs Princes, tellement que la meilleure cavallerie & infanterie qu'ayent les dits rebelles, est des Francois, & toute fois le Roy a expérimenté à mesme fin, combien il fasche à un Prince, quand on donne secours à ces sujets, qui luy font la guerre.

c Gregor. XIII. apud Paul. de Foix episc. 5.

Sa Sainteté estoit que vostre Majesté ne seroit point ligue avec la dite Roynie d'Angleterre, &c.

d Eius V. apud Francisc. Long. Coriolan. in Breviar. Chronol.

damnavit, eam Francia labem distitans, ut auctor fide dignus tradit.

Sed quid ego singulares Scriptores & Pontifices commemoro adversus hujusmodi foederum labē, cum universus orbis Christianus ea & nūc & olim, propter perspicuas Christianae Reipublicae noxas, detestatus sit: Cujus universi sensum satis expressit Genebrardus, quando paulo antè dixit, Francisci cum Turcis foedus gementibus piis percussum fuisse, quibus impiorum à Christi nomine abhorrentium foedera improbantur. Et Franciscus *a* Belcarius, Episc. Metensis, quando dicit, propter piraticam Turcarum immanitatem, qui ex foedere suppetias latari venerant, *Franciscum in odium Germanorum* inductum. Et Blasius de Montluc, quando sensum Venetorum, communemq; Christianorum sui temporis exprimit *b*: *Nescio quae fuerit sententia Reipublica de tam arduo negotio, (foedere Francisci cum Turcis) nec utrum eloquentia fratris mei victa probaverit Reipublica id, quod tam opere improbat. Vnū probè mihi constat, quod & tunc, & postea sepe factum istud culpa pari audiverim, credoq; causam fuisse, ne res nostra meliori fuerint loco. Ut meritò dixerit du Bref, esse manifestam impietatem, & neminem hoc in dubium posse revocare.* Sed idem ille Mareschallus de Montluc, cum Principes multos Christianos hoc foedus Francisci cum Turcis miratos esse docuisset; ingenium ipse, planeque militarem excusandi rationem subtextit: quam verisimile est, potior omnibus rationibus Religionis & pietatis apud plerosque foederum illorum primos auctores

a Belgar. lib. 23. Histor. n. 60.

b LE MARESCHAL DE MONTLUC LIV. I. Je ne scay pas, qu'elle opinion reſte à la Seigneurie d'un si grand affaire, n'y l'eloquence de mon frere leur fit trouver bon, ce qu'ils trouvent fi mauvais une chose scay je bien, que lors & depuis j'ay tousjours ouy blâmer ce fait, & crois que nos affaires ne font pas mieux portées.

388 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
 tenuisse locum a: *Verum adversus inimicum suum
 omne subsidii genus accessi potest. Ad me quod attinet,
 si omnes inferorum spiritus ad comminuendum inimici
 mei cerebrum, qui meum comminutum vellet, evo-
 care possem, utique (Deus ignoscat mihi) libenti
 animo facerem.* Hanc prorsus b ipsam non est du-
 bium cum nuperrimè secutum esse, qui captà Phi-
 lippo-poli (quod ab ipsis Gallis, atque Ordinibus
 Batavorum, publicorum motuum & arcanorum
 consciis, scribitur) Turcicam classem, quam Asia-
 ticus ille tyrānus instructam habuit, magni pretii
 pollicitatione adversus Italiā concitavit; ut, quia à
 fæce Christiani nominis acceritū auxilium, Deus
 impietatis persecutor obtriverat, à conjurato ejus
 hoste, feliciori successu præberetur. Ita semel abrup-
 tis pietatis retinaculis, nullus fidei aut apostasiæ
 limes est, quem non ebrius ambitione, à Deoque
 desertus, animus prætergrediatur. Nēpe hoc illud
 est, quod supra diximus, & evētus verissimum esse
 probat, eādem purpuratæ & cœnobiticæ conscien-
 tiæ lege Turcas & hæreticos posse adversus Prin-
 cipes Christianos in perniciem Religionis armari.
 Sed & hic profanis consiliis Numen conatibusque
 maledixit; ut rebus ipsis doceretur, illā adversum
 se cælitus sententiam esse pronuntiatam: *c Ecce ego
 iudicio contendam tecum, eò quod dixeris, Non peccavi.
 Et ab Ægypto confundēris, sicut confusus es ab Assur.
 Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super cap-
 ut tuum: QVONIAM OBTREVIT DOMINVS CONFIDEN-
 TIAM TVAM, ET NIHIL HABEBIS PROSPERVM.*

C A -

a LE MARESCHAL DE MONTLVC LIV. 1. Mais contre son enemy on
 peut de tout bois faire fleches. Quand à moy, si je pouvois appeller tous les
 esprits des enfers, pour rompre la teste à mon enemy, qui me veut rompre la
 miègne, je le ferois de bon coeur, Dieu me le perdoint.

b *Litteræ Ordinum confæder. ad Principem Orang. mense Jul.
 1635. c Jerem. 2.*

C A P V T XXXIII.

Item testimoniis antiquorum Patrum.

NEC verò recentiores tantum Christiani, sed
 in primis vetustiores hujusmodi fœdera
 cum infidelibus, maximeque quæ tantam Reipū-
 blicæ atque Religionis perniciem adferunt, deter-
 stati sunt. Nam ante quingentos annos Rupertus
 Tuiriensis Abbas de fœderibus Machabæorum
 cum Romanis intrepidè pronuntiavit a: *Subobscurum
 quiddam fratribus victoriosiss in medio sue clarita-
 tis accidit, Iuda, Ionatha atque Simoni: quod videlicet
 victoriosi clarificati, ultro miserunt societatem & amicitiam
 stauere cum Romanis potentibus & famosis.
 Quamvis super hac re non culpet eos Scriptura, res ges-
 tas continens ipsorum: nihilominus tamen animadverte-
 re promptum est, non fuisse tutum coram Deo, neque
 lege concessum Iudæis, ut expeterent amicitias Gen-
 tium.* Et aliquandò inferius aliā radieem tangens:
*Tales eventus singulorum fines obscurare videntur,
 quod in eo sibi caeleste diminuerint auxilium, dum
 quarunt ab hominibus seculi quasi pacis & securita-
 tis firmamentum.*

Inter eos, qui Rupertum præcessere, unus in-
 star omnium esse possit Fulco, Rhemenfis Archie-
 piscopus. Nam ante 730. annos, cum Carolus Sim-
 plex, legitimus Francorum Rex, diffideret se viri-
 bus suis Eudoni, qui ante pubertatem ejus Rex
 Franciæ coronatus fuerat, resistere posse; Nort-
 mannos infideles sibi subsidio advocare decrevit.
 Fulco fidelissimus ejus Consiliarius, cujus in pri-
 mis auctoritate Rhemis adversus Eudonem Rex

R 3

confe-

a Rupert. l. 10. de victor. verb. c. 26.

cōsecratus fuerat, re intellectā gravissimas ad eum litteras dedit, quibus, quid de fœderibus hujusmodi sentiendum sit, Episcopali auctoritate & libertate declarat: *Quis, qui vobis, sicut oportet, fidelis est, non expavescat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, & in cladem ac ruinam nominis Christiani Pagana arma & fœdera detestanda suscipere? Nihil enim distat, utrum quis se Pagani societ, an abnegato Deo idola adoret. Nam si, ut ait Apostolus b, bonos mores colloquia prava corrumpunt, quanto magis corrumpitur castitas animæ Christiana Ethnicorum consiliis & societate? Neque enim poterit non imitari, quod assidue viderit, quin potius adsuascet paulatim, & quasi vinculo malacōsuetudinis trahetur ad facinus. Certè progenitores vestri Reges, deposito gentilitio errore, divino cultui se sublimiter subdiderunt, & à Deo semper auxilium expetiverunt, propter quod & feliciter regnaverunt, & Regni hereditatem ad suos posterōs trans miserunt. Vos è contrā nunc Deum relinquitis. Dicam certè, licet nolens, quia Deum relinquitis, cum vos ejus hostibus sociatis. Vnde & meritò prophetica illa vox ad vos dirigitur, quæ quondam ad Regem Israel similia facientem directā est: c: Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Deum, amicitia jungeris. Et certè cum deberetis malis præteritis terminum ponere, & rapinis & depraedationibus pauperum renuntiare, ac pro his omnibus poenitentiam agere, nunc ad majorem iram Dei provocandam, his, qui Deum ignorant, & in sua feritate confidunt, vos conjungitis. Credite mihi, quia nunquam sic agendo ad regnum pervenietis, imò velociter disperdet vos Deus, quem irritatis. Hactenus quidem de vobis meliora sperabam: nunc video vos cum omnibus consanguineis vestris perituros, si tamen hoc verè vultis agere, & talibus consiliis acquirere. Reverà, qui tale vobis*

dant

a Apud Fledeard. l. 4. Hist. Rom. c. 5. b 1. Cor. 15. c 2. Paral. 19.

dant consiliū, non fideles, sed per omnia infideles esse comprobantur: quos si audire volueritis, terrenum simul & caeleste regnum amittetis. Deprecor itaq; vos per Deum, ut tale deseratis consilium, neq; velitis vos in aternū precipitare interitum, & mihi, ceterisq; qui secundum Deum vobis fideles sunt, aterni doloris asserre dispendium. Melius enim fuerat vos non nasci, quàm diaboli patrocinio velle regnare & illos juvare, quos deberetis per omnia impugnare. Quid verius, liberius, efficacius adversus fœderum similium impietatem dici potest? Et ramen res temporalis, Francici Regni falus, tota Regis auctoritas adversus potentem adversarium agebatur. Auxilia etiam Germanica, ab Arnulpho consanguineo Christiano Imperatore missa, sine fructu, Eudonis industriā, difflexerant. Quæ gravior causa temporalis excogitari potest?

Paucis annis, vix octo aut decem, ante Fulconem, Ioannes VIII. Romanus Pontifex, cum quidam Italiæ Principes atque populi, suis privatis commodis temporalibus prospicientes, cum Saracenis fœdus percussissent, ut eorum viribus, neglecto Ecclesiæ detrimento, res suas stabilirent; diversis epistolis ad eos exaratis rem, tamquam gravissimi sceleris atrocitatem, execratus est. Vocat enim diversis locis a impium, insandum fœdus, quod cum Saracenis impie pepigerant: b profanum fœdus cum inimicis Dei: c iniquam colligationem d: impium pactum: e impium scelus: f societatem ad perditionem animarum initam: g immane profundum, &c. Itaque hortatur, suadet, præcipit Apostolicâ auctoritate, hujusmodi pacta dirumpi: *Misimus, inquit, illuc Wualbertum Portuensem*

R. 4.

E

a Ioan. VIII. Papa epist. 36. & 45. b epist. 41. c epist. 52. d epist. 225. e epist. 242. f ibidem. g epist. 41.

& Eugenium Ostiensem, ut pactum illud, quod perditionis est causa, dissolvi per omnia suaderent. Et inferius a: Admonemus itaque, instā oportune, importune, ut, tam impio discisso foedere, pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, nobis tandem calitus restituatur. Et in alia epistola b: Iterum & iterum exhortamur, ut Christiani nominis viri Paganorum foedera fugiant, & salum in Deum, qui eos creavit, & non in diaboli membra, quæ sunt fornicationis, & vasa iræ, spem suam ponere discant. Et rursum ad Ioannem Episcopum Beneventanum c: Tuam reverentiam ad juramus, si adentesq; omnibus modis deprecamur, & auctoritate Principum Apostolorum fraterno freti amore precipimus, ut omnibus viribus tuis, omnique posse tuo labores, tam scilicet cum germano fratre, quam cum aliis Christicolis, in hoc opem ferre valeantibus, ut impia Agarenorum foedera, quæ Neapolitani vel sui socii cum inimicis Christi nominis interant, Christo miserante quantumcūq; destruantur. Quæ suasiones, preces, iustā sæpè in aliis epistolis d repetuntur. Nec in istis Pontificis sollicitudo & auctoritas stetit. Etiam anathematis fulmen isti crimini intentavit e: Semel te tuosque adhuc monere non abnuo, ut ab infidelium consortio declinetis, & à tam profano tandem aliquando foedere recedatis. Quod si nos audieritis, non solum bona, quæ cupitis, affluentius ex nobis habebitis, sed & magna premia calius assequemini. Sin autem, non solum nos spiritali vos iteratō gladio percellemus; sed & hi, qui non sine causa materiales gladios portant, cum sint sanctæ Ecclesiæ validi defensores, & fervidi zelatores, cunctis adversis & prosperis conculcatis, adversus vos protinus arma corripient, & vindices contra vos impugnatō-

a Idem epist. 36. b Idem ep. 33. c Idem ad Episcop. Benevent. d ep. 241. & 265. e Idem epist. 40.

pugnatores ejus celerius properabunt. Et in epistola ducentesima quadragesima secunda ad Episcopum, Prefectum, torumque populum Amalphitanum a: Quod si in tali impio scelere, diabolo suadente, amplius permanere presumpseritis, & ipsum pactum de presenti non corruperitis, præcipimus huic Episcopo nostro Dominico, ut vice nostrā, omni Ecclesiasticā vos communionē privare procuret. Ecce quanto horrore foedera illa detestatus est Ioannes Pontifex, quantā severitate pfectenda censuit. Nec tamen illi aliud, quàm temporales causas Saracenorum auxilio & foedere munire nitebantur, nec aliter nisi indirectè Ecclesiis cladem ex consortio impietatis adferebant. Quod ex ipsis epistolis Ioannis manifestum est; ubi dicit b, se decernisse, ut pactū, quod cum Saracenis haberent, omnimodis rumperent, ne ex consortio gentis malignæ Ecclesiæ Dei per vos, inquit, sic crudeliter affligeretur, & animabus vestris non solum temporale inde discrimen, sed etiam æternum acquireretis supplicium. Et infra: Vt corrupto foedere, quod cum eis ad perditionem animarum vestrarum, & terræ sancti Petri habetis. Quam ob causam, cum sibi mala ista nullo pacto, quæ admodum etiam nunc, imputanda viderentur, etiam excusatione apud Pontificem se purgare nitebantur; Cognovimus, ait Pontifex c, eos excusabiles se velle coram nobis reddere tentavisse, super contracto infando foedere. Non esse verò excusabiles, probat Papa ex calamitatibus quæ inde profectæ fuerant d: Caterium miramur, quomodo vos in litteris vestris, quas in ipsa Paschali festivitate suscepimus, inculpabiles tensetis adstruere, cum piaculum vestrum totus,

R 5

qui

a Idem epist. 242. b Ibid. c Idem epist. 36. d Epist. 40.

qui desertus est, mundus, & sanguis de terra, qui diffusus est, clamat. Quid si cruentas illas Bellonæ sævientes clades, miserum Belgii hæreticis subjugati statum, Ecclesiarum Germaniæ vastitatem & solitudinem, fugam Virginum, Monachorum, Antistitum, totiusque Cleri spectavisset, quæ nunc nobis Gallicana fœdera per infideles pepererunt; quæ anathemata, quæ fulmina percutiendis fœderum Capitibus sufficerent, qui nunc reformatâ terrenis regulis Theologiâ innocentes videri vult? O tempora! ô mores!

Ante Fulconem, & Ioannem VIII. Pontificem, idem Ecclesiæ in aliis Sanctis sensus fuit. Nam quadringentis annis antè, S. Chrysofomus, vel quisquis auctor operis imperfecti in Matthæum, cum historiam & fœdus Iosaphat cum Achab impio percurreret, *Vides*, inquit, *a, quia nec dare potuit auxilium inimicis Dei, nec ab eis accipere? Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis Dei, docet nos supra dicta historia de Asa: quoniam verò nec dare, instruit nos hæc Scriptura de Iosaphat. Quis enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei desperat, ut illos sibi existimans inimicos Dei, quàm Deum: qui autè dat auxilium inimicis Dei, adversatur Deo. Deo enim volentia conterere inimicum suum, ipse eum defendere tentat.*

Ante Chrysofomum S. Greg. Nazianzenus bi *Διδάξωμεν τὴν εὐσεβεστάτην βασιλείαν, ὅτι ἔδωκεν κέρδιον ἕσασ τῆς λοιπῆς αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀποσῆς, εἰ τὸ τοῦτο κερδὸν ἐπὶ κατὰ μέρος τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως διὰ τὴν παρρησίας αὐτῶν κατὰ μέρος. Pientissimum Imperatorem docent, nihil ex reliquo ipsius erga Ecclesiam studio rediturum esse utilitatis: si tale malum ad fidei sanæ everisionem, per eorum (hæreticorum) libertatem licentiamque, prævaleat.*

In

a Auctor operis imperfecti in Matth. Hem, I. b Naz. orat. 36.

In quem sensum scitè Theodorico ac Theoderberto, Regibus Francorū, S. Gregorius olim scriptis *Quàm diversum sit, Excellentiæ vestra perpendat, caput (Christum) honorare, & membra ipsius hostibus calcanda permittere. Quorum idcirco pietatem excitans subnectit: Vi in hoc vos amplius dignos cultores omnipotentis Domini demonstretis, quòd fideles illius ab inimicis ejus absolvitis.* Audis ipsam Regum socordiam in reprimenda hæreticorum licentia, omnem eis bonorum operum zeliq̄ue fructum tollere? Quid eis igitur expectandum, qui licentiam hæreticorum non modò non comprimunt, sed temporalis æmulatione Principatūs accendunt, & ad everisionem Ecclesiarum eis laxissimas habenas, adeoque subsidium, præbent? qui membra Christi non solum hostibus ejus calcanda permittūt, sed de industria calcanda tradunt, eosque, qui tuerentur libertatem fidei Religionisque suæ, ferro sternunt, & innocentem clamantemque in cælum sanguinem fundunt? Nempe tales forsitan neque Christiano nomine dignaretur par utrique Gregorio, quâ eruditione, quâ sanctitate, Basilius, quantumcumque de cætero rectè vivere, & pietatem studiis suis prætexere viderentur b: *Χερισμοποροι οἱ ταῦτοι, καὶ ἡ Χριστιανὸι, τὸ ἀεὶ αὐτοῖς κατὰ τὸ βίον τῶν λυσιτελεῖν ἔχει ἀληθεῖαν ζῆν, ἀσεπιμῶντες. ὅτε ἐτόμισαν κτῶσται τῶν κεινῶν ταῦτῶν δέχθη, ἀσεπιθῶν τῆς ἐχθροῖς ἔχει ἔ. ὅτε εἶδον τοὺς λαοὺς ἀρχειαίνοντας, χρηματικίζοντα πάλιν τῶν ὁρθότητα. Non Christiani, inquit, sunt tales, sed Christi negotiatores, qui quod præsentis vitæ commodum est, vitæ ex veritate ducenda præferunt. Vbi inanem hunc principatum adipisci se posse arbitrari sunt, inimicis Christi*

R 6

se

a Greg. Magn. l. 7. ep. 116. b Basil. ep. 192. ad Presbyt. Nicopol.

*se sociarunt ubi populum irritari viderunt, rursus fidei
rectitudinem pra se ferunt.*

CAPVT XXXIV.

*Fœdera ista damnari à Scripturis & Patribus viden-
tur, hoc ipso, quo cum infidelibus ad suppetias mutuas
aneuntur, etiam citra lesionem Religionis.*

QUæ quidem Scriptorum antiquorum sen-
tentia, & oracula Scripturarum si attentè
ponderentur, non hoc dumtaxat, quod nos hîc
tradere conati sumus, sed aliud longè strictius,
istisq; fœderibus capitalius documentum, Chri-
stianis, ut videtur, inculcatum volunt. Cum
enim nos hactenus nihil aliud Scripturarum, &
Patrum, & rationis auctoritate presserimus, quàm
ut fœdera ista Francorum singularia, quæ tan-
tâ circumstantiarum impierate cinguntur, tan-
tîque fidei Catholicæ, sacrarumque rerum strage
infamia sunt, illicita esse censentur, de quo
nemini, ut putamus, Catholico dubitare fas est;
amplius videntur Patres Scripturæque postulare,
ut videlicet ipsa sola cum impiis, hoc est, impie-
ratem infidelitatis profitentibus, seu professis ho-
stibus verè Religionis, virium confœderatio, sub-
fidiorumque invicem præstandorum societas, si-
delibus interdicta credatur. Nihil enim crimini
vertit Scripturæ textus Afæ Regi, nisi quòd, ad-
vocatis impiorum auxiliis *a*, *habuisset fiduciam in*
*Rege Syria, & non in Domino Deo suo, qui prabet for-
titudinem.* Nihil Amasæ, nisi quòd *non esset b Domi-
nus cum Israël idololatrà, & cunctis filiis Ephraim,*

quos

a 2. Paral. 16, b 2. Paral. 25.

quos suppetiis ferendis accersiverat. Nihil in Re-
ge Josaphat reprehendit, nisi quòd auxilium impio
præberet; quòd amicitia his, *qui oderunt Domi-
num*, jungeretur; quòd habuerit fœdus cum
Ochozia, *cujus opera erant impiissima*, nullâ
sacrilegorum effectuâ mentione: ex-
terteque notat, quòd *idcirco iram Domini merebat-
ur*; ideoque percussisset Dominus opera ejus,
quia habuisset fœdus cum Ochozia. Quo in gene-
præclara verba sunt cujusdam Legati Dagoberti
Regis Francorum, Sicharii nomine. Cui cum Sa-
mo Sclavorum Princeps, ad quem destinatus erat,
libenter se jussit Dagoberti paritum dixisset, si
tamen *a disponderet secum amicitias conseruare*; re-
spondit cum stomacho Sicharius *b: Non est possibi-
le, ut servi Dei cum canibus fœdera jungant.* Fulco
quoque & Joannes, tam Papa quàm Chrysosto-
mus, ille imperfecti Auctoris operis, perspicuè vo-
lunt & probant, ipsam hujusmodi fœderationem
fidelis cum infidelibus esse vitiam, noxiam, Deo
detestabilem: usque ad eò, ut Fulco *Deum relinqui*
dicat, *cum ejus hostibus sociamur*; & eum, qui illis
utitur, *diaboli patrocinio velle regnare.* Et uterque,
quemadmodum & Scriptura, desperati auxilii Dei
hoc argumentum esse proficitur.

Eadem quoque recentiorum Pontificum, Pii V.
Gregorii XIII. & Clementis VIII videtur esse in
allegatis verbis mens, qui ipsam fœderis turpitu-
dinem, quod cum tam impiis sancitur, execrati
sunt: eadem & Scriptorum quorundam nostri
sæculi, quos citavimus. Inter hos Le Bref apertissi-
mè dicit *c, impietatem esse manifestam, fœdus per-*

R 7

entere.

a Simon. lib. 4. cap. 23. b Fredegar. c. 68.
c Verba Gallicè supra data sunt.

398 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
cutere cum infidelibus, Christi nomen abhorrentibus, & eorum armis adversus Christianos arma nostra conjungere; neminemque hoc in dubium posse revocare. Nam quod ipse discrimen inter infideles istos, & alios Christi nomen profitentes ponit, quos non hæreticos, juxta veritatem & Catholicam fidem, sed schismaticos, mitigandi fœderis Francici causâ, nuncupat, hoc tempori, & Regi, cui à Consi-
liis est, tributum accipimus. Sed Scripturarum oracula, & Ecclesiæ disciplina jam inde ab Apostolis introducta & usitata, schismaticos tales, hoc est hereticos, multò magis quàm infideles exhorret. Quidquid enim in utriusque spectes, siue Christi contumeliam, siue odium veritatis, siue contentiosissimâ animi perviciam adversus Deum, siue Christianorum periculum & contagium, siue denique impietatis magnitudinem; juxta Theologiæ principia, Patrum effata, Ecclesiæ cautionem atque sollicitudinem, & Scripturarum oracula, in omnibus hæretici præ simpliciter infidelibus seu Paganis palmam ferunt. Unde sit, ut primitiva Ecclesia nec *Ave* quidem eis dictum voluerit; Joannes Apostolus formidaverit viso Cernitho *α, μη και τὸ βαλαειὸν συμπειση, ne & ipsum balneum corrueret*, in quo lavabatur; Polycarpus Marcionem τὸν πρῶτον Ἐσαταιῶν, *primogenium diaboli* appellaverit; alii eorum aspectum sermonemque averfari sint; alii eos, ut supra vidimus, Judæis, Paganis atque idololâtris nequiores; alii ipso dæmone pervicaciores judicaverint. Tantus horror semper Ecclesiæ, verorumque Christianorum ab hæreticis, non ab aliis infidelibus fuit. Quam sollicitam Ecclesiæ cautionem ac detest-

tionem

tionem infra magis, quàm supra verum fuisse, horribiles illæ strages animarum, Ecclesiæque vastitates, quas nostro sæculo, præteritisque omnibus intulerunt, omni argumentorum luce clariùs probant. Fert enim Deus molestissimè, filios suos ad capitalium hostium suorum subsidia confugere, quos in benevolentia ejus paternâ sperare decuiser. Quid enim reverà loquitur talis Catholicorum dissidentia, nisi impotentem esse Deum, qui suos adjuvet; sed diaboli & filiorum ejus operâ regnandum esse, quemadmodum Carolo Simplicio Fulco improbravit? Quam ob causam Asæ & Amasæ, in se confidentibus, & impiorum auxilia jam cœmpta parataque respicientibus, promptissimas Deus suppetias tulit. Quocirca si Scripturum Scripturarumque auctoritates fœdera illa subsidiaria, cum impiis seu impietatem profitentibus percussa, reprobant, hoc ipso, quia cum improbis percussa sunt; (quemadmodum diligenter expensæ videntur apertè profiteri) profectò subsidiaria illa quoque Francorum fœdera ad ineundam armorum societatem cum coryphæis impietatis, vera ratio, & verborum citatorum energia, hoc ipso detestanda esse convincit. Sed, ut jam dixi, de hoc ego, quamvis verum esse videatur, hoc loco non contenderim. Si enim justioribus ponderibus examinatum istud forsân falsum apparuerit, scopo nostro nihil nocet; sin verum, capitaliter prodest. Sic enim doctrina, quâ tradimus illicita esse Francorum fœdera, quæ cum tantâ Religionis strage sancuntur, inexpugnabili defensione munitur.

CAPVT XXXV.

Solvuntur duæ Objectiones, ex fœdere Abraham cum Abimelech, & Iudæorum cum Spartiatis petita.

NEC verò fœdera fidelium cum infidelibus, quæ ex Scripturis proferuntur, ad eam infirmam quidquam faciunt. Quod quamvis initio tractatus hujus breviter insinuatam fuerit, hic paulò fusiùs declarandum est.

Primum igitur fœdus ex Scripturis Arroyus profert *a*, quod Abraham sanxit cum Abimelech. Respondeo: Abimelech infidelem fuisse Arroyus dicit, non probat. Aliud sensit Ambrosius, qui perspicuè dicit *b*: *Abimelech fidelis estimatus est à Deo, ut meruerit audire, Et ego scio, quia puro corde fecisti hoc, &c. Nec est dubium, ceteris operibus ejus indignationem Domini esse revocatam, quippe qui interioris arbiter est conscientia, & animi ac mentis interpretes.* Hic audis Abimelech fidelem, meritum admonitionis divinæ, opera indignationem revocantia. Aliud item sensit Theodoretus à Lipomano in Catena citatus *c*: *Abimelech Rex, cum esset justus, Saram justam sibi copulare tentavit, maxima sibi gloria futurum existimans, si ex tali feminâ liberos suscepisset.* Nulla verò justitia sine fide unius Dei. Aliud denique rextus ipse Scripturæ poscit, dum Abrahamum inducit dubitantem, utrum in isto loco esset *timor Dei d*; Septuaginta *θεοφοβία*, id est, *cultus Dei*; quem inter idololatræ nullum esse, nemo pius dubitat. Abimelech quoque tamquam justus, ab injuriis peregrinorum, & adulteriis

veluti

a Fol. 191. *b* Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 7. *c* Theodoret. in Catena Lipomani. *d* Genes. 20.

veluti Regno Regique calamitosus, abhorrens introducitur.

Sed, esto, fuerit infidelis, quid inde conficietur? Nihil aliud illo fœdere ab Abimelech interpositâ jurisjurandi fide expressum fuit, nisi *a ne noceras mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi, & terra, in qua versatus es advena.* Quæ vel umbra hic subest mali? Alia est induciarum & pacis, alia subsidiorum bellique societas. Illam Deus auctor pacis probat, per Apostolum præcipiens *b, ut cum omnibus hominibus pacem habeamus*, quantum in nobis est; istam vetat. Quis enim tantâ fatuitate deliret, ut vicinos infideles perpetuis bellorum claudibus à Christianis atterendos, vel benè meritis de nobis, quemadmodum Abimelech de Abraham benè meritus fuerat, malum pro bonis, quibus affecti sumus, reponendum arbitretur? Quæ profectò causa est, ut olim & nunc Cæsares Regesque Christiani cum Paganis, Saracenis, Turcis, Persis, hæreticis, Hugonottis, Geusis, diversa pacis vel induciarum pacta, sine sapientis cujusquam reprehensione sanxerint, ut Imperia, Regna, Respublicæ, Ecclesiæ denique ipsæ attritæ bellicis calamitatibus aliquantulum ab ærumnâ respirarent. Hoc ipsum enim Religioni Christianæ, haud secus atque Reipublicæ, prodest plurimum: quæ numquam graviora, quam sæviante bellorum tempestate, patiuntur. Hoc ergo confœderationis genus qui in Cæsaribus aliisque Franci culpant, suo seipfos, quamvis mortuos, ense jugulant, & sensum Christianum contradicendi studio perdidierunt.

De

a Genes. 21. *b* Rom. 12.

De fœdere cum Spartiatis a inito, eadem fœderatio est. Non enim ad belli societatem, minùs adversus Principes fideles, minimè omnium cum aliquâ clade Religionis ictum fuit; sed ad fovendam fraternitatem generis, indeque profectam amicitiam: ut nihil sanè fœderibus Fræcorum dissimilius sit. Nam Spartiatar, diu ante bella Machabæorum, utrò Judæis significaverant *b*, *inventum esse scriptum de Spartiatis & Iudæis, quòd essent de genere Abraham:* quibus idcirco tamquam consanguineis, bonorum suorum societatem benignè offerebant, quemadmodum libri Machabæorum docent. Hanc ergo fraternitatis memoriã, ne fortè temporis morã intercideret, Jonathas *c*, & postea Simon renovavit; sed ita tamen, ut expressè dicerent, se neque societate eorum & amicitia, quã præventi fuerant, indignisse, nec eorum operã uti voluisse. Nos, inquit *d*, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis. Et inferiùs iterum: *Nolumus ergo vobis molesti esse, neque cæteris sociis & amicis nostris, in his praeliis. Habuimus enim de celo auxiliũ, & liberati sumus.*

a Arroyus fol. 194. b Lib. 1. Machab. c. 12.

c Ibid. c. 14. d Lib. 1. c. 12.

C A P V T XXXVI.

Alia dicitur, ex fœdere Moysis cum Hobab, & Israelitarum cum Ægyptiis.

Fœdus Moysis cum Hobab, quod item Gallicis fœderibus fucandis hic prætexitur, Artroyum

royum a risu, vel causam ejus dignã profectò miseratione declarat, quæ talium ineptiarum indigeat patrocinio. Cujus enim hîc vel commentitii belli species esse potest? cujus adversus fidelem Principem? cujus cum pernicie Religionis? imò quæ vel imago fœderis? Hobab enim cognatus Moysis comiter invitatus fuit, ut cum Israëlitis proficisci dignaretur, in speciem quidem, ut exercitum Israëlitarum per desertum duceret, tamquam peritus locorum, ubi *castra ponerentur*; re ipsã verò, quod Scriptura indicat, ut Moyses cum inter Israëlitas, tum corporalibus, tum præsertim spiritualibus beneficiis, veræque Religionis notitiã cumularet. Nam columna nubis, Angelus, Moyses ipse, qui & vates erat, & annos quadraginta desertum pererraverat, ductore non indigebat. Itaque sanctus Gregorius *b*: *Neque enim Moyses mentem ignorantia itinerum angustabat, quem & ad prophetia scientiam cognitio divinitatis expanderat, quem columna nubis exteriùs præibat, quem de cunctis interiùs per conversationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed videlicet vir proviãus elato auditori colloquens solatium petivit, ut daret. Ducem eum requirebat in via, ut dux ei fieri ad vitam potuisset, & c.* An ita fortè Arroyus mente perturbatus est, ut infidelem ad fidem, verumque Dei cultum dexteritate perducere, nihil aliud esse putet, quàm fœdus cum infidelibus percutere, bellique societatem contra fideles Principes, cum Religionis noxa, quod propriè inter nos disputatur, neceste? Quid, quòd Hobab iste tamquam cognatus Moysis, viri undequaque sanctissimi, & filius Raguëlis, seu Jethro, cultoris veri Dei, & Rechabita-
a Arroyus fol. 192. bita-
b Gregor. Pastor. cura par. 3. adm. 18.

bitarum parens, qui peculiatu cultu Deo vero inter Israëlitas fervierunt, non improbabili profusus ratione, nonnullis verum Deum jam agnovisse visus est? Viden, Arroye, quot modis miserabilis istius fœderis laqueus dirumpatur?

Nec fœdus, ut tu illud vocas *a*, Jacob & filiorum Israël cum Ægyptiis quidquam omnino ad propositum tuum, vel meum facit. Quod quidem fœdus ubi, per quos, quibus hostiis, jurejurando, cœremoniis ictum fuerit, nondum legi. Scio Pharaonem eos benignè in Ægyptum invitasse, bona terræ promississe, optimum terræ locum tradidisse. Sed quid hoc ad fœdera cum infidelibus contra fideles Principes, cum Religionis periculo, noxâ, pernicie? imò quid omnino ad fœdera? Subditi fuere Pharaonis, tamquam peregrini, vel incolæ in alieno commorantes solo. Nonne de fœderibus Principum cum Principibus nobis sermo est? Eadem operâ & Christum Dominum & Apostolos, imò & Christianos ad Constantinum usque, ad causæ tuæ tutelam proferre potuisses. Sic enim Christus cum Augusto ac Tiberio, Apostoli cum iisdem, & successoribus, Christiani cum Decio, Diocletiano, Maximino, cæterisque, quorum temporali obtemperabant potestati, feruissent fœdus. Discerne igitur fœdera Principum fidelium cum Principibus infidelibus, ab illis vinculis, quibus neuntur subditi cum Regibus suis. Illa Deus, sive propter ignominiam inde in se redundantem, sive propter præsentissimum fidei suiq; cultûs periculû, sive propter perfidię contagium, vel absolutè omnino bellandi causâ ferire vetat; vel certè, quod nobis hîc abundè satis est, ad impugnandos, cum strage Religionis, *a Arroyus fol. 191.* Princi-

Principes cultores Dei: hos verò subditorum cum superioribus suis nexu hortando, suadendo, jubendo, stringit arctius, præcipitque inviolabilis obedientiæ professione servari. Ex quo proficiscitur, ut, si quis fidelis infideli Principi, vel vice versâ, fidelis infidelis, sive nascendi, sive peregrinandi, victumque quaritandi, sive justâ alterius necessitati conditione subdatur, Rege jubente, non disputare, sed parère teneatur, & nisi clareat injustitia, arma capere. Tanta est ordinis jubendi & obediendi in Christiana Religione observantia. Sed quid isti obedientiæ subditorum generali ac necessarię cum voluntariis Principum fœderibus? Nimirum naufraganti causæ tabula undequaque arripienda est.

CAPVT XXXVII.

Item alia dua distantur; fœdus Josue cum Gabaonitis, & Davidis cum Achi Rege Geth.

Adfers *a* & fœdus Josue cum Gabaonitis ad tuenda tua, à quibus, ut lux à tenebris, in multis capitibus discrepat.

Primò, quia Josue cum iis, tamquam cum fidelibus, hoc est, Deum verum jam agnoscentibus, pactus est *b*. De terra, inquiebant Gabaonitæ, longinqua valdè venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentie ejus, cuncta que fecit in Ægypto, &c. Ecce famâ magnaliû divinorû exciti in nomine Dei Israël fœdus ambiunt.

Secundò, fœdus istud non fuit ininitum ad bellandum adversus fideles Deo Principes, multò minus, cum aliqua clade vel periculo veræ Religionis,

a Arroyus f. 192. & 193. b Josue 9.

406 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
gionis, ut Francorum fœdera; qua de re tota no-
stra controversia est.

Tertiò, fœdus istud ne quidem belli fuit, hoc
est, nullâ omninò bellandi adversus quemquam
societate, neque subsidii ullius accipiendi dandive
conventionem, de quo nos agimus, constitit, sed nu-
dâ pacis, eaque solâ sancitum conditione, ne Ga-
baonitæ internecone delerentur. *Fecitq; Josue, ait*
Scriptura a, cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus
est, quòd non occiderentur. Et rursus effectum fœ-
deris significans: *Et non percusserunt eos, eò quòd ju-
rassent eis Principes multitudinis.* Nec ipsi Gabaonitæ
aliud quidquam in illo fœdere, nisi vitâ suâ
salutem, spectaverunt: *Timuimus valdè, & provi-
dimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, &*
hoc consilium inivimus. Quis jam ita non solum à
Christiano, sed etiam ab humano sensu remotus
est, ut vel à Deo, vel ab hominibus veritum puter,
vitam salvam donare vel pacifici infidelibus, qui-
buscunq; nulla nobis, ut putabat Josue, controver-
sia est? Unde, detecta fraude, non in belli societatem
admissi, sed in perpetuam tabernaculi tēplique
servitutem tamquam servi mancipati sunt:
quos propterea Josue ab injuriis Chanæorum,
tamquam infima Reipublicæ suæ membra, de-
fendit. Utinam Christiani Principes, ipsique
ad eò Francorum Reges, talia frequenter fœdera
cum infidelibus ferirent, ut Dei veri potestate
territi, & Christianorum arma formidantes, velut
magno beneficio corporali vitâ donarentur, vel
servitute multatâ, vitam fidei reciperent spiritua-
lem. Nōne talibus exemplis fœderum te, Ar-
roye, triumphare, est planissimè in tuâ causâ de-
lirare, vel de tuâ causâ desperare?
a *Josue* g. b *Ibid.*

Fœdus

Fœdus David cum Achis Rege Geth etiam in
subsidium, sed frustra, advocas *d.* Nihil aliud fecit
David, nisi quòd, vitâ periclitante, ad Regem
infidelem salutis ergò concessit: quod & Abra-
ham *b* fecit, quando, terrâ fame vexatâ, vitâ tuen-
dæ causâ in Ægyptum; & Isaac *c*, quando in Ge-
rara ad Abimelech Regem Palæstinorum peregrina-
tus est; & Jacob *d*, cum in Mesopotamiam; &
Christus *e* ipse, cum in Ægyptum, declinandæ
causâ persecutionis, fugit. Quis ista reprehendat,
nisi qui nesciat, quid loquatur, vel de quibus affir-
mer? Quæ est enim in istis umbra fœderis cum
infidelibus, vel belli cum fidelibus, vel pesiumda-
tæ Religionis, de quibus potissimum disceptatio
est? Prædas quidem David egit, sed *f de Gessuri, &*
de Gerzi, & de Amalecitis, qui non erant de popu-
lo Israël. Quamobrem *g virum & mulierem non*
vivificabat David, nec adducebat in Geth, ne fortè
astus ejus proderet. Ad pugnam adversus Sau-
lem ductus est, Regiq; ancipiti pollicitatione pro-
restatus *h: Nunc scies, que facturus est servus tuus.* Sed
vel in Regem Achin, hostem populi Israël, arma
versurus erat, ut quidam volunt, & meritò Satta-
pæ Philistinorum verebantur; vel potius, tam-
quam vates ex divinitate voluntate suspensus ista pro-
tulit, jam videlicet divinitus instructus, se, quod
accidit, Philistinorum decreto, & ipsius Achis au-
thoritate dimittendum. Nihil igitur omninò fa-
ctum Davidis pro Francorum fœderibus, & sup-
petiis, hæreticorum factioni adversus Catholicos
Principes in injuriam Religionis datis, facit.

CA-

a *Arroyus* f. 193. b *Gen.* 12. c *Gen.* 26. d *Gen.* 28. & 29.
e *Matth.* 2. f 1, *Reg.* 17. g *Ibid.* h *Ibid.* cap. 28.

Fœdus Machabæorum cum Romanis explicatur.

Fœdus Machabæorum cum Romanis luculentius est & plausibilis; quod tamen non attigisti, probè conscius fortassis, nihil omninò pro vobis facere. Nam inprimis fœdus quidem cum infidelibus hic audio, sed subsidia contra fidelem Principem data, bellaquæ fidei perniciofa non audio. Nihil igitur ad rhombum nostrum. Deinde Machabæi, qui fœdus istud cum Romanis pacti sunt, haud scio, an non illud ipsimet luculentius agendo culpaverint, quàm sacer textus narrando laudavit. Nam quamvis post ietum fœdus, occisis Judâ, Jonathâ, Simone, fortissimis hostium premerentur exercitibus, & cum extremis angustiis Republica luctaretur; numquam suppetias Romanorum, vel ullorum infidelium copias, divino auxilio constanter freti, ad vocare voluerunt. Ita profiterentur in litteris ad Spartiatas exaratis præclarissimè: *a: Nos autem circumdede- runt multa tribulationes, & multa pralia, & impugnaverunt nos Reges, qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis & amicis nostris, in his praliis. Habuimus enim de celo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.* Judicabant viri prudentes atque Religiosi, subsidium Romanorum in Religio- nis noxam, & Reipublicæ interitum cessurum, sicut reverâ postmodum utrique cessit, cum, contendentibus Hircano & Aristobulo fratribus, Pompejus in Judæam accessus est. Itaque magis potentiores hostes suos, ut videtur, Romano a *1. Machab. 12.*

fœdere terrere, & arcere à cervicibus suis, quàm viribus eorum uti voluerunt. Nam octo aut decem annis ante primum fœdus, viderant in propinquo ad Leusinem Antiochum, qui Romæ obles fuerat, gravissimū Reipublicæ suæ & Religio- nis inimicū, cum Alexandriæ totiq; Ægypto cum exercitu immineret, solo Senatūs imperio a fractum, quod ei per Popilium Lenam denuntia- tum, & ex templo, antequam circulo sibi circum- scripto excederet, acceptandum fuerat, Ægypto re infectâ discessisse. Denique fœdera ista cum Ro- manis narrata lego, laudata non lego. Non enim inusitatum istis libris est, quædam humano judicio speciosa narrare, quæ divino *b* reproba. tur. Morte Raziæ quid animosius, & strenuitatis admiratoribus nobilior? Quæ tamen Augustini caleulo, & veritate damnatur. Itaque quid mirum, si, quemadmodum illi laudato licet ibidem viro, *tamquam homini elatio superba subrepsit*; ita Machabæis, licet præclaris ducibus Reipublicæ suæ, quidam diffidentia torpor obrepsit? Jam enim toties opitulatricem Dei manum senserant, qui contritis hostibus populi sui, Rempublicam oppres- sam miraculosâ suâ virtute liberaverat: ut merito jam liberati, multò alacrius & confidentius auxilium ab ipso solo, non ab hostibus ejus tam Religioni quàm Reipublicæ periculosis, expectare debuissent. Quapropter cum ab illâ pristinâ fiducia suâ metu fracti vel tætilium decidissent, ut fœdus vel faciendum, licet non utendum, cum infidelibus percuterent, gravissimis ex illo die calamitatibus involuti sunt. Ut sanè cum Augusti- no, aliud agente, dicere possimus *d. factum narra-*

S

tum

a *Livium 1. 45. b 2. Machab. 34. c Aug. epist. 62 d Aug. ibid.*

fœdere

410 DE JUSTITIA FŒDERVM GALLICOR.
 tum est, non laudatum; & judicandum potius, quam
 imitandum: & non injuriã Rupertus id, quod
 superius allegavimus, de Machabæis dixerit a:
*Quamvis super hac re non culpet eos Scriptura, res ge-
 stas continens ipsorum; nihilominus tamen animadver-
 tere promptum est, non fuisse tutum coram Deo, neque
 lege concessum Judæis, ut expeterent amicitias Gentium.*
 Nam in eo *b* caeste sibi diminuerunt auxilium, dum
 quarunt ab hominibus seculi quasi pacis & securitatis
 firmamentum. Sed jam, disjectis illis argumentor-
 um obicibus, cætera de fœderibus prosequamur.
a Rupert. lib. 10. de Victõr. verbis c. 26. b Ibidem.

CAPVT XXXIX.

*Fœdera cum infidelibus crimen anathemate dignum
 judicârunt antiqui. Excommunicatio pluribus Ca-
 nonibus adversus illud promittata.*

Proximè Patrum antiquorum, aliorumque
 Scriptorum aciem produximus: nunc viden-
 dum, quibus pœnis fœdera cum infidelibus, &
 suppetias inde datas, digna judicaverint, ut plenius
 ea divîno quoque judicio verita esse cõstet. In primis
 igitur Ecclesiæ Præsules fulmine anathematis ea
 ferienda judicasse, imò subinde feruisse, idque etiam,
 quamvis non nisi indirectè causa Religionis ageretur,
 exploratum est. Nam Fulco Remensis Archipræsul,
 cum fœderis à Carolo Francorum Rege cum Nortmannis
 in initurpitudinem, & criminis magnitudinem declarasset,
 æterni anathematis Regi intrepidè intentat minas:
Sciatis, inquit a, si hoc feceritis, & talibus consiliis

acquie-

a Apud Fledeard. lib. 4. Hist. Rom. c. 56

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 411
*acquieveritis, numquam me fidelem habebitis: sed &
 quos utcumque potuero, à vestrà fidelitate revocabo: &
 cum omnibus Cœpiscopis meis vos, & omnes vestros ex-
 communicans, aeterno anathemate condemnabo.* Fœdus
 istud non fuisse directè in fidei perniciè susceptũ,
 certum est: indirectè verò Calvinistas Hollandiæ,
 & Lutheranos Germaniæ, longè periculosiores
 & perniciosiores esse fuisseq; fidelibus, quàm
 Nortmannos, & perinde Romanæ Religionis hos-
 tes, æquè perspicuum est. Nam quamvis Nort-
 manni Galliam grassando depopulari sint, attamen
 Catholicos ab eis in eorum perfidiam tractos,
 nemo tradit: cum millia millium animarum
 hærescos utriusque infecta luè, perditionis æternæ
 in Hollandiã & Germaniã pœnas luant.

Jam verò Joannes VIII. Pontifex, ut supra vidimus,
 fœdera Principum Italarum cum Agarenis, propter
 similem indirectam Ecclesiarum noxam, sapius
 excommunicationis pœnã se percutientibus, inter-
 minatus est. Quos præfractores in retinendis
 illis pactis expertus est, eis reipsã Ecclesiasticum
 fulmen intorsit: *a Nunc autem vel illis (Neapolitanis)
 incorrectis existentibus, & ad percutientem se redire
 nolentibus, vel tibi cum ipsis habitanti, & idcirco à divinis omnibus pariter
 sequestrato, quo pacto, antequam vesipiscentes ad viam
 salutis & justitia revertamini, parcere, aut à nexu
 Ecclesiastici vos judicii valemus absolvere? Absolvite
 ergo vos prius colligationes impietatis, & fœdus
 impium, quod cum inimicis Christi habetis compositum,
 & nos illicò misericordiam, &c. Et statim vehementius
 In scelere impio manentibus miserendum non est.*
 Et ad populum Amalphitanum, eodem fœde-

S 2

re

a Joann. VIII. epist. 41. b Ibidem epist. 22.

GRANDBA

re contaminatum: a Virtute sancti Spiritus, & auctoritate sancti Petri, cui ligandi & solvendi in celo & in terra à Domino est concessa potestas, omni sacrâ communionem, sancto videlicet Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi, vos unâ cum totius Apostolica Sedis consensu privavimus, & ab Ecclesia Dei societate separavimus, ut in eadem excommunicatione maneat, donec resipiscentes ab impiâ vos Paganorum prædâ separatis. Cujusmodi pœnæ interminatione territus Guaiferius Princeps Salernitanus, Leone Ostiensi rege, fœdus Saracenorum rupit, & plurimos ex eis crucidavit. Ex quibus perspicuè demonstratur, quantumvis indirectè dumtaxat hujusmodi fœdus in Religionis detrimentum vergeret, directè verò securitatem statui suo parare niteretur, crimen grave & anathemate dignissimum ab utroque Remensi & Romano Præsule b fuisse judicatum: quod etiam contra divina statuta alio in loco commissum esse declarat.

Cum ergo istud certum sit, ulterius inquiri potest, Utrum nullo jure Ecclesiæ pœna anathematis, ipso facto incurrendi, fœderibus hujusmodi, quæ cum hæreticis aliisque infidelibus feruntur, constituta sit. Ex duobus potissimum capitibus difficultas nascitur, ex Favore, & ex Auxilio infidelium.

Quod ad utrumque caput attinet, fœderibus, quæ cum hæreticis contra Catholicos Principes percutiuntur, cum tanto præsertim damno Religionis, pœnam excommunicationis lætæ irrogatam esse, satis perspicuè convinci potest. Est enim omnium Doctorum judicio certum, fautores ac defensores hæreticorum excommunicationis vinculo

lo innodatos esse. Concilii generalis Lateranensis sub Innocentio III. clara sanctio, quæ in Juris Canonici Corpus relata est, his verbis eos perstringit: a *Credentes verò; præterea receptores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subjacere.* Eadem pœna statuitur libro quinto Decretalium b cap. *Noverit: Excommunicamus omnes hæreticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, & fautores, & receptores, & defensores eorum.* Eadem in Bullâ c Cœnæ Domini quotannis in eisdem à summo Ecclesiæ Capite promulgatur: *Excommunicamus & anathematizamus omnes & singulos hæreticos, quocumque nomine censeantur, ac eorum credentes, receptores, fautores, & generaliter quoslibet eorum defensores.* Textus perspicui sunt, extra omnem controversiam positi. Solum aliqua disceptatio esse potest, Utrum, ut illâ pœnâ quilibet feriatur, fautor aut defensor hæretici tamquam hæretici esse debeat; an verò sufficiat, ipsi personæ hæretici, civili licet nomine sive societatis, sive amicitia, sive consanguinitatis, &c. favorem defensionemve præstitisse. Ubi communis Doctorum sensus est, quidquid tandem aliqui fecerint, istud postremum ad subeundam Canonum pœnam non esse satis; sed hæretico tamquam hæretico defensionem favorémve præstitum esse oportere. Nec enim ullo modo verisimile est, solum humanitatis aut amicitia culum tam gravi pœnâ esse perstrictum.

Verumtamen observandum est, duplici adhuc modo hæreticis, tamquam hæreticis, favorem defensionemque impendi posse. Unus est, ut nihil

S 3

aliud

a *Concil. Lateran. decreto de Hæret. vide cap. Excommunicamus. §. Credentes, de hæreticis.* b *Cap. Noverit, de sententiâ excommunicationis.* c *Bulla Cœnæ.*

aliud intentione spectet is, qui defendit, aut faver, quam ut ipsi hæreticæ pravitati hæreticum amplectendo faveatur, error protegatur, secta propagetur. Quod sanè difficulter fieri potest, nisi ab eo, qui animo jam infectus Catholicam fidem nauseat, & cui ipsa per se hæresis placet. Alter est, ut aliquâ tēporali consideratione defenso hæretico favorque conferatur, sic tamen, ut hoc in apertum & efficax hæreseos ipsius redundet patrocini-um. Modus iste favendi tuendique multò minus odii in fidem Catholicam, & aversionis à veritate continet, sed sæpè multò efficacius in ipsius hæresis adiutorium profectumque cedit. Quapropter ut aliquis verè, propriè & efficaciter fautor hæresis ac defensor sit, nullo pacto necessarium est, ut directè hæresi fautor velit. Sufficit, ut ipse rationibus commodisq̃ue humanis ductus, ipsos homines ita favendo tucatur, ut videat non casu, non fortunâ, sed ex ipso tuendi modo in illis circumstantiis perniciem Catholicæ fidei, & hæresis incrementa stabilitatemque secururâ: hoc est, sufficit, ut favor quoquo modo conferatur *in causâ seu materiâ hæreseos*, etsi non *propter hæresim*. Ampliùs profectò postulare, hominum videtur moralia principia non satis ponderantium, vel penetrantium. Inspice peccata morum; videbis ubique, quemadmodum duplex voluntarium, directum & indirectum, ita duplicia inde peccata proficisci. Quædam ipsam quodammodò malitiam specificam intuentur, quam directâ voluntate homines appetunt, ut qui in homicidio, & gulâ, cæterisque criminibus, ipsam peccati speciem intuen- do, prævaricantur. Alia spectant aliud, cujus amore malum adjunctum

nolunt

nolunt prætermittere. Sic ille, qui scelopo nihil aliud nisi volucrum in confertâ hominibus viâ perit, cædis est indirectè & interpretativè, ut loquitur Schola, reus; quia interpretativâ indirectâque voluntatè crimen dumtaxat voluit. Mores hominum in comedendo, loquendo, ludendo, nocendo, iusinitis exemplis hujusmodi culparum, interpretativè indirectèque volutarum, pleni sunt. Idem prorsus in præsentî casu usu venit. Directè defendit, ac faver, qui ipsi hæresi consultum cupit, vel hæreticis propter hæresim; indirectè atque interpretativè, qui homines favendo tuendoque ita sublevar, ut efficaciter in hæresis favorem atque defensionem, aut propagationem, aut stabilitatem, aut Catholicæ fidei noxam favor iste convertatur. Quod non paucis quoque Scholasticis Doctoribus, Hugolino, Sairo, maximeque Toletò, ratione ita poscente, placet. Nam verba Toleti ista sunt: *a Vno modo (intelligi potest doctrina Cajetani & Navarri) ut favor, receptatio, aut defensio hæretici fiant propter hæresim, seu in favorem hæresis. Altero modo, ut fiant in causâ hæresis, licet non fiant propter hæresim. Primo modo non est intelligendus Cajetanus. Est enim opinio falsa: non enim tantum qui sic recipient, favent, aut defendunt, excommunicati sunt (nam lege 2. ff. de receptat. puniendus est ut receptor, consanguineus & affinis, qui recepat latronem occultando. & clarum est, quod illi non recipiunt, quia fur est, vel in furti favorem, sed quia consanguineus: tamen, quia illa receptatio est in furti occultationem, censetur receptor.) Sic etiam erit de receptoræ hæretici, defensore, vel favore. Modo tamen secundo verissima est opinio, ut defensio, favor,*

S 4

rece-

receptatio sint in causâ hæresis, licet non propter hæresim fiant, sed quia amici aut consanguinei sunt, aut similibus aliis finibus vel moribus. Quis enim in rebus humanis tam absurdè peregrinetur, ut verbi causâ rebellionem numquam ab extraneis domesticisve Principibus, favorem aut patrocinium impetiri putet, nisi ipsam rebellionem malitiam spectent? Favent illi, & criminis à rebellibus commissi rei sunt, qui subditi cum sint, vel etiam non sint, propter humana vincula, propriasque cupiditates aut emolumenta capienda, rebellibus, seu hominibus, subsidium præbent; quod palam vident illis rerum circumstantiis, in rebellionem incrementum firmamentumque redundare. Vasallos aut subditos suos nemo sapiens Princeps crimine læsæ Majestatis absolveret, qui talem rebellibus suis favorem defensionemque præberent, quâ, interim dum ipsi sua captant commoda, rebellionem stabilendam augendamque, Regem regno suo exuendum vident. Ita profus ac deterioris in foederibus istis suppetiisq; Gallicanis agitur. Scopus est, ut Regibus terrenis nocetur; effectus prævisus, ut hæresis radices agat, crescat, floreat; fides indirectè pereat; Ecclesia destruat, imperio Rex cælestis exuatur. Quid enim aliud ex istis hæreticorum suppetiis expectari potest, ubi aperto Marte urbes Catholicæ Catholicis Principibus extorquentur, & hæreticis subjungantur? ubi hæresis ex professo, unde exulabat, introducitur? ubi Præfultatuum, Abbatiarum, Monasteriorum, Ecclesiarum, Religionis, disciplinaeque Catholicæ restitutio, contra Dei & Ecclesiæ leges, cõtra Imperii præca edicta, conventaque pacta, ex professo oppugnantur? Hunc esse

esse verissimum proprieque dictum hæresis favorem atque defensionem, Dei legibus vitatam, Canonibus interdictam, bis terve repetita excommunicatione percussam, nullo me, fateor, pacto rei ipsius evidentiã dubitare permittit.

CAPVT XL.

Eadem foedera, subsidiaque hæreticis data, aliorum excommunicationum telis feriuntur in Bullâ Cœna.

Sed alia adhuc excommunicatio adversus ista foedera, pactaque auxilia, verbis Bullæ Cœnæ comprehenditur: *a Item excommunicamus, ait Bulla, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes & inimicos, vel hæreticos, per nostras, sive hujus sanctæ Sedis sententias expressè vel nominatim declaratos, deserunt seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybeem, omniaq; alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, cannabinem, &c. aliaque hujusmodi, quibus Christianos & Catholicos impugnant.*

Tertia item excommunicatio ibidem verbis istis continetur: *b Nec non illos (excommunicamus & anathematizamus,) qui per se, vel alios, de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem & damnum, ipsos Turcas & Christiana Religionis inimicos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt.*

Quarta verò ibidem eadem verborum comprehensione subjungitur, quando dicit, illos quo-

S s que

a Bulla Cœna excommunicatione 1. b Ibidem.

que excommunicari & anathematizari, qui *illis ad id* (hoc est, qui Turcis & hæreticis in damnum Catholicæ Religionis) *auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant.* Tria ista anathematata propter tria diversorum genera peccatorum, in fœderum istorum suppetiarumque auctores perspicue cadunt. Nam & equos, & arma, & bellica instrumenta, & alia huiusmodi, imò & ipsos milites, ad hæreticos transmittunt, quibus Catholicos, ipsamque Catholicam Religionem impugnent atque depriment: & per se vel alios, de rebus Reipublicæ Christianæ statum concernentibus, hæreticos certiores in damnum Catholicæ Religionis faciunt, quantum possunt: & illis in damnum Catholicæ Religionis, auxilium, consilium, favorem multis modis præstant: quemadmodum per Germaniam & Belgium ac Turciam, legationes, tractatus, fœdera, consilictus, urbium occupationes, machinatæ prodiones, hæresis propagationes, classium Turcicarum evocationes, clamant. ut dubium esse nequeat, quin tot moliminum impiorum auctores, & consiliarii, & executores, sive milites, sive Duces, quâcumque dignitate fulgeant, vel pietatis larvâ squalleant, multiplicitate excommunicationis vinculo innodati sint.

Quid enim ad infringendam anathematatum istorum vim responderi potest? De facinoribus istis præclaris tota Europa testis est: in damnum Catholicæ Religionis ea cedere, nec ipsâ impudentia infitietur: nisi fortè, Religionem Catholicam in Germaniâ pessumdari, restitutioni ejus totis viribus resistere, Calvinistas uno hoc quinquennio, quo bellum istud postremum sæviit, mil-

lenas Germaniæ, pænè ducentas Belgii Ecclesias urbanas ruralesque occupasse, Pastores earum, & Monasteria Monachorum Virginumque fugasse, Religionis exercitium, conciones, Sacrificium, cantum ab omnibus exclusisse, nullum Catholicæ Religionis damnum esse decernamus. Quod nescio utrum vel Atheorum frons perfricta dixerit. Religionis pessumdandæ intentio in his factis non requiritur. Nam ipsas actiones Christianæ Religioni perniciosas Pontifex percellere censurâ, & comprimere præcepto voluit; cujus transgressionem non tollit pravæ intentionis absentia, quemadmodum communi consensu Theologorum chorus docet. Et quis tandem Catholicus, nisi nomine aut veste tenus, Turcas aut hæreticos Christianam Rempublicam impugnantes adjuvans, ipsam Religionem fidemque quam profiteretur, expressè directèque profigatam cupit? Aliud semper appetunt, lucrum, vindictam, gloriam, Principatum, vel aliquid huiusmodi, cujus adipiscendi cupiditate infidelibus in damnum Catholicæ Religionis auxilio, consilio, favore, vel *quomodolibet*, sicut loquitur Bulla, sociantur.

Unum dubitari posset, Utrum Calvinistæ & Lutherani, qui per ista fœdera in damnum Catholicæ Religionis armantur, ab Apostolicâ Sede *expressè vel nominatim declarati sint*, ut Bullæ verba postulant. Nam quamvis ab istis verbis, vel istâ personarum conditione, criminis istius magnitudo non pendeat, sed ab auxilio, consilio aut favore: itemque à damno, quod inferitur fidei atque Religioni, qualescumque hæretici illi fuerint, sive declarati, sive non declarati, quibus auxilium aut favor datur: vis tamen censura Ecclesiasticæ,

420 DE JUSTITIA FŒDERVM GALLICOR.
quæ à criminis magnitudine non semper petitur,
à talibus circumstantiis non rarò ex iudicis vo-
luntate suspenditur.

Sed nec de clausulæ istius veritate meritò quif-
quam ambigere potest. Nam quamvis constet,
non esse Calvinistas aut Lutheranos *nominatim*
hæreticos declaratos, *expressè* tamen declaratos esse,
ex hac ipsâ Bullâ manifestum est, in cuius initio
dicitur: *Excommunicamus ex parte Dei omnipotentis*
quoscumque Lutheranos, Calvinistas, Vgonistas, &c.
Qui enim expressius, clarius, disertius hæretici de-
clarari queant? Nam declaratio illa, quæ *nominatim*
fit, in singulis personis locum habere solet; quæ
expressè, etiam in sectis integris. Quam ob causam
disiunctivâ quoque locutione Pontifex uti voluit:
ut non illi solum anathemate plecterentur, qui hæ-
reticis *nominatim* declaratis in damnum Religio-
nis opem ferunt, quod rarius usu venit; sed in pri-
mis illi, quod frequentius longeq; fidei pernicio-
sius est, qui favorem sectis integris Catholicos
impugnantis *quomodolibet* præstant. Quamquam
non desint, quibus placuit, hæreticos quoslibet,
actu vel habitu Catholicos impugnantes, sub illis
verbis, & *alios Christiani nominis inimicos*, esse cõ-
prehenfos. Sed utcumque se istud habeat, hoc in-
terim constat ex Auctorum istorum, adeoque ex
ipsius Bullæ mente, crimen etiam talium hæreticis
non *nominatim* declaratis opitulantium, esse gra-
vissimum, & excõmunicationis censurâ dignum,
quamvis hic nullâ feriretur. Crimen enim, ut di-
ximus, favoris & auxilii erga quosq; notorios hæ-
reticos ejusdè rationis est, nec ejus magnitudo à
Pontificis punientis volûtate, vel ab expressâ de-
claratione, (quæ admodum pœna) pendet, sed
supponitur.

CA-

CAPVT XLI.

*Pœnis temporalibus persecutus est Deus fœdera cum in-
fidelibus in Veteri Testamento.*

QVOD si quis forè caput suum ab istius Bullæ
fulminibus tueri se posse putet, factem divi-
næ diras iracundiæ pertimescat, quas irarum Num-
men jam inde ab initio, etiam ante primordia
Christianæ Religionis, in eos vibravit, qui infide-
lium arma suis sociando, temporalis Regni fu-
mum periculis & damnis Ecclesiæ Dei habuere
potiorem. Asa Rex Iudæ, à pietate non medio-
criter commendatus, cum Regis Syriæ subsidium
implorasset, graviter tamquam injuriâ affectus
hoc tulit Deus, missoque Vate pœnam e vestigio
comminatus est: *Stultè egisti, & propter hoc ex
præsenti tempore adversum te bella consurgent.* Cor-
poris etiam ægritudo molestissima confecit Re-
gem: *Ægrotavit etiam Asa anno trigésimo nono Re-
gni sui dolore pedum vehementissimo*, quem propter
illam diffidentiam ei inflictum esse, Chrysosto-
mus c, ille operis imperfecti Auctor, tradit. Iosaphat,
quod fœdus cum Achab impio percussisset, *iram Domini*
promeruit: quod cum Ochoziâ, percussis à Deo operibus
ipsius e, *contrita sunt naves* ejus. Amasias conducto exercitu centum millium
idololatrarum ex Ephraim, iussus est per Prophe-
tam copias illas dimittere, ed quod *non esset Do-
minus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim.* Simul
intentatæ sunt Regi minæ, quod si putaret in ro-
bore talis videlicet exercitus bella consistere, ab

S 7

hosti-

a 2. Paral. c. 16. b Ibid. c Hom. 1 in Matth. d 2. Paral.
19. e 2. Paral. 20. f 2. Paral. 25.

hostibus, Deo vindicante, superandum. Paruit Rex, Deo fidit, hostes fudit.

Judas Machabæus primus omnium fœderibus Romanisiter aperuit: primus etiam infelici interitu confectum pœnas dedit. Nam eodem ipso anno, ac pœnè mense, antequam vel Legati Româ rediissent, ipse Judas a cum flore exercitûs prostratus est, unus fratrum interfectus, alii duo, Jonathas & Simon, velut exules in desertum pulsi, tota regio cum urbibus & præsiidiis in Demetrii potestatem tradita, talisque *b facta tribulatio in Israel, quâ his non fuit ex die, quâ non est visus Propheta in Israel.* Iste fructus primi fœderis cum infidelibus, quo se perspicue, dum ab hostibus Dei subsidium petunt, divinâ protectione nudaverunt. Qui enim oppressam Rempublicam, divino fretus auxilio, exiguâ suorum manu à casu suo erexerat, ad infideles conversus, eam stantem florentemque præcipitavit.

Jonathas, Judæ frater, & successor in Principatu, divinorum immemor mirabilium, post annos paucos idem fœdus cum Romanis renovavit. Quo fructu, vide. Nondum reueris Ierosolymam & Legatis, ipse cum duobus filiis, & mille viris, proditione Tryphonis interfectus est, & Respublica iterum in summum congesta periculum, ac trepidationem. Simon fratrum ultimus, necdum edoctus, Deo potius quam infidelium fœderibus fidendum esse, tertio cum Romanis nexuit societatem. Sed ecce ipse tertius, cum duobus & itidem filiis, à proprio genere Ptolemæo in convivio trucidatus est.

Et hæc tenus quidem Simon, cæteri que Machabæi

bæi in fœderibus nudis Romanorum steterant, omnesque Reipublicæ suæ angustias, nullis eorum subsidiis imploratis, solâ Dei protectione superaverant. Posteriores eorum, ut ad suppetias etiam re ipsâ postulatandas progressi sunt, gravioribus etiam calamitatibus ipsi cum Republicâ involuti sunt. Hyrcanus a & Aristobulus, ex nepotè Simonis nati, cum inter se de imperio contenderent, primum à Scauro, deinde à Pompejo Romanorum auxilium cœmerunt. Sed non inultam præterit impietatem eorum Deus. Nam inde mox Ierosolymorum b obsidio, Templi, Pompejo adyta penetrante, profanatio, Reipublicæ Judaicæ Romanis subjugatæ servitus. Hinc, Deo vindictam suam prosequente, nexisque quâdam serie ex illo fonte calamitatibus, Hyrcanus ab Herode occisus est c, Aristobulus, cum filiis atque filiabus, Romam in vincula adductus, ipse veneno à Pompejanis extinctus; uterque filius ad Antiochiam securi percussus, Alexander jussu Pompeji à Scipione, Antigonus ab Antonio, Regnum à Romanis alienigenæ Herodi traditum, & cum violatâ fœderibus istis Religione pessumdatus est Respublica, delentisque Machabæorum Principatus. Utrumque certum est & perspicuum, Romana fœdera suppetiasque peperisse, dum Filius Ecclesiæ veteris primogenitus, Principum Sacerdotum consilio, Pharisæorum prudentiâ, Infidelium auxilio, de imperio cum juniore decernat. Scimus d antiquis omnia in figuris contigisse; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

à Ioseph, lib. 14. Antiq. c. 4. & 5. b Ibid, cap. 8. c Iosepho lib. 14. Antiq. c. 13. & lib. 15, c. 1. d 1. Cor. 10.

â 1. Machab. 9. b Ibidem. libr. 1. Machab. c. 12.
d 1. Machab. 16.

CAPVT VII.

Itemque in Novo. Plurimis exemplis exercita à Deo severitatis declaratur.

Nam si ad Ecclesiam Christianam pergere libet, tantò in ulciscendis huiusmodi fœderibus Dei vindicta severior fuit, quantò in paciscendis impietas evidentior. Ruffinus a Gothos Arianos in Europæ, Hunnos Paganos in Asiæ cladem traxit. Cujus proditionis Reipublice & Ecclesiæ prosequendæ studio dum incumbit, Deo impietatem persequente, mille ictibus confossus, & in frustra ab exercitu disceptus, membra inter milites partita, caput pilo fixum cum dexterâ omnibus ludibrio fuit. Bonifacius Comes dolo Aëtii rebellionis injustè accersitus, quamdiu divino auxilio fidit, superior fuit adversariis suis b, Ducibus Mavortio & Galbione interceptis: sed cum desperaret se resistere posse, Vandalos Alanosque hæreticos c in interitum Ecclesiæ Africanæ, & Catholicæ fidei, in Africam evocavit. Adfuit continuò etiam pœnitenti ultor Deus. Nam cum Vandalis pugnans victus est d, & Hippone obsessus; auctus copiis Asparis iterum superatus; in fugamque versus est. Tandem singulari certamine cum Aëtio congressus, ex vulnere inflicto & ipse periit. Eodem ferè tempore Ioannes per Aëtium Hunnos infideles in subsidium suum vocans, ab Aspare Ravennâ interceptus e est, Aëtius ipsius manibus Valentiniani obtruncatus.

a Sozimus l. 5. Sozomenus l. 8. c. 1. Claudian. in Ruff. lib. 2.
b Prosper in Chron. c Paul. Diac. l. 1. 4. Hist. miscell. d Procop. l. 1. de bello VVandal. e Paul. Diacon. l. 2. 4. Hist. miscell.

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 425
truncatus. Eudoxia Augusta a cum eodem VVandalos Arianos contra Maximum in Italiam accersisset, ipsa, Deo vindice, cum filiabus Eudoxiâ & Placidiâ in Africam captivæ ductæ sunt.
Saracenos in Hispaniam cum incredibili Religionis clade immisit Iulianus: sed nefarium scelus non impunè tulit. Uxor ejus à barbaris obruta lapidibus, filius è Septensi turri præceps actus, ipse bonis exutus, miserabili morte in compedibus contabuit b. Eudo Dux Aquitanix, eodem hostes fidei in Galliam contra Marcellum evocat. Ipso paulò post defuncto c, uxor ejus, filia, & neptis vivæ in hostis sui potestatem venerunt: Hunoldus & Vaifarus filii paterno Ducatu spoliati, alter eorum denique à suis trucidatus est. Arnulphus d Rex, sive Imperator, ut alii malunt, ut Zuenateboldum everteret, Hunnos excivit in Germaniam: qui tantam Ecclesiarum stragem ediderunt, ut eam Luitprandus istis gemitibus deploret e: *O cecam Arnulphi regnandi cupiditatem! Vnius homuncionis dejectione, quem adversarium patiebatur, sit totius Europa contritio. Quor mulieribus viduitates, patribusq; orbitates, virginibus corruptiones, Sacerdotibus, populiq; Dei captivitates, Ecclesiis desolationes, terris inhabitatis solitudines caeca ambitio parvas! Ut Suecicæ, quam spectamus, desolationis effigies ista fuisse videatur. Sed quid interea vindex Deus? Arnulphus turpissimâ, inquit idem Luitprandus, valetudine exspiravit: minutis quippe vermicibus, quas pediculos ajunt, vehementer affluctus spiritibus reddidit. Fertur autem, quòd præfati vermes*
ad eò

a Idem ibid. Procop. lib. 1. de bello VVandal. b Ferdinand Nunnus, Ioan. Vassus in Chron. c Fredegar. Annales Franc. Sigeb. in Chron. d Vassus, Regino Adelhel. in an. 768. e Luitprand.

ad eò scaturirèt, ut nullis medicorum curis minui possent. Nec dissimulat hanc ei plagã pro Hungarorum immisione contigisse; fortè ut istã contritione veniam sceleris istius, quod paulò ante mortem perpetraverat, mereretur. Berengarius, fœdere cum eisdem Hunnis into, in odium eorum à quibus victus fuerat, eos in Italiam intulit. Hinc vastatã Papiã, Ecclesiã quadraginta tres succensã. Sed continuò dignas impietate luens pœnas a, à suis *interemptus est.* Palæologi, dum inter se de Imperio decertant, isto cum Turcis fœdere, in Europam eos advocant. Mercedis loco, Imperium b eorum primum à Turcis accisum, in de precario obtentum, filii facti Turcarum Janitzari, Regnum amissum, Constantinopolis capta, stirps Palæologorum radicitus excisa est. En tibi, Lector, prorsus idem fœderum Græcorum cum infidelibus, qui Judæorum casus; nempe utriusque tam Ecclesiã, quàm Reipublicã, miserandus occasus.

Sed quid ego in peregrinis immoror, ubi domi nostrã ipsa Francia exemplis fœderum, & supplicii tam fœcunda est? Carolus Simplex adversus Eudonem se munire volens, fœdere sibi Nortmannos infideles jungere meditabatur. Litteris minisque Fulconis Remensis Archiepiscopi terribus, & Deo exercituum bellorumque dominatori fidere edoctus, fœdus rupit: æmulus subito sublatus, ipse in Regno stabilitus est. Sed postea, Roberto à Proceribus in Regem suscitato, Nortmannisque contra Fulconis monita fœderatis, successus fœderis fuit Regni & libertatis jactura, diuturnus carcer, mors in carcere.

See

a Flodoard. in Chron. ad an. 914.

b Chalcondylas l. 1. & 2. de rebus Turcicis;

Sed numquam fœdius, nisi ab uno circiter sæculo, inter Francos fœdera cum infidelibus pacta sunt; numquam acrius à Deo manifestiusque vindicata. Nam intra paucos a annos stirps ejus, qui primus, contractã cum Turcis ac Protestantibus belli contra Cæsarem societate, posteris ad illa fœdera viam stravit, numerosissima profectò penitus deleta est; tantã quidem Dei ulciscantis severitate, ut vix unus ex posteris ejus inventus sit, quin violento fato fungeretur. Itaque primò filium natu majorem Franciscum b gravissimè luxit, quòd veneno sublatus ferebatur. Novennio post Carolus, Aureliorum Dux, filiorum alter pesti illudens, & illusus moritur. Ingressus enim, unã cum Henrico fratre, agricolæ domum, quam contagio infectam intellexerat, lusu juvenili ridere cœpit & se & fratrem, quòd pestiferam domum introissent. Simul ense in lectulum & culcitram immisso c ludens, in fratrem excussas plumas volabat. Itaque vis morbi dum à medicis ignoratur, exstinguitur. Tertius Francisci filius Henricus II. etiam Franciæ Rex, renovato cum Turcis & hæreticis Protestantibus fœdere, cum non esset nisi annorum triginta novem, imminuto Regni decore, æratio exhausto pro hæreticis in Germaniã, quod multi reprehendebant, fragmento hastæ, in hastiludii celebritate, oculum per apertam galeam ad cerebrum usque penetrante, vulnus accepit, & vomicã inde emanante, d periit. Filios sustulit Henricus rarã felicitate quinque: sed nemo eorum prolem suam Regni successorem vidit, Deo in filiis parentum fœdera persequente.

Primus

a Belcar. l. 20. num. 36. b Belcar. l. 22. num. 32. c Arnoldus Ferronus in Francisco I. d Belcar. lib. 28. num. 31.

Primus eorum Franciscus II. Francia Rex, non nisi sedecim menses imperavit. Anno ætatis decimo sexto cum in morbum incidisset, Chirurgus, ut scribunt *a*, *Calvinistâ Ambrosio remedia venenis insciente*, & auribus, ut volunt, infundente, ex hac vitâ tollitur. De quibus mortium generibus illi tunc versus fortè ab auctoribus lusi sunt:

Par l'œil, l'oreille, & l'espaule,

Trois Rois sont morts n'aguères en Gaule.

Par l'espaule, l'oreille, & l'œil,

Trois Rois sont entrez au cercueil.

Par l'espaule, l'œil, & l'oreille,

Dieu a monstré ses grands merveilles.

Secundus Ludovicus, Dux Aurelianensis, infans moritur. Tertius Carolus, Rex Galliarum illius nominis Nonus, cum necdum vigesimum quintum ætatis annum attigisset, sine liberis, non sine veneni suspicione, mortuus *b* est. Quartus Henricus III. Rex Franciarum, gladio intra viscera adactò interemptus est. Quintus Hercules, postea, Carolo Rege jubente, Franciscus dictus, Dux Alenfontius, anno ætatis trigesimo sanguine ex omnibus poris corporis erumpere, sublaqus. Nec defunt, qui dies ejus veneno accisos eradant, cujus livores Medici in dissecto corpore repererint. Sic stirps *c* Valesia, filii perquam numerosa, venenis, gladio, sterilitate, brevissimo tempore, præmaturâ nece, extincta est.

Hinc Borboniarum Regali in solio datus locus, Pro quâ interpellandus est Deus, ut ei, quemadmodum feliciora fata, sic salubriora quoque in abrum-

abrumpendis istis foederibus pernicioso consilia largiatur. Alioquin si majorum vestigia successores; quasi latâ jam foederum lege, obfirmatâ mente terant, quid magis formidandum est, quam ut Deus per sua quoque vestigia tam luculentè toties expressa gradiatur? Henricus IV. familia, foederumque Hollandicorum caput, à Petro Barriere Aurelianensi *a* Meloduni; à Joanne de l'Isle *b* phrenetico, prope Silvanectum nato, Parisiis, cultro sicâque armatis, periclitatus est; à Joanne Chastel Parisiensi vulneratus *c*; à Francisco Ravallac Engolismensi, nefario parricidio *d* trucidatus. Ludovicus XIII. vix arreptis Regni habenis, periculum ab innocente pæne atate in sphæristerio subiisse fertur, & aliàs crebrò ab aliis subiit. Quid tam exoticæ sibi violentæque Francorum Regum neces velint, in tam tranquillâ prædecessorum fati, in tantâ vicinorum Regum securitate, ut ne custodibus quidem ad tutelam egeant; quis non stupescat, horrescat, causas ante oculos positas conjecturâ assequatur? Nimirum similis est sibi semper Deus, zelotes honoris sui, æmulator Ecclesiarum suarum. Qui illam consiliis, foederibus, suppetiis, vel indirectè lædit, tangit pupillam oculi ejus. Nam in omnibus istis foederum funestorum exemplis, quæ recensuimus, à primo usque ad ultimum, directè quisque temporalem scopum habuit, indirectè tantum lædebat Ecclesia aut Deus. Quid enim Amasias & Asa, nisi temporalem utilitatem ex infidelium suppetiis quæsivit, quid aliud eis Josaphat dedit? Quid Judas, & fratres Assamonarum? quid Hyrcanus & Aristobulus, nisi

a Scipio du Plaix, Belcar. l. 29, num. 9. Genebrard, in Chron.

b Bulling. lib. 4. *c* Vide Scipion du Plaix.

a Du Plaix ann. 1593. *b* Anno 1605. *c* Anno 1594.
d Anno 1610.

nisi Regnum à Romanis ambierunt? Quid Rufinus à Gothis & Hunnis, quid Bonifacius & Eudoxia ab hæreticis VVandalis; quid Ioannes, Aëtius, Arnulphus ab Hungaris; quid Julianus, Eudo, Itali Principes à Saracenis; quid Palæologi, Franciscus I. Henricus II. à Turcis; quid idem à Protestantibus Germaniæ poposcerunt, nisi temporalis vindictæ, defensionis, securitatisque solatium? Omnes isti Religionem salvam, quam non oderant, salvo scopo suo, esse maluissent. Directè quippe fidem Ecclesiamque protegere, Saraceni hæreticique furoris proprium est. Sed superavit in omnibus assequendi temporalis fumi amor, aut amissi dolor: quo stimulante, per calcatam Religionem ad scopum suum directum anhelarunt. Inter omnes tamen istos, qui sacra huiusmodi confœderatione læserunt, haud scio, utrùm quisquam sit, cuius causâ non fœderum Gallicanorum iustitiam aut colore æquarit, aut æquitate superarit: quos tamen propter perspicuam impietatis labem Christianus orbis execratus est. Quid enim Bonifacio Julianoque criminofus, quorum ille VVandalico, hic Saracenicis fœdere, fidem Africæ Hispaniæque proftraverunt? Et horum tamen iniquitati innocentia Gallicana nihil cedit. Illi gravissimis injuriis ad sui defensionem, aut sceleris ultionem, potentissimè accessiti sunt; Francorum Regem nihil omninò Cæsar læsit. Illi fatebantur eos, quos bello perebant, hostes esse suos; Francos fœderatos. Illorum causâ nihil per se cum Religione commune habuit, sed prorsus indirectè in ejus præjudicium cessit; hæc de ipsâ salute Orthodoxæ Religionis, & hæreseos fomentis agitur, dum Cæsar dignitates

Eccle-

Ecclesiæ, Monasteria, templa, bona Catholicorum injustissimè occupata reperit, & hæresis descendit usurpationem suam. Et in hujus tam impiæ causæ patrocinium Christiani Regis arma concitantur. Surgent in iudicio Bonifacius atque Julianus, & se injustè reos esse clamabunt, si fœderum talium armorumque auctores innocentes habeantur.

Sed de jure justitiæque belli exigua ferè cura est. Hoc saltem vereantur, ne rerum in Oriente tam Graciâ quàm Judæâ præteritarum infortunia, sint futurarum in Occidente vaticinia. Nescio enim quid infaustum Europæ atque Ecclesiæ pertinax illa duorum fratrum in utero lucta, & infidelium velur obstetricum advocatio, portendit. Jam enim Religionis interitus in Germaniâ præforibus fuit. Jam Italiæ novus ille Attila minabatur. Sed repente Deo impium interficiente spiritu oris sui, periculum nonnihil à Reipublicæ Christianæ cervicibus aversum fuit. Interim, ò cæcitas æmulationis, quæ nec sibi ipsi parcit, dum alteri noceat! Quid enim discriminis etiam ipsa Gallia, hæreticis referta, tali vicino subiisset, non considerant. Non enim periculis, sed certâ præsentique perniciæ jam jam in caput irruente, politica prudentia eruditur. Ita Judæa, ita Græcia jam infidelibus accersitis oppressa sapuit. Nolite falli; præstigiis *directi vel indirecti* non illudirur Deus. Nam postquam Filium suum incarnatum totius Ecclesiæ suæ Principem, verumque Regem declaravit; cuius omnes terreni Reges subditi, vasalli, à soloque nutu ejus pendentes administratores sunt; legem inaugurationis omnium & singulorum constanti sanctione implendam esse decrevit, quam Prophetâ vaticinante tulit: *Gens &*

Regnum,

432 DE JUSTITIA FOEDERYM GALLICOR.
regnum, quod non servierit tibi, peribit. Nullus hic
illusionibus directi & indirecti locus. Etiam indi-
recte Regnū Regis incarnati depopulantibus, imò
non ei servientibus, præstò denuntiatur interitus.
Nam sicut omnia propter sese fecit, omnesque Re-
ges instituit propter gloriam suam; ita non solum
cum indirectè lādere, sed vel servitutum ejus de-
tractare, sub pōnā perditionis est interdictum
nefas. Nec illa consolatio, quam sublevandis spon-
sæ Ecclesiæ suæ calamitatibus pollicetur, ad extre-
mos usque sæculi præsentis dies revocabitur: a
*Audi hoc paupercula, & ebria, non à vino; Ecce tuli de
manu tuâ calicem saporis, fundum calicis indignationis
meæ, &c. & ponam illum in manu eorum, qui te humi-
liaverunt, & dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut trans-
eamus: & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi
viam transeuntibus.*

a Isaie 15.

CAPVT XLIII.

*Consilia potius divina, quàm humana attendenda. Er-
ror in delectu Consiliariorum Regibus noxius.*

Quæ quidem divini Spiritūs oracula, tot ca-
lamitatum experimentis comprobata, Regi-
bus meritò sufficere deberent, ut salubrioribus
Regno suo consiliis attenderent, quæ ipsis idem
ille suggerit in Scripturis Deus: *Ei nunc Reges in-
telligite, erudimini qui judicatis terram.* Totiusque
summam eruditionis brevissimo sermone com-
plexus, *Apprehendite*, inquit, *disciplinam.* Ubi tex-
tus originalis, *אשעו בן* *Osulamini filium*; hoc
est, Filium Dei incarnatum, qui constitutus est
Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, toto
corde,

CVM INFIDELIBVS LIB. II. 433
corde, studio officiique veneramini, idque non
solum in Capite, sed & in Corpore ejus, ut ipse to-
tus honoretur Caput enim jam sursum in cælo
gloriosum est, sed Corpus ejus Ecclesia adhuc in
terrâ lætatur. Quidquid injuriæ vel ignominie
infertur Corpori, Caput sentit. Pes hominis in
terrâ teritur, sed confestim lingua læsionem vociferatur.
Nempe frustra sibi Capitis gratiam benignitatemque pollicetur, quisquis in Corpus ejus
populando grassatur. *Itaque & Apprehendite discipli-
nam, ne quando irascatur Dominus.*

Sed ista Regum est frequens ac deploranda mi-
seria, quòd humanis consiliis promius, quàm di-
vinis monitis eorum aures patent. Illa enim plau-
sibili præsentis emolumenti specie, hæc fructuum
soliditate commendantur. Species illa citò perit,
fructus manet. Non illi præstantissimi Consilarii,
qui solerter excogitata, nova, grandia, sed qui
tutiora suggerunt. Nonnulli consilium ab inventi
commodi subtilitate, fructum ab aggrediendi au-
daciâ metiuntur: utrimque peccant imprudentiâ.
Speciosa, rara, ingentia suscipiunt, vetustarum &
radicarum arborum evulsiones, Imperiorum
subversiones, quibus exsequendis non sunt pares:
novandis profectò, quàm perficiendis rebus ap-
tiores, quia Deum inveniunt resistentem cona-
tibus suis. Hinc malè cœpta infeliciter finiunt. Cum
enim susceptis constantiam adferre volunt, inter-
fas & nefas nullum discrimen agnoscant necesse
est. Extrema gloriæ suæ fortunæque tentantes, ex-
tremis implicant Respublicas periculis; infideli-
bus sanè medicis perquam similes, qui violenti &
inexpertii vires pharmaci in alieno corpore experi-
untur:

a Psalm. 2.

riuntur; ut honor ad ipsos, noxa Regni, odium Principum vicinorum, invidia pessumdata Religionis, iracundia Dei ad dominos revertatur. Nimirum cum sint acuti, non cernit, quod in promptu est prudentibus, se foederum impiorum suafu cogere Principes suos, ut solis hæreticis & rebellibus amici sint, & eorum arma soli hæresi atque rebellionis seruiant. Ita novâ politicâ suâ prudentiâ, vel potius occulto iudicio Dei, æmulos reddunt potentissimos, dum eos Orthodoxorum Principum amicitia, Catholicorum omnium votis & precibus, Sanctorum omnium in cælis de hæresi triumphantium favore muniunt, ut cæli terræque conspirantium benedictione cumulentur. Hic eis fructus est prudentiæ, ac ferociæ. Sed latere patet, nec uno modo verum est illud antiquioris prudentiæ effatum: α Οἱ φαυλότεροι τῶ ἀνδραγαθῶν πρὸς τὰς ἐνοχωτέρους, αἰς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἀμεινον ὕψισι τὰς πόλεις. *Hebetiores, quàm acutiores, ut plurimum melius Rempublicam administrant.* Quid enim Galliam in angustias illas compulit, ut jam à multis mensibus, in plenâ cum Principibus Europæis pace, omnium fundos beneficiariorum possidentium evocationem & subevocationem edixerit, quasi jam tum res pro aris & focis ageretur? Nempe limata illa Metaphysicâ cote prudentia, quæ acutulis animosulisque consiliis, quasi cornicum oculos confixura, prisce Carolini Imperii terminos iterum figere meditata est, & eventu frustrata suo, cælum ac terram, quorum offensæ conscia est, velut vindices pertimescit. Etenim præclara fuit sine dubio speculatio,

a *Thucyd. l. 3.* b *Ban, & Arriereban.* Est totius nobilitatis vocatio in extremis periculis.

lacio, in quâ sibi Philosophus quisquam, ceteri in Platonicâ ideâ augustioris Imperii comminiscendâ poliendâque blandiretur. Sed cum etiam operi tanto præcipites admovent manus, & ad exequenda cogitata, cum suorum vicinorumque oppressione, cum atrocibus Regum ac Cæsarium injuriis, cum Dei Religionisque contumeliis, quas non nihil hoc Opere delibavimus, audeculla anhelat animositas; profecto cuicumque paulò sedatior est, magisque cana Reipublicæ administrandæ solertia, facili cernit, maiori calore quàm luce, vanitate quàm soliditate, acumine quàm prudentiâ machinam totam rapi. Parum est enim, si suâ subtilitate & impietate fracta dissiliat: sed mirum, si non etiam ipsos feroculos architectos ejus feriant ruina.

CAPVT XLIV.

Iterum commendata Regibus Pietas. Multis vinculis Francorum Reges tuenda Religioni obstringuntur.

Quapropter qui feliciter imperare cupiunt Reges, consilia non tam transitoria Regni temporalis sui utilitate, sed illius in primis, casus ministri sint, Religione ac Pietate ponderent. Nam in omnibus administrandi Regni, rerumque feliciter gerendarum præceptis, nullum est capitalius, quàm Catholicis Regibus Catholica Religionis tuendæ maximam esse debere curam. Quod vel Ethnicis ita profundè insculptum fuit, ut hac de causâ peritus ille Reipublicæ

publicæ formandæ magister dixerit, *α ἀρχόντων, ἡ δὲ ἐξ ἐλευθέρων ἐπιπέσεια, primum in omni Republicâ, cetera rerum divinarum.* Itaque Tullius *b* non est veritus gloriari, Romanos *non numero, nec robore, nec calliditate, nec artibus, sed Pietate ac Religione omnes gentes nationesq; superavisse.* Istant Religionis sollicitudinem si consilium inceptibus Regum tollis, necesse est regimen eorum stultitiâ, scelere, immanitate regimetur. Unde etiam nascitur, ut, dum temporalem sibi securitatem, blandientis autilitatis lenocinio seducti, moliantur, offenso omnis utilitatis & securitatis auctore, citò aut serò Regnis suis exitium parent. Quod quamvis omnibus Christianis Regibus magnopere formidandum sit, tam verò Regi Francorum tantò vehementius, quantò pluribus nexibus ad curandam incolumitatem Christianæ Religionis adstringitur, & gravioribus imminentiũ pœnarum comminationibus ab eâ lædendâ revocatur.

Nam si vincula attendas, quibus Religioni obligati sunt, hoc ab eis postulari cognomen *Christianissimi*, hoc conditio *filiæ Ecclesiæ primogenitæ*, quæ sibi præ cæteris Regibus deberi putant. Quam enim dissonum est tam præclaræ professioni, eum, qui se Christianissimum Ecclesiæ Primogenitum gloriatur, esse solum ex Christianis atque Catholicis Regibus, adversus quem totis penè Christiani Imperij atque Religionis viribus, armis, publicisque Romanæ Sedis precibus, Christiana Religio propugnanda est? Facinoris infamiam Europa gemit; exemplo superior ætas caret; vix posteritas rei insolentiam creditura est.

Hoc

a *Arif. l. 7. Polit. c. 8.* b *Orat. de Arusp. respons.*

Hoc iterum postulat solemniss illa Coronationis ceremonia, quâ tam sollicitè inaugurato fidei Christianæ cura commendatur. Nam in Annuli traditione sic eum Archipræsul affatur: *a Accipe Annulum, signaculum videlicet fidei sanctæ, soliditatem Regni, augmentum potentia, per quem scias triumphali potentia hostes repellere, hæreses destruere, subditos coadunare, & Catholica fides perseverabilitati connecti.* Et cum sacratum caput ejus diademate remittitur; *b Accipe Coronam Regni, &c. ut contra omnes adversitates Ecclesiæ Christi defensor assistas, &c. ut premio sempiternæ felicitatis coronatus, cum Redemptore ac Salvatore nostro Christo, cujus nomen, vicemque gestare crederis, sine fine glorieris.* Quid enim ab eo, cui hæresewn destructio, contraque omnes adversitates Ecclesiæ Christi defensio committitur, qui Christi Regis ac Domini sui nomen & vicem gerit, alienius fingi potest, quàm ut ille solus hæreses extra Regni sui limites extirpari, Ecclesiam adversitatibus liberam esse, regnumque Domini sui præ Regni proprii amore, resurgere & florere non sinat?

Hoc denique poscit illa jurisjurandi pietas, quo se devinciunt Francorum Reges Deo, se curaturos, *c ut Ecclesiæ Dei omnis populus Christianus veram pacem in omni tempore servet.* Cum verò eadem Religionis pietate promittunt, *d quòd de terrâ suâ ac jurisdictione sibi subditâ, universos hæreticos ab Ecclesiâ denotatos, pro viribus bonâ fide exterminare studebunt;* quid aliud ab eis tacitè postulatur, quàm ut id, quod interpositâ sacramenti fide, se Christo Domino in

T 3

terris

a Ceremoniam in traditione Annuli. b In impositione Coronæ. c In Iuramento, quod præstant sedentes in solo suo. d *Ibidem.*

438 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR.
terris suis tamquam rem gratissimam præstituros
pollicentur, hoc alios eidem Domino suo eadem
sacramenti religione in his terris præstare satagen-
tes non impediunt, non opprimant, non ferro
flammâque persequantur? Quantâ enim absurdi-
tate, pietatisq; perversitate, unus atque idem ani-
mus feridè bonâque fide utrumque à se præstari
posse putet, quis non vel primis Christianâ sa-
pientiâ principis initiatus advertit?

CAPVT XLV.

*Testamentum S. Remigii Regiæ stirpi
conditum expenditur.*

QUOD si Regibus, Religionis depresso-
ribus, denuntiatis ab irato Numine minas expen-
derimus, nemini severius, quam Francorum Re-
gibus, intentatæ sunt, nemini suspensus formi-
dandæ calamitatis, nemini studiosius fugiendæ.
Nam præterquam, quod, cui amplius datum est,
amplius periturus ab eo, in ipsis Regni primordiis
cura Religionis Regiæ stirpi à Francorum Apo-
stolo moriente, cum testamentariâ maledictio-
nis atque interitûs interminatione, commissa est.
Res publicæ luce, & Regum notitiâ dignissi-
ma, sacramentiq; plena est. Nam sanctus Re-
migius, Francorum Apostolus, cum ultimum
vitæ diem appropinquare cerneret, de Catho-
licæ fidei stabilitate sollicitus, quam Franco-
rum genti, Regique Clodovæo consignaverat,
testamentum condidit, Regibus Francorum pro-
fecto perquam gloriosum, si conditiones ejus
impleverint; formidabile, si neglexerint:

a Generi

a Generi Regio parcens, statuo, inquit, ut, si ali-
quando genus illud Regium per benedictionem
meam toties Domino consecratum, ma' a pro bonis
reddes, Ecclesiarum Dei pervasor, depopulator, gra-
vis aut contrarius existere voluerit, convocatis Re-
morum Dioceseos Episcopis, primùm moneatur: &
deinde Ecclesia præfata, adjunctâ sibi sorore Eccle-
siâ Treverensi, iterum conveniatur. Tertio verò,
Archiepiscopis tantummodo Galliarum tribus aut
quatuor convocatis, Princeps ille, quicumque fuerit,
moneatur: ita ut usque ad septimam monitionem,
si prius satisfacere renuerit, paternæ pietatis longâ-
nimitate differatur. Tandemq; si postpositis omni-
bus præfatis benedictionibus, incorrigibilis contu-
maciæ spiritum non deposuerit, & se per omnia Deo
subdere nolens, benedictionibus Ecclesie participare
noluerit, elogium segregationis à corpore Christi, ab
omnibus ei porrigatur, quod per Prophetam & Re-
gem David longè antè, eodem, qui in Episcopis est,
dictante sancto Spiritu, noscitur decantatum b:
Quia persecutus est, inquit, hominem inopem, &
mendicum, & compunctum corde, & non est recor-
datus facere misericordiam; & dilexit maledictio-
nem, & venit ei; & noluit benedictionem, & elon-
gabitur ab eo. Totumq; quod in personâ Iudæ
traditoris Domini nostri JESV Christi, & mali-
gnorum Episcoporum, Ecclesia decantare solet, per

T 4

singulas

a Testamentum S. Remigii apud Brisson, de formul. l. bi. 7. &
Flodoard, bi. p. Rem, lib. 1, cap. 18, b Psalm. 108.

440 DE JUSTITIA FOEDERVM GALLICOR,
singulas ei decantetur Ecclesias; quia Dominus dixit: a *Quamdiu fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis: & quamdiu his non fecistis, nec mihi fecistis. Et ideo quod probatur in capite, in membris intelligendum esse non dubitetur. Vnum tantummodi ibi verbum per interpositionem cōmutetur: b Fiant dies ejus pauci, & Principatum ejus accipiat alter. Quis hic non expavescat successorum Clodovæi, qui fortè Ecclesias Dei vel indirectè pervaserit, destruxerit, depopulatus fuerit? qui Regni sui transitorii qualemcumque securitatem Ecclesiæ statu atque Religione potiorum ducens, fidem hæresibus opprimendam, templa impiis spolianda, infirmos fratres suos impiis Doctoribus pervertendos, mysteria hæreticis profananda tradidit? Non est, quodd mirerur amplius, Valesiam stirpem, tantâ numerositate fœcundam, tam perspicuo divinæ providentiæ miraculo succissam esse. Nemo quærat, cur dies ejus pauci facti sint, & Principatum ejus acceperit alter. Nimirum propheticum illud Sancti Remigii testamentum etiamnum exferit vires suas. Cælestes diræ etiam Alpes transeunt; nec Gallicana morantur privilegia. Vigilat enim Dominus super verbum suum, quod sanctificationum illud organum ipso inspirante vaticinatum est: vigilat Testator, qui etiam mortuus in cælis vixit: vigilat Signatores, plerique sanctitate celebres, dirarum testes, iniquitatis ultores. Quot enim testamentum subscriptores continet, totidem benedictionum & anathematum executores præstò sunt:*

a *Matth. 25.* b *Psal. 108.*

Ego

Ego REMIGIVS EPISCOPVS testamentum meum relegi, signavi, subscripsi: & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Deo adjuvante, complevi.

VEDASTVS EPISCOPVS, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, & subscripsi.

GENEBAVDVS EPISCOPVS, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

MEDARDVS EPISCOPVS, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

LVPVS EPISCOPVS, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

BENEDICTVS EPISCOPVS, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

ELOGIVS EPISCOPVS, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

AGRICOLA PRESBYTER, Cui Pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

THEODONIVS PRESBYTER, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque atque subscripsi.

CELSIVS PRESBYTER, Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi: & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque subscripsi.

Quæ procella maledictionum! Quæ diræ fulminum! Quæ tempestas anathematum, in cuiuscumque tandem caput incubuerint! a Ad tam magnam onitrua qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est.

a August. in Enchirid. cap. 74.

F I N I S.

ELEN.

E L E N C H V S

CAPITVM LIB. I.

PRæfatio.

CAP. I. **P**roponitur prima Arroyi Quæstio: & Paralogismus in assignanda iusta belli causa declaratur. fol. 13.

2. De unctione Regum. Clodoveus delibutus est unctione Baptismi, non Regiâ. 19
 3. An unctio Regum sit spiritualis ceremonia. 27
 4. Unctio Regibus non imprimat characterem, ut Arroyus putat. 29
 5. Iteratio unctionibus Regum familiaris repugnat impressioni characteris. De unctione Reginarum pauca. 34
 6. Solvitur argumentum ex Ceremoniali Coronationis petitur. 39
 7. Solvitur aliud argumentum ex unctione Saulis ductum. 41
 8. Unctio non tribuit Regibus summam potestatem, sed alias quasdam prerogativas spirituales. 45
 9. Unctio plerisque Regibus Christiani orbis usitata. 48
- scilicet Reges Gothorum ante mille annos ungebantur, adeoq³ ante omnes Reges orbis Christiani.

ELENCHVS CAPITVM.

- II. Pipinus primus Regum Francorū unctus est. 56
 12. Oleum celitus allatum non tribuit majorem potestatis eminentiam, quā ab Ecclesia sanctificatum. 60
 13. Strumarum sanatio non tribuit absolutiorem sublimioremve potestatem Regibus Francia prae ceteris. Potestas illa sanandi recens. 65
 14. Titulus Christianissimus nullam omnino regendi potestatem tribuit, nedum absolutissimam. 72
 15. Unctio non tribuit Regibus Francia prae ceteris titulum Christianissimus, nec Sacerdotium. 76
 16. Gesta Clodovæi utrūm titulum Christianissimus pepererint. 79
 17. Gesta Lotharii & Clodoardi. 83
 18. Gesta Dagoberti. 88
 19. Gesta Lotharii & Ludovici Quinti, quibus auctore Arroyo titulus Christianissimi comparatus est. 94
 20. Philippi Pulchri gesta ad promerendum titulum Christianissimi. 96
 21. Titulus Christianissimi unde & quando datus, quam vim habeat. 100
 22. Titulus Christianissimi, aliquot seculis, antequam summi Pontifices eum Regi Gallia concessissent, Hispaniæ Regibus usitatus, ac debitus fuit. 103

23. Vis

ELENCHVS CAPETVM.

23. Vis tituli Catholicus expenditur: & cur neglecto Christianissimi titulo, quem obrinuerat Hispania Reges, Catholici dicti sint. 105
 24. Antiquitas tituli Catholicus, quatenus Hispaniarum Regibus tribuitur. Aliqua de titulo Orthodoxus. 110
 25. Perstringuntur breviter Hispanorum antiquorum gesta, quibus Catholici, Orthodoxi, Christianissimi nuncupari meruerunt. 113
 26. Gesta Hispanorum Regum recentiora pro fide Christi inter Paganos propagandā. 117
 27. Gesta pro fide Catholicā contra hereses tuendā, quibus titulus Christianissimus & Catholicus debetur. 121
 28. Titulus Gloriosissimus & Religiosissimus, antiquā possessione, & novo jure est Regum Hispaniæ. 125
 29. Mens Arroyi exorbitans de Lege Salicā proponitur. Et inanitas conatus ejus. 130
 30. Deteguntur errores ac deliria Arroyi de Lege Salicā. 134
 31. Transitur ad secundam Quaestionem Arroyi, de iustitiā armorū Francia. Prima ratio iustitiæ est Salica Lex. Ostenditur eam, juxta sensum Arroyi, sæpè in Francia esse violatā. 142
 32. Ludovicus XIII. non est ortus ex stirpe Clodovæi masculinā serie, & ita non ex omnibus Regibus prædecessoribus suis. 146

T 7

33. Scri-

ELENCHVS CAPITVM.

33. Scriptores tam antiqui, quam recentiores tradunt, Hugonem Capetum, & Ludovicum XIII. non esse satum ex progenie Carolinâ per masculos. 149
34. Transitus ad objectiones, Non adversatur nobis Ioannes Papa VIII. 158
35. Nec Innocentius III. nec Baronius. 162
36. Nec Belleforestus, nec Guilielmus de Nangis. 163
37. Nec Chronicon Senonense, nec Cujacius. 165
38. Hugo Capetus, & posteritas ejus, ne quidem ex materna stirpe prosapia Carolina est. 166
39. Secunda justitiæ ratio est Vnio subactarum Provinciarum cum Corona Francia. Ostenditur nec omnia uniri solere, nec Imperium ei unitum fuisse. 170
40. Olim Provincia etiam Francia, non ita fuerunt Corona unita, quin in liberos Regû distraberrêtur, ita ut singuli sũmo jure regnarent. 173
41. Reges Francia etiam Provincias Regni extraneis dederunt. 180
42. Arroyi principia convincunt, omnia donaria, quibus Pontifices à Regibus Francia affecti sunt, esse nulla, & armis repetenda. 183
43. Provinciae Coronis unita, integraq; Regna praescriptione, aliisq; modis, legitime retineri possunt à posteris, etsi à majoribus illegitimè occupata sint. Ostenditur ex multorum Regnorum exordiis. 187

ELEN-

ELENCHVS
CAPITVM LIB. II.

- REFATIO. 199
- CAP. I. Quarta Quæstio de fœderibus: & sensus ejus proponitur. 202
1. Prima ratio adversus fœdera Francorum, quia, quemadmodum rebellio, ita favor & fomes ejus grave crimen. 203
3. Batavi perfectissimè rebelles Regi suo. 207
4. Libertas nova Religionis appetita non purgat maculam rebellionis. 215
5. Diluitur objectio ex Induciis petita, quibus Provincia confœderata liberæ declarari videntur. 217
6. Origo belli Germanici declaratur. 203
7. Suevicum fœdus iniquissimæ rebellionis maculâ fœdissimum. 234
8. Non sufficit esse fœderatos, quibus dantur supplicia. 239
9. Secunda ratio, quia in bello Religionis, seu, quod ad hæresis patrocinium geritur, arma ferre illicitum. 245
10. Bellum Ordinum Confœderatorum adversus Regem Hispaniarum, initio, medio, sine, Religionis est: & per hoc fœdus cum eis & adjutorium illicita. 249
11. In

ELENCHVS CAPITVM.

11. In perniciem animarum suarum mittuntur ad bellum Franci milites. An Regis Doctorumq³ conscientia turd acquiescere possint. 262
12. Bellum Protestantium & Suecicum est itidem Bellum Religionis ; & consequenter fœdus cum eis illicitum. 266
13. Vtrum Religionis Catholica exstirpatio fiat à Rege Christianissimo indirectè tantum. 272
14. Etiam indirecta Catholica Religionis violatio reum facit. Fundamentum ex doctrinâ S. Thoma, & communi Theologorum. 279
15. Vberius differitur, quâ voluntate Christianissimus Rex Catholica Religionis cladem velle censeatur, expressâ an interpretativâ. 284.
16. Solvitur Francorum adversus doctrinam traditam objectio : & ostenditur, teneri Christianissimum Regem, etiam cum periculo politici Statûs, fœdera cum hæreticis rescindere. 289
17. Reges vasalli sunt incarnati Regis Christi. Quanta inde fidelitatis obligatio in Regibus Christianis erga regnum Domini sui. 298
18. Ecclesia mater Christianorum, Sponsa Christi Regum Domini. Quantum vinculum inde in Reges. 301
19. Reges Vicarii sunt Christi Regis omnium. Quis sit ordo naturalis inter Regna & Ecclesiam, &

ELENCHVS CAPITVM.

- & utrorumque defensionem. 303
20. Regibus Pietas maximè necessaria, ex quâ solâ discunt officium suum. 308
21. Regnorum Ortus, Occasus, Incrementa, Decrementa, à remunerante vel puniente Deo. 309
22. Declarantur hætenus dicta de fœderum istorum, suppetiarumq³ iniquitate, exemplo Hugonottarum & Rupellensium. 313
23. Religio & Ecclesia semper indirectè afflictæ, sæpius ab iis, qui in Gallis præfuerunt. 318
24. Non solum Ecclesia, sed & Ecclesiæ Paranympus, itemq³ Sponsus indirectè per politia regulas interemptus est. Vtriusque interitus antithesi illustratur. 324
25. Ex aliâ tertiâ radice Francorum fœdera convelluntur, quia directè tendunt eò, ut infideles Catholicis præfiantur ; quod illicitum est. 322
26. Subrefugium expenditur, quo prætexunt, liberum exercitium Catholica Religionis Germaniæ & Belgii civitatibus beneficio Regis Francia obtentum. Impietas ibi involuta evolvitur. 332
27. Libertas illa traditionem templorum Catholicorum conjunctam habet. Quàm hoc infame visum sit antiquis Patribus. 345
28. Aliâ ratione peccatum in istâ liberi exercitii Catho-

ELENCHVS CAPITVM.

- Catholici procuratione. Quanta observatio
libertatis illius, & securitas perpetuitatis
speranda sit. 350
29. Verius hoc ostenditur ex postrema expeditione
Batavorum in Brabantiam, & excidio The-
nensi. 357
30. Item ex indole hereseos, praesertim Calviniana,
legeq; capitali Status Batavici. Epilogus de
ista Religionis libertate. 367
31. Scripturis apertissimis munitur tradita hacten-
us doctrina. 378
32. Item Scriptorum recentiorum adstipulatione.
382
33. Item testimoniis antiquorum Patrum. 389
34. Foedera ista damnari à Scripturis & Patribus
videntur, hoc ipso, quo cum infidelibus ad
suppetias muruas ineuntur, etiam citra la-
sionem Religionis. 396
35. Solvuntur duae Objectiones, ex foedere Abraham
cum Abimelech, & Iudaeorum cum Spartia-
ris petita. 400
36. Aliae duae, ex foedere Moysis cum Hobab, & Is-
raelitarum cum Aegyptiis. 402
37. Item aliae duae distillantur; foedus Iosue cum Ga-
baonitis, & Davidis cum Achi Rege Geth.
405
38. Foedus Machabaeorum cum Romanis explica-
tur. 408

ELENCHVS CAPITVM.

39. Foedera cum infidelibus crimen anathemate
dignum iudicarunt antiqui. Excommunicatio
pluribus Canonibus adversus illud pro-
nuntiata. 410
40. Eadem foedera subsidiaq; hereticis data, aliis
trium excommunicationum telis feriuntur
in Bullâ Cœna. 417
41. Pœnis temporalibus persecutus est Deus foedera
cum infidelibus in Veteri Testamento. 421
42. Itemq; in Novo. Plurimis exemplis exercita à
Deo severitatis declaratur. 424
43. Consilia potius divina, quàm humana atten-
denda. Error in delectu Consiliariorum Re-
gibus noxius. 432
44. Iterum commendata Regibus Pietas. Multis
vinculis Francorum Reges tuenda Religioni
obstringuntur. 435
45. Testamentum S. Remigii Regiæ stirpi conditum
expenditur. 438

FINIS.

ERRATA CAPITULI

19. Falsum est in fine huius capituli
 20. Falsum est in fine huius capituli
 21. Falsum est in fine huius capituli
 22. Falsum est in fine huius capituli
 23. Falsum est in fine huius capituli
 24. Falsum est in fine huius capituli
 25. Falsum est in fine huius capituli
 26. Falsum est in fine huius capituli
 27. Falsum est in fine huius capituli
 28. Falsum est in fine huius capituli
 29. Falsum est in fine huius capituli
 30. Falsum est in fine huius capituli
 31. Falsum est in fine huius capituli
 32. Falsum est in fine huius capituli
 33. Falsum est in fine huius capituli
 34. Falsum est in fine huius capituli
 35. Falsum est in fine huius capituli
 36. Falsum est in fine huius capituli
 37. Falsum est in fine huius capituli
 38. Falsum est in fine huius capituli
 39. Falsum est in fine huius capituli
 40. Falsum est in fine huius capituli
 41. Falsum est in fine huius capituli
 42. Falsum est in fine huius capituli
 43. Falsum est in fine huius capituli
 44. Falsum est in fine huius capituli
 45. Falsum est in fine huius capituli
 46. Falsum est in fine huius capituli
 47. Falsum est in fine huius capituli
 48. Falsum est in fine huius capituli
 49. Falsum est in fine huius capituli
 50. Falsum est in fine huius capituli

LIBRARY
 OF THE
 UNIVERSITY OF
 TORONTO

